

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 489
Παρασκευή
20 Μαρτίου 1992
Δρχ. 250

Η Οικονομία στο βάραθρο • Τα Σκόπια περιμένουν
ΣΥΝ και ΠΑΣΟΚ: η νέα γεύση • Η αναμέτρηση στην Αρμενία
Οι εκλογές στην Αλβανία • Το τοπίο του Θ. Αγγελόπουλου

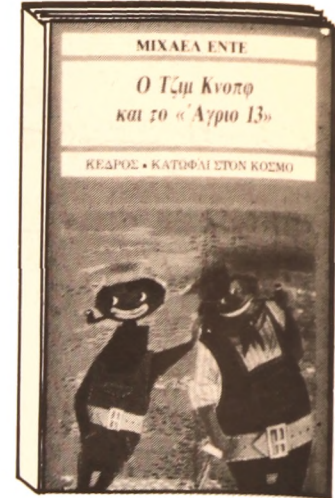
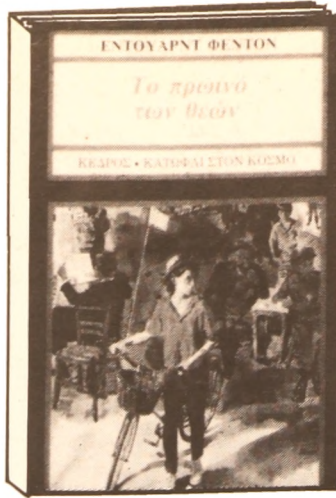
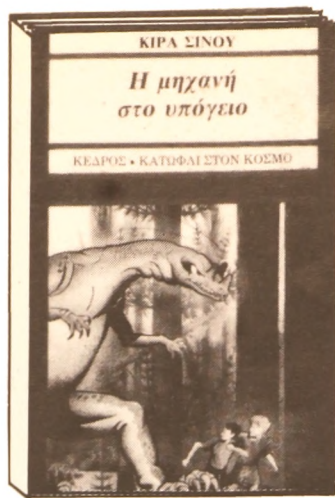
Αλλη

Γραμμή

Εχουμε

Τώρα

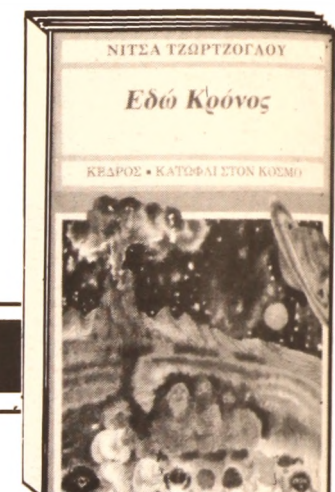

Εκδόσεις Κέδρος

Γ. Γενναδίου 3. Τηλ. 36.02.007 – 36.09.712

ΣΕΙΡΑ ΚΑΤΩΦΛΙ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

1. Ένο Ράουντ: Η ιστορία με τους ιπτάμενους δίσκους
2. Όλγα Πιερόφσκαγια: Η Ντιάνα και ο Τομ
3. Ειρήνη Μάρρα: Η τριλογία του δίφραγκου
4. Ελένη Βαλαβάνη: Σαν τον άνεμο
5. Κίρα Σίνου: Στη χώρα των μαμούθ
6. Κίρα Σίνου: Τα διαμάντια της μαϊμούς
7. Βούλα Μάστορη: Ένα γεμάτο μέλια χεράκι
8. Μαντλέν Ζιλάρ: Το κρυφό μονοπάτι
9. Σπύρος Τσίρος: Η αυλή με τα γεράνια
10. Σπύρος Τσίρος: Το Αρμενάκι της ελπίδας
11. Άλκη Ζέη: Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου
16. Άλκη Ζέη: Κοντά στις ράγιες
17. Παντελής Καλιότσος: Τα ξύλινα σπαθιά
18. Αντρέας Κέδρος: Το νησί με τα ζωντανά απολιθώματα
19. Αντρέας Κέδρος: Η παγίδα
20. Νίτσα Τζώρτζογλου: Εδώ Σελήνη
21. Νίτσα Τζώρτζογλου: Εδώ Κρόνος
22. Νίτσα Τζώρτζογλου: Εδώ Ουρανός
24. Κίρα Σίνου: Το αίνιγμα του πύργου
25. Κίρα Σίνου: Το συμβόλαιο του πύργου
26. Μιγκέλ Θερβάντες: Ο δον Κιχώτης
27. Πέτρος Αμπατζόγλου: Η αυτοκρατορία της Βροχίτσας
28. Άλκη Ζέη: Το καπλάνι της βιτρίνας
29. Ευγενία Φακίνου: Μια καλοκαιρινή ιστορία
32. Βάσσα Σολωμού-Ξανθάκη: Ιερός Λόχος
33. Κίρα Σίνου: Το μεγάλο πείραμα
34. Κίρα Σίνου: Το τέλος των τεράτων
35. Χάρης Σακελλαρίου: Τρία παιδιά χαμένα στο διάστημα
36. Χάρης Σακελλαρίου: Αντιστασιακά παιδικά διηγήματα
37. Νίτσα Τζώρτζογλου: Οι θησαυροί της Τροίας
38. Νίτσα Τζώρτζογλου: Όταν οργίζεται η γη
39. Μαρούλα Κλιάφα: Ένα δέντρο στην αυλή μας
40. Μαρούλα Κλιάφα: Οι πελαργοί θα ξανάρθουν
41. Ι. Δ. Ιωαννίδης: Χωρίς κοτσάνι
42. Γιεβγκένι Βέλτιστοβ: Ο Ελεκτρόνικ
43. Ι. Δ. Ιωαννίδης: Το χρυσαφένιο τόξο
44. Χοσέ Μάριο ντε Βασκονσέλος: Όμορφη πορτοκαλιά μου
45. Γιάνους Κόρτσας: Ο βασιλιάς Ματίας
46. Τομικό Ινούι: Το γαλάζιο κύπελλο
47. Αζίζ Νεσίν: Η νοημοσύνη των ζώων
48. Κολέτ Βιβιέ: Το σπιτικό μας
49. Λίτσα Ψαραύτη: Ανάσες και ψίθυροι του δάσους
50. Λίτσα Ψαραύτη: Ένα καλοκαίρι στη σκιά του Βούδα
51. Τσέζαρ Πετρέσκου: Φραμ, η πολική αρκούδα
52. Γιούρι Ολέσα: Οι τρεις χοντροί
53. Μήτσος Κασόλας: Μια σοφή μαϊμού κι ένας τρελός χρυσοθήρας
54. Ελένη Βαλαβάνη: Ένας Θεός ξεπετιέται
55. Άννα Σαφιλίου: Το μυστικό του Σίμου
56. Μαρία Γκρίπε: Ο νυχτερινός μπαμπάς
57. Πιερ Γρυπάρης: Ο γίγαντας με τις κόκκινες κάλτσες
58. Πιερ Γρυπάρης: Το παμπόνηρο γουρουνάκι
59. Μ. Ιλύν: Ο ήλιος στο τραπέζι
60. Μαρσέλα Παζ: Παπελούτσο
61. Μωρίς Ντρυόν: Τιστού ο πρασινοδάχτυλος
62. Ότφριντ Προύσλερ: Η μικρή μάγισσα
63. Αντρέ-Πωλ Φουρνιέ: Το κοτσούφι μου κι εγώ
64. Σπύρος Τσίρος: Το χαμόγελο της Κυριακής
65. Σπύρος Τσίρος: Γλάροι στη στεριά
66. Σπύρος Τσίρος: Ο Γρηγόρης της βροχής
67. Σπύρος Τσίρος: Τα χάρτινα καράβια
68. Σπύρος Τσίρος: Ο ήλιος με τα κρόσια
69. Σπύρος Τσίρος: Οι πήλινες μούσες
70. Παντελής Καλιότσος: Η μύγα
71. Ζακ Πρεβέρ: Μύθοι για άτακτα παιδιά
72. Ανδρέας Αγγελάκης: Love story στο Αγκίστρι
73. Κίρα Σίνου: Ο αιχμάλωτος του πύργου
74. Χάρης Σακελλαρίου: Ο θυμός του Ποσειδώνα
75. Μίχαελ Έντε: Ο Τζιμ Κνοπφ και ο μηχανοδηγός Λουκάς
76. Μίχαελ Έντε: Ο Τζιμ Κνοπφ και το «Άγριο 13»
77. Κίρα Σίνου: Η μηχανή στο υπόγειο
78. Πιέρ Γρυπάρης: Τα παραμύθια της οδού Φολί Μερικούρ
79. Έντουαρντ Φέντον: Το πρωινό των θεών
80. Πέπη Δαράκη: Η αλεπού έχασε την ουρά της
81. Άννα Γκέρτσου-Σαρρή: Απ' το ένα ως το δέκα

• Περίοδος Β'
• Χρόνος 19ος
• Τεύχος 489
Παρασκευή 22 Μαρτίου 1992
Δρχ. 250

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240
ΑΧ: 72.26.107 - TELEX: 214179 ANTI

Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα

Διαφημίσεις:
ΠΟΛΥΝΑ ΓΚΙΟΚΑ

Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ

Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δημοχάρους 60
Τηλ. 72.49.300

Εκτύπωση:
Νέος Παρνασσός Α.Ε.
Παλλήνη Αττικής 15 344
160 Χιλ. Λεωφ. Μαραθώνος
Τηλ. 66.65.081

Κάθε ενυπόγραφο άρθρο
εκφράζει τις απόψεις του
συγγραφέα του.
Χειρόγραφα δεν
επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

εσωτερικού
αμ. 2.700 δρχ.
ήσια 5.400
ήσια Οργανισμών,
εταπεινών, κτλ.: 20.000 δρχ.
ετήσια: 4.800

εσωτερικού
Ερώτη - Μεσογ. χώρες:
ετήσια: δολ. 27
ήσια: δολ. 54
Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
ετήσια: δολ. 30
ήσια: δολ. 60

Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 250
ΕΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 350

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

• Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240
• Για τα βιβλιοπωλεία
Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σια Ε.Ε.
Λαοσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
54 622 Θεσσαλονίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΙΑ ΑΜΑΡΤΩΛΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ _____ 12

«Άλλη Γραμμή Έχουμε Τώρα». ΑΓΕΤ: Η εταιρεία των Τσάτσων, όπου τελικώς η Καλτσεστρουότσι θα εγκατασταθεί παρά την κατακραυγή που κορυφώνεται σήμερα στην Βουλή. Γράφει ο Τάσος Μπάρλας.

ΕΛΑΙΩΝΑΣ _____ 26

Σήμερα κρίνεται στο Συμβούλιο Επικρατείας το καταστροφικό για την Αθήνα διάταγμα Μάνου. Γράφει η Ράνια Κλουτσινιώτη.

ΝΑΓΚΟΡΝΟ - ΚΑΡΑΜΠΑΧ _____ 36

«Ορεινός μαύρος κήπος» σημαίνει το Ναγκόρνο - Καραμπάχ, όπου 180.000 ψυχές μάχονται για την αυτοδιάθεσή τους. Για την ιστορία, το πολιτικό, το ανθρωπολογικό πρόβλημα γράφει ο Κ. Σχινάς.

Εκλογές στην Αλβανία _____ 34

Ο τώως πρόεδρος της «Ομόνοιας» Ανδρέας Ζαρμπαλάς γράφει για το ΑΝΤΙ: Οι Αλβανοί ενδιαφέρονται για ψωμί, όχι για ψήφο.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ: ΜΗΔΕΝ + ΜΗΔΕΝ _____ 15

Ο Κ. Τσαλόγλου και ο Α. Βυζάντιος επιχειρούν να καταγράψουν τα αδιέξοδα της οικονομίας μας.

ΣΥΝ: ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ _____ 24

Ο Τ. Παππάς αποκαλύπτει τις νέες δυναμικές και αναδιατάξεις που αναπτύσσονται στο εσωτερικό του ΣΥΝ με την προοπτική του Συνεδρίου.

Γράφουν ακόμη:

Ο Χ.Γ.Π. για την ημέρα της Νεουρόζ, που είναι αύριο: οι Κούρδοι πρόσφυγες δεν βρίσκουν βοήθεια στην Ελλάδα. Ο Στ. Κούλογλου για την Ρωσία, όπου φαίνεται ότι και αυτός ο χειμώνας πέρασε. Ο Ρεπόρτερ και ο Κ. Βασιλείου για την Ελλάδα, όπου ο χ. Μητσοτάκης δεν παίζει καθόλου καλά το παιχνίδι, ούτε στο εσωτερικό, ούτε στο θέμα των Σχοπιών.

Η ΖΩΗ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΕΥΡΕΣΙ- ΤΕΧΝΙΑ

Μια πολύ ενδιαφέρουσα παρουσίαση ενός μέγιστου ηθικού προβλήματος που οδηγείται σε επικίνδυνες νομικές λύσεις. Γράφει ο καθηγητής Π.Ν. Στάγκος.

ΣΕΛ. 44

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ _____ 5

Στάθης ΠΟΛΙΤΙΚΟ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ _____ 6

«Παρακαλούμε αναβάλετε για έξι μήνες - STOP»

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ _____ 8

ΤΥΠΟΣ _____ 11

ΔΙΑΛΟΓΟΣ _____ 46

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ _____ 49

Στην Μαδρίτη θριάμβευσε το ελληνικό πνεύμα (το αρχαίο).

Ο Θ. Αγγελόπουλος είναι ένας προσεκτικός παρατηρητής του ελληνικού τοπίου (και του χτισμένου). Το Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας πωλείται (και ας διαφεύδεται η είδηση).

ΑΔΙΕΞΟΔΑ ΠΡΟΤΥΠΑ

ΟΙ ΔΗΛΩΣΕΙΣ του νέου υπουργού Εθνικής Οικονομίας κ. Μάνου στην Βουλή για την κατάσταση της ελληνικής οικονομίας και η δραματική αποστροφή του ότι του χρόνου θα εκκινήσουμε από χειρότερο σημείο, απεικονίζει πράγματι τα αδιέξοδα της ελληνικής οικονομίας αλλά κυρίως της πολιτικής και γενικότερα της κοινωνίας. Δεν μας ενδιαφέρουν εδώ οι σκοπιμότητες που υπαγόρευσαν τις δηλώσεις αυτές. Αρκεί η διαπίστωση, η διάγνωση. Επ' αυτού ελάχιστοι διαφωνούν. Διότι τα στοιχεία είναι αμειλίχτα. Και η όποια διαφοροποιημένη ανάγνωση και ερμηνεία τους δεν αλλάζει την βασική εικόνα.

ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ αυτής της χώρας έχουν εθιστεί να ζουν σε έναν κόσμο ψευδαισθήσεων. Πιστεύουν σε μαζικές δυνάμεις και μαγικές συνταγές. Περιμένουν πως κάποιοι άλλοι θα λύσουν τα προβλήματά τους. Εναποθέτουν τις ελπίδες τους σε διάφορα «οράματα» και «προγράμματα» πολιτικών κομμάτων που εναλλασσόμενα στην εξουσία ουδέποτε τηρούν τα υπεσχημένα. Απλώς το ένα αντιγράφει το άλλο σε μεθόδους, νοοτροπία, πρακτικές, επιδιώξεις. Εναλλακτικές λύσεις δεν προτείνονται.

ΚΑΚΟΔΙΟΙΚΟΥΜΕΝΟΙ, άσχημα κυβερνώμενοι, περιφρονούμενοι, οι πολίτες αυτής της χώρας παραμένουν ανήμποροι, άφωνοι και έμπλοκοι απορίας γιατί τα πράγματα παραμένουν τα ίδια ή και επιδεινώνονται συνεχώς. Δεν έχουν εμπιστοσύνη στην λογική ανάλυση. Αρνούνται να δουν κατάματα την πραγματικότητα. Κι αρνούνται να δράσουν για να την αλλάξουν. Και διότι δεν την κατανοούν, αλλά και διότι δεν θέλουν να την αλλάξουν. Βολεύει όλους, άσχετα αν την πληρώνει πάντα η ασθενέστερη μερίδα του πληθυσμού.

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ μόνον η πρακτική της εξουσίας, ο υποβαθμισμένος και συχνά κενός και άθλιος πολιτικός λόγος, η ποιότητα της πολιτικής αντιπαράθεσης, η απουσία προοπτικής και ηθικών δυνάμεων για την αναστήλωση της χώρας, η απελπισία για την ποιότητα των δυναστικών πολιτικών δυνάμεων που εμπεδώνει το αίσθημα της αδυναμίας και ακινησίας. Είναι κυρίως πρόβλημα αξιών και κουλτούρας στην εποχή της μαζικής κουλτούρας και μαζικής κατανάλωσης, του κοινωνικού κατακερματισμού και της έλλειψης σοβαρής διανόησης και πνευματικού διαλόγου. Οι ισοπεδωτικές επενέργειες της μαζικής κοινωνίας με κύριο μοχλό τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης έχουν ήδη δημιουργήσει πρότυπα συμπεριφοράς και υπερκατανάλωσης, προσδοκίες και «φιλοδοξίες» που δεν έχουν καμιά σχέση με τις πραγματικές ατομικές και συλλογικές δυνατότητες. Που είναι στην ουσία μετέωρες, διότι δεν υποβαστάζονται από την γνώση των προϋποθέσεων που πρέπει να εκπληρωθούν για την πραγμάτωσή τους.

ΣΤΟ ΜΑΖΙΚΟ επίπεδο δεν υπάρχει, πέραν την κατανάλωσης, στον βωμό της οποίας θυσιάζονται τα πάντα, καμιά αξιακή κλίμακα, κανένα ηθικό έρμα. Έχει επικίνδυνα φαλκιδευτεί η ικανότητα κριτικής στάσης απέναντι στην πραγματικότητα και η ικανότητα σύλληψης ενός διαφορετικού τρόπου ζωής και μιας διαφορετικής κοινωνίας, με διαφορετικές κλίμακες αξιών, πρότυπα ζωής και κατανάλωσης, αναγκών. Κινήματα δεν υπάρχουν πλέον.

ΜΙΑ ΤΕΤΟΙΑ πνευματική στάση που αναγνωρίζει με ρεαλισμό τις δυνατότητες που υπάρχουν, αποβλέπει σε βελτιώσεις αλλά και προετοιμάζει την μετάβαση και υπέρβαση, έχει σήμερα εκλείψει.

Η ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ όμως μιας τέτοιας στάσης στο πλαίσιο των σύγχρονων δεδομένων αποτελεί προϋπόθεση για την λύση του ελληνικού πολυσύνθετου προβλήματος.

Ο ΠΥΡΗΝΑΣ μιας τέτοιας στάσης εντοπίζεται σήμερα σε ατομικές και συλλογικές προσπάθειες που διαμορφώνουν σε διάφορους χώρους νέες αντιλήψεις για να ξεπεραστεί η κρίση και να αρθούν τα αδιέξοδα. Υπάρχουν. Αρκεί να τις προσέξουμε.

ΜΗΝ ΜΠΕΡΔΕΥΕΙΣ
ΤΙΣ ΦΑΜΙΛΙΕΣ... Ο ΝΟΝΟΣ
ΕΙΝΑΙ ΤΟΝ ΚΑΛΤΣΕΣΤΡΟΥΤΣΙ...

ΑΝΤΙΘΕΤΟΣ
Ο ΠΑΤΠΟΥΣ, ΕΙΝΑΙ ΤΟΝ
ΙΤΑΛΤΣΙΜΕΝΤΙ...

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΑ'92

«Παρακαλούμε αναβάλετε για έξι μήνες — STOP»

ΟΙ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ είναι πολλές. Και οι ανησυχίες περισσότερες... Έτσι, μετά την πρώτη σύσκεψη των πολιτικών αρχηγών με τον πρόεδρο της Δημοκρατίας (18 Φεβρουαρίου), φαίνεται ότι οδεύουμε προς νέα σύσκεψη στο Προεδρικό, με την ίδια σύνθεση και, οπωσδήποτε, πριν από την συνάντηση των δώδεκα υπουργών Εξωτερικών της Κοινότητας, στις 6 Απριλίου.

ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ της σύσκεψης —εφόσον δεν ματαιωθεί, την τελευταία στιγμή...— καθόρισε η ίδια η ροή των γεγονότων και, πιο συγκεκριμένα, η πρόταση του Αμερικανού υπουργού Εξωτερικών Τζέιμς Μπίκερ, προς τους ευρωπαίους εταίρους μας, για από κοινού αναγνώριση όλων των πρώην δημοκρατιών της Γιουγκοσλαβίας (της δημοκρατίας της «Μακεδονίας» περιλαμβανομένης) έως τις 6 Απριλίου... Και το ερώτημα που τίθεται τώρα είναι: «εμείς τι κάνουμε; πώς αντιδρούμε;».

ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ γεγονός ότι στην σύσκεψη της 18ης Φεβρουαρίου, ο πρωθυπουργός Κ. Μητσοτάκης είχε θέσει θέμα «ενδεχόμενης αναγνώρισης» του κράτους των Σκοπίων (με το όνομα «Μακεδονία») από τους ευρωπαίους εταίρους μας, προτού καν εκδηλωθεί η παρέμβαση Μπίκερ. Και είχε αναρωτηθεί αν αποτελεί πράξη σοφίας η εμμονή, μέχρι τέλους, στην «μάχη της ονομασίας». Ωστόσο, ο πρωθυπουργικός «προβληματισμός» δεν είχε συνέχεια... Ίσως, διότι η σύσκεψη εκείνη απείχε μόλις τέσσερις μέρες από το μεγάλο συλλαλητήριο της Θεσσαλονίκης... Ίσως, διότι ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, Α. Παπανδρέου, είχε συνδέσει τον όρο «Μακεδονία» με τις εκλογές στην Β' Αθηνών και με την πρώτη γιγαντοαφίσα του ΠΑΣΟΚ: «Η Ελλάδα είναι αδιαπραγμάτευτη!» (Το «μήνυμα» της αφίσας είναι σαφές: Άλλοι μπορεί να «διαπραγματεύονται» την ελληνική ευαισθησία, τα ιερά και τα όσια του έθνους —το ΠΑΣΟΚ όχι!). Άλλωστε και ο ίδιος ο πρωθυπουργός, πέρα

από την επισήμανση που έκανε —ότι υπάρχει, δηλαδή, περίπτωση να αναγνωρισθεί η δημοκρατία της «Μακεδονίας» από τους κοινοτικούς μας εταίρους— δεν προχώρησε περισσότερο.

ΣΗΜΕΡΑ, όμως, τα πράγματα είναι ακόμα πιο δύσκολα, καθώς η «πιθανότητα» αναγνώρισης όλων των δημοκρατιών της πρώην ομόσπονδης Γιουγκοσλαβίας, είναι σχεδόν απτή. Αλλά, τότε, τι κάνουμε; Και μπορούμε, άραγε να μεταπείσουμε Ευρωπαίους και Αμερικανούς, με αναφορές στον Μ. Αλέξανδρο («εγώ των Ελλήνων ηγεμών κατασταθείς...») και με συνθήματα τύπου: «Macedonia is Greek»; Μέχρι στιγμής —και εφόσον οι σχετικές πληροφορίες είναι ακριβείς— φαίνεται ότι στόχος της ελληνικής πλευράς είναι η κάποια πίστωση χρόνου: «Παρακαλούμε αναβάλετε για έξι μήνες την λήψη οποιασδήποτε αποφάσεως»... Και οι μεν Ευρωπαίοι απαντούν με το πρόσφατο ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που συνιστά «αμοιβαίως αποδεκτή λύση» και συναρτά την αναγνώριση του κράτους της «Μακεδονίας» με την ανάληψη, από μέρους του, «ανέκκλητων δεσμεύσεων», σε ό,τι αφορά τον σεβασμό των σημερινών συνόρων... Όσο για τους Αμερικανούς, φαίνεται ότι συναινούν σε κάποια πίστωση χρόνου, που δεν θα ξεπερνά, όμως, τις 30-40 μέρες...

Λύση η «Σλαβική Μακεδονία»;

ΠΟΙΑ, ΟΜΩΣ, μπορεί να είναι η «αμοιβαίως αποδεκτή λύση», για αναγνώριση της δημοκρατίας των Σκοπίων; Κατά τον ανταποκριτή της «Καθημερινής» στην Ουάσιγκτον, Αλέξη Παπαχελά, οι Αμερικανοί «θεωρούν πιθανή την αποδοχή της ονομασίας "Σλαβική Μακεδονία" από την κυβέρνηση Μητσοτάκη».

ΤΗΝ ΩΡΑ που σύρονται οι γραμμές αυτές, δεν υπάρχει καμιά ένδειξη ότι, πράγματι, η ελληνική κυβέρνηση, και ακριβέστερα ο πρωθυπουργός Κ. Μητσοτάκης, αποδέχεται μία τέτοια λύση, την οποία, όμως, απορρίπτει, άρδην, και εκ προοιμίου, ο υπουργός Εξωτερικών Α. Σαμαράς. Έτσι, όμως, αγγίζουμε την ουσία μιας διαφωνίας που φαίνεται να υπάρχει μεταξύ πρωθυπουργού και υπουργού Εξωτερικών, παρά τις κατά καιρούς διαφεύσεις και τις διαβεβαιώσεις του υπουργού ότι «δεν τίθεται θέμα παραιτήσεώς του».

ΚΑΙ, ΒΕΒΑΙΑ, είναι φυσικό για τον χ.

Σαμαρά —εφόσον φέρεται ως αρχιτέκτων των τριών όρων της «ελληνικής ευαισθησίας», για την αναγνώριση του κράτους των Σκοπίων— να μη δέχεται κανένα πρόθεμα, εθνολογικό ή γεωγραφικό, στον προσδιορισμό της «Μακεδονίας» των Σκοπιανών. (Ζητεί από τους Σκοπιανούς την πλήρη απάλειψη της λέξης «Μακεδονία»). Φαίνεται, όμως, ότι έχει δημιουργηθεί κάποιο θέμα, καθώς αυτή η «σκληρή» στάση του χ. Σαμαρά διαπλέκεται με κάποια αίσθηση ότι στην κυβέρνηση υπάρχουν οι «καλοί» και οι «κακοί», οι «ακραιφνείς» και οι «ενδοτικοί» —κοντολογίς υπουργοί ανυποχώρητοι και υπουργοί ευεπίφοροι σε πιέσεις. Ποιοι καλλιεργούν την αίσθηση αυτή, δεν είναι επακριβώς γνωστό. Όταν, όμως, σε μια κυβέρνηση υπάρχουν υπουργοί «ενδοτικοί», η κοινή λογική λέει ότι «ενδοτικός» μπορεί να είναι και ο ίδιος ο πρωθυπουργός, εφόσον τους ανέχεται και δεν τους απορρίπτει. Κάπως έτσι μπορεί να ερμηνευθεί η διάσταση απόψεων που υπάρχει μεταξύ πρωθυπουργού και υπουργού Εξωτερικών και η οποία βρίσκει, κατά καιρούς, έκφραση και στο θέμα των Σκοπίων.

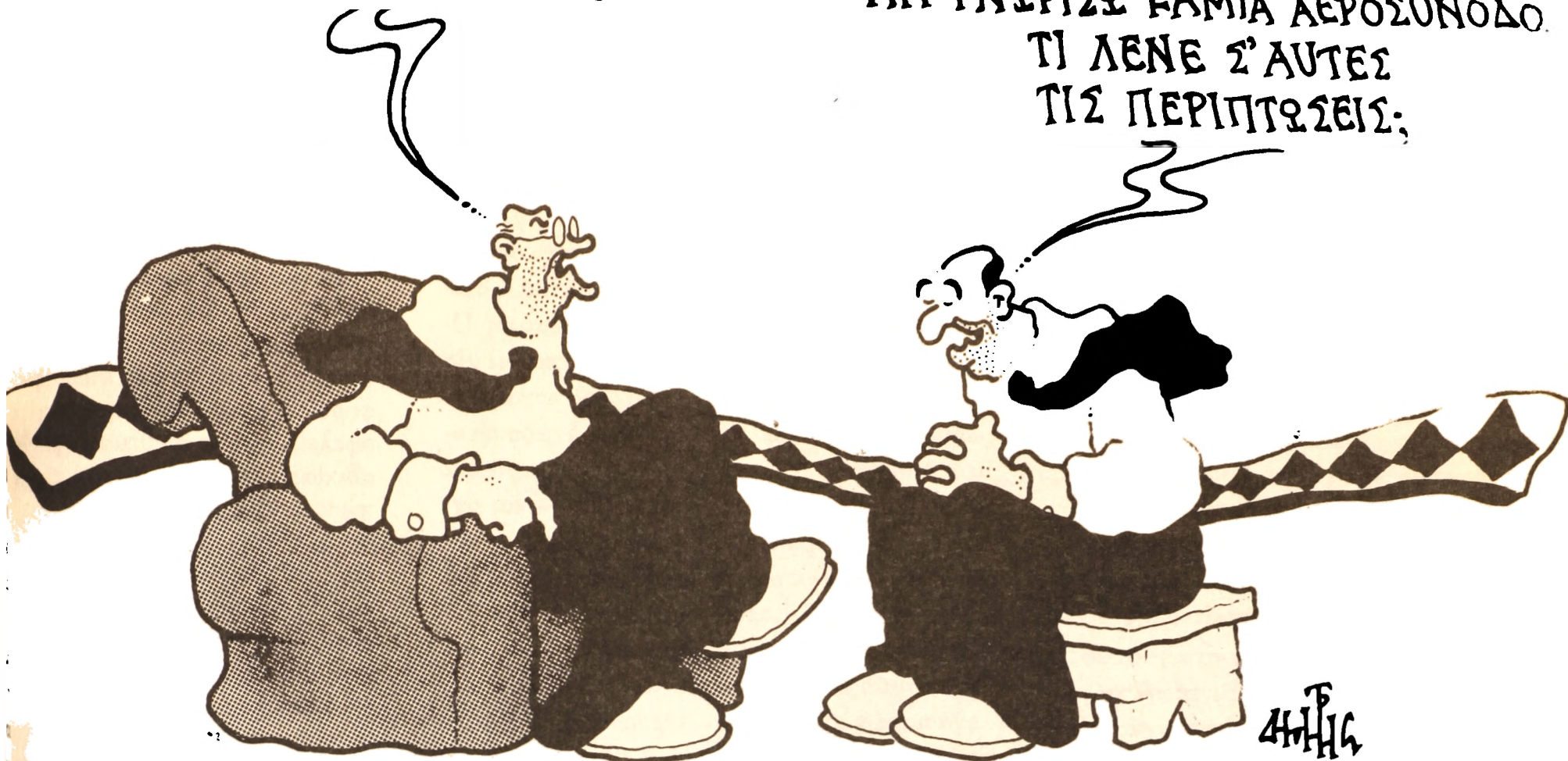
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Η νέα σύσκεψη των πολιτικών αρχηγών με τον πρόεδρο της Δημοκρατίας, θα έχει να επιτελέσει ένα δύσκολο έργο. Η «μάχη της ονομασίας» είναι ένα το κρατούμενο. Το άλλο, όμως, είναι η γενικότερη εξωτερική μας πολιτική —μία πολιτική που μας έφερε σε αντιπαράθεση και με τους Αλβανούς, και με τους Βουλγάρους, και με τους Σκοπιανούς, αν όχι και με τους Ιταλούς και Γερμανούς! Το πρόσφατο ψήφισμα, άλλωστε, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, μας υπενθυμίζει «ότι είναι εντελώς απαράδεκτο να επιδιώκεται, με οικονομικά μέσα (μπούκοτάζ κ.λπ.) η επίλυση πολιτικών διαφωνιών μεταξύ κρατών-μελών της Κοινότητας». Και το πρόβλημα, για την Ελλάδα, αυτή την στιγμή, δεν είναι αν θα ενδώσουμε ή όχι σε κάποια «αμοιβαίως αποδεκτή λύση», αλλά αν θα περιέλθουμε ή όχι σε μία λαμπρή απομόνωση, προκειμένου να «αποδείξουμε» ότι είμεθα «τρισηλιετείς Έλληνες»!

0+0=;

«ΜΕΓΑ ΘΕΜΑ» του Δεκαπενθημέρου αποτέλεσε, ασφαλώς, η παρθενική ομιλία του νέου υπουργού Εθνικής Οικονομίας Στ. Μάνου, στην Βουλή, με αφορμή το νομοσχέδιο που η μεν αντιπολίτευση το κατέγραψε ως «0+0=0», η δε κυβέρνηση ως

ΤΑ ΣΦΑΝΔΑΛΑ ΑΤΟΡΙ ΜΟΥ
ΘΑ ΤΑ ΧΕΙΡΙΣΤΕΙΣ ΟΠΩΣ ΕΓΩ!
ΑΛΛΗ ΕΡΩΤΗΣΗ ΕΧΕΙΣ;...

ΑΛΛΗ ΜΙΑ
ΑΝ ΓΝΩΡΙΣΩ ΚΑΜΙΑ ΑΕΡΟΣΥΝΟΔΟ
ΤΙ ΛΕΝΕ Σ' ΑΥΤΕΣ
ΤΙΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ;

0+0=αύξηση 14% ή 15,5 ή 17%», λπ... Τα όποια ρητορικά σχήματα, ωστόσο, δεν απάλειψαν την αίσθηση ότι, πράγματι ο κ. Στ. Μάνος, μίλησε ως «νέος υπουργός μιας άλλης κυβέρνησης, ο οποίος εκινά την θητεία του με απογραφή της κατάστασης και εξαγγέλλει τι πρόκειται να κάνει από δω και πέρα» (Μ. Δαμανάκη).

ΤΟ ΑΤΥΧΗΜΑ, για όλους μας, είναι ό-τι, αντί να εξαγγείλει κάποιες «καλύτερες έρες» (κατά την ευδαιμόνα σχολή του ΠΑΣΟΚ), προτίμησε να αναφέρει κάποιους α-κτριχαστικούς αριθμούς («μέσα στο 1992 να εισπράξουμε 4,7 τρισ. δραχμές, αλλά να πρέπει να καταβάλουμε για μισθούς και τόκους 4,8 τρισ. δραχμές», κ.λπ.), να καταλήξει ότι «μοιραίως τον χρόνον να ξεκινήσουμε από ένα χειρότερο σημείο, από αυτό που είμαστε σήμερα, μια και το έλλειμμα του 1992 θα αυξηθεί, λόγω ε-κνδύσεων και άλλων δαπανών».

ΚΑΙ ΤΟΥΤΣ μεν αριθμούς κανέναν από τους αγορητές της αντιπολίτευσης δεν αμφι-βήτησε, του κοινοβουλευτικού εκπροσώ-που του ΠΑΣΟΚ κ. Γ. Ποτάκη περιλαμβα-μένου. (Κατά τον κ. Ποτάκη, η εισοδη-ατική πολιτική της κυβέρνησης είναι «αφε-ής», διότι επιδιώκει να «σταθεροποιήσει την οικονομία, αποσταθεροποιώντας την κοινωνία»)... Ερωτήματα, όμως, τέθηκαν σχετικά με το τι απέδωσε η ως τώρα οικο-μική πολιτική της κυβέρνησης. Και αν η πολιτική αυτή είναι η «μόνη πολιτική» (;) που μπορεί να οδηγήσει την χώρα σε συμμε-χή στην οικονομική και νομισματική ένω-ση της Ευρώπης.

ΚΑΙ ΕΝΩ η κυβερνητική απόφαση για «μηδενικές αυξήσεις» είχε τις φυσικές της

παρενέργειες —οι απεργιακές κινητοποιή-σεις συνεχίζονται, όσο και αν η κυβέρνηση πιστεύει στην βαθμιαία εκτόνωσή τους— η πόλωση της «ΑΓΕΤ Ηρακλής» ήλθε να δώ-σει νέα διάσταση στην αντιπαράθεση κυβέρ-νησης - αντιπολίτευσης. Και ερωτήματα, βέβαια, υπάρχουν. Τα οποία ίσως απαντη-θούν κατά την σημερινή —προ ημερησίας διατάξεως— συζήτηση στην Βουλή.

ΑΛΛΟ, ΟΜΩΣ, ερωτήματα, και άλλο «δείγματα λόγου» (του τύπου «πλιάτσικο» κ.λπ.), με τα οποία ο πρόεδρος του ΠΑ-ΣΟΚ, Α. Παπανδρέου, αισθάνθηκε την α-νάγκη να τοποθετηθεί, από την Μαδρίτη, ακόμα! Και η Αριστερά, ειδικότερα ο Συνα-σπισμός; Τα στελέχη του, όπως ο Γρ. Γιάν-ναρος, μπορεί να τονίζουν, στα συγγράμμα-τά τους, ότι είναι χρεωκοπημένη η αντιλη-ψη ότι «το κρατικό είναι οικονομικά απο-τελεσματικότερο, κοινωνικά δικαιότερο και πολιτικό προτιμότερο από το ιδιωτι-κό». Όμως, ως αντιπολίτευση, ο Συνασπι-σμός φαίνεται ότι δεν μπορεί να λυτρωθεί α-πό αντιλήψεις του είδους αυτού, ούτε να οικειωθεί με πρακτικές που σημειώνονται σή-μερα στις άλλες κοινοτικές χώρες.

Επιστροφή στην πατρίδα - Γη...

ΚΑΤΑ ΤΑ άλλα, η ζωή, —και στο Δεκα-πενθήμερο αυτό— προχωρεί... Ο πρόεδρος της Κύπρου, για μια ακόμα φορά, βρίσκεται στην Αθήνα, για διαβουλεύσεις με την ελλη-νική πολιτική ηγεσία, ενώ η Τουρκία ανα-καλύπτει «τουρκόφωνους αδελφούς» στο Ουζμπεκιστάν, στο Τουρκμενιστάν και στις άλλες ισλαμικές δημοκρατίες τις Κεντρικής Ασίας. (Το ευρωπαϊκό «χαρτί», μάλλον το έβαλε στο ράφι, από την στιγμή που διαπί-

στωσε ότι η ένταξη της στην ΕΟΚ δεν είναι θέμα του εγγύς μέλλοντος. Αλλά ακριβώς γι αυτό, δεν έχει λόγους να «παθαίνεται» για οποιαδήποτε λύση στο Κυπριακό).

ΟΣΟ ΓΙΑ το ΠΑΣΟΚ, έχει λόγους να α-γωνιά για την Β' Αθηνών. Αυτή η αταραξία των φίλων και οπαδών του, δεν φαίνεται να εναρμονίζεται με την εκτίμηση του κ. Γ. Μαγκάκη ότι η εκλογή του «έχει την έν-νοια δημοψηφίσματος» και ότι «θα σημα-τοδοτήσει την αρχή του τέλους της κυβέρ-νησης Μητσοτάκη». Και σαν να μην αρκού-σε η αταραξία, ήλθε και το Π.Γ. του ΚΚΕ, για να προειδοποιήσει ότι «η επιλογή της η-γεσίας του ΠΑΣΟΚ για εκλογές στην Β' Α-θήνας οδηγεί στον αποπροσανατολισμό του λαού και στην αναζωπύρωση της α-νοούσιας, επιφανειακής δικομματικής αντι-παράθεσης».

ΑΛΛΑ ΥΠΑΡΧΕΙ και ένας πολύ μακρινός φίλος μας, ο αστροναύτης Σεργκέι Κρικά-λεφ, που ύστερα από παραμονή 22 μηνών στο διάστημα, επιστρέφει, επιτέλους, στην πατρίδα-Γη... Ο Κρικάλεφ θα παρέμενε, ί-σως, εσαεί στο διάστημα, αν κάποιοι (οι Γερμανοί, στην προκειμένη περίπτωση) δεν φρόντιζαν για την επιστροφή του, καταβάλ-λοντας την σχετική δαπάνη! Η επιστροφή του Κρικάλεφ ανακοινώθηκε την ίδια περι-που μέρα που η «Πράβδα» πληροφορούσε τους αναγνώστες της ότι αναστέλλει την έκ-δοσή της, λόγω ελλείψεως χρημάτων. Η μοίρα των ανθρώπων και η μοίρα κάποιων εφημερίδων...

ΑΝΤΗΝΩΡ

Η κυβέρνηση υποκινεί τις απεργίες

Οι απεργίες που εκδηλώθηκαν και θα εκδηλωθούν, ξεκίνησαν για άλλη μία φορά... υποκινήθηκαν από την κυβέρνηση. Η πρωτοβουλία της κυβέρνησης να απαγορεύσει νομοθετικά τις κατοχυρωμένες διαπραγματεύσεις εργοδοσίας - εργαζομένων για την διαμόρφωση των αμοιβών εργασίας, είναι η κίνηση που έδωσε το έναυσμα για την εκτεταμένη κινητοποίηση.

Τα ερωτηματικά για την κυβερνητική ενέργεια είναι πολλά. Πόσο μάλλον που αυτή η ενέργεια συνδέεται και με την γενικότερη πολιτική —και όχι μόνον οικονομική— της κυβέρνησης στις σχέσεις της με τους πολίτες της χώρας.

Ο κ. Μητσοτάκης ανέλαβε στο ακέραιο την ευθύνη του αυταρχισμού που συνεπάγεται η νομοθετική παρέμβαση στις διαπραγματεύσεις του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Και από αυτή την άποψη επιδεικνύει την απαιτούμενη για το αξίωμά του συναίσθηση υπευθυνότητας. Ταυτόχρονα, όμως, η νομοθετική αυτή παρέμβαση δείχνει πως ο κρατικός παρεμβατισμός ασκείται εκεί όπου κρίνεται ότι υπηρετεί την πολιτική της ΝΔ —δηλαδή στον συντελεστή «εργασία». Με τον τρόπο αυτόν, δεν προξενούνται μόνον κλυδωνισμοί ενδοκυβερνητικοί (με τον κ. Ανδριανόπουλο να διαφωνεί με την κρατική αυτή παρέμβαση, κρίνοντας, και σωστά, ότι αντίκειται στις νεοφιλελεύθερες αρχές της ΝΔ), αλλά και βάλλεται ευθέως το κοινωνικό πρόσωπο της κυβέρνησης.

Ο κ. Μητσοτάκης αναλαμβάνει και μια άλλη ευθύνη: την ευθύνη της κυβέρνησης για το ότι δεν έχει εμπιστοσύνη στις διοικήσεις μεγάλων οργανισμών και επιχειρήσεων του δημοσίου, τους οποίους η ίδια επέλεξε. Η ΝΔ θεώ-

ρησε ότι η ίδια έπρεπε «να δείξει» πώς γίνεται το παιχνίδι των διαπραγματεύσεων, εμφανίζοντας έτσι προς τα έξω ένα ρήγμα στην συνοχή της με το στρώμα των ανώτερων κρατικών στελεχών. Νομοθετώντας η κοινοβουλευτική Ομάδα του κυβερνώντος κόμματος, προκαλεί μία συσπείρωση εναντίον της εκ μέρους εργαζομένων και διοικούντων στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, πράγμα το οποίο αποτελεί σύμπτωμα μιας γενικότερης κρίσης διαχείρισης —και όχι ασφαλώς «θαρραλέα ανάληψη πολιτικού κόστους». Παράλληλα, η παρέμβαση αυτή του κυβερνώντος κόμματος, τινάζει στον αέρα θεσμοθετημένα πλαίσια διαδικασιών συναίνεσης, όπως αυτά εκφράζονται με τον νέο θεσμό των εργασιακών σχέσεων, τον Οργανισμό Μεσολάβησης Διαιτησίας του Ν. 1876/90, που άρχισε να ισχύει από 1/1/92. Αν λάβουμε δε υπόψη μια διόλου ευκαταφρόνητη μερίδα των συνδικαλιστών που επιλέγουν την μεταρρυθμιστική πολιτική και την συναίνεση και τα πρωτόφαντα δείγματα μιας τέτοιας αντίληψης στην διετή συμφωνία ΓΣΕΕ-ΣΕΒ, τότε μάλλον η κυβέρνηση είναι εκείνη που επιδεικνύει έσχατη αντιδραστικότητα και οπισθοδρομική λογική.

Καλό θα ήταν, λοιπόν, να σταματήσει η κυβέρνηση... να ταλαιπωρεί τον κόσμο με απεργίες. Αυτές ούτως ή άλλως είναι στην ημερήσια διάταξη, δεδομένης της συνεχιζόμενης για τρίτη χρονιά μείωσης, και σε οριακά πλέον επίπεδα, των πόρων ευρύτατων κοινωνικών κατηγοριών. Ας μην τις υποκινεί η κυβέρνηση τουλάχιστον —με αμφίβολης μάλιστα αποτελεσματικότητας «πρωτοβουλίες»...

Ω

Φορολογική Ασφάλεια

Οι εγκέφαλοι του Υπουργείου Οικονομικών πρωτοπύπησαν για μία ακόμη φορά με την ρηξικέλευθη ιδέα της καθιέρωσης «πριμ», σε πολίτες που καταγγέλλουν περιπτώσεις φοροδιαφυγής. Σκέφτηκαν, οι αφελείς, ότι το αίσθημα της αδικίας των πολιτών, από την ανισοκατανομή των φορολογικών βαρών και η κυβερνητική ολιγωρία αλλά και ευθύνη για την πάταξη της φοροδιαφυγής και την θέσπιση ενός δικαιότερου φορολογικού συστήματος θα μπορούσε να αντικατασταθεί από στρατό χαφιέδων. Έτσι, η «φιλελεύθερη» ΝΔ όχι μόνον υπονομεύει την ιδιωτική ζωή αλλά και ενθαρρύνει τον χαφιεδισμό και τους εκβιασμούς, όπως ορθά καταγγέλει απεριφράστως το νεοδημοκρατικό «φιλελεύθερο φόρουμ». Και το αλαλούμ που επακολούθησε ήταν, φυσικά, αναμενόμενο. Για να επιβεβαιώσει ότι αυτή η κυβέρνηση δεν στερείται μόνο κοινωνικής ευαισθησίας αλλά και κοινής λογικής, είδος εν ανεπαρκεία. Όλα τα είχαμε. Αυτό που μας έλειπε ήταν οι φορολογικές ασφαλίτικες δυνάμεις των ιδιωτών. Και μη χειρότερα. Χ.Τ.

Υπερασπίζοντας τα δικαιώματα του πολίτη

Ο LEE PU-YONG είναι εκπαιδευτικός σε Δημόσιο σχολείο της Νότιας Κορέας, 42 χρονών, παντρεμένος και έχει δύο παιδιά. Αυτές τις μέρες όμως, ούτε εργάζεται, ούτε χαιρέται όμορφες οικογενειακές στιγμές... Είναι στην φυλακή της Σεούλ από τον Ιούνιο του 1991, χωρίς να έχει καταδικαστεί για βίαιες ενέργειες, ή άλλη παράβαση του κοινού ποινικού κώδικα.

Το έγκλημα που διέπραξε —όπως κι εκατοντάδες άλλοι συνάδελφοί του και χιλιάδες ίσως συμπολίτες του— είναι ότι διεκδίκησε το αναφαίρετο «Δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης» και «του συνδικαλισμού».

Πρόεδρος ο ίδιος του Εργατικού Σωματίου των Κορεατών Δασκάλων και Εκπαιδευτικών Λειτουργών (*Chonkyojo*), οργάνωσε και συμμετείχε σε συλλαλητήριο τον Μάιο του 1990, για να γιορτάσει τα πρώτα «γενέθλια» του σωματίου. Αυτό όμως είναι παράνομο για την Αστυνομία της Ν. Κορέας και ο συνδικαλισμός των Δημόσιων Υπαλλήλων απαγορεύεται. Απο το 1989, 1.500 εκπαιδευτικοί έχουν απολυθεί διότι γράφτηκαν μέλη στην *Chonkyojo* και 100 περίπου από αυτούς έχουν δικασθεί και καταδικασθεί σε διάφορες ποινές φυλάκισης.

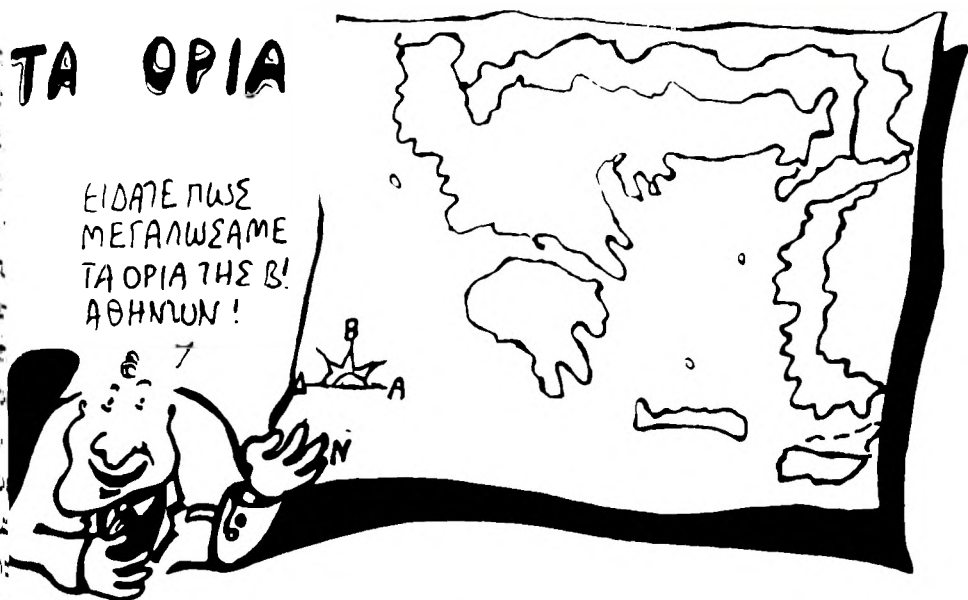
Ο Lee Pu-Yong φυλακίστηκε γιατί θέλησε να διεκδικήσει βασικά Ανθρώπινα Δικαιώματα και χωρίς να έχει χρησιμοποιήσει οποιαδήποτε μορφή βίας. Η Διεθνής Αμνη-

στία τον έχει «υιοθετήσει» σαν κρατούμενο συνείδησης. Η ομάδα 50 του Ελληνικού Τμήματος της Διεθνούς Αμνηστίας εργάζεται για την άμεση και χωρίς όρους απελευθέρωσή του.

Μπορείτε κι εσείς να κάνετε το ίδιο γράφοντας στην εδώ Νοτιοκορεάτικη Πρεσβεία και στέλνοντας κάρτες στον ίδιο τον κρατούμενο Lee Pu-Yong. Οι διευθύνσεις είναι:

Ακολουθο Τύπου κ. KIM KI-WON,
Πρεσβεία Νότιας Κορέας
Εξατοσθένους 1, 116 35 ΑΤΤΙΚΗ.
PRISONER LEE PU-YONG:
SEOUL PRISON,
POILDONG, SAN 18-11,
UIWANG-SHI,
KYONGGI-DO,
NOTIA KOPEA

ΤΑ ΟΡΙΑ

ΚΑΙ ΠΩ
ΝΑ ΔΕΙ-
ΓΕ ΑΚΟ-
ΜΗ!

ΣΥΓΓΝΩΜΗ ΔΕΝ ΚΑΤΑΛΑΒΑΙ-
ΝΩ ΤΗΣ ΥΠΑΙΝΙΓΜΟΣ ΣΑΣ.
ΔΕΝ ΠΑΙΖΟΜΕ ΤΖΟΓΟ ΜΕ ΤΑ
ΟΡΙΑ.

ΕΜΕΙΣ Α-
ΓΓΙΩΣ ΘΕ-
ΛΟΥΜΕ ΝΑ
ΚΕΡΔΙΣΟ-
ΜΕ ΤΟΝ
ΛΕΒΕΝ-
ΤΗ.

ΚΑΛΟΚΑΨΗΣ '92

Αθηνών; [οιες εκλογές;

Σε δύο εβδομάδες περίπου εξάγονται οι εκλογές για την απλήρωση της έδρας του Δ. τοβόλα, αφού οι επιλαχόντες ντροφοί του παραστήθηκαν αδοχικώς. Παρά το ότι, λοιπόν, βρισκόμαστε σχεδόν στο ιρα πέντε μιας εκλογής που, ως δηλώθηκε, έχει μεγάλη μασία για το ΠΑΣΟΚ, η διάσητη στην κοινή γνώμη είναι τή της αδιαφορίας. Αυτό, ως αν βαθμό, μπορεί να αιτιολο- θεί δεδομένου ότι δεν υπάρχει ταγωνισμός που αποτελεί και ητρο για κινητοποίηση οπα-

δών και εκλογικών ακολου- θιών. Και, από αυτή την άπο- ψη, η ΝΔ έκανε πολύ έξυπνη ε- πιλογή (άσχετα αν υπάρχουν και άλλοι λόγοι που μπορούν να ερμηνεύσουν την αποχή της ΝΔ).

Όμως, το ίδιο το ΠΑΣΟΚ δείχνει πως δεν πολυενδιαφέρε- ται για τις εκλογές που διατυμ- πανίζει ως μείζονος σημασίας. Μια αφίσσα έχει βγάλει που έ- κανε αίσθηση, αλλά όχι για τους λόγους που ήθελε το ΠΑ- ΣΟΚ: η αφίσσα για την «αδια- πραγμάτευτη Ελλάδα» δεν μπορούσε να εκφράσει αυτό το «φτάνει πια» που είπε ο κ. Πα- πανδρέου ότι θα αποτελεί κεν-

τρικό σύνθημα του λαού· αν η αφίσσα έκανε αίσθηση είναι γιατί χρεώθηκε ως περίπου εθνικό α- τόπημα στο ΠΑΣΟΚ.

Αλλά θα περίμενε κανείς α- πό την αξιωματική αντιπολι- τευση. Και όχι βέβαια το άλλο αμίμητο «Η ψήφος σου έχει νόημα», κάτι που θυμίζει εκείνο το άλλο αμίμητο του συνδυα- σμού Μερκούρη «Αθήνα, ψηλά το κεφάλι». Το ΠΑΣΟΚ είχε προετοιμάσει την κοινή γνώμη της λαϊκής Β' Αθηνών για έναν «αγώνα οργής» και «τιμω- ρίας»· αντ' αυτού, κάνει μια ά- στοχη, υποτονική και αρχήθεν κουρασμένη «βόλτα», που δεν πείθει ούτε τον εαυτόν του.

Και το ερώτημα είναι, γιατί η αξιωματική αντιπολίτευση αυτοϋπονομεύεται σε τόσο με- γάλο βαθμό; Διότι η ηγεσία της, τουλάχιστον, αντιλαμβάνε- ται πολύ καλά, ότι, στην κοι- νή γνώμη, ο Περικλής με τα «Κυπριακά» σύνορα και ο Σε- φέρης με το «μουσουλμανικό τόξο» είναι ιστορίες για ινδιά- νους το καταμεσήμερο. Μήπως και αυτές οι εκλογές είναι ένα από τα πολλά μηχανάκια για εκκαθάριση λογαριασμού στο κόμμα του κ. Παπανδρέου; Μήπως γίνονται και για να η- ρεμήσουν λίγο οι περί το συγ- κρότημα Κουρή συναγελαζόμε- νοι; Πάντως, σίγουρα δεν είναι εκλογές για την «λαϊκή» Και- σαριανή και την «άνεργη» Ν. Ιωνία.

Χ.Κ.

Κράτος μαϊμούδων

Η μαϊμού, συμπαθέστατο ζώο, κατέχει ήδη κεντρική θέση στην σύγχρονη ελληνική πολι- τική ορολογία, ως επιθετικός προσδιορισμός ουσιαστικών πραγμάτων. «Οι μαϊμούδες εί- ναι για τον ζωολογικό κήπο, ό- χι για το Δημόσιο», ήταν ένα από τα συνθήματα των πραγ- ματικών αναπήρων που δια- μαρτυρήθηκαν έντονα για τον Κουβελο-νόμο που νομιμοποιεί όλες τις προσλήψεις Νεοδημο- κρατών «ειδικών αναγκών». Χώρα ειδικών αναγκών απ' ά- κρου σ' άκρον ήταν δυνατόν να μη γεμίσει μαϊμούδες; Ο κ. Κούβελας με ένα νεύμα στις «μαϊμούδες» επλήρωσε για τα 10 προσεχή χρόνια όλο το όριο του ποσοστού 5% των πραγμα- τικών αναπήρων που προβλέπε- ται για τις προσλήψεις στο Δη- μόσιο.

Ν.Χ.

Πίνακες και πινάκιον της ΑΓΕΤ

Καλά. Μάθαμε από τον κ. Μάνο την τιμή πώλησης της Α- ΓΕΤ. Την συλλογή πινάκων ελλήνων ζωγράφων την αποτί- μησε; Τόσο δύσκολο ήταν να πουληθούν αντί πινακίου φα- νκής στην Εθνική Πινακοθήκη; Ή θα τρέχουμε στην Ιταλία να τους δούμε;

Κ.Ν.

Ο «μπακλαβάς»

Με «αμάραντο» τον διεθνισμό του, βάλλει πρώτα κατά της ηγεσίας της ντόπιας... άρχουσας τάξης, ο παλαιμάχος πρόεδρος του ΚΚΕ, στην προοπτική μιας διευθέτησης του Μακεδονικού. «Να αφήσει η Ελλάδα πρώτα τις εδαφικές βλέψεις της» είπε τις προάλλες στην Στοκχόλμη. «Μπακλαβά την κόψανε και την μοίρασαν στα τέσσερα. Τώρα, ύστερα από 45 ολόκληρα χρόνια, μας μάρανε το όνομα Μακεδονία;».

Σάμπως μας είχε μαράνει, πρεσβύτες σύντροφε, το μισό εκατομμύριο Ποντίων ποτέ στην Σοβιετική Ένωση, κάποιες άλλες εκατοντάδες χιλιάδες ομογενών στην Αλβανία ή μας μαράνι στο κάτω κάτω το Κυπριακό;... Αλλά εκείνες οι εδαφικές βλέψεις της Ελλάδας; Λέτε να τις πιστοποιεί το γεγονός ότι διαθέτει η χώρα και «μάχιμη ηγεσία»... Α.Τ.

Ο σύμβουλος κ. «Γκέιτζ»

Ο κύριος Νικόλαος Γκατζογιάννης —επί το «ελληνικότερον» Γκέιτζ— είναι αρκετά γνωστός στην ελληνική κοινή γνώμη: συζητήθηκε, αρχικά, ως συγγραφέας της εμφυλιοπολεμικής —κατά το ύφος της— «Ελένης», και στην συνέχεια το όνομά του καταχωρήθηκε στο «πάνθεον» των του Κοσκωτικού σκανδάλου, μεταξύ των υπολοίπων επωνύμων που συναλλάχθηκαν με τον μεγαλοπατεώνα. Εξάλλου, ο —κατά τον κ. Μητσοτάκη— «μεγαλύτερος Έλληνας συγγραφέας της διασποράς», ο κ. «Νικόλαος Γκέιτζ», παρείχε τις υπηρεσίες του διαμεσολαβώντας στην έκδοση του βιβλίου της κ. Ρασιά, που είναι μια βιογραφία για τον κ. Παπανδρέου, με αρκετά στοιχεία για τον «ιδιόρρυθμο» ή τον ψυχαναλυτικά «προβληματικό» χαρακτήρα της προσωπικότητάς του.

Όταν η ΝΔ έγινε κυβέρνηση, ο κ. Γκέιτζ εφέρετο ως ένας εκ των συμβούλων του κ. Μητσοτάκη για την εξωτερική πολιτική —και το σίγουρο είναι ότι είχε αρκετά έντονη δραστηριότητα στο «Βορειοηπειρωτικό» λόγω της διακηρυσσόμενης σχετικής ευαισθησίας του. Τώρα ο κ. Γκέιτζ είναι και επίσημος σύμβουλος του κ. Μητσοτάκη σε θέματα Παιδείας —προηγούμενως δε η «Ελένη» είχε διανεμηθεί σε σχολεία της αμερικανικής ομογένειας, χωρίς να είναι γνωστό με ποια διαδικασία έγινε αυτό, ενώ τώρα η ίδια διανομή θα γίνει και στα εδώ σχολεία.

Αρκετά προβληματική η τοποθέτηση του κ. Γκέιτζ στην θέση του συμβουλίου επί ζητημάτων Παιδείας «παρά τω Πρωθυπουργώ». Αρκετά προβληματική για τον ίδιο τον πρωθυπουργό δηλαδή. Πώς τοποθετείται σε αυτή την θέση ένας άνθρωπος που έχει αναμειχθεί το όνομά του στο μεγαλύτερο μέχρι τώρα σκάνδαλο του δημόσιου βίου: πώς είναι δυνατόν να συμβουλευεί ο Ν. Γκέιτζ τον πρωθυπουργό σε θέματα Παιδείας, όταν ο ίδιος έχει, σε ανύποπτο χρόνο, δηλώσει δημοσίως πως έχει άμεσες διασυνδέσεις με την αμερικανική C.I.A. και με την ιταλική Μαφία;

Και τα προσχήματα ακόμη έλειψαν στο «περιβάλλον» του πρωθυπουργού και σε αυτόν τον ίδιο;

Χ.Κ.

Τυφλή τρομοκρατική βία

Είναι μάταιο πλέον να ζητάει κανείς από την Αστυνομία αποτελεσματικότητα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Μπροστά σε αυτή την κατάσταση το μόνο που απομένει μετά τις πρόσφατες τρομοκρατικές ενέργειες που χτυπάνε στα τυφλά είναι να εκφράσει κανείς την συμπάθειά του για τα αθώα θύματα, πολίτες και αστυνομικούς. Η πολιτική απομόνωση της τρομοκρατίας είναι το αποτελεσματικότερο όπλο της δημοκρατίας για την αντιμετώπιση του φαινομένου που δυναμιτίζει τα θεμέλιά της. Αλλά, παράλληλα, η εξασθένηση της κοινωνικής συνοχής, η οικονομική εξαθλίωση μερίδας του πληθυσμού, το αίσθημα της απελπισίας και αδυναμίας, η περιθωριοποίηση, μπορούν δυνάμει να αποτελέσουν πραγματικό θερμοκήπιο για την τρομοκρατία, ως εκδήλωση κοινωνικής διαμαρτυρίας. Είναι ένας κίνδυνος που δεν πρέπει να υποτιμηθεί μπροστά στο σημερινό γεγονός του «εκφυλισμού» της τρομοκρατίας σε απεχθείς πράξεις τυφλής βίας.

Ι.Π.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΣΕΝΑΡΙΑ

Ο νέος διευθυντής του Διεθνούς Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών του Λονδίνου, ο Σουηδός *Bo Hult*, έδωσε διάλεξη με θέμα «Η Νέα Ευρωπαϊκή Αρχιτεκτονική στον Τομέα της Ασφάλειας», σε εκδήλωση που διοργάνωσε το *Ελληνικό Ίδρυμα Αμυντικής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)* την Πέμπτη 12 Μαρτίου στο Αμφιθέατρο του ΕΒΕΑ.

Ο καθηγητής *Hult* αναφέρθηκε εκτενώς στους θεσμούς συνεργασίας και ασφάλειας που έχουν αναπτυχθεί στον ευρύτερο Ευρωπαϊκό χώρο (Ευρωπαϊκή Κοινότητα / Ευρωπαϊκή Ένωση, ΔΑΣΕ, ΝΑΤΟ, Βορειοατλαντικό Συμβούλιο Συνεργασίας, κ.λπ.) και ανέλυσε τον ρόλο τους στις νέες διεθνείς συγκυρίες. Είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι ο κ. *Hult* δεν απέφυγε την παράθεση ορισμένων σεναρίων σχετικά με το μέλλον της Ευρώπης και δεν είναι καθόλου περιεργό πως μεταξύ των σεναρίων αυτών περιλαμβάνεται κι αυτό που θεωρεί ως πιθανή μια νέα διχοτόμηση της Ευρώπης, σε ένα διαχωρισμό της όχι πλέον μεταξύ Δύσης και Ανατολής αλλά μεταξύ «Ρωμαϊκής» και «Γερμανικής». Βεβαίως η πραγματικότητα διαμορφώνεται συνήθως κατά διαφορετικό τρόπο αυτόν που περιγράφουν τα διάφορα σενάρια ή τα διάφορα «θεωρητικά μοντέλα» χρήσιμα μεν για την προσέγγιση της πραγματικότητας αλλά όχι υποκατάστατα.

Αλλά ακόμα και το πιο αισιόδοξο σενάριο για την μελλοντική αρχιτεκτονική του ευρωπαϊκού χώρου πόρρω απέχει από μια αντίληψη ότι το σημερινό ευρωπαϊκό *club* της Κοινότητας θα παραμείνει ως έχει. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο, ακόμα και μετά την ολοκλήρωση της οικονομικής, νομισματικής και πολιτικής (;) ένωσης καθιστά ακόμα πιο επιτακτική την ανάγκη να βρεθούμε στον «πυρήνα» των κρατών που θα διευθύνουν την ορχήστρα. Δεν είναι τυχαίο όλοι αυτοί οι προβληματισμοί από κάποιον που αναλαμβάνει την διεύθυνση ενός από τα εγχυρότερα Διεθνή Ινστιτούτα. Και πολύ ορθώς το ΕΛΙΑΜΕΠ φροντίζει να βρίσκεται πάντα σε επαφή με τις εξελίξεις... Β.Κ.

Εγώ κι η Δήμητρα Εγώ κι ο Ανδρέας

Αποκαταστάσεις

Συνεντεύξεις αποκατάστασης για το ζεύγος Ανδρέας - Δήμητρα σε έντυπα του συγκροτήματος Λαμπράκη. Για τους μέσους αναγνώστες. Γι' αυτούς ακριβώς. Μέσα στο κλίμα τους, τις αντιλήψεις και τις προκαταλήψεις τους. Ακριβώς γι' αυτό. Αποκατάσταση εικόνων. Τ.Χ.

● Σε μια εποχή που τα πάντα έχουν ελαφρύνει αβάσταχτα, που ο αγοραίος πολιτικός λόγος έχει γίνει κυρίαρχος, μερικοί καθηγητές των ελληνικών πανεπιστημίων τόλμησαν να εκφράσουν την κριτική σκέψη τους μέσα από το περιοδικό «Αξιολογικά» που αισίως έφτασε στο τρίτο τεύχος του και κυκλοφορεί από τις εκδόσεις «Εξάντας». Θα διερωτηθεί ίσως κανείς για το ποιο ενδιαφέρον μπορεί να έχει η έκδοση ενός επιστημονικού περιοδικού για την ευρύτερη δημοσιότητα. Οι σύγχρονες κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις στον κόσμο μας —κατάρρευση των καθεστώτων των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης και αμφισβήτηση των σοσιαλιστικών προτύπων— δείχνουν ότι τα θεωρητικά ζητήματα, όπως το νόημα του φιλελευθερισμού, η θεωρία των δικαιωμάτων και η αξιοπιστία της μαρξιστικής παράδοσης αποτελούν επίκαιρα προβλήματα που απασχολούν σήμερα αρκετούς πολίτες. Ιδιαίτερα θέτουν το πρόβλημα για τις πολιτικές αξίες του σύγχρονου κόσμου και τις δυνατότητες που έχουμε γι' αυτές και να τις ιεραρχήσουμε.

Τα «Αξιολογικά» είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας επιτιμητόνων —των πλέον προοδευτικών στον πανεπιστημιακό χώρο— από τα περισσότερα πανεπιστήμια της χώρας καθώς και επιστημόνων από το εξωτερικό, οι οποίοι με την επιστημονική ειδικότητά τους προσπαθούν να διερευνήσουν τα διάφορα θέματα συνδέοντας την θεωρητική με την προσέγγιση και κατανοήση των πλέον επίκαιρων προβλημάτων. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι τακτικοί συνεργάτες του περιοδικού —το οποίο είναι εξαμηνιαίο— είναι: *Μανόλης Αγγελίδης, Γιώργος Αντωνίου, Θανάσης Κούρας, Διονύσης Γράβανης, Γάκης Δρόσος, Σταύρος Ιωαννίδης, Δημήτρης Κοτρώγιας, Αλίκη Λαβράνου, Παντελής Μπασάκος, Ιόλη Πατέλη, Νίκος Πετραλιάς, Κώστας*

Σιμόπουλος, Βούλα Τσινόρεμα και Κοσμάς Ψυχοπαίδης.

Τα κείμενα του περιοδικού απευθύνονται σε ένα κοινό ερευνητών και σπουδαστών των κοινωνικών επιστημών, αλλά και ένα ευρύτερο κοινό κριτικά προσανατολισμένων και ενημερωμένων πολιτών με ενδιαφέροντα πολιτικής θεωρίας και πολιτικής φιλοσοφίας.

● Κυκλοφορεί από σήμερα Παρασκευή το νέο τηλεοπτικό περιοδικό «Ζάπινγκ» το οποίο τόσο διαφημίστηκε αυτές τις δύο τελευταίες εβδομάδες. Πρόκειται για τον πρώτο καρπό συνεργασίας του Δημοσιογραφικού Οργανισμού Λαμπράκη με το Συγκρότημα Μπόμπολα, αφού ο πρώτος συμμετέχει οικονομικά και ο δεύτερος έχει αναλάβει την εκδοτική ευθύνη. Φαίνεται πάντως, ότι η συνεργασία των δύο θα επεκταθεί, γιατί συχνά —πυκνά τελευταία, στελέχη του ΔΟΛ επισκέπτονται τις εγκαταστάσεις Μπόμπολα.

Συζητιέται και συνεργασία σε επίπεδο εγκαταστάσεων του δεύτερου; Ο χρόνος θα δείξει. Πάντως, προς το παρόν ο ΔΟΛ έφυγε από την *Τυποεκδοτική*, οι «Μικρές Αγγελίες» των «Νέων» τυπώνονται αλλού, ενώ το συγκρότημα του Περισσού βρίσκεται ήδη σε διαπραγματεύσεις με τον κ. Αλαφούζο, αφού, όπως λέγεται, ανέλαβε να τυπώνει το ένθετο —Επτά Ημέρες— της «Καθημερινής».

● Οι οικονομικές δυσκολίες του ΚΚΕ όχι μόνο συζητιούνται, αλλά άρχισαν να φαίνονται και στην συμπεριφορά του απέναντι στους εργαζόμενους. Είναι γνωστό ότι οι συντάκτες του «ΡΙζοσπάστη» πληρώνονται οι περισσότεροι βάση της συλλογικής τους σύμβασης. Μέχρι πρόσφατα, όσοι κατάφερναν να παίρνουν χρήματα πάνω από αυτήν, αυτά υπήρχαν κάθε μήνα στην μισθοδοσία τους ως επίδομα επιχείρησης. Τώρα πια, για τα μη μέλη της ΕΣΗΕΑ το επίδομα αυτό συμψηφίστηκε με την αύξηση της ΕΣΗΕΑ. Το

κόμμα του λαού λοιπόν, το οποίο κόπτεται από το 0 + 0 δεν κάνει 14%, όχι μόνο δεν έδωσε καθόλου αύξηση σε μερικούς εργαζόμενους —αφού η αύξηση συμψηφίστηκε με το επίδομα— αλλά σε μερικούς άλλους έδωσε αύξηση κατώτερη του 16%. Και αυτό μεν μπορεί να θεωρείται νομότυπο για την κυβέρνηση, πώς μπορούν όμως να το θεωρούν εξίσου νομότυπο και οι δήθεν εκπρόσωποι της εργατικής τάξης; Το να μένουν κάποιοι άνθρωποι χωρίς αύξηση, όταν ο τιμάρριθμος κυμαίνεται στο 18% και αυτό καταγγέλεται δημόσια από το ΚΚΕ, δεν είναι εκ των ουκ άνευ;

● Ο Ροδόλφος Μορώνης έφυγε από την ΕΤ-1 και πήγε στον *SEVEN-X* για να οργανώσει το ενημερωτικό πρόγραμμά του. Το κανάλι δεν εξέπεμψε στις 14 Μαρτίου όπως είχε ειπωθεί και αναμένεται η νέα ημερομηνία...

● Ομαδικές απολύσεις στον ραδιοφωνικό σταθμό SKY, όπου τελικά φαίνεται να επικράτησαν, ως ισχυρό δίδυμο, οι *Κουνελάκης - Ρουμπάτης*, πάλι ποτέ κραταιά στελέχη της Κοσχωτικής αυτοκρατορίας.

● Νέο κανάλι στα σακιά, με τρεις συνεταιίρους που ως σύνθεση μάλλον θα παραξενέψει πολλούς: *Πάνος Καραγιάννης* (Σύμβουλος Έκδοσης της «Απογευματινής»), *Δημήτρης Ρίζος* (Διευθυντής του «Ελεύθερου Τύπου») και *Σωκράτης Κόκκαλης*, ο οποίος πλέον το παίζει υπερκομματικός συνεργαζόμενος και με κυβέρνηση και με αντιπολίτευση. Ως τριάδα παρουσιαστών αναφέρονται οι: *Δημήτρης Ρίζος, Όλγα Τρέμη και Γιάννης Βλαστάρης*. Η αναγγελία λειτουργίας του καναλιού αναμένεται να γίνει μετά τις εκλογές στην β' Περιφέρεια Αθηνών.

● Μήπως θυμάστε την βραχνή, ολίγον βαρειά φωνή, που ανωνύμως απαγγέλλει «ιστορίες» και άλλες υποθήκες προς το έθνος των Ελλήνων από την συχνότητα του SKY; Το ύφος είναι βροντώδες και βαρύγδουπο, οι λόγοι είναι φασίζοντες —δυστυχώς. Ε, λοιπόν ο εκφωνητής —και συντάκτης των

κειμένων— είναι ο πολύ γνωστός ως «Αποδυτηριάκι» στην εφημερίδα «Φίλαθλος» των Κουρήδων. Για να επικυρωθεί αυτό που πολλοί τελευταία αναφέρουν: «Ο SKY αυριανίζει»... Για μας είναι λυπηρό.

● Και όμως υπάρχει κάποια παράφωνια και στην εφημερίδα του συγκροτήματος. Ο θεωρούμενος ως σοβαρός κ. Σπ. Αλεξίου στο φύλλο της Κυριακής 16/2 της «Καθημερινής» γράφει μεταξύ άλλων για τον «διαπρεπή αναλυτή» όπως τον χαρακτηρίζει Κώστα Πλεύρη: «...ένας σπουδαίος πνευματικός άνθρωπος, ιστορικός, φιλόλογος και νομικός, ο καθηγητής κ. Κώστας Πλεύρης...». Απ' αυτόν τον Πλεύρη να κοιμάστε! Αν είναι δυνατόν! Ο κύριος αυτός δεν είναι τίποτε από όλα αυτά εκτός από δικηγόρος —πρόσφατα του Σαλιαρέλη— και εν πάση περιπτώσει ήταν ο αρχηγός της νεοφασιστικής 4ης Αυγούστου, παπαδοπουλικός, κανταφικός και άλλα πολλά. Προσέχετε κ. Αλεξίου, προσέχετε...

● Ημερίδα για τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης οργανώνει αύριο Σάββατο στην ΕΣΗΕΑ το ΚΚΕ. Θέμα της: «*Συμβολή στην ελεύθερη και αντικειμενική πληροφόρηση*». Λέτε να τα πούνε σοβαρά; Αντίστοιχο διήμερο σκέπτεται να οργανώσει και η ΕΑΡ.

● Ο Γιώργης Μασσαβέτας διεκδικεί και πολλοί λένε ότι τελικά θα κερδίσει τον τίτλο της εφημερίδας «Πρώτη», έναντι μη αποδοθέντων δεδουλευμένων από τον κ. Καλογρίτσα. Ταυτόχρονα, λέγεται, ότι κάνει κινήσεις για επανέκδοση της εφημερίδας υπό την μορφήν κυριακάτικου φύλλου και θεωρείται σχεδόν βέβαιο ότι έχει βρει και χρηματοδότη...

● Ξανασυζητιέται στον Συνασπισμό η έκδοση ημερήσιου φύλλου. Ήδη έχει γίνει μια πρώτη διερευνητική συζήτηση σε επίπεδο υψηλά ιστάμενων στελεχών και τα πράγματα πήγαν καλά. Πάντως οι συναντήσεις θα επαναληφθούν και εντός ολίγου ίσως έχουμε και νεώτερα...

Ποιες Εταιρείες Θα Μείνουν

του Τάσου Μπάρλα

Το πρόβλημα «ΑΓΕΤ Ηρακλής» ξεκινά για την ελληνική οικονομία το 1983, όταν, μετά την άσκηση ποινικής δίωξης εναντίον του Γ. Τσάτσου και μελών του Δ.Σ. της επιχείρησης για παράνομη εξαγωγή συναλλάγματος, απιστία και απάτη διορίζεται καινούρια διοίκηση στην εταιρεία. Την προηγούμενη χρονιά, το 1982, είχε ολοκληρωθεί ένα φιλόδοξο επενδυτικό πρόγραμμα της εταιρείας, ύψους 10 δισ. δραχμών σε τιμές 1980, με το οποίο η «ΑΓΕΤ Ηρακλής» απέκτησε στο Μηλιάκι της Εύβοιας ένα από τα τελευταία και πιο σύγχρονα τσιμεντάδικα της Ευρώπης.

Στο τέλος του 1983 ο τραπεζικός δανεισμός της ΑΓΕΤ είχε φτάσει τα 27,2 δισ. δραχμές, ενώ μετά από δύο χρόνια ο ισολογισμός της εταιρείας έκλεισε με ζημιά 4,2 δισ. δραχμές. Με την ένταξη της στις προβληματικές με υπουργική απόφαση στις 7 Αυγούστου του 1986, μετοχοποιήθηκαν χρέη 27,7 δισ. δραχμών προς τις τράπεζες Εθνική, Εμπορική, Ιονική, ΕΤΒΑ, Επενδύσεων καθώς και προς την ΔΕΗ. Εκδόθηκαν 45.876.000 νέες μετοχές οι οποίες διατέθηκαν στους διάφορους πιστωτές και στον Οργανισμό Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων (ΟΑΕ) ο οποίος πήρε 43.334.000 μετοχές και παρέδωσε στην Εθνική Τράπεζα ομόλογα ύψους 12.112.100.000 δραχμών.

Την ίδια χρονιά ο ιταλικός όμιλος *Feruzzi*, μέλος του οποίου είναι η εταιρεία *Calcestruzzi*, προσπαθεί να συνάψει συμφωνία με την ΑΓΕΤ Ηρακλής για την ίδρυση κοινοπραξίας με σκοπό την προώθηση ελληνικού τσιμέντου στην αμερικανική αγορά. Η συμφωνία αυτή τελικά δεν πραγματοποιείται μετά από παρέμβαση του πρώην στελέχους του Ηρακλή και γνωστού από τα σκάνδαλα Μάτζικ και Κοσκωτά, Γ. Λούβαρη.

Η *Calcestruzzi* δεν παρασκευάζει τσιμέντο, αλλά πουλάει έτοιμο σκυρόδεμα και θεωρείται ο μεγαλύτερος «μπετατζής» της Ιταλίας. Στην Ιταλία όμως εξαρτάται από την εταιρεία *Italcementi*

που από την πλευρά της θεωρείται ο μεγαλύτερος «τσιμεντάς» της Ιταλίας, η οποία μάλιστα κατέχει σύμφωνα με δημοσιεύματα του Τύπου το 25 % των μετοχών της *Calcestruzzi*. Η ΑΓΕΤ Ηρακλής είναι η τσιμεντοβιομηχανία με τις μεγαλύτερες εξαγωγές στην Ευρώπη και με πολύ καλό δίκτυο διανομής. Το ευρωπαϊκό καρτέλ τσιμέντου, στο οποίο δεν ανήκει η *Calcestruzzi*, αλλά ανήκει η *Italcementi* μπουκοτάριζε για πολλά χρόνια, σύμφωνα με έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τις εξαγωγές τσιμέντου της χώρας μας.

Τον Απρίλιο του 1990 η Νέα Δημοκρατία κερδίζει τις εκλογές έχοντας σαν κύριο σύνθημά της την αποκρατικοποίηση του δημόσιου τομέα της οικονομίας μας. Οι εταιρείες που έχουν υπαχθεί στον ΟΑΕ είναι στην πρώτη γραμμή για πώληση σε ιδιώτες. Και η ΑΓΕΤ Ηρακλής αποτελεί ένα από τα πιο καλά κομμάτια προς πώληση. Τα κέρδη της προ φόρων για το 1990 ανέρχονται στο ποσόν των 4,71 δισ. δραχμών, ενώ

ο κύκλος εργασιών της ανέρχεται στα 47 δισ. δραχμές έναντι 39 δισ. το 1989. Οι εταιρείες που ανήκουν στον Όμιλο ΑΓΕΤ πέτυχαν κατά την ίδια χρονική περίοδο (1990) κέρδη ύψους 1,5 δισ. δραχμών. Η παραγωγική δυνατότητα της ΑΓΕΤ ανέρχεται σε 6,2 εκατ. τόννους τσιμέντο τον χρόνο και το κόστος παραγωγής είναι γύρω στο 15 % χαμηλότερο από αυτό των ευρωπαϊκών εταιρειών γιατί εκτός του ότι, όπως αναφέραμε παραπάνω, διαθέτει ένα από τα πιο σύγχρονα εργοστάσια, όλες οι μονάδες παραγωγής της είναι κοντά σε λιμάνια, και έτσι μηδενίζεται το κόστος μεταφοράς.

Από τα παραπάνω, που παρουσιάζουν ένα σημείο βέβαια, την πολύ καλή κατάσταση στην οποία βρίσκεται η εταιρεία, προκύπτει αβίαστα το ερώτημα σχετικά με το τι έπρεπε να πωληθεί η μεγαλύτερη ελληνική τσιμεντοβιομηχανία, η οποία μάλιστα ανήκει σε έναν από τους ελάχιστους κλάδους της βιομηχανίας μας με μέλλον και με πολλές μεγάλες προοπτικές. Μπορεί να σταθεί στα

Λικιά Ελληνικές;

ιολογία η προεκλογική δέσμευση της για αποκρατικοποίηση του δημόσιου

ον Ιούλιο του 1991 η διοίκηση του Οργανισμού Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων προασίζει την πώληση της ΑΓΕΤ Ηρακλής και αναθέτει την πώλησή της στην *Morgan Stanley* αντί του ποσού των 100 εκ. δραχμών σύμφωνα με δημοσιεύματα των εφημερίδων. Εν τω μεταξύ τα αποτελέσματα εξαμήνου του 1991 φέρνουν την εταιρεία να έχει πραγματοποιήσει πωλήσεις 2,9 δισ. δολαρίων τσιμέντου που της έχουν αποφέρει κέρδη 2,1 δισ. δραχμών έχοντας μάλιστα πραγματοποιήσει επενδύσεις ύψους 1,5

ΕΟΚ, που είχε εκφράσει τις επιφυλάξεις της για την μετοχοποίηση των εταιρειών της και τον αποκλεισμό αλλοδαπών μετοχές αυτές των παλαιών μετόχων απέσυρε τις επιφυλάξεις της αυτές την 1η Αυγούστου 1991. Ενώ από τα μέσα Νοεμβρίου του ίδιου έτους η διαμεσολαβούσα

για την πώληση της ΑΓΕΤ *Morgan Stanley* δέχεται τις ενδεικτικές προσφορές για την πώληση της εταιρείας, το οκτάμηνο Ιανουάριος - Αύγουστος 1991 η ΑΓΕΤ παρουσίασε κέρδη 3,5 δισ. δραχμών (3,3 το 1990) από πωλήσεις 3,85 εκατ. τόννων τσιμέντου αξίας 34 δισ. δραχμών. Κατά το ίδιο χρονικό διάστημα οι εξαγωγές της εταιρείας έφτασαν στα 1,6 εκ. τόννους τσιμέντου.

Ενδεικτικές προσφορές υπέβαλαν στην *Morgan-Stanley* οι εταιρείες *Calcestruzzi* (105 δισ.), η *Italcementi* (80 δισ.), η αγγλική *Blue Circle* (60 δισ.) και η ελβετική *Holderbank* (55 δισ.). Στις 23 Οκτωβρίου 1991 δημοσιεύεται στις εφημερίδες η πρόσκληση ενδιαφέροντος για την εξαγορά του 69,8% του μετοχικού κεφαλαίου της ΑΓΕΤ Ηρακλής που κατέχει ο ΟΑΕ. Στις 29 Νοεμβρίου 1991 η διεύθυνση του ΟΑΕ αποφάσισε να κινηθεί δικαστικά κατά του δικηγόρου γραφείου *Stanbrook & Hooper S.C.* το οποίο για λογαριασμό ορισμένων μετό-

χων της ΑΓΕΤ δημοσίευσε δέκα μέρες νωρίτερα ανακοίνωση που αποτρέπει τους υποψήφιους αγοραστές από την αγορά των μετοχών. Και ενώ ο υπουργός Οικονομικών κ. Παλαιοκρασσάς μιλώντας στην Βουλή κατά την κατάθεση του προϋπολογισμού του 1992 εκτίμησε ότι η ΑΓΕΤ θα έχει πουληθεί μέχρι το τέλος του πρώτου μήνα του 1992 και το δημόσιο θα εισπράξει από την πώληση 100 δισ. δραχμές, στις 2 Δεκεμβρίου 1991 το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών αποφασίζει ότι είναι άκυρες οι νέες μετοχές που εξέδωσε η ΑΓΕΤ το 1986, ότι η εταιρεία ανήκει στους παλαιούς μετόχους της καθώς και ότι οι μετοχές που θέτει προς πώληση ο ΟΑΕ σε οίκους του εξωτερικού δεν του ανήκουν.

Τα προβλήματα που υπάρχουν για την πώληση της ΑΓΕΤ φέρνουν την κυβέρνηση σε δύσκολη θέση απέναντι στην ΕΟΚ, η οποία απαιτεί περιορισμό του δημόσιου τομέα και δημιουργούν προβλήματα στον προϋπολογισμό στον οποίο έχουν εγγραφεί σαν έσοδα τα χρήματα από την πώληση της ΑΓΕΤ. Τότε, και συγκεκριμένα στις 9 Δεκεμβρίου 1991, δημοσιεύεται στον «Ελεύθερο Τύπο» η πληροφορία ότι η λίστα των αγοραστών της ΑΓΕΤ Ηρακλής που θα συνταχθεί στα γραφεία της *Morgan-Stanley* στο Λονδίνο θα περιλαμβάνει και την Εθνική Τράπεζα —κάτι που κατά την εφημερίδα διχάζει τότε τους οικονομικούς υπουργούς. Στις 11 Δεκεμβρίου, με επιστολή της, η διαμεσολαβούσα εταιρεία διαμαρτύρεται στην διυπουργική επιτροπή αποκρατικοποιήσεων για την παρέμβαση της Εθνικής Τράπεζας, επισημαίνοντας ότι αυτό αντικείται στο ελληνικό και το κοινοτικό δίκαιο. Την αντίθεσή τους στην παρέμβαση της Εθνικής Τράπεζας εκφράζουν και εκπρόσωποι του ΣΕΒ τονίζοντας ότι δεν νοείται αποκρατικοποίηση, αν γίνει δεκτή η προσφορά της Τράπεζας που στην ουσία είναι το ίδιο το δημόσιο. Την επομένη όμως ημέρα, η Εθνική Τράπεζα και ο όμιλος *Ferruzzi* υποβάλλουν κοινή προσφορά για την εξαγορά της ΑΓΕΤ Ηρακλής. Η προσφορά αυτή είναι και η μοναδική γιατί ακόμα και η *Italcementi* αποχωρεί καταγγέλοντας μάλιστα αδιαφανείς διαδικασίες και απειλώντας ότι θα καταφύγει στην ΕΟΚ. Τελικά η ΑΓΕΤ Ηρακλής πωλείται στην Κοινοπραξία στην τιμή των 124 δισ. δραχμών, ενώ παλαιότερες καταγγελίες τόσο από τον πρώην πρόεδρο της ΑΓΕΤ και στέλεχος της ΝΔ Β. Σαρσέντη ότι υπήρξε σκόπιμη υποβάθμιση της μετοχικής αξίας της ΑΓΕΤ, όσο και από τον παραιτηθέντα πρόεδρο του ΟΑΕ κ.

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ · ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ · ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ · ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Επτά κείμενα για το Νίκο Καββαδία.
Συναγωγή άρθρων για τον ποιητή Νίκο Καββαδία.

ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ

Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη.

Συστηματική καταγραφή των αρχαιοελληνικών πηγών του Οδυσσέα Ελύτη.

Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ

«ΑΡΙΑΔΝΗ». Μια σπουδή στον ερωτικό Σεφέρη.

Προσπάθεια αποκρυπτογράφησης της ερωτικής ποιητικής του Γ. Σεφέρη, μέσα από την προσέγγιση του ποιήματος «Αριάδνη».

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ

«ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΔΟΝ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ» του Α. Εμπειρίκου.

Ανάγνωση φιλολογική και κριτική του ποιήματος και διερεύνηση των μορφών αφήγησης.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και πνευματική ζωή.

Συναγωγή κειμένων για το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΛΙΟΡΗΣ

Ο γλωσσικός αφελληνισμός.

Πέραν του μισοξενισμού και της υποτέλειας.

Εξέταση του θέματος της συστηματικής χρήσης ξένων λέξεων, οι οποίες παραμένουν έξω από τη μορφολογία της ελληνικής γλώσσας.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ

«Ο έρωτας στα χιόνια» του Αλ. Παπαδιαμάντη

Υφολογική προσέγγιση του διηγήματος «Ο έρωτας στα χιόνια».

ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ

Ούτως ή άλλως: Αναγνωστάκης, Εγγονόπουλος, Καχτίσης, Χατζής.

Τέσσερις μεταπολεμικοί συγγραφείς, δυο ποιητές και δυο πεζογράφοι επιλεγμένοι παραδειγματικά αλλά και παρουσιασμένοι με υποδειγματικά διαφοροποιημένες μεθοδεύσεις.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ
ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ •
ΤΗΛ: 3645133 • FAX: 3607878

Γιαννόπουλο, που τόνισε ότι κυβερνητικοί παράγοντες υποβάθμισαν την αξία της εταιρείας κατά 50 τουλάχιστον δισ. δραχμές.

Δύο μέρες μετά την ανακοίνωση της πώλησης της ΑΓΕΤ από τον υπουργό Εθνικής Οικονομίας κ. Μάνο και την κοινή συνέντευξη τύπου των τριών οικονομικών υπουργών, η οποία άφησε αναπάντητα πολλά ερωτήματα, ανακοίνωση της Εθνικής Τράπεζας τaráσσει τα νερά και δημιουργεί πρόσθετα προβλήματα στην κυβέρνηση. Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας αρνείται να δώσει στην δημοσιότητα το συμφωνητικό που έχει συνάψει με την Calcestruzzi για την από κοινού αγορά της ΑΓΕΤ επικαλούμενη το απόρρητο των καταθέσεων. Η τράπεζα θεωρεί ότι το συμφωνητικό περιέχει εμπιστευτικές πληροφορίες, όπως η ανώτατη τιμή εξαγοράς που είχαν προαποφασίσει οι δύο εταίροι να αποδεχθούν με τον τελικό διαπραγματευτή, πληροφορίες που δεν μπορούν σύμφωνα με την Τράπεζα να κοινοποιηθούν γιατί θα βλάψουν τους κοινοπρατούντες. Η επιστολή της Εθνικής αφήνει και αυτή πάρα πολλά ερωτηματικά γιατί δεν ξεκαθαρίζει τον ρόλο που έπαιξε στην πώληση της ΑΓΕΤ. Δεν αναφέρει καθόλου το ποσοστό με το οποίο έχει μπει η Εθνική στην Κοινοπραξία ούτε ποιο είναι το ποσό με το οποίο έχει συμφωνήσει να πουλήσει μετά από τέσσερα τις μετοχές της στην Calcestruzzi.

Τα ερωτήματα γίνονται ακόμα πιο πιεστικά αν ληφθεί υπόψη η άγνοια την οποία εκδήλωσε στέλεχος του υπουργείου Βιομηχανίας για τον ισχυρισμό της Εθνικής, η οποία σε ανακοίνωσή της αναφέρει ότι «η δι-υπουργική επιτροπή και η διοίκηση της Εθνικής αποφάσισαν να υπάρξει δεσμευτική συνεργασία της Τράπεζας με καταναλωτή τσιμέντου...».

Και αυτό για το οποίο πρέπει να δώσει εξηγήσεις ο Διοικητής της Εθνικής Τράπεζας κ. Βρανόπουλος είναι με ποιο δικαίωμα δεν ενημέρωσε τους προϊσταμένους του υπουργούς για την συμφωνία με την Calcestruzzi; Μπορεί ο οποιοσδήποτε διοικητής να κρίνει την τύχη βιομηχανικών μονάδων στρατηγικής σημασίας για τον τόπο και να μην δίνει λογαριασμό σε κανέναν; Μπορεί να πωλούνται τέτοιου μεγέθους εταιρείες και η Βουλή να είναι ανενήμερη; Εκτός αν όλοι στην κυβέρνηση γνωρίζουν και δεν μιλούν.

Πολλά ερωτηματικά

Η ΑΓΕΤ Ηρακλής δεν έπρεπε να πουληθεί. Η πώλησή της αποτελεί πλήγμα για

την ελληνική τσιμεντοβιομηχανία που παραδίδεται κατά το σημαντικότερο τμήμα της στους Ιταλούς. Και τελικά ποιο είναι το όφελος για την ελληνική οικονομία; Τα ερωτήματα τα οποία διατύπωσε στο σύνολό του ο Τύπος είναι πάρα πολλά και όσο περνάει ο καιρός γίνονται όλο και περισσότερα. Με τι ανταλλάγματα η ελληνική κυβέρνηση παραδίδει το σύνολο σχεδόν της ελληνικής τσιμεντοβιομηχανίας στους Ιταλούς, αφού είναι βέβαιη και η εξαγορά από την Calcestruzzi και των «Τσιμέντων Χαλκίδας»;

Ποιος την διασφαλίζει από την δημιουργία μονοπωλιακών καταστάσεων με επιπτώσεις στο κόστος κατασκευής των οικοδομών στην Ελλάδα;

Ποιος θα πληρώσει τα χρέη της ΑΓΕΤ για τα οποία έγινε προβληματική εταιρεία; Μόνο στην ΔΕΗ χρωστάει 8 δισ. δραχμές. Ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας κ. Μάνος δεν γνώριζε πως η Calcestruzzi κατάφερε και πήρε το 20% των παλαιών μετοχών της ΑΓΕΤ οι οποίες διακινούνταν στο Χρηματιστήριο Αθηνών και παρ' ό,τι είναι ανώνυμες όλοι γνωρίζουν τους αγοραστές μεγάλων πακέτων μετοχών.

Μήπως είναι αληθινή η πληροφορία που δημοσιεύτηκε στον «Επενδυτή» (15/3/92), και την γνωρίζει ο κ. υπουργός, ότι η ιταλική εταιρεία έχει αγοράσει και τις μετοχές των Τσάτσων, οπότε δεν υπήρχε λόγος να γίνει το δικαστήριο της 18ης Μαρτίου;

Και γιατί οι μετοχές της Calcestruzzi σημείωσαν πτώση στο ιταλικό χρηματιστήριο αμέσως μετά την αναγγελία της αγοράς της ΑΓΕΤ Ηρακλής;

Η κυβέρνηση δεν έχει καταφέρει μέχρι τώρα να απαντήσει στα ερωτήματα. Η συμπεριφορά ορισμένων υπουργών όπως του κ. Ανδριανόπουλου, οι οποίοι αρνήθηκαν να πάρουν την ευθύνη της μεταβίβασης της ΑΓΕΤ από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα, αφήνει να πλανάται ένα περιεργο κλίμα γύρω από τις συνθήκες πώλησης της μεγαλύτερης εξαγωγικής εταιρείας της χώρας μας. Οι απαντήσεις που θα δοθούν εκ μέρους της κυβέρνησης στην σημερινή προ ημερησίας διατάξεως συζήτηση στην Βουλή πρέπει να είναι πειστικές και να μην αφήνουν κανένα σκοτεινό σημείο για τον ρόλο που έπαιξαν διάφορα πρόσωπα, από τον πρωθυπουργό κ. Κ. Μητσοτάκη, τον υπουργό Εθνικής Οικονομίας κ. Στ. Μάνο, μέχρι τον Διοικητή της Εθνικής κ. Βρανόπουλο και τους παραιτηθέντες κ.κ. Σαρσέντη και Γιαννόπουλο.

Τον άρτον ημών τον επιούσιον

Κάθε φορά που το ΠΑ.ΣΟ.Κ. κατηγορεί την κυβέρνηση ως υπεύθυνη της οικονομικής επιδείνωσης και της ποβάθμισης του επιπέδου ζωής των εργαζομένων που αυτή η επιδείνωση προκαλεί, η κυβέρνηση απαντά με το «επιχείρημα» ότι για όλα όσα συμβαίνουν τώρα την αποκλειστική ευθύνη έχει η πασοκική οκταετία και οικονομική πολιτική την οποία το «κίνημα» του «σοσιαλιστικού μετασχηματισμού» έθεσε σε εφαρμογή. Και σε ό,τι μεν αφορά την ευθύνη της παράταξης που καθοδήγησε ως απόλυτος άρχων ο κ. Α. Παπανδρέου για την οπισθοδρόμηση της ελληνικής οικονομίας και το μεγάλωμα της απόστασής της από τις προηγμένες ευρωπαϊκές οικονομίες, καμιά σοβαρή και απροκατάληπτη αντίρρηση δεν μπορεί να διατυπωθεί. Για το ότι, όμως, από τότε ως τώρα δεν έχει καταγραφεί η παραμικρή βελτίωση, σε οποιονδήποτε τομέα της οικονομίας, την ευθύνη δεν είναι νοητό να την φορτώνεται αυτό που προηγήθηκε. Την ευθύνη την έχει το κόμμα που διεκδίκησε την εξουσία με κύριο σύνθημά του την απόφαση και ικανότητα να επανορθώσει όσες ζημιές προκάλεσαν οι προκάτοχοι, και να προστατεύει το πραγματικό εισόδημα των μισθωσυντήρητων και των συνταξιούχων.

του Κ. Τσαλόγλου

Γιατί δεν κατάφερε η κυβέρνηση της Ν.Δ. να φανεί συνεπής προς τις υποσχέσεις της; Γιατί δεν προωθήθηκε με τρόπο που θα έπειθε για την αναγκαιότητά της η πολιτική της μεταφοράς στην αποδοτική διαχείριση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας του καταρρέοντος παραγωγικού τομέα της δημόσιας διαχείρισης; Ήταν, μήπως, ανεπαρκή τα δύο χρόνια εξουσίας της για να ανανέωσαν τα θετικά αποτελέσματα της ασκούμενης πολιτικής; Πρέπει, δηλαδή, να προσδοκάται ότι κατά τα επόμενα δύο χρόνια, ως το τέλος της νόμιμης κυβερνητικής θητείας, η πορεία της οικονομίας θα αλλάξει κατεύθυνση, και από πτωτική θα γίνει ανοδική; Αν το πιστεύουν οι κυβερνητικοί αρμόιοι γιατί δεν προσπαθούν να εμπλουτίσουν με την πίστη τους και τον ελληνικό λαό, προβάλλοντας όσα, κατά την κρίση τους, προβλεπόμενα πείθουν πως διαγράφεται βέβαιη η οικονομική εξέλιξη; Δεν θα ήταν μια τέτοια «αποκάλυψη» το αποτελεσματικότερο όπλο για την ανατροπή όλων των εμποδίων που στήνει η κομματική και συνδικαλιστική ανηλικιότητα στο κυβερνητικό έργο; Δεν θα ενδεδειγμένα το δικαιολογημένα βαρύ ψυχολογικό κλίμα που επηρεάζει κάθε εκδήλωση της σημερινής ελληνικής κοινωνίας;

Η διάλυση αυτού του ασφυκτικού ψυχολογικού κλίματος, που παραλύει όχι μόνο εκείνους οι οποίοι καλούνται να πληρώσουν τα σφάλματα του παρελθόντος, αλλά και όλους όσους, υποστηριζόταν πως θα είναι η «κινητήρια δύναμη» ενός καλύτερου μέλλοντος, θα ήταν, πράγματι, μέγιστης σημασίας. Αντί γι' αυτό, ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας προειδοποιεί, από του βήματος της Βουλής, ότι το δημοσιονομικό 1993 θα είναι χειρότερο από το φετινό. Και επειδή όλοι έχουν πια μάθει ότι όταν δεν πάνε καλά τα δημόσια οικονομικά μας καλείται για νέα αιμοδοσία η αναμικτή οικονομία, το βαρύ ψυχολογικό κλίμα όχι μόνο δεν διαλύεται αλλά διεγείρει εξαιρετικά επικίνδυνες κοινωνικές συμπεριφορές. Κάθε πρόσκληση για καταναλωτικές θυσίες απορρίπτεται ως εμπαιγμός, ενώ τα κοινωνικά προτερήματα που θα στήριζαν την ανάπτυξη παραχωρούν την θέση τους στα κοινωνικά ελαττώματα, τα οποία εισηγούνται την λεηλασία όσου πλούτου έπρεπε να χρηματοδοτεί την συλλογική πρόοδο.

Έκανε λάθος, άραγε, ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας όταν αποκάλυπτε τις επίσημες δημοσιονομικές προοπτικές για το προσεχές έτος; Δυστυχώς, όχι. Έλεγε την α-

λήθεια. Και η αλήθεια τούτη σημαίνει πως ούτε η ίδια η κυβέρνηση δεν περιμένει —γιατί δεν έχει τα μέσα να το πετύχει— να ανακοπεί ο κατήφορος της Εθνικής Οικονομίας, να σταματήσει ο μετασχηματισμός της σε καθαρά τριτοκοσμικού τύπου. Η ανεπιτυχής αστική οικονομική και κοινωνική ανάπτυξή μας, που της συνόδευσαν, με τα κελεύσματα της «τρίτης διεθνούς», οι ανώφελες ταξικές αντιπαραγωγικές συγκρούσεις, πληρώνει τώρα τις συνέπειες των αμαρτημάτων της.

Βέβαια, δεν είναι μόνον η απρόσφορη, για την αντιμετώπιση του κύριου οικονομικού μας προβλήματος, κυβερνητική πολιτική η οποία ενοχοποιείται για την αρνητική εξέλιξη. Αρκετοί άλλοι εσωτερικοί και εξωτερικοί παράγοντες συνεργούν στην αποτυχία.

Η κυβερνητική ευθύνη ξεκινάει από το γεγονός —όσο περίεργο και αν φαίνεται— ότι θέτει τις ίδιες, με εκείνες του ΠΑ.ΣΟ.Κ., οικονομικές προτεραιότητες, οι οποίες, αν και υποτίθεται πως υπηρετούν διαφορετικούς στόχους, παράγουν τα ίδια αποτελέσματα.

Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. υπονόμει την εθνική παραγωγική δραστηριότητα γιατί ήθελε να

μεταφέρει υπό τον έλεγχο και την κρατική διαχείριση το μεγαλύτερο μέρος των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Η οικονομική πολιτική της Ν.Δ. υπονομεύει την εθνική οικονομία επειδή θεωρεί ως «διαδικαστικά επόμενο» πρόβλημα την ανάπτυξη της, και ως πρόβλημα απόλυτης προτεραιότητας την «εξυγίανση» της κρατικής διαχείρισης.

Τα ελλείμματα του δημόσιου τομέα δημιουργούν, αναμφισβήτητα, πολλές δυσχέρειες στην ομαλή λειτουργία της οικονομίας. Αν έχει, επομένως, βαρύνουσα σημασία η εξυγίανση του δημόσιου τομέα, αυτή η σημασία εκτιμάται, αποκλειστικά και μόνο, σε αναφορά προς τα εθνικο-οικονομικά συμφέροντα. Σε καμία περίπτωση δε μπορεί να ισχύσει το αντίθετο.

Δεν είναι νοητό, λοιπόν, να καλείται η οικονομία, ως επενδυόμενο σε παραγωγικές δραστηριότητες εισόδημα ή ως καταναλωτική ευχέρεια του παραγωγικού πληθυσμού, να παραιτηθεί της ανάπτυξης της, να αποδυναμωθεί ως πλουτοπαραγωγική μονάδα στον διεθνή καταμερισμό εργασίας, για μειωθούν τα ελλείμματα του κρατικού προϋπολογισμού. Όταν το δεύτερο αυτό επιχειρείται —με τις εντολές της Ε.Ο.Κ. η οποία ασφαλώς δεν είναι ευχαριστημένη να

χρηματοδοτεί, μέσω κρατικών ελλειμμάτων, πληθωριστικά εισοδήματα— είναι ωσάν να επιχειρείται με σεισμικές δονήσεις να ... αναστηλωθούν γκρεμισμένα από σεισμούς κτίρια! Η δυσαρμονία μεταξύ κατανάλωσης και εθνικής παραγωγής, που προήλθε από την υποχώρηση της παραγωγής αυξανόταν με δανεικά, η κατανάλωση είναι αδύνατον να αποκατασταθεί όταν μεθοδεύεται η περαιτέρω μείωση της παραγωγής, όσοι καταναλωτικοί περιορισμοί και αν την συνοδεύουν. Η αποτυχία του εγχειρήματος είναι πλήρως εξασφαλισμένη!

Το ακατανόητο της απόφασης να καλείται η εθνική οικονομία να παίξει τον ρόλο... Ιφιγένειας εν Αυλίδι για να πνεύσει ούριος άνεμος στα ιστία του δημοσιονομικού σκάφους, που έταξε ως προορισμό του τις «προδιαγραφές του Μάαστριχτ», χωρίς το «έρμα» της εθνικο-οικονομικής προόδου, επιτείνεται από την αντιφατικότητα και αυτής ακόμη της ακολουθούμενης πολιτικής.

Περιοχτούνται οι αποδοχές του απασχολούμενου στο δημόσιο πληθυσμού γιατί δεν θέλει η κυβέρνηση να πολλαπλασιάσει τους ανέργους, αλλά και για να εξοικονομηθούν μισθοδοτικές δαπάνες υπέρ νεοδιοριζόμενων οπαδών. Αποτέλεσμα: τα δημοσιονομικά

ελλείμματα διογκώνονται αντί να περιοριστούν. Επιβάλλεται φορολογία σε χαμηλά εισοδήματα που ως τώρα έμεναν αφορολόγητα, και την ίδια στιγμή παραιτείται το κράτος φορολογικών εσόδων για να ενθαρρύνει τις αγορές εκατοντάδων χιλιάδων καινούριων αυτοκινήτων από εκείνους που έχουν την δυνατότητα αγοράς τους και οι οποίοι συνήθως συμπίπτουν με όσους φοροδιαφεύγουν. Αναλαμβάνεται «εξυγιαντική» εκστρατεία κατά του πληθωρισμού, και, ταυτόχρονα, νομιμοποιούνται οι πληθωριστικές ανατιμήσεις ως αφετηρία αναπαγωγής τους σε πλήθος αγαθών και υπηρεσιών, απλώς και μόνο για να αυξήσει τα φορολογικά του έσοδα ο κρατικός προϋπολογισμός.

Εντυπωσιακό παράδειγμα, η συνεχής αναπροσαρμογή των «αντικειμενικών αξιών» των ακινήτων. Οι εξαγωγές αποθαρρύνονται εξαιτίας της επιμονής στην υπερτιμημένη δραχμή για να καταπολεμηθεί δήθεν ο πληθωρισμός, αλλά το κράτος δεν μειώνει τα επιτόκια δανεισμού του, που αποτελούν το ισχυρότερο κίνητρο για συνεχείς ανόδους του κόστους παραγωγής.

Η ουσιαστική αδυναμία μεταφοράς στον ιδιωτικό τομέα —για να λειτουργήσουν αποδοτικά— των επιχειρήσεων του δημοσίου τομέα, είναι ευεξήγητη συνέπεια της πολιτικής που δρα ως αντικίνητρο για τις επιχειρηματικές προσδοκίες.

Με τον ίδιο τρόπο φαίνεται πως ερμηνεύουν τις συνέπειες της ακούμενης πολιτικής και οι ξένοι κεφαλαιούχοι. Όσα επιχειρηματικά κεφάλαια εισάγονται —ασήμαντα ποσοτικά— αφορούν, στο σύνολό τους σχεδόν, την αντικατάσταση, με εγχώρια παραγωγή τους, των προϊόντων που τώρα εξαγουν στην ελληνική αγορά οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις. Φοβούνται, προφανώς, ότι τα γεγονότα της Βαλκανικής —πέραν όλων των άλλων αντικινήτρων που περιθωριοποιούν την Ελλάδα ως περιοχή επενδυτικού ενδιαφέροντος— ενδέχεται να οδηγήσουν σε ένα είδος «γεωγραφικής απομόνωσης» της ελληνικής αγοράς, με την ασύμφορη αύξηση του κόστους μεταφοράς των εμπορευμάτων. Περιορίζονται, λοιπόν, αυτοί οι εισαγωγείς επιχειρηματικών κεφαλαίων σε άμεσες ή έμμεσες —μέσω του Χρηματιστηρίου— εξαγωγές ελληνικών βιομηχανιών που παράγουν τρόφιμα και ποτά, για εσωτερική κυρίως κατανάλωση.

Το μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα αρνητικό από την παρατεινόμενη στο ελληνικό έδαφος κρίση, απειλείται να είναι η εξαίρεση της χώρας μας από περιοχή παρα-

γωγής εξαρτημάτων και ανταλλακτικών προηγμένης τεχνολογίας ειδών που συγκεντρώνονται και συναρμολογούνται σε κεντρικά εργοστάσια, σύμφωνα με την νέα πρακτική των «μηδενικών αποθεμάτων». Η αβεβαιότητα ως προς την ικανότητα συνεχούς, ανεμπόδιστης, σε αυστηρά προκαθορισμένες ημερομηνίες μεταφοράς των εξαρτημάτων και ανταλλακτικών, από τους διεσπαρμένους παραγωγούς των στο κεντρικό εργοστάσιο, απειλεί να μας αφήσει έξω από τον αλληλοεξαρτώμενο κύκλο, διακρατικού επιπέδου, παραγωγικής και τεχνολογικής ανάπτυξης. Η εξαγορά μεγάλων, μονοπωλιακού χαρακτήρα δημοσίων επιχειρήσεων, κτεithαρχεί σε εντελώς διάφορη επιχειρηματική λογική.

Οι κυβερνητικές πράξεις ή παραλείψεις που εξηγούν την επιδείνωση της οικονομίας αντί της υπεσχημένης ανάκαμψής της, και οι οποίες έχουν μετατρέψει την πολιτική της ιδιωτικοποίησης παραγωγικών μονάδων που δημόσιου τομέα σε, περίπου, «εκποίηση ελλείψεων εκ κατεδαφίσεως», με αποκλειστικό στόχο τον προσπορισμό μερικών πρόσθετων εσόδων εφ' άπαξ από το κράτος, δεν σταματούν σε μόνη την οικονομική πολιτική. Εκτείνονται και στην εξωτερική πολιτική.

Είναι βάσιμες οι επιφυλάξεις ως προς την ρητότητα της ακολουθούμενης, ιδιαίτερα τα γειτονικά Βαλκάνια, διπλωματίας. Και είναι βάσιμες γιατί με τους διπλωματικούς ειρισμούς, που ως τώρα τουλάχιστον έχουν αναληφθεί, έχουμε ανοίξει πολλά μέτωπα, ακόμη και με εταίρους μας της ΕΟΚ. Εκινήσαμε από την αυταπόδεικτα λαθεμένη θέση ότι μπορούμε να αντιπαρατάξουμε τις συντελούμενες μεταβολές τα εθνικά μας συμφέροντα, όπου αυτά τα συμφέροντα πιστεύουμε πως παραβλάπτονται από το κίνημα αυτοδιάθεσης των εγχλωβισμένων σε τεχνητές κρατικές ενώσεις εθνικών μειονοτήτων. Αλλά η ιστορία, αυτή την ώρα, είναι συνδεδεμένη με την υποχρέωση απόλυτου σεβασμού του δικαιώματος των λαών να αυτοδιατίθενται και στην απαγόρευση άσκησης οποιασδήποτε μορφής βίας για να εμποδιστεί η αυτοδιάθεση. Οι διεθνείς ή οι ευρωπαϊκοί οργανισμοί στους οποίους μετέχουμε, περιλαμβανομένης και της ΕΟΚ, απορρίχτηκαν απρόθυμοι να μας συμπαρασταθούν όταν τους ζητήσαμε να υπερασπιστούν ειδικευμένα εθνικά μας αιτήματα και όχι αρχές, ο μη σεβασμός των οποίων θα τους ρηνε έχθρους.

Δεν είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς γιατί. Η ανυπαρξία οργανωμένου αντιπα-
ρου, ιδεολογικού και στρατιωτικού, στρα-

τοπέδου, που υπαγόρευσε σε μεγάλο βαθμό τις πολύμορφες συσπειρώσεις του καπιταλιστικού κόσμου, δίνει στα ισχυρότερα κράτη αυτής της πλευράς την ευκαιρία εξάπλωσης της οικονομικής επιρροής τους εκεί όπου δεν τους επιτρεπόταν πριν να το επιχειρήσουν. Η νέα παγκόσμια τάξη πραγμάτων, απαλλαγμένη από τον πυρηνικό τρόμο, θα στηρίζεται, από δω και πέρα στον «πόλεμο των οικονομιών», που τον διευκολύνει ο κατακερματισμός του χθεςινού αντιπάλου και η καπιταλιστική ενοποίηση της παγκόσμιας αγοράς.

Αν πρόκειται, επομένως, να βάλει, το καθένα από τα ισχυρότερα κράτη, στον έναν δίσκο της ζυγαριάς τα πλεονεκτήματα που θα του εξασφαλίσει η εγκατάσταση έγκαιρα οικονομικού προγεφυρώματος σε όσα μπορεί περισσότερα από τα νεοδημιουργημένα κράτη, και στον άλλο δίσκο εθνικές ευαισθησίες, όπως η δική μας για την χρήση του ονόματος «Μακεδονία», σίγουρα η ζυγαριά δεν θα κλίνει από την πλευρά του δεύτερου δίσκου! Ο μύθος δηλοι ότι δεν πρέπει να χάνονται διπλωματικές μάχες, γιατί αυτό θα μεταφράζεται σε πρόσθετα οικονομικά προβλήματα, σε απώλεια, άρα, εδάφους στος αδυσώπητο παγκόσμιο πόλεμο ανταγωνιστικής επιβίωσης!

Η αντιπολίτευση, κομματική και συνδικαλιστική, αντί να σημάνει τους εξαιρετικά σοβαρούς κινδύνους που συνεπάγεται η πολιτική της καθυστέρησης στην ανάπτυξη, και να εργαστεί με συγκεκριμένες και υπεύθυνες προτάσεις για την υιοθέτηση της επιβαλλόμενης από ουσιαστικές εθνικές σκοπιμότητες, λύσης, περιορίζεται στην δημιουργία... ηχητικών «εφέ», κάθε φορά που διαπράττεται, από την κυβέρνηση, ένα λάθος. Ωσάν τα διαπραττόμενα λάθη να είναι ανεξάρτητα από την ασκούμενη πολιτική, να μην είναι παράγωγα των λαθεμένων προτεραιοτήτων και των συνεπειών τους.

Όσο για τις απεργιακές κινητοποιήσεις με μισθολογικά αιτήματα ή για την προστασία της εξαιρετικά επιθυμητής δημοσιο-παλληλικής ιδιότητας των κινητοποιούμενων, το μόνο αποτέλεσμα που έχουν είναι να απομακρύνουν όλο και πιο πολύ την πιθανότητα τερματισμού της κρίσης, αφού εξασθενούν την εθνική οικονομία ως πηγή πλούτου, αξιώνοντας την διεύρυνση του δημοσιονομικού ελλείμματος ως πηγής πληθωριστικών εισοδημάτων!

Βέβαια, η αφαίρεση μέσων συντήρησης και ανάπτυξης της οικονομίας για να καλυφθούν οι ανάγκες του κρατικού προϋπολογισμού, είναι πολύ πιο εύκολη μέθοδος αντι-

μετώπισης του προβλήματος των δημοσιονομικών ελλειμμάτων από ό,τι θα ήταν η εξαφάνιση των ελλειμμάτων μέσω της απόδοσης ενός συνεχώς αυξανόμενου εθνικού προϊόντος. Αν θυμηθούμε, όμως, τον μύθο του Ναστρεντίν Χότζα, που είδε τον γαίδαρό του να πεθαίνει όταν, επιτέλους, τον είχε μάθει να μην τρώει, θα βοηθηθούμε ίσως, στην απόφαση να παραχωρήσουμε απόλυτο προβάδισμα στην προσπάθεια ανάπτυξης. Για να μην δούμε την εθνική μας οικονομία να υποκύπτει, όταν, επιτέλους, θα έχουμε ισοσκελίσει τα έσοδα και τις πληρωμές του κράτους σε επίπεδο τριτοκοσμικής υπανάπτυξης. Γιατί, τότε, κανένα «Μάαστριχτ» δεν πρόκειται να αναλάβει την ανέλυσή μας. □

ΜΑΛΒΙΝΑ ΚΑΡΑΛΗ

Τα κορίτσια στη Σαβάννα ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Στο βιβλίο της αυτό η ΜΑΛΒΙΝΑ ΚΑΡΑΛΗ χρησιμοποιώντας την τεχνική των αποσπασματικών και κυκλικών αφηγήσεων, χτίζει μια ολοκληρωμένη ιστορία, κρατώντας μέχρι τέλους τον αναγνώστη σε απορία για το «τι συνέβη και γιατί». Με γλώσσα απλή, προσωπική και αυθόρμητη συνθέτει ένα βιβλίο που συναρπάζει με το θέμα του και ξεχωρίζει με το ύφος του.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιχάλη 9 - Αθήνα
Τηλ. 3607744 - 3639962

Δυστυχώς επτωχεύσαμεν

Ποια θα είναι η επόμενη «ρήση» του Προέδρου της Δημοκρατίας κ. Καραμανλή; Μετά τα όσα ακούσαμε τις τελευταίες ημέρες για την κατάσταση της ελληνικής οικονομίας —προκάλεσαν πραγματικό πόλεμο νεύρων στον Έλληνα πολίτη— δεν απομένει στον Κ. Καραμανλή παρά να χρησιμοποιήσει την ιστορική φράση του Χ. Τρικούπη... «Δυστυχώς Κύριοι επτωχεύσαμεν». Άλλωστε γενικά, αυτό υπονοούν τις τελευταίες ημέρες αρκετά στελέχη της κυβέρνησης ενώ μόνον που δεν το είπε ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας κ. Μάνος κατά την διάρκεια της συζήτησης στην Βουλή. Εξάλλου αν δεν «επτωχεύσαμεν» προς τι οι πωλήσεις κερδοφόρων επιχειρήσεων όπως η «ΑΓΕΤ - Ηρακλής» που μέχρι πριν από λίγο χαρακτηριζόταν ως επιχείρηση στρατηγικού χαρακτήρα;

του Αλέκου Βυζάντιου

«Πόλεμος νεύρων» περί τα οικονομικά κατά του μέσου πολίτη εξαπολύθηκε για μία ακόμη φορά τόσο από την κυβέρνηση (που κάθε λίγο αλλάζει τους οικονομικούς της προσανατολισμούς) όσο και από την αντιπολίτευση που μιλά για σκάνδαλο και αδιέξοδα στην οικονομία αλλά τους συνδικαλιστές ηγέτες που εξήγγειλαν μία σειρά απεργιακών κινητοποιήσεων (που ορισμένες από αυτές ήδη έγιναν ενώ άλλες πραγματοποιούνται).

Δεν έχουν περάσει καλά - καλά τρεις μήνες από την ψήφιση του προϋπολογισμού στην Βουλή και η κυβέρνηση, που τόσο ένθερμα υποστήριξε το σύνολό του, ανατρέπει όλο το σκηνικό. Οι κανόνες του παιχνιδιού άλλαξαν δραστικά για μία ακόμη φορά. Και δεν αναφερόμαστε βεβαίως στις μηδενικές αυξήσεις ($0 + 0 = 14\%$), αφού εμμέσως πλην σαφώς το έχουμε αναφέρει στο «ΑΝΤΙ» όταν άλλοι δεν το περίμεναν. Αναφερόμαστε όμως τόσο στις συνεχείς μεταβολές για τα φορολογικά όσο και στην χειρότερη μορφή φορολόγησης, τον πληθωρισμό. Πράγματι κανείς δεν προέβλεπε ότι ο πληθωρισμός θα εκτινασσόταν σε επίπεδα άνω του 18%, όταν επισήμως οι πάντες δήλωναν ότι θα κυμαινόταν στο επίπεδο του 16%. Αυτό συν το γεγονός ότι οι δημόσιες δαπάνες δεν μειώνονται αλλά αυξάνουν μας οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια στην πρό-

βλεψη ότι σύντομα θα χρειασθούν και πρόσθετα μέτρα σταθεροποίησης, όχι μια μόνον φορά, αλλά περισσότερες, μέσα στο τρέχον έτος.

Κάτι τέτοιο αναμφίβολα θα αντιμετωπισθεί με αντιδράσεις που θα προέλθουν και από μερίδα της συμπολίτευσης που «πιάνει τον σφυγμό» της κοινής γνώμης. Μέχρι τώρα ακούσαμε τον κ. Κούβελα να «κτυπά» τον κ. Έμπερτ, και τον κ. Μάνο, τον κ. Χριστοδούλου αλλά και τον ίδιο τον κ. Αθ. Κανελλόπουλο να «κτυπούν» τους πάντες. Και όλα αυτά πριν ανακοινωθούν τα νέα μέτρα, πριν πουληθεί η «ΑΓΕΤ - Ηρακλής», πριν διαφωνήσει με τις μεθοδεύσεις αποκρατικοποίησης ο κ. Ανδριανόπουλος.

Το «υπ' αριθμόν ένα», όπως συχνά αποκαλείται το οικονομικό πρόβλημα, εφ' όσον δεν επιλύεται θα δρομολογήσει αναμφίβολα και νέες εξελίξεις. Στο υπουργείο Οικονομικών μιλούν ήδη για μετακίνηση του υπουργού κ. Ι. Παλαιοκρασσά στις Βρυξέλλες (στην θέση της επιτρόπου κ. Βάσως Παπανδρέου), συντομότερα από ό,τι είναι απαραίτητο (δήθεν για ενημέρωση) ώστε να δρομολογηθούν «νέες φορολογικές αρχές» με τις οποίες διαφωνεί ο νυν υπουργός Οικονομικών. Παράγοντες προσκείμενοι στον υπουργό Εθνικής Οικονομίας, αφού καθιστούν «συνυπεύθυνους» τους κ.κ. Παλαιο-

κρασσά και Χριστοδούλου για την κατάσταση της οικονομίας, υποστηρίζουν ότι τώρα «εδώ που βρισκόμαστε» θα πρέπει να μελετηθούν οι δυνατότητες περιορισμού των εισαγωγών έστω και με «αντι-ΕΟΚικά» μέτρα και να επιλυθεί το ασφαλιστικό «χωρίς να ληφθούν υπόψη οι μεσοβέζικες λύσεις που προτείνει το υπουργείο Υγείας».

Μετά από αυτά ποιος μπορεί να αμφιβάλει ότι δρομολογούνται εξελίξεις, λόγω αδυναμίας επίλυσης του προβλήματος της οικονομίας από την κυβέρνηση. Η κατάσταση πάντως είναι ιδιαίτερα σοβαρή.

Βρισκόμαστε λοιπόν ένα μόλις βήμα πριν την χρεωκοπία ή μήπως χρεωκοπήσαμε και δεν το ομολογούμε; Ποια είναι επιτέλους η κατάσταση της ελληνικής οικονομίας και ποιες οι προοπτικές της; Ποια «αόρατα νήματα» κινούνται κάθε φορά που γίνονται απόπειρες για σταθεροποίηση και ανάπτυξη και η ελληνική οικονομία βουλιάζει στο τέλμα; Προφανώς δεν έχουμε να κάνουμε με «αόρατα νήματα» ούτε με μεταφυσικές καταστάσεις, αλλά με πραγματικά γεγονότα. Έχουμε να κάνουμε με μία κυβέρνηση που, όπως ομολογεί η ίδια, θέτει στόχους τους οποίους δεν επιτυγχάνει. Συμπληρώνονται δύο χρόνια από την άνοδο της ΝΔ στην εξουσία και η ελληνική οικονομία βρίσκεται στην κατάσταση στην οποία βρισκόταν το 1988 για να μην πούμε χειρότερα;

Τώρα, οι ελπίδες «χάνονται» και οι απο-
ράσεις του Μάαστριχτ δεν μπορούν να
τραυματωθούν στην Ελλάδα.

Αναμφίβολα μας περιμένουν χειρότερα α-
κού ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας κ. Στ.
Μάνος δηλώνει στην εθνική αντιπροσωπεία
τι τα οικονομικά μέτρα του προκατόχου
ου έχουν αποτύχει, αν και είναι υποχρεω-
ένος να συνεργαστεί στενά μαζί του λόγω
της νέας ιδιότητάς του στην Τράπεζα της
Ελλάδας...

Σε ένα κλίμα δύστροπο, μέσα στο οποίο
λε όλες σχεδόν τις τάξεις του πληθυσμού, ε-
ργού και μη, ο κ. Μάνος εμφανιζόμενος
ως σωτήρας (για να λέμε τα πράγματα με
το όνομά τους) και ομολογεί πως ξεκινάμε
μετά από δύο χρόνια λιτότητας) και πάλι
πρό το Μηδέν.

στην Βουλή, προβλέπεται να φθάσουν φέτος
4.700 δισ. δρχ. Από αυτά, τα 2.100
δισ. δρχ. θα διατεθούν για μισθούς και συν-
τάξεις και άλλα 2.600 δισ. δρχ. θα δοθούν
α τόκους και τοκοχρεωλύσια δανείων. Α-
πεν υπάρχουν περιθώρια για επενδύσεις.
ολόγησε στην Βουλή.

Είχε συναίσθηση των λόγων του ο κ.

Μάνος όταν είπε σαφέστατα ότι η κατάστα-
ση της ελληνικής οικονομίας βρίσκεται σε
τέτοια χάλια που θα πρέπει να εγκαταλει-
φθούν οι σκέψεις για προώθηση του αναπτυ-
ξιακού σκέλους; Με άλλα λόγια είναι σαν να
μας είπε ότι πρέπει ξεχάσουμε την ανάπτυξη
και να επιμείνουμε στην σταθεροποίηση. Εί-
ναι φανερό κατά συνέπεια ότι θα πρέπει να
αναμένουμε και άλλα μέτρα λιτότητας και
άλλους φόρους, άμεσους και έμμεσους.

Το Δημόσιο λοιπόν δεν πρόκειται να
προβεί σε επενδύσεις. Μήπως μπορούμε να
ελπίζουμε στον ιδιωτικό τομέα, όπως προ-
τείνει ο πρώην πρωθυπουργός Ξ. Ζολώτας;
Φαίνεται πως ούτε και από εκεί μπορούμε
να ελπίζουμε αφού σύμφωνα με τα μέχρι
τώρα δεδομένα έχουν υποβληθεί μόνον 80
επενδυτικά σχέδια (ύψους 88,3 δισ. δρχ.)
που αναζητούν κρατικές επιχορηγήσεις συ-
νολικού ύψους 27,3 δισ. Το υπουργείο Ε-
θνικής Οικονομίας όμως θα διαθέσει για το
α' εξάμηνο τρέχοντος έτους μόνον 13,7 δισ.
δρχ. Αρα δεν θα πρέπει να περιμένουμε την
υλοποίηση ούτε των μισών επενδυτικών
σχεδίων. Θα έπρεπε να ανατραπεί πλήρως
το υπάρχον κλίμα για να ευελπιστεί κανείς

στην αύξηση της υποβολής επενδυτικών
σχεδίων και στην συνέχεια της υλοποίησής
τους. Αλλά κάτι τέτοιο κανείς φυσικά δεν
μπορεί να το περιμένει, όταν τα περί φορο-
λογικών μέτρων αλλάζουν σχεδόν κάθε ε-
βδομάδα και κίνητρα για τους υποψήφιους
επενδυτές δεν παρέχονται εδώ και χρόνια.

Κατά συνέπεια τι μπορεί να περιμένει κα-
νείς; Δυστυχώς τίποτα, αφού η αβεβαιότη-
τα επιτείνεται, οι διαδικασίες αποκρατικο-
ποίησης θεωρούνται αδιαφανείς (δεν πρόκει-
ται να πέσουμε στην παγίδα της σκανδαλο-
λογίας αν δεν κατασταλάξει ο θόρυβος), ο-
πότε θα επανέλθουμε με στοιχεία, η ανεργία
έφθασε σε πρωτοφανή ύψη (9,2% τον Ια-
νουάριο του 1992), οι προσλήψεις συνεχι-
ζονται με αποτέλεσμα να διογκώνονται οι
δημόσιες δαπάνες, ο πληθωρισμός έχει ξε-
φύγει από κάθε έλεγχο.

«Δυστυχώς, Κύριοι, Επτωχεύσαμεν»,
και επτωχεύσαμεν όχι μόνον οικονομικά
αλλά (και αυτό είναι το χειρότερο) και από
ιδέες που θα μας βγάλουν από τα αδιέξοδα.
Και βέβαια μετά από όλα αυτά μην περιμέ-
νει κανείς την β' δόση του δανείου από την
ΕΟΚ. □

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Βιβλία για μικρά Παιδιά

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

ΣΕΙΡΑ: ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΟΦΙΑ ΖΑΡΑΜΠΟΥΚΑ

- Τα μαγικά χρώματα • Ο κύριος Μπεν, η Μου και τα σκουπίδια
- Η μεγάλη φωτιά • Η οικογένεια Τρίγωνου

ΣΕΙΡΑ: Η ΜΑΡΩ ΠΑΕΙ... ΤΟΥ ΜΑΝΟΥ ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ (ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ: ΤΕΤΗ ΣΩΛΟΥ)

- Η Μάρω πάει στο σχολείο • Η Μάρω πάει για ψώνια
- Η Μάρω πάει στην παραλία • Η Μάρω πάει στο πάρκο

ΣΕΙΡΑ: ΜΗΠΩΣ ΕΙΔΑΤΕ ΤΟΝ ΑΟΡΑΤΟ; ΤΗΣ ΜΑΡΩΣ ΛΟΪΖΟΥ

- Η Κατερίνα και ο αόρατος στη βροχή • Η Κατερίνα και ο αόρατος στο μαγικό νησί
- Η Κατερίνα και ο αόρατος στο σκοτάδι • Η Κατερίνα και ο αόρατος παίζουν κρυφτό

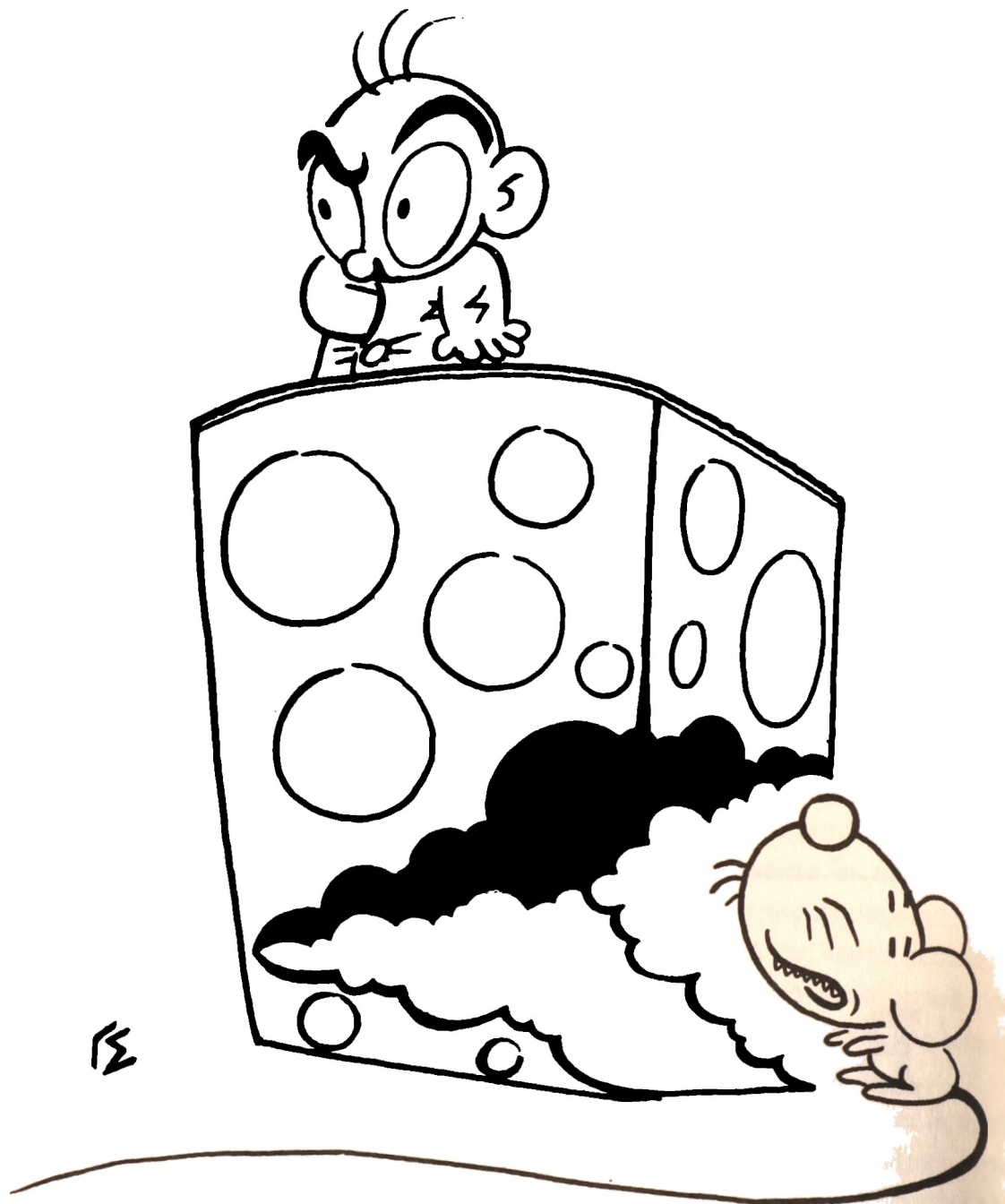
ΖΗΤΗΣΤΕ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Σ. ΠΑΤΑΚΗΣ Α.Ε. ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 3638362, FAX 3628950

Μήπως δεν ξέρουμε τι θέλουμε;

του Τάσου Παππά

Την προηγούμενη Πέμπτη στο ευρωπαϊκό κοινοβούλιο πέρασε ένα ψήφισμα για το γιουγκοσλαβικό —με αναφορές στην Δημοκρατία των Σκοπίων— που προκάλεσε ποικίλες αντιδράσεις στην Ελλάδα. Επιρρεπείς στις θριαμβολογίες ή τις δραματοποιήσεις οδηγηθήκαμε πάλι σε μανιχαϊκού τύπου προσεγγίσεις. «Νίκη», ανέκραξαν ορισμένοι, «ήττα» της διπλωματίας μας διαπίστωσαν άλλοι. Η νηφάλια όμως αποτίμηση της κατάστασης επιβάλλει να παραθέσουμε τα γεγονότα και κάποιες υποτιμημένες, από τα εγχώρια μέσα ενημέρωσης, πλευρές του θέματος, έτσι ώστε το συμπέρασμα που θα εξαχθεί να βοηθήσει στην κατανόηση του προβλήματος.

Η Ελλάδα, ως γνωστόν, έχει κάνει σημαία της διπλωματικής της εκστρατείας το θέμα της ονομασίας της δημοκρατίας των Σκοπίων. Περί αυτό μάλιστα έχουν εγερθεί ή τουλάχιστον έτσι εμφανίζεται, αντιθέσεις μεταξύ του πρωθυπουργού Κ. Μητσοτάκη —ο διαλλακτικός— και του υπουργού Εξωτερικών Α. Σαμαρά —ο αδιάλλακτος. Προφανώς η αντιπαράθεση αυτή διατρέχει το σύνολο του κομματικού δυναμικού της Νέας Δημοκρατίας. Έχει λοιπόν σημασία να δούμε πώς ψήφισαν οι ευρωβουλευτές της κυβερνητικής παράταξης σε ορισμένα επίμαχα σημεία του ψηφίσματος.

● Στο σημείο 11 του ψηφίσματος —ειρήσθω εν παρόδω ήταν προϊόν συμβιβασμού ό-

λων των πτερύγων του κοινοβουλίου— αξιολογείται η έκθεση Μπαντεντέρ ως ένα ντοκουμέντο, περίπου ισοδύναμο, με απόφαση του συμβουλίου υπουργών, ενώ η ελληνική πλευρά διά στόματος Μητσοτάκη το είχε αποκαλέσει «νομικό κείμενο συμβουλευτικού χαρακτήρα» επειδή τα συμπεράσματά του δεν ευνοούσαν τις θέσεις μας. Στην ψηφοφορία για το σημείο αυτό τοποθετήθηκαν υπέρ οι κ.κ. Πεςμαζόγλου, Πιέρρος, Σταύρου, Λαμπρίας.

● Το σημείο 12 μιλάει για σύνταγμα της Μακεδονίας, κυβέρνηση της Μακεδονίας και μακεδονικό κοινοβούλιο. Υπέρ ψήφισαν οι κ.κ. Πιέρρος, Πεςμαζόγλου και κατά οι κ.κ. Αναστασόπουλος, Λαγάκος, Λαμπρίας.

● Στο σημείο 15 ουσιαστικά αποδοκιμάζεται το μπούκοτάζ κατά των ολλανδικών και ιταλικών προϊόντων. Ο κ. Λαμπρίας και ο κ. Λαγάκος δεν ψήφισαν αυτή την παράγραφο.

● Από το κείμενο αφαιρέθηκε το τελευταίο σημείο που έλεγε ότι «το παρόν ψήφισμα θα δοθεί στην “κυβέρνηση της Μακεδονίας” αναγνωρίζοντας έτσι, εμμέσως πλην σαφώς, θεσμική υπόσταση σε ένα όργανο που δεν έλκει την ισχύ του από κάποια κρατική οντότητα.

Δύο μέρες πριν από την ψήφιση είχε προγραμματιστεί ταξίδι του υπουργού Εξωτερικών Αντ. Σαμαρά στο Στρασβούργο το οποίο τελικώς ματαιώθηκε γιατί όπως π-

στευαν έλληνες κοινοτικοί παράγοντες δεν ήθελε ο κ. Σαμαράς να συνδεθεί η παρουσία του με το επίδικο ντοκουμέντο που κατά την άποψη πολλών βρισκόταν σε ευθεία αντίθεση με την γραμμή που ο ίδιος υποστηρίζει με σθένος. Πρέπει όμως να σημειώσουμε και την σύγχυση που επικρατούσε στην ομάδα των ευρωβουλευτών του ΠΑΣΟΚ αφού άλλος, όπως ο κ. Τσίμας χαρακτήριζε στους διαδρόμους το ψήφισμα απαράδεκτο, ενώ άλλος, όπως ο κ. Γ. Ρωμαίος ήταν πολύ επιφυλακτικός έως αρνητικός, για να εισπράξει από τον Π. Αυγερινό την απάντηση: «*Νομίζεις ότι μπορείς να ανατρέψεις το "κομπρομί"*; Ουδέποτε έγινε κάτι τέτοιο στο κοινοβούλιο».

Είναι πεποίθηση στις τάξεις των ελλήνων ευρωβουλευτών πως η άμυνα περί την ονομασία είναι πολύ ευάλωτη. Εάν ακόμη και αυτοί που οφείλουν να προπαγανδίζουν με έμφαση μία άποψη δεν έχουν πεισθεί για την χποτελεσματικότητα της προσπάθειας, τόσο είναι φυσικό οι ξένοι εταίροι μας να μην καταλαβαίνουν την προεμούρα μας για το ζήτη-

μα αυτό. Λογικό λοιπόν είναι να δηλώνει η γενική γραμματέας του συμβουλίου της Ευρώπης Κ. Λαλυμιέρ στην «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία»: «*Από εξωτερική σκοπιά εμείς δεν καταλαβαίνουμε πολύ καλά την ελληνική αντίδραση*», ή ο θεωρητικός της γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας Πέτερ Γκλotts: «*Η άποψη πως δεν πρέπει να αναγνωριστεί η "δημοκρατία της Μακεδονίας" μόνο και μόνο γιατί λέγεται Μακεδονία ή η απαίτηση να αλλάξουν το όνομά τους, δεν μου φαίνεται δικαιολογημένη, ούτε σωστή*».

Στις 6 Απριλίου συνέρχεται το Συμβούλιο Υπουργών Εξωτερικών της ΕΟΚ και στην ατζέντα των συνομιλιών υπάρχει το θέμα της αναγνώρισης των γιουγκοσλαβικών δημοκρατιών. Το καινούριο δεδομένο είναι η αποφασιστική παρέμβαση των ΗΠΑ στην περιοχή των Βαλκανίων. Ο υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Τ. Μπέηκερ στην συνάντηση που είχε στις Βρυξέλλες με τους ομολόγους του της ΕΟΚ ανενδοίαστα τάχθηκε υπέρ της αναγνώρισης των δημοκρα-

τιών της Γιουγκοσλαβίας, συμπεριλαμβανομένης και της «Μακεδονίας των Σκοπίων» και ρυμούλκησε στην αντίληψη αυτή σχεδόν όλους τους συναδέλφους του των χωρών-μελών της ΕΟΚ οι οποίοι, όπως σημειώνει το «Βήμα» που δημοσίευσε αποσπάσματα των συνομιλιών: «*Τώρα όλοι λένε ναι στα Σκόπια*».

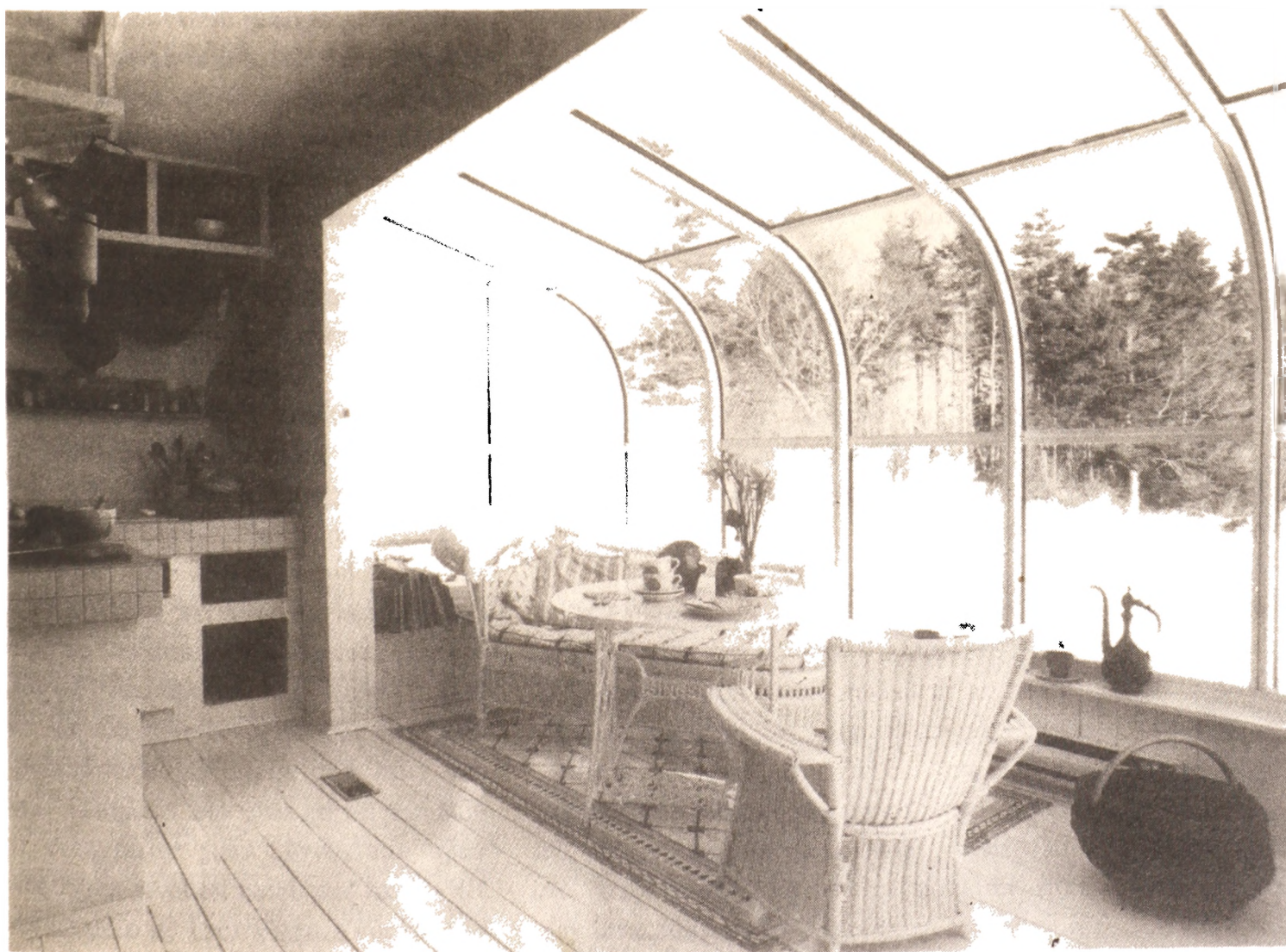
Κάτω από αυτές τις συνθήκες η χώρα μας δείχνει αιφνιδιασμένη, χωρίς ενιαία γραμμή, παρά τα αντιθέτως λεγόμενα, και κυρίως χωρίς σχέδιο. Φαίνεται να παλινωδεί μεταξύ της διάθεσης της να επεξεργαστεί εναλλακτικές λύσεις, ώστε να μην απομονωθεί στην Ευρώπη και της επιθυμίας της να μην υπονομεύσει το κλίμα πατριωτικής έξαρσης που καλλιεργήθηκε με άξονα το θέμα των Σκοπίων. Το χειρότερο πάντως που θα μπορούσε να κάνει είναι η άτακτη υποχώρηση.

Τότε στο πεδίο της μάχης δεν θα πέσει μόνον ο κ. Σαμαράς —αν η περιπάληση χόντρα έχει βάση— αλλά και η αξιοπιστία μας στο εσωτερικό και το εξωτερικό. □

ΗΛΙΟΧΩΡΟΙ

FOUR SEASONS
SUNROOMS

ΟΙ ΜΟΝΟΙ ΜΕ ΤΟΝ «ΜΑΓΙΚΟ» ΚΑΘΡΕΦΤΗ ΘΕΡΜΟΤΗΤΑΣ™

ΤΕΧΝΗ
α.τ.ε.

ΝΑΠΟΛΕΩΝ
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΟΝΤΕΡΝΑ
ΔΟΜΙΚΑ
ΥΛΙΚΑ

ΓΙΑΝΝΕΝΑ

Ν. Ζέρβα 39

(στοά)

τηλ.: 31- 9 - 32

fax: 309-70

ΑΘΗΝΑ

Αράχωβας 4

τηλ.: 360-0-290

Στην κυβέρνηση, έχει πληθωρισμό η κρίση

του Ρεπόρτερ

«**Δ**εν δέχομαι την παραπληροφόρηση η οποία εκθέτει την χώρα και στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα», είπε την Δευτέρα ο κ. Μητσοτάκης, υποσχόμενος να προσκομίσει στην Βουλή κατάλογο για όσους από τους υπηρετούντες στο Δημόσιο προσλήφθηκαν την τελευταία διετία, προκειμένου να «σταματήσει ο θόρυβος».

Δεν είναι η πρώτη φορά που ο αρχηγός της ΝΔ μεταθέτει τα προβλήματά του στον «κακό» Τύπο. Επανειλημμένως έχει φροντίσει να βάλει τον Τύπο «στην θέση του», ακόμη και λειτουργώντας ως αυτοεργός για να «χάσει στο σκαμνί» του Δικαστηρίου κάποια εφημερίδα, ή για να δημιουργήσει πλείστα όσα προβλήματα σε άλλα μέσα ενημέρωσης «μη αρεστά» σε αυτόν και το περιβάλλον του. Το ήθος και το ύφος του κ. Μητσοτάκη δεν έχει, και σε αυτόν τον τομέα, να ζηλέψει τίποτε από εκείνο που χαρακτήριζε τον κ. Α. Παπανδρέου ως πρωθυπουργό.

Ό,τι πει ο Αρχηγός

Η τακτική αυτή όμως, δηλαδή η κατασκευή εχθρών ισάριθμων των λογής - λογής προβλημάτων που αντιμετωπίζει η ίδια η κυβέρνηση από την πολιτική της, δεν αποδίδει όσα προσδοκά ο εμπνευστής της. Το αντίθετο μάλιστα: λειτουργεί πολλαπλασιαστικά στα ήδη υπάρχοντα προβλήματα. Και για την σημερινή κυβέρνηση της ΝΔ, στα δύο χρόνια που κλείνει στην εξουσία, τα προβλήματα αυτά είναι πολλά και ορισμένα αρκούντως κρίσιμα για να της προκαλέσουν σημαντικούς κλονισμούς.

Αρχής γενομένης από τις «παραιτήσεις» Δήμα —όταν η ΝΔ δεν είχε κλείσει ούτε ενάμισυ χρόνο ως κυβέρνηση— και στην συνέχεια με τις «παραιτήσεις» Κεφαλογιάννη - Έβερτ - Κανελλόπουλου, ο κ. Μητσοτάκης έδειξε ότι δεν φείδεται θυσιών προκειμέ-

νου να εξασφαλίσει την ... συνοχή της κυβέρνησής του διά της αποπομπής όσων θεωρήσε αντιπάλους του, ή όσων είχαν αντίρρηση στην πολιτική του. Βεβαίως, μπορεί να πει κανείς ότι στην κυβέρνηση και στον κρατικό μηχανισμό εξασφαλίστηκε σταδιακά αυτό που είχε επιτευχθεί ήδη στο κόμμα και, σε μεγάλο βαθμό, στην Κοινοβουλευτική Ομάδα: η «πολιτική ομοιογένεια», δηλαδή το είδος οργάνωσης και πειθαρχίας και ο τύπος άσκησης πολιτικής που ταιριάζει σε προσωποπαγείς αυταρχικούς σχηματισμούς - τιμάρια του ηγέτη τους.

Είναι αμφίβολο όμως το αν αυτή η επιτυχία ωφελεί κάποιον, ακόμη και τον ίδιο τον ηγέτη της ΝΔ μαζί με το περιβάλλον του. Μπορεί μεν να μην είναι «ουδείς αναντικατάστατος», όμως η ενέργεια της αντικατάστασης του κ. Έβερτ, π.χ., από τον κ. Κούβελα ουδένα πείθει για το κύρος της και την... ευφύια της. Αντιθέτως, τέτοιες επιλογές κοστίζουν στην κυβέρνηση της ΝΔ διότι της φορτώνουν μια σειρά αντιφάσεις. Διότι δεν μπορείς π.χ., να καταρτίζεις Προϋπολογισμό λιτότητας, και να σου τον γυρίζουν πίσω οι Κοινοτικοί ως αναληθή στο σκέλος των δαπανών για την δημοσιό-παλληλία, επειδή ο κ. Κούβελας δεν μπορεί να επικοινωνήσει με την λογική ενός Χριστοδούλου.

Καρνάβαλος αντί προγράμματος

Και αν νομίζει η κυβέρνηση ότι μπορεί να πατάει με τα δύο πόδια σε δύο βάρκες, χωρίς να έχει πρόβλημα, επειδή τάχα οι εταίροι της στην ΕΟΚ είναι «κουτόφραγχοι», αργά ή γρήγορα θα εμφανισθεί κάποιος κύριος Μάνος, που, αρκετά ωμά, θα πει ότι στην πολιτική αυτής της κυβέρνησης δεν χωράνε κουτοπόνηροι μικροκομματάρχες, που φροντίζουν για «τα δικά μας παιδιά». Και, βεβαίως, δεν φταίει καμιά «παραπληροφόρηση» στα θέματα της σοβαρότητας και

της αξιοπιστίας της κυβερνητικής πολιτικής. Αν ο κύριος Μάνος είπε ότι για δύο χρόνια η πολιτική της κυβέρνησης δεν είχε τα αποτελέσματα που έπρεπε —για οποιονδήποτε λόγο και αν το είπε— σίγουρα δεν το είπε επειδή είναι πράκτορας του ΠΑΣΟΚ ή κάποιου αντιπολιτευόμενου Τύπου. Για να μην τρελλαθούμε, δηλαδή και βλέπουμε παντού κακόβουλους «σπιούνους» που ξημεροβραδιάζονται στήνοντας «παγίδες» στον αρχηγό της ΝΔ...

Η σοβαρότητα, η αξιοπιστία και η συνοχή της κυβερνητικής πολιτικής δοκιμάζονται ολόένα και σκληρότερα. Εξανεμιζοντας τα περιθώρια ανοχής που απομένουν, η πολιτική αυτή εισέρχεται στο τρίτο έτος της εφαρμοζοντας καταδικασμένες μεθόδους της εποχής εκείνης κατά την οποία το ΠΑΣΟΚ είχε αρχίσει να δείχνει σημεία μείζονος κρίσης (νομοθετική απαγόρευση συλλογικών διαπραγματεύσεων για την συμφωνία επί των αμοιβών της εργασίας), χωρίς ταυτόχρονα να μπορεί να παρουσιάσει καμιά θετική και συνεκτική προοπτική: με τριετή περικοπή της ζήτησης που έχει φθάσει στα αγκυρία της όρια, ο πληθωρισμός τρέχει με 18.2%, η παραοικονομία μεγεθύνεται φθάνοντας το τερατώδες ποσοστό του 50% του ΑΕΠ (επίσημη εκτίμηση), τα κρατικά ελλείμματα διατηρούνται στο ... ύψος τους, η επιχειρηματική τάξη της χώρας απολαμβάνει παρατεταμένων διακοπών επ' ωφελεία των Ιταλών και Ολλανδών συναδέλφων τους που εξαγοράζουν σωρηδόν και επενδύουν (και που εμείς, ως εξυπνότεροι, τους δώσαμε μαθήματα του τι εστί... «μπούκο-τάζ» πουλώντας τους ταυτόχρονα την Α.Π.Ε.Π.) και μια σειρά κανόνες παιχνιδιού εξακολουθούν ανεργμάτιστα να αιωρούνται στην θολή ατμόσφαιρα του μικροκομματικού κατακερματισμού ομάδων, συμφερόντων —ενίοτε, «ομάδων συμφερόντων»— και

Και ολίγα περί «συγκρούσεων»

Ήδη έχουν ενταθεί οι «φήμες» ότι η σύγκρουση Μητσοτάκη - Σαμαρά έχει φθάσει σε σημείο οριακό. Κάποια μερίδα του φίλα προσκείμενου στην κυβέρνηση Τύπου έσπευσε να «πληροφορήσει» και για το πώς αυτή η σύγκρουση θα έχει κατάληξη τέτοια που θα απορροφηθούν τα προβλήματα —με την μετακίνηση του Υπ. Εξωτερικών στην θέση του κ. Παλαιοκρασσά. Και μάλλον αυτές οι φήμες δεν είναι παραπληροφόρηση, αφού ο κ. Μητσοτάκης —την ανάγκη φιλοτιμίας ποιούμενος, όταν πιέσθηκε από ανώτατους παράγοντες— έσπευσε να διαβεβαιώσει ότι η εξωτερική πολιτική σχεδιάζεται «από κοινού» με τον κ. Σαμαρά (περιεργή δήλωση, που αφήνει και ένα ερωτηματικό: την ευθύνη για την εξωτερική πολιτική ποιος την φέρει;).

Ανεξαρτήτως αν η πολιτική στο θέμα των Σκοπίων έχει προκαλέσει σύγκρουση μεταξύ των Κ. Μητσοτάκη και Α. Σαμαρά και οποιαδήποτε κατάληξη και αν έχει αυτή η προβαλλόμενη σύγκρουση και όποιους άλλους στόχους και αν υπηρετεί, το ζήτημα που τίθεται αφορά πρωτίστως την θέση της Ελλάδας στην Κοινότητα: δεν είναι δυνατόν η ελληνική πλευρά να θέτει με δική της πρωτοβουλία την Ευρώπη «ενώπιον των ευθυνών της» για ένα ζήτημα που το προβάλλει ως μείζονος εθνικής σημασίας, και την ίδια στιγμή να εμφανίζεται με τον πρωθυπουργό και τον αρμόδιο υπουργό σε διαφωνία. Η εικόνα που παρουσιάζει η Ελλάδα τους τελευταίους μήνες στο ζήτημα αυτό είναι, επιεικώς, εικόνα μιας φολκlorικής «μεσογειακής» φιγούρας. Και καλό θα είναι να καταλάβει ο κ. Μητσοτάκης τι σημαίνει αυτό που λέει συχνά «ο φίλος μου ο Κολ»: ο φίλος «του» ο Κολ έκανε την ένωση της Γερμανίας μέσα σε ένα εξάμηνο χωρίς «να ανοίξει μύτη», όχι μόνο επειδή η Δ. Γερμανία ήταν ισχυρό κράτος, αλλά κυρίως επειδή η κυβέρνησή του ξέρεει να «κάνει πολιτική», σε όλους τους τόνους, σε όλα τα επίπεδα, με όλα τα μέσα.

Δεν είναι δύσκολο να υποθέσει κανείς ότι, όσο η κυβέρνηση της ΝΔ θα κάνει πολιτική τέτοια και με τέτοιους τρόπους που έκανε στην έως τώρα πρώτη διετία της —και δεν υπάρχει καμιά ένδειξη ότι δεν θα συνεχίσει στον ίδιο δρόμο— άλλο τόσο θα πυκνώσουν τα σημεία της κρίσης στις τάξεις της και άλλο τόσο αυτά θα αντιμετωπίζονται με τρόπους που μας είναι οικείοι από την προηγούμενη οκταετία. Με μια διαφορά ως προς αυτήν: οι τρόποι αυτοί υιοθετήθηκαν πολύ νωρίς από την ΝΔ...

οικίλων πολιτικο-γραφειοκρατικών ελπίων.

Το τίμημα της έλλειψης μίας σαφούς και αποτελεσματικής πολιτικής της σημερινής κυβέρνησης (γιατί περί αυτού πρόκειται, και από αυτή την άποψη είναι ανάξιο σχολιασμού το άλλοθι του κ. Μητσοτάκη ότι η αντιπολίτευση δεν έχει «εναλλακτική πρόταση») είναι εξίσου βαρύ στον τομέα των εθνικών σχέσεων της χώρας. Ένα χρόνο πριν, η συμμετοχή της χώρας στον πόλεμο του Κόλπου είχε προβληθεί ως χειρονομία που θα είχε σαφή αποτελέσματα στην επίλυση του Κυπριακού. Λίγους μήνες μετά, το ξίδι Μπους στην Ελλάδα τοποθετήθηκε σε αυτό το πλαίσιο. Επακολούθησε η αρχής «πολιτική» του Έλληνα πρωθυπουργού στην συνάντησή του στο Παρίσι με τον λμαζ και η εξίσου ατυχής προσπάθειά του προβληθεί ως ειρηνοποιός μετά το Νταβός.

Μετά από όλα αυτά ανεκαλύφθη, «όπως φινιδίως», ότι η Τουρκία έχει απαράδεγες θέσεις στο Κυπριακό, ότι παρά το «αυνόητο» —όπως είχε διαβεβαιώσει ο ίδιος

ο κ. Μητσοτάκης μετά το Νταβός— πως δεν θα εκδηλώνονταν προκλητικές ενέργειες, εξακολουθούν οι παραβιάσεις του εθνικού εναέριου χώρου από την τουρκική αεροπορία, και ότι η διείσδυση της Τουρκίας στα Βαλκάνια είναι ανησυχητική. Το ερώτημα είναι, όλες αυτές τις διαπιστώσεις για ποιον τις κάνει η ελληνική κυβέρνηση; Για τον εαυτόν της —οπότε κατέχεται από έναν ιδιότυπο μαζοχισμό— ή για τους πολίτες αυτής της χώρας —οπότε τους θεωρεί κατώτερης διανοητικής στάθμης; Τελικά, γιατί, από την μία στιγμή στην άλλη, παρατηρείται αυτός ο —γνωστός και από το πρόσφατο παρελθόν...— τραγέλαφος του «είπα ξείπα»; Γιατί «αιφνιδίως» δεν υπάρχουν προοπτικές για το «σύμφωνο φιλίας» με την Τουρκία, όταν τίποτε δεν άλλαξε από τότε που ο κ. Μητσοτάκης διαβεβαίωσε ότι ο δρόμος για το σύμφωνο αυτό είναι «πια» ανοιχτός; Και τι ήταν εκείνο το νεοελληνικό αλαλούμ που εκφράστηκε με την λέξη «παράλληλος» (το Κυπριακό και τα ελληνοτουρκικά είναι, λέει, «παράλληλες διαδικασίες»!);

Το συνέδριο εγκαινιάζει την εσωτερική

του Τάσου Παππά

Με αρκετά ανοικτά θέματα πορεύεται προς το συνέδριό του ο Συνασπισμός. Αυτό φάνηκε καθαρά στην διήμερη σύνοδο της Κεντρικής Πολιτικής Επιτροπής το προηγούμενο Σαββατοκύριακο όπου δεν κατέστη δυνατόν να επιτευχθεί σύγκλιση απόψεων μεταξύ των ρευμάτων που διατρέχουν σήμερα την παράταξη και των προσώπων που διεκδικούν πόντους στο κυνήγι της κομματικής εξουσίας. Επί δύο μέρες τα 140 μέλη του οργάνου συζητούσαν τα προσχέδια Θέσεων Προγραμματικών κατευθύνσεων και Καταστατικού για να συμφωνήσουν τελικώς πως τα τρία κείμενα αποτελούν απλώς την αφετηρία και όχι την βάση για τις επιτροπές που εξελέγησαν με σκοπό να συντάξουν τα ντοκουμέντα του συνεδρίου. Κι όλη η κουβέντα διεξήχθη μέσα σε κλίμα ανησυχίας και διάχυτης καχυποψίας.

Προχωρώντας στην ενοποίηση είναι φυσικό και θα λέγαμε λογικό να γεννιούνται αντιπαλότητες, φόβοι και να αναπτύσσονται φαινόμενα αμφισβήτησης προθέσεων. Οι συνιστώσες διαλύονται, τα «μαγαζάκια» απειλούνται και οι προσωπικότητες που εντάχθηκαν στον Συνασπισμό

«κουβαλώνοντας» μόνον το όνομά τους βλέπουν τις διαπραγματευτικές τους δυνατότητες να περιορίζονται. Στο συνέδριο οι εκλογή στα καθοδηγητικά όργανα θα κριθεί, εν πολλοίς, από την αίγλη που έχει κάθε στέλεχος και από τις δυνάμεις που μπορεί να επηρεάσει.

Έτσι, παράγοντες που αναδείχτηκαν σε κορυφαίους ρόλους, εξαιτίας της διακομματικής συμφωνίας, αφού ως επικεφαλής θνησιγενών σχημάτων δεν θα είχαν καμιά τύχη, θα πρέπει να συμφιλιωθούν με την ιδέα πως ενδεχομένως παραχωρήσουν την θέση τους σε άλλους. Αυτή λοιπόν η προοπτική ενοχλεί, κονταίνει τις ηγετικές φιλοδοξίες ορισμένων και δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για διαγκωνισμούς, συμμαχίες χωρίς αρχές και περιστασιακές συμφωνίες.

Το δεύτερο συμπέρασμα που εξήχθη από την σύνοδο της Κεντρικής Πολιτικής Επιτροπής είναι πως δεν υφίστανται οι ιδεολογικές συμπλεύσεις που είχαν διαμορφωθεί στο παρελθόν.

Ειδικότερα:

- Διάσταση απόψεων υπάρχει στους κομμουνιστογενείς. Ο Μ. Ανδρουλάκης δεν δίστασε να δηλώσει πως συμφωνεί με τις 18 από τις 22 θέσεις του «φόρουμ» (Παπαγιαννάκης, Γεωργακόπουλος, κ.ά.) για να προκαλέσει την αντίδραση των συντρόφων του και να κατηγορηθεί, παρασκηνιάκως, για «σοσιαλδημοκράτης».

Ο Γ. Δραγασάκης μίλησε για την ανάγκη να επεξεργαστεί ο Συνασπισμός ένα «πρόγραμμα ανατροπής του καπιταλισμού» για να κάνει τους οπαδούς της «διαχείρισης» να κουνηθούν από την θέση τους αλλά και την σοβαρότητα του να υπονομεύσει μιας και η υλοποίηση αυτού του στόχου απαιτεί και την ανίχνευση του επόμενου βήματος: «Να ανατρέψουμε τον καπιταλισμό αλλά με τι θα τον αντικαταστήσουμε;» σχολίαζαν στα πηγαδάκια. Δυσάρεστη έκπληξη δημιούργησε η παρέμβαση του Π.

Λαφαζάνη που ήταν έμφορτη με αντιευρωπαϊκές αιχμές.

- Κλονίζεται η συνοχή των τριών ομάδων της Ε.ΑΡ.Ο. Φ. Κουβέλης και Σπ. Λυκούδης που μαζί με τον Κ. Φιλίνη συγκροτούσαν την λεγόμενη κεντρώα τάση αποστασιοποιούνται από τον τελευταίο, ο οποίος, αναζητώντας ερείσματα, καταφεύγει στην υποστήριξη του Δ. Χατζησωκράτη. Οι αποκαλούμενοι «φιλοπασόκ» (Πιτσιόρλας, Τρανταλλίδης, κ.ά.) που βρίσκονταν σε ευθεία συνεννόηση με τους προερχόμενους από το ΚΚΕ, τώρα, λόγω των αντιθέσεων στους κόλπους των κομμουνιστογενών, παρουσιάζουν προβλήματα προσανατολισμού και ιδεολογικής αστάθειας. Τέλος στο ρεύμα των «38» έχει προ πολλού συρρικνωθεί αλλά ο βασικός του πυρήνας έχει βρει κοινό ιδεολογικό δρόμο με στελήχη από άλλους χώρους (Παπαπέτρου από την ΚΙ.Ν.Α. Κριμπά από το ΚΟΔΗΣΟ).

- Στις μελλοντικές διεργασίες σοβαρό ρόλο θα παίξουν, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, οι Ν. Κωνσταντόπουλος, και Λ. Βάσσης της Ν. Πορείας καθώς και ο «μονήρης» προς το παρόν Γρηγόρης Φαράκος.

Η ατμόσφαιρα φορτίστηκε συχνά στην συνεδρίαση αλλά το αποκορύφωμα ήταν το Σάββατο το βράδυ όταν συνήλθε εκτάκτως η Πολιτική Γραμματεία για να εξετάσει διαδικαστικά θέματα. Η κατάσταση οξύνθηκε όταν η πρόεδρος του Συνασπισμού Μ. Δαμανάκη επισήμανε πως είναι αντιδεδοντολογικό μέλη της Γραμματείας να τοποθετούνται κατά των κειμένων, ενώ στις συνεδριάσεις των οργάνων δεν είχαν εκφράσει ισχυρές επιφυλάξεις. Η φράση «φωτογράφιζε» τους κ.κ. Κωνσταντόπουλο και Βάσση οι οποίοι αντέδρασαν έντονα και υπογράμμισαν πως αυτοί είχαν συμφωνήσει στις γενικές γραμμές και όχι σε όλη την έκταση των εισηγήσεων. Η συζήτηση, όπως έλεγαν αυτόπτες και αυτόχοοι μάρτυρες έγινε σε πολύ υψηλούς τόνους.

τική ή την αναμέτρηση;

Η εικόνα ασφαλώς δεν είναι ειδυλλιακή. Οι πιο απαισιόδοξοι φοβούνται ακόμη και για την ενότητα της παράταξης εάν υποχωρήσουν οι ανέλαστικοί ένθεν και ένθεν. Οι έχοντες πείρα όμως από προσυνεδριακές διαδικασίες της Αριστεράς επιμένουν πως η κατάσταση μπορεί να μεταβληθεί, αρκεί να γίνει προσπάθεια ώστε τα κείμενα για το συνέδριο να ενσωματώσουν τις βασικότερες απόψεις που κυκλοφορούν και κυρίως να πλακισωθεί η πρόεδρος από μία ηγετική ομάδα που θα συσπειρώνει τις σημαντικότερες προσωπικότητες και θα «φιλοξενεί» τις απόψεις και συγκλίνουσες αντιλήψεις έτσι ώστε να έχει και στοιχειώδη ιδεολογική ισορροπία.

Εκτός όμως από την «ανθρωπογεωγραφία» υπάρχουν και τα εκκρεμή πολιτικά και ιδεολογικά ζητήματα τα οποία, απ' ό,τι φαίνεται, δεν πρόκειται να λυθούν μέχρι το συνέδριο αφού οι απόψεις δεν είναι συνθέσιμες χωρίς φυσικά να είναι και ακραίες ανωνυμικές. Για παράδειγμα:

Οι σχέσεις με την Σοσιαλιστική Διεθνή. Το «φόρουμ» προτείνει να καταβληθεί αίτηση ένταξης και στην άποψη αυτή προσχωρήσει και ο Δ. Χατζησωκράτης.

Η άλλη πλευρά δεν αρνείται τον σπουδαίο ρόλο που διαδραματίζει σήμερα η Διεθνή αλλά δεν επιθυμεί την ένταξη για ιδεολογικούς αλλά και για πολύ πρακτικούς λόγους, αφού ο δρόμος για την Σοσιαλιστική Διεθνή περνάει από το ΠΑΣΟΚ. (Όταν μια χώρα εκπροσωπείται στον οργανισμό αυτός είναι κόμμα για να γίνει δεκτός κι άλλος ένας από την ίδια χώρα πρέπει να συναινέσει και το ήδη μέλος. Η ιστορία είναι γνωστή από την προσπάθεια που κάνει το ιταλικό κομμουνιστικό κόμμα να ενταχθεί στην Διεθνή αλλά συναντά την αντίσταση του Κράξι).

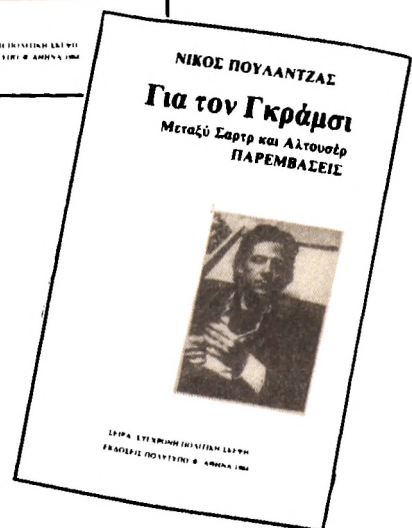
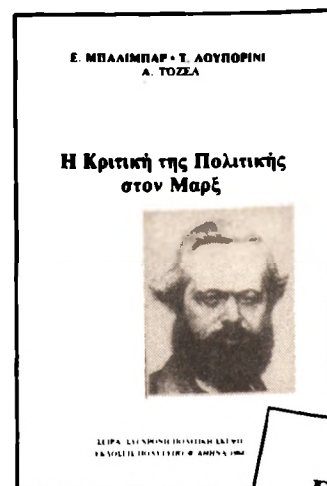
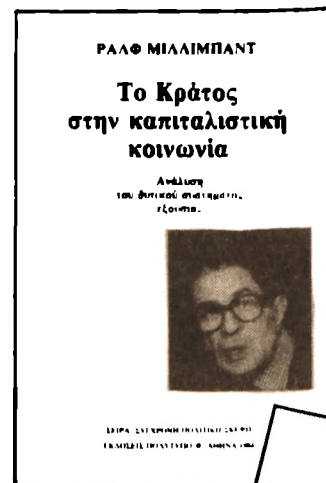
Η λειτουργία τάσεων. Στο σημείο αυτό συμφωνούν, έτσι τουλάχιστον δηλώ-

νουν δημοσίως, όλοι. Διαφωνούν όμως στον τρόπο συγκρότησης και λειτουργίας, ενώ δεν πρέπει να υποτιμηθούν και οι διαθέσεις της βάσης που εμφανίζεται αρκετά επιφυλακτική. Η απουσία ανάλογης ελληνικής εμπειρίας, οι πολλαπλές φιλοδοξίες καθώς και η σύγχυση που επικρατεί σχετικά με το τι είναι τάση, τι είναι φράξια και τι ρεύμα δυσκολεύουν την συζήτηση στο εσωτερικό της παράταξης.

● **Οι σχέσεις με τους «μικρούς» της Αριστεράς.** Είναι παροιμιώδης η καχυποψία με την οποία αντιμετωπίζουν τον «μεγάλο αδελφό» οι εξωκοινοβουλευτικοί. Θα χρειαζόταν να επιδειχθεί η επιβαλλόμενη γενναιότητα του «μεγάλου» προς τους «μικρούς» (στην προκειμένη περίπτωση μιλάμε για το ΚΚΕ εσ. Α/Α και ένα τμήμα των Οικολόγων Εναλλακτικών), ώστε να διασχεδαστούν οι ανησυχίες. Το κείμενο όμως της Πολιτικής Γραμματείας για το θέμα αυτό κάνει λόγο για «συμμετοχή στο συνέδριο του Συνασπισμού», που σημαίνει σε απλά ελληνικά: «ελάτε να ενταχθείτε στο κόμμα που φτιάχνουμε», την στιγμή μάλιστα που είναι σε εξέλιξη πρόταση του ΚΚΕ εσ. Α/Α για επανίδρυση της Αριστεράς.

● **Οι πολιτικές των συμμαχιών.** Το θέμα αυτό είναι το κρισιμότερο γιατί αφορά τις σχέσεις με το ΠΑΣΟΚ. Το κλίμα μεταξύ των δύο κομμάτων έχει βελτιωθεί. Συνεργασία πλέον δεν ζητούν μόνο στελέχη του Συνασπισμού αλλά και ηγετικές φυσιογνωμίες του ΠΑΣΟΚ (Πάγκαλος, Σημίτης). Φαίνεται ακόμη πως συμπτώσεις απόψεων επιτυγχάνονται, έστω και σε ειδικούς τομείς (βλέπε ΑΓΕΤ), ενώ η συμπλεγματική συμπεριφορά ορισμένων απέναντι στο ΠΑΣΟΚ —ενδοτική ή υστερική— έχει αμβλυνθεί. Παρ' όλα αυτά οι διαφορές υφίστανται. Δεν θα ήταν παρακινδυνευμένο να πούμε πως τις εξελίξεις πάνω στο θέμα αυτό θα τις καθορίσει η ατμόσφαιρα που θα επικρατήσει στο ΠΑΣΟΚ.

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ
ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ •
ΤΗΛ: 3645133 • FAX: 3607878

Να γίνει μητροπολιτικό πάρκο

της Ράνιας Κλουτσινιώτη

Σήμερα Παρασκευή 20 Μαρτίου χρίνονται από το Συμβούλιο της Επικρατείας οι προσφυγές των ενδιαφερομένων Δήμων, επιστημονικών φορέων και πολιτών, εναντίον του Προεδρικού Διατάγματος ένταξης σε Σχέδιο Πόλης της περιοχής του Ελαιώνα, του λεγόμενου Διατάγματος Μάνου. Να ξαναπούμε ότι στο σκεπτικό πως τίποτε δεν έγινε τόσα χρόνια, ο Στέφανος Μάνος, ως υπουργός ΥΠΕΧΩΔΕ, στις αρχές του 1991, αντιπαρέθεσε την άποψη πως τώρα μπορεί να γίνει οτιδήποτε, ότι τώρα δηλαδή μπορεί να αποδοθούν 5200 στρέμματα στην καρδιά της Αθήνας σε οικοδομήσιμους χώρους με μέσο συντελεστή δόμησης 1,4, που αντιστοιχεί με τους μετριοτέρους υπολογισμούς σε 7,5 εκατομμύρια νέα τετραγωνικά μέτρα χτιστών επιφανειών στην περιοχή (!).

Ήδη κατά την, κατά τον Νόμο, προκαταρκτική επεξεργασία του τότε σχεδίου Προεδρικού Διατάγματος για τον Ελαιώνα που μετά θεσμοθετήθηκε, το Τμήμα Ε' του Συμβουλίου της Επικρατείας είχε επισημάνει καίρια ζητήματα, τα οποία αφορούν στις επικρατούσες συνθήκες περιβάλλοντος στην Αθήνα και στις νομοθετημένες από τον νόμο 1515/85 «περί Ρυθμιστικού Σχεδίου της Αθήνας, κ.λπ.» επιδιώξεις για την αναβάθμισή του. Είχε δε διατυπώσει παρατηρήσεις για σημαντικές πολεοδομικές ρυθμίσεις που έπρεπε κατά την γνώμη του να τροποποιηθούν, όπως επί παραδείγματι μείωση συντελεστών δόμησης, αύξηση ποσοστών πρασίνου και ομαλοποίηση της ανάμειξης ασυμβίβαστων μεταξύ τους χρήσεων. Εάν οι τροποποιήσεις αυτές είχαν γίνει αποδεκτές τότε από την πολιτική ηγεσία του ΥΠΕΧΩΔΕ,

θα είχε βελτιωθεί αισθητά το εφιαλτικό αποτέλεσμα που θα προκύψει, εάν ποτέ εφαρμοστεί το σημερινό Προεδρικό Διάταγμα. Είχε δηλαδή το τμήμα Ε' του Συμβουλίου της Επικρατείας συνειδητοποιήσει τον μητροπολιτικής εμβέλειας χαρακτήρα του Ελαιώνα και των δυνατοτήτων, που ακόμη σήμερα παρέχονται, από την θέση του στο Λεκανοπέδιο και την δομή του χτιστού περιβάλλοντος στην περιοχή, δυνατότητες που εάν αξιοποιηθούν δημιουργούν αισιόδοξες προοπτικές για την οικολογική ανασύνταξη του υπό κατάρρευση συστήματος της Αθήνας.

Εμείς τι να πούμε;

Αυτήν την φορά θα περιοριστούμε να αντιγράψουμε στοιχεία από το Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης της Αττικής, που είχε

καταρτισθεί την ίδια χρονική περίοδο, δηλαδή το 1991, από τον Οργανισμό της Αθήνας, δημόσιο οργανισμό που βρίσκεται υπό την άμεση εποπτεία του εκάστοτε υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, άρα και του Στέφανου Μάνου εκείνη την εποχή. Συγκεκριμένα στο κεφάλαιο «*περιβαλλοντική εικόνα της περιοχής του Αθηναϊκού Λεκανοπεδίου*» αναφέρονται:

«...αναγνωρίζονται σήμερα στο Αθηναϊκό οικοσύστημα:

- μία από 25ετίας απρογραμματιστη, ογκώδης και συνεχούς πυκνής δόμησης οικιστική ανάπτυξη που έχει επηρεάσει και έχει δραματικά αλλοιώσει το κλίμα της περιοχής·

- μία αποφύλωση των γύρω ορεινών όγκων, που από πυκνά δασώδεις έχουν μετατραπεί σε διαβρωμένους βράχους·

- μία πληθυσμιακή έγκλιση 4 εκατομμυρίων κατοίκων, που απορρίπτει καθημερινά 1 έως 1,5 κιλά σκουπίδια ανά κάτοικο, πάνω από 200 λίτρα απόβλητο νερό ανά κάτοικο, πάνω από 450 κιλά διαλυτή ρύπανση ανά άτομο τον χρόνο και αποδίδεται ενέργεια γύρω στις 2.000.000 θερμίδες ανά άτομο τον χρόνο·

- έναν εγκλωβισμό 700.000 και άνω οχημάτων και 1.000.000 περίπου κεντρικών θερμάνσεων, που μαζί με τις διάσπαρτες βιομηχανικές, βιοτεχνικές και άλλες δραστηριότητες εκτιμάται ότι εκλύουν συνολικά πάνω από 700.000 τόννους τον χρόνο ρυπογόνων εκπομπών·

- ένα ξηρό καλοκαίρι που διαρκεί, με ανομβρία 5-6 μήνες, με μέσες θερμοκρασίες πάνω από 31 έως 32 βαθμούς Κελσίου, που προσδίδουν τεράστια ποσά θερμικής ενέργειας στην Αθηναϊκή τσιμεντούπολη, κ.λπ...

Παράλληλα η έντονη εκμετάλλευση και πυκνή δόμηση του αστικού χώρου έχει προκαλέσει μείωση της ηλιοφάνειας και της έντασης των ανέμων, ενώ αντίθετα έχει συμβάλει στην άνοδο της θερμοκρασίας του αέρα...

Σε ό,τι αφορά το πράσινο, προφανής είναι η σπουδαιότητα και σημασία της συμβολής του... στην μείωση των απορροών και στην προστασία του εδάφους από την διάβρωση, στην μείωση των υψηλών θερμοκρασιών... Επί πλέον ιδιαίτερη σημασία για την μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης έχει η συμβολή του πράσινου στο φιλ-

τράρισμα του αέρα και στην απορρόφηση της σκόνης, που αποτελεί έναν σημαντικότερο ρύπο του Αθηναϊκού Νέφους... Η σημερινή κατάσταση, ποιοτική και ποσοτική, του πράσινου στο Λεκανοπέδιο εκτιμάται σαν εξαιρετικά δυσμενής. Οι συνεχείς πιέσεις για επέκταση της πόλης και οικοπεδοποίηση... έχουν προκαλέσει την συρρίκνωση του πράσινου σε απαράδεκτα και ασυμβίβαστα με την επιθυμητή ποιότητα ζωής ποσοστά. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι ενώ το επιθυμητό ποσοστό πράσινου σε αστικούς χώρους είναι 9 έως 10 τετραγωνικά μέτρα ανά κάτοικο, και ενώ σε άλλες ευρωπαϊκές πόλεις το ποσοστό αυτό φτάνει σε πολύ υψηλότερα μεγέθη (Βιέννη 20μ²/κατ., Άμστερνταμ 27μ²/κατ., Βόννη 35μ²/κατ, Βόννη 35μ²/κατ.), στην Αθήνα μόλις υπερβαίνει τα 2,5 τετραγωνικά μέτρα ανά κάτοικο (!)...».

Και αφού λοιπόν αυτά και άλλα πολλά αναγνωρίζονται στα λόγια επισήμως ως τα αίτια των κακώς κειμένων, η δράση που επισήμως επίσης αναλαμβάνεται στοχεύει ακριβώς στα αντίθετα αποτελέσματα, όπως στην αύξηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, στην ακόμη εντονότερη εκμετάλλευση και πυκνότερη δόμηση του αστικού χώρου, στην ακόμη μεγαλύτερη μείωση του λιγοστού ποσοστού πράσινου, που αντιστοιχεί στους δυστυχείς κατοίκους της Αθήνας... Διότι αλλιώς πώς να εξηγηθούν τα ανεξήγητα, όπως μεταξύ των άλλων και η εσπευσμένη ένταξη του Ελαιώνα στο Σχέδιο Πόλης;

Αλλά και για τις αιτίες, οι επίσημες απόψεις χονταροχτυπιούνται: ο πρωθυπουργός κ. Μητσοτάκης όταν του τέθηκε στην βουλή το ερώτημα «γιατί δεν ενστερνίζεται την άποψη να γίνει ο Ελαιώνας Πάρκο μητροπολιτικής εμβέλειας;», απάντησε πως φταίει η έλλειψη χρημάτων και πως αν τα είχαμε αυτήν την λύση ασφαλώς θα προωθούσαμε. Από την πλευρά του ο υπουργός ΠΕΧΩΔΕ Στ. Μάνος, στην ίδια ερώτηση, απάντησε με αποφασιστικότητα πως και να υπήρχαν χρήματα, δεν θα τα ξόδευε για τον Ελαιώνα (!).

Τώρα δηλαδή δεν μένει τίποτε άλλο παρά να εναποθέσουμε τις όποιες ελπίδες στην απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας; Όλοι οι υπόλοιποι, κάτοικοι αυτής της πόλης, συλλογικοί φορείς και κόμματα, τόσο εύκολα θα καταθέσουμε τα όπλα, αν αύριο η απόφαση του Συμβουλίου Επικρατείας δεν ακυρώσει το Διάταγμα Μάνου; □

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ

Μαριάμπας

σε και έφερε σε αμνηχανία κριτικούς, λογοτέχνες και αναγνώστες όταν πρωτοκυκλοφόρησε (1935), μυθιστόρημα που γεννήθηκε σε μια εποχή-σταθμό για την ελληνική λογοτεχνία (τέλη του Μεσοπολέμου), μυθιστόρημα που με τη γλώσσα του, την αφηγηματική τεχνική και τη δομή του εγκαινίασε το ελληνικό Αντιμυθιστόρημα, ο Μαριάμπας, δοκιμασμένος πλέον στο χρόνο, είναι πάντα ένα σπουδαίο πρωτοποριακό έργο.

Με το βιβλίο αυτό οι εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ ξεκινούν την έκδοση των ΑΠΑΝΤΩΝ του ΓΙΑΝΝΗ ΣΚΑΡΙΜΠΑ με επιμέλεια της Κατερίνας Κωστίου.

Εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιχάλη 9, 106 79 Αθήνα
Τηλ. 3639962 - 3607744

Πωλούνται παλαιοί
«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ
ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΙ» και
άλλα περιοδικά
σε Συλλέκτη

Τηλ.: 70.18.740
κ. Διονύση
(από 8-10 μ.μ.)

Αύριο είναι η μέρα των Κούρδων, η Νεουρόζ...

Το δωμάτιο - νοικοκυριό στο Κάιρο Σίτυ

Στο ψιλόβροχο, το απόγευμα της Τρίτης, μερικές εκατοντάδες Κούρδοι διαδήλωσαν ειρηνικά μέχρι την πρεσβεία του Ιράκ για να θυμίσουν πως η 17η του Μάρτη είναι η επέτειος από την γενοκτονία στην Χαλάμπσα την οποία, πριν τέσσερα χρόνια, στις 17/3/1988 η ιρακινή αεροπορία βομβάρδισε με χημικά αέρια θανατώνοντας 7.000 Κούρδους. «Απευθυνόμαστε στον ελληνικό λαό που έχει αγωνιστεί για την ελευθερία και την δημοκρατία και καταθέτουμε στην μνήμη της ιστορίας το παράδειγμα των σύγχρονων Κούρδων μαρτύρων που θυσιάζονται στον δρόμο για την ελευθερία». Με αυτούς τους λόγους απευθύνονταν με την προκήρυξή τους την περασμένη Τρίτη οι διαδηλωτές. Στην Ελλάδα βρίσκονται σήμερα γύρω στις 2.000 Κούρδοι πρόσφυγες κάτω από άθλιες συνθήκες διαβίωσης και περιμένουν την ώρα που θα γυρίσουν πίσω στην πατρίδα...

Λαός προσφύγων οι Κούρδοι. Όχι μόνον αυτοί οι λίγοι που βρίσκονται στην χώρα μας αλλά και παντού αλλού είναι πρόσφυγες και καταδιωγμένοι. Οι μόνοι Κούρδοι που γνώρισα είναι Κούρδοι πρόσφυγες. Εδώ, στην Γερμανία αλλά και στην Περσία, και στο ίδιο το Κουρδιστάν όπου ήταν καλυμμένοι κάτω από αντίσκηνα ή στα ερείπια των βομβαρδισμένων σπιτιών —όσοι Κούρδοι γνώρισα ήταν πρόσφυγες. Σήμερα στην Ελλάδα δεν είναι περισσότεροι σότεροι από 2.000 οι Κούρδοι, και οι προερχόμενοι από το Κουρδιστάν που είναι προσαρτημένο στο Ιράκ είναι λιγότεροι από τους μισούς. Οι άλλοι είναι από την Τουρκία, την Συρία και το Ιράν. Τις ημέρες αυτές όλοι οι Κούρδοι θα γιορτάσουν την Νεουρόζ, την εθνική τους γιορτή και βρίσκονται σε μια έντονη προετοιμασία. Προετοιμάζονται αναζητώντας μια αίθουσα, κάνοντας πρόβες για τον χορό και για την μουσική. Και όλοι περιμένουν την εξέλιξη των μαχών που έχουν αρχίσει και πάλι στο Κουρδιστάν. Στο κομμάτι της Τουρκίας το ΙΚΚ και στο κομμάτι του Ιράκ οι μονάδες των πεσμεργκά βρίσκονται σε καθημερινή δράση.

Η φετινή Νεουρόζ θα σημαίνει νέα εξόρμηση. Οι μαχητές είναι αισιόδοξοι —οι υπόλοιποι σκεπτικοί. Ο πρόεδρος Μπους, κάποτε αγαπητός μεταξύ των Κούρδων φαίνεται να ετοιμάζεται για μία νέα απειλή κατά του Σαντάμ —μάλλον όμως ετοιμάζει την νέα μπλόφα του αν λάβουμε υπόψη ότι εφέτος είναι ο χρόνος των εκλογών για τον Πρόεδρο Μπους: μια νέα κρίση θα επιλεγεί αν το αποτέλεσμα της είναι προδιαγεγραμμένο και εφόσον η προεκλογική καμπάνια

του δεν πηγαίνει καλά. Τότε αναμένεται να επιδείξει τον δυναμισμό του.

Πριν ένα χρόνο ακριβώς οι Κούρδοι παρακινήθηκαν από τα λόγια του Μπους ξεσηκώθηκαν για να αντιμετωπίσουν και πάλι τις ορδές της προεδρικής φρουράς του Σαντάμ, και την απάθεια της διεθνούς κοινής γνώμης που για πρώτη φορά μάθαινε σε όλη του την έκταση το δράμα του κουρδικού λαού. Έχουν μείνει στην μνήμη όλων μας οι εικόνες από τα χιονισμένα τοπία του Κουρδιστάν με τους απελπισμένους φυγάδες, τους θανάτους, την πείνα, τους ενταφιασμούς των βρεφών. Μόνη ανταπόδοση στάθηκε η επείγουσα «ανθρωπιστική βοήθεια» που εστάλη από όλο τον κόσμο στα στρατόπεδα των προσφύγων. Και από τότε τι; — Στην χώρα σας είχαν έρθει πρόσφυγες από το Κουρδιστάν πριν τα χημικά του 1988;

Δεν είχαν έρθει γιατί εμείς οι Κούρδοι μέναμε στην πατρίδα μας, στα χωριά μας και πολεμούσαμε. Όταν όμως ο Σαντάμ έριξε τα χημικά το 1988 τότε αρχίσαμε να σκορπάμε. Ήρθαμε στην Ελλάδα όχι γιατί δεν είχαμε δουλειά και φαγητό στα σπίτια μας, αλλά γιατί μας κυνηγούσε ο Σαντάμ με τα χημικά. Πήραμε τα παιδιά μας, φύγαμε στην Τουρκία κι από κει παράνομα ήρθαμε εδώ, να περάσει το κακό και να ξαναγυρίσουμε πάλι στο Κουρδιστάν...

Τα λόγια του πρόσφυγα που συνάντησα στο ξενοδοχείο Κάιρο Σίτυ στην πλατεία Βάθης, ήταν γεμάτα παράπονο. Ήταν επιμονος στο να ξεκαθαριστεί αυτό ακριβώς το σημείο:

● Οι Κούρδοι δεν ενδιαφέρονται να μείνουν και να ζήσουν στην Ελλάδα. Είναι πο...

λιτικοί πρόσφυγες και ζητούν να τους αναγνωριστεί το στάτους του πολιτικού πρόσφυγα. Δεν χρειάζονται πολλά λόγια για να διευκρινιστεί στον αναγνώστη του περιοδικού το πρόβλημα των Κούρδων πολιτικών προσφύγων. Πρέπει όμως να θυμίσουμε ότι η ελληνική πολιτεία δεν έχει κάνει τίποτε για να συμπαρασταθεί ανθρωπιστικά στους Κούρδους.

Ποια είναι η κατάστασή τους; Σχορπιζμένοι σε διάφορα σπίτια στην Δάφνη, τον Άγιο Δημήτριο και αλλού —και πολλοί ιτοιβαγμένοι στο Κάιρο Σίτυ— οι Κούρδοι ιένουν δέκα - δέκα σε ένα δωμάτιο για το ο-οίο πληρώνουν 35.000 ως 40.000 ενοίκιο. Ιώς ζουν; Από την Επιτροπή Προσφύγων ου ΟΗΕ παίρνουν 30.000 το μήνα εφόσον χουν οικογένεια με πάνω από τέσσερα παι-ιά. Κι αυτό είναι όλο. Οι άντρες —όσοι πόρεσαν να βρουν δουλειά— δουλεύουν σε ικοδομικές ή ό,τι άλλες δουλειές τύχει. Εν πεθαίνουν από την πείνα γιατί οι Κούρ-οι έχουν ένα υψηλό βαθμό κοινωνικής αλ-ηλεγγύης. Μαζεμένη η οικογένεια γύρω πό τον πατέρα και την μητέρα, λειτουρ-ούν με αυστηρούς όρους κοινωνικής συμπε-φοράς. Εδώ δεν υπάρχουν περιθώρια για ν ανάπτυξη της εγκληματικότητας. Το ρουν καλά στην ελληνική αστυνομία αυτό. - Οι δικοί μας, τα παιδιά μας ζούνε μέσα α πόδια της μαφίας. Κι όμως οι Κούρδοι ν έχουν ανακατευτεί με τα ναρκωτικά ή ; κλεψιές...

Και λέγοντας αυτά ο φίλος Κούρδος έδει-ε το πεδίο δράσης της «μαφίας»: την πε-οχή της πλατείας Βάθης.

★ ★ ★

Στοιβαγμένοι ο ένας πάνω στον άλλο, οι Κούρδοι προσπαθούν ολημερίς να επιβιώ-ουν στην σημερινή άξενη Αθήνα. Δουλειές πικρές οικοδομές, στα χωράφια στα Μεσό-α, στο παζάρι της οδού Αθηνάς. Τι περι-εργάζονται;

Περιμένουμε να ελευθερωθεί το Κουρδι-άν, να γυρίσουμε πίσω στα χωριά μας. ε την ελπίδα αυτή αποκοιμούνται κάθε αδυ. Και τι γίνεται στο μεταξύ; Τα νέα ον είναι τόσο καθαρά. Όλα εξαρτώνται α- την τύχη του Σαντάμ, από την θέληση τών Αμερικανών, των Τούρκων, των Αρά-ων...

Έχουμε τώρα και κρατούμε ελεύθερο έ-μικρο κομμάτι του Κουρδιστάν. Τι θα αίνει όμως με αυτό και πώς η πολιτική ηγε-των Κούρδων θα κρατήσει το σημερινό θεστώς ημιαυτονομίας στην περιοχή νό-της Τουρκίας;

Με τις έγνοιες αυτές καθημερινά, οι Κούρδοι ζούν ανάμεσά μας σε σχέση καλή φιλική όπως μας βεβαιώνουν. «Στο λειό η δασκάλα προσέχει τα παιδιά μας πολύ και από τα ελλ γνάκια», μας λέει η

μητέρα μιας πολυμελούς οικογένειας που ζει στην Δάφνη. «Και η γειτονιά μας βοηθά πολύ», συνεχίζει. Αυτά από τον πολίτη της Αθήνας. Αλλά πού είναι η εκκλησία, ο δή-μος, τα εκπολιτιστικά και άλλα σωματεία;

Πριν λίγες μέρες ο Αμπντουλατίχ είχε την δεύτερη μεγάλη ατυχία του. Μαζί με την εννεαμελή του οικογένεια αποπειράθηκε να το σκάσει από την Ελλάδα. Όπως δεν είχε διαβατήρια και κάποιο άλλο χαρτί, α-γόρασε από την μαφία πλαστά διαβατήρια και εισιτήρια με τα χρήματα που μάζευε έ-ναν χρόνο: 600 χιλιάδες συνολικά. Όμως τους «κάρφωσαν» και τους γύρισαν πίσω α-πό την Πάτρα. Πριν δύο χρόνια είχε και πάλι προσπαθήσει να το σκάσει μέσω Γιουγκοσλαβίας «για μια χώρα της Ευρώ-πης που να φροντίζει λίγο περισσότερο τους πολιτικούς φυγάδες». Και πάλι τους έπια-σαν στα σύνορα και τους γύρισαν πίσω.

— Παράνομοι εδώ χωρίς χαρτιά, χωρίς μια βοήθεια, με τόσες ανάγκες και παιδιά και η αστυνομία μας καλεί κάθε τόσο στην Αλεξάνδρας και μας λέει «να πάτε να φύγε-τε από εδώ». Και ζητάμε χαρτί, ένα διαβα-τήριο, κάτι... Δεν μας δίνουν τίποτε και ό-ταν μόνοι μας πάμε να φύγουμε μήπως βρούμε καλύτερη τύχη στην Γερμανία ή την Ολλανδία, μας πιάνουν.

Τον ρώτησα αν θα ξαναπροσπαθήσει να φύγει και πάλι παράνομα. Δάκρυσε, έσχυ-φε. «Δεν έχω άλλο κουράγιο» μου είπε.

Είναι όλη η οικογένεια μαζί. Άντρες, γυ-ναίκες, παιδομάνι. Σάββατο μεσημέρι. Δεν έχουν δουλειά σήμερα, είναι όλοι μαζεμέ-νοι. Καθισμένοι καταγής, σε κύκλο πίνουμε τσάι και κουβεντιάζουμε. Είναι γελαστοί, καρτετικοί, φημένοι. Ξέρεις τα πόσα έχουν περάσει αυτά τα χρόνια. Και πόσο ειρηνικά και με αξιοπρέπεια ζούσαν στην πατρίδα τους. Έφτασαν εδώ κυνηγημένοι. Οι μισοί από κάθε οικογένεια. Οι άλλοι βρίσκονται σε στρατόπεδα στην Τουρκία, άλλοι πρό-σφυγες στο Ιράν και μερικοί απόμειναν στο Κουρδιστάν. «Μην γυρίσετε πίσω», τους παραγγέλνουν.

Ηθελα να πάω να τους δω, να γράψω για τους Κούρδους πάλι και πάλι. Θα μπο-ρούσα να εξηγώ ώρες ατέλειωτες, για το κουρδικό πρόβλημα, την σημασία του για την χώρα μας, και τόσα άλλα. Όμως εδώ κοντά μας, στο Κάιρο Σίτυ ή σε κάποιες μα-κρινές γειτονίες της Αθήνας, μερικές εκα-τοντάδες βασανισμένοι πρόσφυγες παλεύουν να κυλήσει κι αυτή η μέρα. Πέρυσι τέτοιες μέρες τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων εί-χαν τις φωτογραφίες από τις κηδείες των βρεφών στα βουνά του Κουρδιστάν. Από τό-τε, όλους τους μήνες που πέρασαν, θάνατοι, δυστυχία, προσφυγιά. Εδώ στον τόπο μας γιατί δεν μπορούμε να προσφέρουμε τα στοιχειώδη στους λιγοστούς πρόσφυγες;

Χ.Γ.Π.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

Μετάφραση:
Δημόσθενες Κούρτοβιχ

Μετάφραση:
Έφη Καλλιφατίδου

ΓΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ
ΜΕ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 1
ΤΗΛ.: 3602535 - 3618654

ΣΚΟΠΙΑ: Κρίσιμες αποφάσεις

του Κ. Βασιλείου

Η ελληνική πολιτική απέναντι στο θέμα της αναγνώρισης των Σκοπίων έχει πλέον αποκτήσει τέτοιες εσωτερικές πολιτικές διαστάσεις που απειλεί σοβαρά τόσο την συνοχή της κυβέρνησης όσο και γενικότερα της πολιτικής ηγεσίας και του ελληνικού λαού που φάνηκαν ενωμένοι σε ένα θέμα μείζονος εθνικής σημασίας. Η εκπληκτική συμμετοχή στο Παμμακεδονικό Συλλαλητήριο της Θεσσαλονίκης καθώς επίσης στην Αυστραλία, στις ΗΠΑ κ.τ.λ., έφεραν στην επιφάνεια το λανθάνον εθνικό φρόνημα που δεχόταν αλλεπάλληλα πλήγματα όχι μόνον από την εσωτερική τελμάτωση αλλά και από την στάση εταίρων, φίλων και συμμάχων σε ένα θέμα που τόσο οι πολιτικές ηγεσίες όσο και η συντριπτική πλειοψηφία του ελληνικού λαού θεωρούν κρίσιμης εθνικής σημασίας. Οι εκδηλώσεις αυτές έστειλαν ηχηρά μηνύματα προς πολλές κατευθύνσεις αλλά δεν είναι αρκετές για να ανατρέψουν την πραγματικότητα που έχει διαμορφωθεί, ούτε αποτελούν οδηγό περί του πρακτέου, όταν πρόκειται να σταθμιστούν ψύχραιμα τα εθνικά συμφέροντα.

Στο Συμβούλιο Υπουργών Εξωτερικών της Κοινότητας στις 3 Μαρτίου, όπου «εξομαλύνθηκε» και το θέμα του μπούκοτς των ολλανδικών και ιταλικών προϊόντων, ο ΥΠΕΞ κ. Αντ. Σαμαράς κέρδισε ακόμη μία πίστωση χρόνου στο θέμα της αναγνώρισης των Σκοπίων. Αναμένεται ότι στο επόμενο Συμβούλιο ΥΠΕΞ στις 6 Απριλίου στο Λουξεμβούργο η πορτογαλική προεδρία θα προσκομίσει σχετική έκθεση όσον αφορά τόσο την αναγνώριση της Βοσνίας -Ερζεγοβίνης όσο και των Σκοπίων.

Αντίστροφη μέτρηση

Ήδη, ο πορτογάλος πρέσβης Γιούρε Κουτιλέιρο, που προεδρεύει της επιτροπής στο Σεράγιεβο για την επίτευξη συμφωνίας μεταξύ των πλευρών (Μουσουλμάνων, Κροατών και Σέρβων) συναντήθηκε στις 15/3 στα Σκόπια με τον πρόεδρο Κίρο Γκλιγκόρωφ και τον ΥΠΕΞ Ντένκο Μαλέσκι για το θέμα της αναγνώρισης. Αντικείμενο της συζήτησης ήταν φυσικά η ανάγνωση υπό το φως των «τριών όρων» που συνόδευσαν την υπουργική απόφαση της 16/12/91 για την αναγνώριση της Σλοβενίας και της Κροατίας από την Κοινότητα. Η ελληνική πλευρά θεωρεί τους όρους αυτούς ως «όρους της ΕΟΚ» και απαιτεί από αυτήν να καταστήσει σαφές στα Σκόπια ότι είναι ανάγκη να συμμορφωθούν πλήρως.

Δεν είναι όμως βέβαιο ότι οι 11 βλέπουν το θέμα υπό το ίδιο πρίσμα. Δεν είναι σαφές πώς αντιλαμβάνεται τον ρόλο της η πορτογαλική προεδρία: ως «πρωτοβουλία» της, ως εντολή των 12 ή ως «μεσολαβητική» προσπάθεια σε μία «διμερή διαφορά»; Και δεν είναι μόνον η εξεύρεση «κατάλληλης επωνυμίας» αλλά και οι «επαρκείς εγγυήσεις», όπως αναφέρει στην εκτενή επιστολή του στις 17/1/92 προς τους ομολόγους του ο κ. Σαμαράς, διότι στο προοίμιο του Συντάγματος των Σκοπίων γίνονται αναφορές σε «παραδόσεις» και «γεγονότα» που κάθε άλλο παρά καθησυχάζουν για τις μελλοντικές βλέψεις και την πολιτική των Σκοπίων.

Αλλά δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι το ακανθώδες πρόβλημα είναι το θέμα της επωνυμίας. Και το ερώτημα είναι αν στις 6 Απριλίου, η πορτογαλική προεδρία θα είναι

σε θέση να παρουσιάσει αποτελέσματα που να ικανοποιούν την ελληνική πλευρά. Δεν αποκλείεται όμως μια νέα αναβολή στην λήψη απόφασης που θα έχει να κάνει περισσότερο με τυχόν έλλειψη προόδου στις συνομιλίες για το μέλλον της Βοσνίας παρά με το θέμα των Σκοπίων.

Αμερικανική σφήνα

Από τις 3 Μαρτίου μέχρι σήμερα μεσολάβησαν ορισμένα νέα δεδομένα που δεν μπορούν να αγνοηθούν και που στην ουσία συνιστούν νέα επιδείνωση της ελληνικής θέσης. Η αλλαγή της αμερικανικής στάσης στο θέμα της Γιουγκοσλαβίας ήταν γνωστή αλλά η πρωτοβουλία Μπαϊνκερ να συμπράξει με την ΕΟΚ στο θέμα μάλλον αιφνιδιασε. Η αμερικανική πολιτική «συνέπλεε» τρόπον τινά με την ελληνική στο θέμα της Γιουγκοσλαβίας, την ακεραιότητα της οποίας στήριζε. Τα γεγονότα όμως ανέτρεψαν την στάση αυτή. Οι πραγματικότητες αναγνωρίζονται και οι Αμερικανοί δεν θέλουν, προφανώς, να μείνουν απ' έξω. Έτσι η παρέμβασή τους εκδηλώθηκε με σχετική επιστολή του κ. Μπαϊνκερ προς τους 12 στην οποία κάνει λόγο για «καλή θέληση» μεταξύ των δύο πλευρών (δηλ. Αθήνας και Σκοπίων), για αποδοχή της ονομασίας «Μακεδονία» ή κάποια παραλλαγή αυτής και για «ικανοποιητικές απαντήσεις» προς την Ελλάδα στα συννοριακά και συνταγματικά προβλήματα. Παράλληλα όμως η κοινή διακήρυξη των Βρυξελλών στις 10/3 αναφέρει ότι Ην. Πολιτείες και κράτη - μέλη συμφώνησαν «να αντιταχθούν σε κάθε προσπάθεια υπονόμευσης της σταθερότητας και εδαφικής ακεραιότητας» της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης και των Σκοπίων.

Η θέση αυτή «εγγυάται» τα υπάρχοντα σύνορα και δεν αποκλείεται να ερμηνευθεί ότι αυτό διασφαλίζεται καλύτερα με την αναγνώρισή τους.

Σερβική στροφή;

Στους νέους παράγοντες θα πρέπει επίσης να προστεθεί το γεγονός της ομαλής αποχώρησης του γιουγκοσλαβικού στρατού με την παράδοση των συννοριακών φυλακιών

και στρατιωτικών στρατοπέδων. Με βάση σχετική συμφωνία που υπεγράφη πρόσφατα ο γιουγκοσλαβικός στρατός θα πρέπει να αποχωρήσει πλήρως μέχρι τις 15 Απριλίου. Έτσι, *de facto*, Σερβία και Ελλάδα παύουν να έχουν κοινά σύνορα, μολονότι οι Σέρβοι εξακολουθούν να αποκαλούν τα Σκόπια «Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας». Είναι φανερό ότι υπάρχει αλλαγή πολιτικής που δεν αποκλείεται να συνίσταται σε κάποια συμφωνία περί «διπλής εθνικότητας» των κατοίκων της «Νότιας Σερβίας» και η εφ. «ΠΟΛΙΤΙΚΑ» παίρνει καθαρά ελληνικές θέσεις. Τα Σκόπια όμως προχωρούν στην έκδοση δικών τους διαβατηρίων, που θα γίνονται φυσικά δεκτά από τις χώρες που τα αναγνωρίζουν, διατηρώντας ταυτόχρονα και τα γιουγκοσλαβικά. Όλα αυτά σημαίνουν: πρώτα ανεξαρτησία και μετά ίσως συμμετοχή σε κάποια συνομοσπονδία με Σερβία - Μαυροβούνιο. Ίσως.

Υπάρχει έδαφος για συμβιβασμό;

Τόσο η αμερικανική θέση όσο και οι θέσεις της πλειοψηφίας των εταίρων μας στην ΕΟΚ επιθυμούν κάποιο συμβιβασμό με τα Σκόπια γρήγορα, για να απαλλαγούν από το πρόβλημα που θέτει η Ελλάδα. Είναι φανερό πως έχουν αποφασίσει για την ύπαρξη κάποιου κρατιδίου στην περιοχή αυτή που δεν θα ανήκει στην Σερβία. Μολονότι τα Σκόπια διά στόματος Γκλιγκόρφ ή Μαλέσκι παρουσιάζονται «ανυποχώρητα», σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις είναι διατεθειμένα να συζητήσουν την επωνυμία υπό τον όρο βέβαια ότι το «Μακεδονία» θα παραμείνει.

Προς την κατεύθυνση αυτή κινήθηκε και το πρόσφατο ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που στην παρ. 11 μιλάει για «διπλωματική αναγνώριση» των Σκοπίων με βάση το δημοψήφισμα της 8/9/91, την

άποψη της Επιτροπής Badinter αλλά και την απόφαση της 16/12/91 και καλεί τα ενδιαφερόμενα μέρη (παρ. 14) για εξεύρεση «μιας αμοιβαίως αποδεκτής λύσης».

Μια τέτοια «λύση» που ενδεχομένως θα παρουσιάσει η πορτογαλική προεδρία στο θέμα της επωνυμίας, ανεξάρτητα από το ποια επωνυμία που θα συμπεριλαμβάνει και το «Μακεδονία» θα είναι η περισσότερο «ανώδυνη» για την Ελλάδα, θα είναι ασφαλώς αποδεκτή από τους 11 και τις ΗΠΑ. Για παράδειγμα, μια εκτενής ανταπόκριση από τα Σκόπια του Victor Meier στην γερμανική εφημερίδα «Frankfurter Allgemeine Zeitung» (16/3/92), που υιοθετεί απόλυτα τις θέσεις των Σκοπίων, αναφέρει ότι «εν εσχάτη ανάγκη» θα μπορούσε να γίνει αποδεκτή από τα Σκόπια η ονομασία «Σλαβική Μακεδονία».

Πρέπει λοιπόν, εκτός απροόπτου, να θεωρείται δεδομένο ότι ΗΠΑ και ΕΟΚ θεωρούν ως απόλυτα ικανοποιητική για να προχωρήσουν σε αναγνώριση των Σκοπίων μια τέτοια ή παρεμφερή λύση του θέματος της επωνυμίας. Δεν είναι διατεθειμένοι να ικανοποιήσουν την ελληνική θέση για απόλειψη του ονόματος της «Μακεδονίας».

Ελληνικό αδιέξοδο;

Μπροστά σ' αυτό το ενδεχόμενο, που δεν απέχει όμως πολύ από το βέβαιον, ποια στάση θα τηρήσει η Ελλάδα και ποιοι παράγοντες θα την επηρεάσουν; Η διαμάχη Σαμαρά - Μητσοτάκη επί του θέματος που δύσκολα πλέον συγκαλύπτεται είναι μόνον η κορυφή του παγόβουνου, διότι τα ερωτήματα είναι πολλά και σύνθετα και δεν επιδέχονται απλοϊκών απαντήσεων.

Κατ' αρχάς σε ένα αφηρημένο επίπεδο η διατήρηση του ονόματος «Μακεδονία» σε μια συνθετική επωνυμία, αποτελεί στην ουσία έναν συμβιβασμό και σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί από την σκοπιά

της μανιχαϊστικής αντίληψης «ήττα-νίκη». Για τον απλούστατο λόγο ότι με ή χωρίς το «Μακεδονία» το πρόβλημα θα παραμείνει. Το παράδοξο θα παραμείνει, δηλαδή η αναγνώριση του κράτους των Σκοπίων, της κρατικής υπόστασης ενός ετερόκλητου λαού, χωρίς αναγνώριση της «εθνότητάς» του από τα όμορα κράτη. Αλλά η μη βιώσιμη αυτή οντότητα μπορεί να διατηρηθεί χωρίς συνεχή διεκδίκηση της «εθνικής ταυτότητας» της που θα αμφισβητείται από τους άλλους και κυρίως από τους γείτονες;

Ο συμβιβασμός αυτός δεν πρόκειται, λοιπόν, να λύσει το μακροπρόθεσμο πρόβλημα των «Μακεδόνων» των Σκοπίων που για να επιβιώσουν δεν έχουν άλλη λύση από το να τονώνουν και να «σφυρηλατούν» την τεχνητή αυτή ταυτότητα.

Οποιαδήποτε «διπλωματική λύση» δεν μπορεί να «λύσει» το θέμα αυτό. Επιπλέον, ένας τέτοιος συμβιβασμός θα αποκαθιστούσε τρόπον τινα τις διαταραγμένες σχέσεις της Ελλάδας με την Κοινότητα που δεν αντιλαμβάνεται ή δεν θέλει να αντιληφθεί τον «εθνικό παροξυσμό» των Ελλήνων. Ποιοι ενδεχομένως συνηγορούν για μια τέτοια στάση συνιστώντας και υποστηρίζοντας μια «κοινοτική γραμμή»; Οπωσδήποτε οι ευρωπαίοι σε όλα τα κόμματα, κι όσοι συλλαμβάνουν τα στρατηγικά συμφέροντα της χώρας ως απολύτως συνδεδεμένα με την Κοινότητα, όσοι θεωρούν υπερβολικές έως επικίνδυνες και μη ρεαλιστικές τις «εθνικιστικές εξάρσεις» και το ανεξέλεγκτο μαστίγωμα των εθνικιστικών αισθήσεων στηρίζουν αμέσως ή εμμέσως, δημοσίως ή ιδιωτικώς, μια τέτοια στάση.

Τα όσα έχουν γραφεί περί «ανησυχιών» του Προέδρου Καραμανλή κατά την σύσκεψη των πολιτικών αρχηγών για τα εθνικά θέματα (18/2) και τα όσα είναι γνωστά για την στάση του κ. Μητσοτάκη (στο θέμα του μπούκοτς η στάση αυτή ήταν χαρακτηριστική) δεν εξαντλούν φυσικά την στήριξη που απολαμβάνει η άποψη αυτή, που επισιεί τον κίνδυνο της απομόνωσης αλλά και την προϊούσα δυσχερέστατη θέση της χώρας, από την στιγμή που τόσο οι ΗΠΑ όσο και χώρες - μέλη της ΕΟΚ αρχίζουν μεμονωμένα να αναγνωρίζουν τα Σκόπια.

Στην αντίθετη άποψη, που υποστηρίζει ότι με κανέναν τρόπο δεν πρέπει να αναγνωριστούν τα Σκόπια αν στην επωνυμία παραμένει το «Μακεδονία», συνωστίζονται οι λογής - λογής αδιάλλακτοι, υπερεθνικιστές και άλλοι τινές. Αλλά πέραν των εξάλλων υπάρχει και η σοβαρή επιχειρηματολογία εκείνων που υποστηρίζουν ότι οποιοσδήποτε συμβιβασμός στο όνομα βλάπτει το εθνικό συμφέρον και υποθηκεύει το μέλλον. Ότι δεν είναι δυνατόν η Ελλάδα να δέχεται συνεχώς ταπεινώσεις έστω κι αν χρειαστεί να μείνει μόνη της στην ΕΟΚ. Ότι η χώρα δεν

χάνει τίποτα περισσότερο ή λιγότερο από τις άλλες χώρες - μέλη της ΕΟΚ που υπερασπίζονται το εθνικό τους συμφέρον, όπως το αντιλαμβάνονται, οι ίδιες κι όχι όπως τους το υπαγορεύουν οι άλλοι. Ότι μπορούμε να ζήσουμε με την εκχρεμότητα των Σκοπίων που είναι προτιμητέα από την αναγνώριση.

Αδύνατο σημείο της άποψης αυτής είναι το ότι δεν λέει τι θα γίνει την επόμενη μέρα και ποιο θα είναι το τέλος του δρόμου, προφανώς επειδή «ποντάρει» στο ότι το κρατίδιο θα αυτο-διαλυθεί, ότι δεν είναι βιώσιμο οικονομικά και πολιτικά. Φορέας τέτοιων ή παρόμοιων αντιλήψεων φέρεται ο κ. Σαμαράς. Αλλά πρέπει να τονιστεί ότι η σημερινή του «αδιαλλαξία» κακώς παρουσιάζεται με αντι-κοινοτικό μανδύα, μολονότι μια τέτοια αδιαλλαξία δύσκολα συμβιβάζεται με την υπουργική απόφαση των 12 στις 16/12/91, όταν η Ελλάδα δέχτηκε τον διαμελισμό της Γιουγκοσλαβίας με την αναγνώριση της Κροατίας και της Σλοβενίας με αντάλλαγμα τους 3 όρους για τα Σκόπια. Έτσι τώρα ο κ. Σαμαράς μπορεί να ισχυριστεί ότι το πρόβλημα είναι κοινοτικό. Οι εταίροι μας έχουν την υποχρέωση να δείξουν την αλληλεγγύη τους που δεν πρέπει να εξαντλείται στον τοματοπολτό και τον οίνο. Έπαιξε το κοινοτικό χαρτί. Οι άλλοι υπαναχωρούν τώρα.

Θα μπορούσαν να επιστρατευτούν κι άλλα επιχειρήματα εκατέρωθεν της διαχωριστικής γραμμής τα οποία δεν στερούνται ούτε ουσίας, ούτε βαρύτητας, ούτε σοβαρότητας.

Επιπτώσεις

Γεγονός πάντως είναι ότι στην περίπτωση του συμβιβασμού το πλήγμα στο εθνικό σύνθημα θα είναι σοβαρό ενώ στην περίπτωση του μη συμβιβασμού τα αντι-κοινοτικά και αντι-δυτικά αισθήματα θα συνοδεύσουν την ικανοποίηση του αισθήματος. Σε αμφότερες τις περιπτώσεις θα έχει ήδη επέλθει κάποια σοβαρή ζημία στα αισθήματα της κοινής γνώμης σε σχέση με εταίρους, φίλους και συμμάχους, ρεύμα που δεν ξέρει κανείς πού μπορεί να οδηγήσει. Αλλά ακόμα κι αν η κοινή γνώμη «καταπιεί» τον συμβιβασμό και πάλι θα απομείνει κάποια διαρκής πικρία απέναντι στην Κοινότητα.

Εμπόδια

Εμπόδιο στην λύση του συμβιβασμού φέρεται να είναι ο κ. Σαμαράς, αλλά δεν είναι μόνον αυτός. Άγνωστες παραμένουν οι αντιδράσεις της κοινής γνώμης, κυρίως στην Μακεδονία καθώς και των βουλευτών της ΝΔ που θα φέρουν και το βάρος των «εξηγήσεων» προς τους ψηφοφόρους. Εμπόδιο είναι ακόμα, όχι μόνο η ακαμψία της κοινής γνώμης, αλλά και η μερίδα του Τύπου που, όπως η «Αυριανή», ανεφώνησε «Ολλανδός

ο Μητσοτάκης» και δεν θα διστάσει να γράφει περί «ξεπουλήματος», «προδοσίας», και τα παρόμοια.

Άγνωστη είναι επίσης και η στάση των κομμάτων της αντιπολίτευσης, κυρίως δε του ΠΑΣΟΚ. Θα «διευκολύνει» την κατάσταση ή θα παίξει το εθνικιστικό χαρτί μέχρι τα άκρα; Γεγονός είναι ότι παρά τις επικρίσεις που κατά καιρούς ακούγονται και γράφονται περί «λανθασμένων χειρισμών» στο θέμα των Σκοπίων ουδείς τους υποδεικνύει, υπό το πρόσχημα του «εθνικού συμφέροντος», και ουδείς προτείνει, συγκεκριμένους χειρισμούς για τώρα και την επόμενη μέρα. Μόνον ο κ. Έβερτ υποστηρίζει ότι πρέπει να καταστήσουμε σαφές στους εταίρους μας τι πρόκειται να κάνουμε την επομένη. Αλλά μήπως τότε είναι ίσως πολύ αργά;

Διλήμματα Σαμαρά

Με πολωμένη την κατάσταση μεταξύ Σαμαρά και Μητσοτάκη ως δύο φορέων διαφορετικών απόψεων στο θέμα εντός του κυβερνητικού στρατοπέδου, ο κ. Σαμαράς δεν έχει πολλές επιλογές. Οδηγείται αναπόφευκτα στην παραίτηση, ηρωική ή όχι, ή στην απομάκρυνσή του από το ΥΠΕΞ, αν πλησιάζοντας προς την 6η Απριλίου δεν εξασφαλίσει την αναγκαία συναίνεση και συγκατάθεση για την γραμμή του. Δεν μπορεί να πάει στο Λουξεμβούργο διαφωνών με τις εντολές της κυβέρνησης και του πρωθυπουργού. Θα ήταν κωμικοτραγικό. Αλλά και εξίσου βλαπτική θα ήταν η παραίτησή του τώρα, πράγμα που θα εμφάνιζε την Ελλάδα πραγματικά διχασμένη για μία ακόμη φορά, ανίκανη να σταθμίσει τα συμφέροντά της. Και πάλι πλήρης γελοιοποίηση που θα προστεθεί στο αίσθημα της «ήττας».

Η μόνη λύση που απομένει στον κ. Σαμαρά είναι να μεταβεί στο Λουξεμβούργο ως εκφραστής μιας πολιτικής και θέσης που θα έχει την συναίνεση ολόκληρου του πολιτικού κόσμου, όλων των πολιτικών ηγεσιών. Κι αυτό μόνο μια νέα σύσκεψη υπό τον κ. Καραμανλή μπορεί να το διασφαλίσει. Η ανάγκη αυτή επισημάνθηκε ήδη σε κύριο άρθρο της «Ελευθεροτυπίας» (15/3). Και είναι σωστό το διάβημα. Και συγκλίνουσες πληροφορίες θεωρούν πιθανή την σύγκλιση νέας διάσκεψης. Ας σημειωθεί ότι μετά την συνάντηση των πολιτικών αρχηγών (18/2) δεν εκδηλώθηκε καμιά διαφωνία δημοσίως —σε αντίθεση με άλλα θέματα— για την πολιτική απέναντι στα Σκόπια. Το ερώτημα είναι: στην σύσκεψη εκείνη δεν εξετάστηκαν όλα τα ενδεχόμενα; Και ποια ήταν η κοινή απόφαση, ο ελάχιστος κοινός παρονομαστής επί του θέματος;

Είναι λοιπόν ορθό ο κ. Σαμαράς να εκφράσει μια τέτοια κοινή στάση, πράγμα που διασφαλίζει την δέσμευση όλων, την αποφυ-

γή κυβερνητικής κρίσης, την αποφυγή γελοιοποίησης της χώρας, την αποφυγή διχαστικών συνθημάτων. Πρόκειται για εθνική ανάγκη και ως τέτοια πρέπει να αντιμετωπιστεί. Διότι επί των ερειπίων και της εθνικής γελοιοποίησης ουδείς μπορεί να χτίσει. Και κανείς δεν ωφελείται από εθνικές «ήττες». Εάν ο κ. Σαμαράς δεν διασφαλίσει μια τέτοια στήριξη κι αν πράγματι έχει τόσο ριζικές διαφωνίες με τον πρωθυπουργό «του» οφείλει να λάβει εγκαίρως τις αποφάσεις του. Κι αν καταφέρει στις 6 Απριλίου να πάρει μια νέα παράταση, πιστεύοντας, ίσως ότι ο χρόνος δουλεύει για την Ελλάδα, τότε θα έχει την ευκαιρία να αποχωρήσει εντίμως χωρίς περιττούς για το εθνικό κύρος κλυδωνισμούς. Διότι δεν μπορεί να συνεχιστεί μια κατάσταση που και το κύρος της χώρας πλήττει και γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους άλλους.

Αρκετά πράγματα, ως το επαναλάβουμε, θα κριθούν από την στάση της αξιωματικής αντιπολίτευσης, η οποία με την διαφημιστική της κακόγουστη καμπάνια ενόψει των εκλογών της 5ης Απριλίου δείχνει ότι θέλει να εκμεταλλευθεί στο έπακρο τα εθνικά αισθήματα. Συνθήματα όπως «η Ελλάδα είναι αδιαπραγμάτευτη» είναι εκ του πονηρού και απαράδεκτα διότι υπαινίσσονται ότι κάποιοι άλλοι είναι έτοιμοι να «διαπραγματευθούν» την χώρα.

Η αξιωματική αντιπολίτευση έχει δύο δρόμους: είτε πράγματι να συνεργήσει στην χάραξη κοινής γραμμής για τα Σκόπια και να αναλάβει τις ευθύνες της είτε να συνεχίσει την γνωστή τακτική της για να εκμεταλλευθεί την αποτυχία της κυβέρνησης στο έπακρο ποντάροντας στο ότι η διαμάχη Σαμαρά - Μητσοτάκη θα εξελιχθεί σε ανοιχτή ρήξη και θα δημιουργήσει σοβαρότατη κυβερνητική κρίση. Πόσο συναινετικό μπορεί να είναι το ΠΑΣΟΚ, όταν στις 5/4 έχει τις εκλογές του;

Κινούμενος με αυτά τα δεδομένα ο κ. Σαμαράς δεν έχει να χάσει τίποτα όσον αφορά την εικόνα που έχει εγκαταστήσει στην κοινή γνώμη, αν επί παραδείγματι καταφέρει να δείξει ότι ακολουθεί πολιτική που έχει τουλάχιστον την συλλογική συγκατάθεση της κυβέρνησης. Διότι η προσωπική πολιτική έχει και προσωπικές ευθύνες που θα του ζητηθούν εκ των υστέρων.

Όλα αυτά δείχνουν και πάλι επιτακτική την ανάγκη όχι μόνο της εγκατάλειψης του λαϊκισμού σε όλες τις σφαίρες της πολιτικής ζωής αλλά και στην εξωτερική πολιτική καθώς και της διασφάλισης και της επιδίωξης μιας ενιαίας στάσης όλων των κομμάτων στα εθνικά θέματα. Κι αυτό προϋποθέτουν μια εθνική ωριμότητα και αυτοσυνειδησία που μπορεί να επιτευχθεί μόνο με ευθύνη των πολιτικών κομμάτων, σε τελευταία ανάλυση, με την δική τους συμπεριφορά. □

ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Γιάννη Μαρρέ

Για την 25η Μαρτίου

- ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ
- ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ
- ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ
- ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗΣ

έξοχος αγωνιστής και πατριώτης
ο πρώτος Κυβερνήτης της Ελλάδας
ένας γενναίος πατριδοφύλακας
αγωνιστής και εθνεγέρτης

Μια προσφορά
του Γιάννη Μαρρέ
στη νεολαία μας

Τα βιβλία αυτά αναφέρονται στη ζωή και στη δράση τεσσάρων από τις εξοχότερες μορφές της ιστορίας μας, που αγωνίστηκαν σκληρά και επίμονα για τη λευτεριά της πατρίδας. Ο συγγραφέας των βιβλίων αυτών, εξετάζοντας τα σχετικά με τη ζωή και τους αγώνες τους, επιχειρεί να βοηθήσει τους αναγνώστες και κυρίως τη νεολαία μας να καταλάβουν όσο το δυνατόν καλύτερα τους ήρωες και τις θυσίες τους και να εδραιώσουν την πεποίθηση πως δίκαια κατέχουν πρώτες θέσεις στις σελίδες της ιστορίας μας...

Διάθεση:

1. ΠΑΤΑΡΙ, Χ. Τρικούπη 31, τηλ. 3602542.
2. ΠΡΟΟΔΟΣ, Μεσολογγίου 5, τηλ. 3621001.
3. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ - ΚΑΝΑΚΗΣ. Ζ. Πηγής 2, τηλ. 3623113.
4. ΧΡΙΣΤΑΚΗΣ, Σόλωνος 81, Τηλ. 3607876.

Θεσσαλονίκη:

5. Α. ΠΟΥΛΟΥΚΤΣΗ & ΣΙΑ, Λασσάνη 9, τηλ. 285857.

Εκδόσεις ΚΑΛΕΝΤΗΣ

Μαυρομιχάλη 5 (Α' όροφος) - Τηλ. 3623553 - 106 79 ΑΘΗΝΑ

Εκλογές στην Αλβανία

του Ανδρέα Ζαρμπαλά

Το τελευταίο πράγμα που μπορεί να σκεφτεί σήμερα ένας Αλβανός, είναι οι εκλογές. Κι όμως οι εκλογές είναι μονόδρομος. Κι η Αλβανία, αναζητώντας λύσεις για να βγει από το τούνελ, θα ρίξει την πέτρα.

Τι θα χτυπήσει, όμως;

Αυτό είναι το καυτό ερώτημα, που πλανάται όλες τούτες τις μέρες της προεκλογικής καμπάνιας, που σε καμιά περίπτωση δεν σου θυμίζει προεκλογική αναμέτρηση. Κι είναι φυσικό. Η Αλβανία είναι φοβερά εξαντλημένη, είναι άνεργη, είναι δίχως μπούσουλια. Ξέρει ότι πρέπει να πάρει τον δρόμο της δημοκρατίας, αλλά πώς τον βρίσκουν αυτόν τον δρόμο; Την ενέργειά της δεν την ξοδεύει στην δουλειά, στην παραγωγή, αλλά σε ατέρμονες συζητήσεις δίχως διέξοδο. Τα χωριά της δεν οργώνουν. Δεν σπέρνουν. Τα εργοστάσια δεν καπνίζουν. Ο κόσμος προτιμάει και βολεύεται με το περιφημο 80% του μισθού, την βρίσκει με την άσκοπη περιπλάνηση και δεν ξέρει πού πέφτει η δημιουργική ενασχόληση. Εν τω μεταξύ, οι ουρές και για το ψωμί ακόμα συνεχίζονται.

Αυτός ο αποχαυνωμένος κόσμος ξαφνιάζεται μόνο με τα έκτροπα, που του τα σερβίρει κάθε βράδυ η κρατική τηλεόραση. Επιθέσεις εξαγριωμένων ομάδων σε αποθήκες, ξαφρισματα καταστημάτων, καμένα σχολεία, δολοφονίες με ασήμαντα κίνητρα, πυροβολισμοί που σπέρνουν τον τρόμο μέσα στις νύχτες, κομμένο ηλεκτρικό και νερό και... η μόνιμη τάση για έξοδο. Έξοδο από την χώρα με τα πόδια, τα φορτηγά, τα πλοία, παράνομη φυσικά. Οι δρόμοι του

Στο παζάρι της Κορυτσάς.

Αργυρόκαστρου και των Αγίων Σαράντα που οδηγούν προς τα ελληνικά σύνορα πατιούνται συνέχεια από δεκάδες νέους, που με έναν τουρβά στην πλάτη προχωρούν προς το άγνωστο, μη ρωτώντας πίσω για την πατρίδα με τους μεγάλους πονοκεφάλους της. Ακόμα και την ώρα των εκλογών φεύγουν. Μην υπολογίζοντας και τις φήμες περί κακοποιήσεων εκεί στην Ελλάδα, για στρατόπεδα Μαουτχάουζεν όπως γράφουν αλβανικές εφημερίδες, για βαθιά πηγάδια, που ρίχνουν τους ταλαιπωρημένους φυγάδες. Τίποτα δεν τους σταματά.

Κι όμως, η Αλβανία, η χώρα που σημάδεύτηκε περισσότερο από κάθε άλλη του ανατολικού μπλοκ από το κομμουνιστικό καθεστώς, είναι αναγκασμένη να κατεβεί και πάλι σε εκλογές. Με την ελπίδα πως ίσως βρεθεί μια διέξοδος στο χάος. Αυτό λένε τα προβληματισμένα πρόσωπα των απλών αν-

θρώπων, ενώ το παιχνίδι παίζεται στα γραφεία των κομμάτων που τούτη την φορά δεν έχουν το κουράγιο να κατεβούν με φαναφάνες και συνθήματα και μεγαλειώδεις συγκεντρώσεις. Περισσότερο αρκούνται στις αλληλοκατηγορίες μεταξύ τους, στην εκμετάλλευση των κενών σημείων του αντίπαλου, στην λάθος κίνηση που μπορεί να κάνει ο αντίπαλος. Γιατί, όλοι σχεδόν πιστεύουν πως τα προγράμματά τους είναι, σχεδόν, τα ίδια. Το Σοσιαλιστικό, για όλα τα έκτροπα ρίχνει το λάθος στο Δημοκρατικό και το κατηγορεί πως θέλει να μπει στην ιστορία του τόπου μέσα από ερείπια. Το Δημοκρατικό βάζει μπρος όλο το οπλοστάσιο που διαθέτει και κατηγορεί το Σοσιαλιστικό σαν αιτία της κατάντιας και πως όσα ονόματα κι αν αλλάξει, δεν ελαφρύνεται από τις αμαρτίες του παρελθόντος. Σαν τέτοιο, πρέπει να φύγει μια ώρα προτούτερα από την πολιτική

● Ο Ανδρέας Ζαρμπαλάς ήταν ο Πρόεδρος της οργάνωσης «Ομόνοια» από την ίδρυσή της μέχρι εφέτος τον Φλεβάρη.

σκηνή. Όσο για τα άλλα κόμματα —μόνο πέντε από τα έντεκα κατεβαίνουν στις εκλογές— είναι τοποθετημένα μεν στην αντιπολίτευση, αλλά δύσκολο θα το έχουν να ξεπεράσουν το πλαφόν του 4%, και όχι μόνο.

Να φύγει το Σοσιαλιστικό από την σκηνή λένε και οι 180 Αλβανοί κορυφαίοι διανοούμενοι με μια διακήρυξή τους —κι είναι όλοι οι Ακαδημαϊκοί στον κατάλογο. Το ίδιο λένε και άτομα μέσα από το Σοσιαλιστικό, άτομα με ψυχραιμη σκέψη και απαλλαγμένα από κόμπλεξ. Για να δοκιμαστεί μια άλλη μορφή διακυβέρνησης της χώρας. Να αλλάξει η πενηντάχρονη εικόνα. Να σπάσουν και να διαλυθούν τα αρτηριοσκληρωμένα κέντρα εξουσίας. Να δημιουργηθούν νέες σχέσεις μέσα στην χώρα αλλά και με το εξωτερικό. Να δημιουργηθεί, εκεί έξω, μια άλλη σκέψη για την χώρα, ένα κλίμα που θα επιφέρει τις πολυπόθητες επενδύσεις.

Σε αυτές τις επενδύσεις ποντάρουν τώρα όλα τα κόμματα. Τι μπορούν να προσφέρουν άλλο στο προεκλογικό πιάτο, που είναι άδειο; Ενώ αυτές δεν έρχονται. Γιατί τα κόμματα, μέσα στην παραζάλη τους, ξεχνούν το οξυγόνο των επενδύσεων, που είναι η σταθερότητα. Κι επιδίδονται σε συζητήσεις για το ποιο φέρνει το άλλο, η οικονομία την σταθερότητα ή η σταθερότητα την οικονομία. Μέσα σε τέτοιο κλίμα γεννιούνται και οι μύθοι. Όπως εκείνος του χρυσού.

Πριν χρόνια είχε κυκλοφορήσει ένας τέτοιος μύθος, ότι βρέθηκε, λέει, στην Καβάγια —στην πιο καθυστερημένη ίσως πόλη της Αλβανίας— χρυσός, τόννοι χρυσού! Τα κωστά μυαλά αντιλήφθηκαν τότε ότι η πείνα βρισκόταν προ των πυλών της χώρας. Τώρα, ο τόπος δεν απειλείται από την πείνα, ήδη πεινάει και στηρίζει τις ελπίδες του στην ιταλική «Πελικάννα» και τον «Σκεντέρμπεη», που φτάνει από την Ελλάδα. Κι ο μύθος του χρυσού πέρασε πια από τις προφορικές διαδόσεις στις στήλες των εφημερίδων. Ένα τέλειο κυνηγητό του χρυσού, ένας αληθινός πυρετός, που θυμίζει άγρια δύση. Και στην τηλεόραση πέρασε το θέμα αυτό με την δήλωση ενός Αμερικανού ότι το φερασμένο φθινόπωρο δύο μεταγωγικά ξεφόρτωσαν τον χρυσό στις ελβετικές τράπεζες, δήλωση που προκάλεσε μεγάλο σάλο. Κι ενώ οι αρθρογράφοι τότε σε πλησιάζουν στο «χρυσφήγετο» του χρυσού και τότε στέλνουν μίλια μακρυνά του· ενώ τα κόμματα επιδίδονται περισσότερο στην δημιουργία του κομματικού τους μύθου και λιγότερο στην εύρεση ορθολογιστικής λύσης·

ενώ η Αλβανία αυτοκαταστρέφεται με μανία πρωτόγνωρη, κατεβαίνει όλο και πιο κάτω —ποιος θα είναι πάτος (;)...— ένα σημείο μένει αμετακίνητο: Ο πρόεδρος Αλία. Ήταν μέσα σε όλα τα προηγούμενα χρόνια, είναι μέσα σε όλα και τώρα κατά την κρίσιμη μετάβαση προς την δημοκρατία. Όλα κινούνται, όλα είναι ρευστά· αυτός πανταχού παρών. Μερικοί λένε πως δεν ολοκλήρωσε τον πολιτικό του κύκλο. Βάλλεται από την αντιπολίτευση ουκ ολίγες φορές και, τότε - τότε, σαν ξεχειλίζει το ποτήρι, βγαίνει στην οθόνη και λέει, πολιτισμένα πάντα, πως φτάνουν πια τα βέλη. Και συνεχίζει να παραμένει στο τιμόνι. Την ώρα που οι παλιοί σύντροφοι και συναγωνιστές του βρίσκονται στο κατώφλι της δίκης —θα γίνει καμιά φορά μια τέτοια δίκη στην Αλβανία;

Μέσα σ' αυτόν τον κυκεώνα μάχεται να βρει διέξοδο για τα δικά της προβλήματα και η Ελληνική Μειονότητα. Τούτη την φορά κατεβαίνει στις κάλπες, υποστηρίζοντας μαζί με Βλάχους, Γύφτους αλλά και Αλβανούς, το νεοσύστατο κόμμα «Ένωση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα». Και γίνεται αυτό, επειδή η ΟΜΟΝΟΙΑ, λόγω της άστοχης κίνησης του αλβανικού κοινοβουλίου, έμεινε έξω από τα εκλογικά πράγματα. Αλλά και για να στραγγιστεί κάθε ψήφος προς όφελος της Μειονότητας, για να μπούμε στην δεύτερη κατανομή. Μα οι σκόπελοι που στήθηκαν δεν ήταν ούτε ένας ούτε δύο. Με αποτέλεσμα να χτυπήσει το καράβι στον πρώτο κιόλας και να ναυαγήσει το σχέδιο. Έτσι, μετά από δύο μέρες, θα έχουμε ξανά έναν βουλευτή στους Αγίους Σαράντα, κι έναν στο Αργυρόκαστρο, στις καθарές μειονοτικές ζώνες, τόσους δηλαδή, όσους θα είχαμε και με την ΟΜΟΝΟΙΑ αν κατεβαίναμε με ανεξάρτητους.

Το εκλογικό αποτέλεσμα είναι από τώρα σχεδόν δεδομένο, εκτός του θαύματος. Ο προβληματισμός που προέκυψε, όμως, το τελευταίο διάστημα στην Μειονότητα, είναι άλλος: τι θα γίνει με το Κόμμα αυτό; Θα επιβιώσει και μετά τις εκλογές; Η ΟΜΟΝΟΙΑ θα ενταχθεί πλήρεια στο Κόμμα αυτό ή θα συνεχίσει την πάλη για την δικαίωσή της; Κι αν δικαιωθεί, θα υπάρξουν τότε δύο υποχείμενα; Και πώς θα συνυπάρξουν στον ίδιο χώρο, αφού και τα δύο θέλουν την ανάλογη επιφάνεια. Και κάτι άλλο λέγεται: Πως θα συνυπάρξουν στην ίδια οργάνωση του κόμματος αυτού και Έλληνες και Βλάχοι και Γύφτοι, αφού οι Έλληνες ανήκουν σε εθνική μειονότητα, με αναγνωρισμένο στάτους, ενώ οι άλλοι είναι διασπορά; Και σε ποια γλώσσα θα μιλούν τέλος πάντων σε

μια σύσκεψη της οργάνωσης; Σίγουρα, με τον καιρό, θα διευκρινιστούν όλα αυτά, αλλά ένα πράγμα πρέπει να είναι ξεκάθαρο, ότι η Μειονότητα και αυτός ο δοκιμαζόμενος ελληνισμός της δεν προσφέρονται για πειράματα.

Το καμπανάκι των εκλογών χτύπησε κιόλας. Λέγεται ότι υπολογίσιμο ποσοστό των εκλογέων δεν θα το ακούσει καθόλου και θα περάσει δίπλα από τις κάλπες ή για την καθημερινή καφενόβια ενασχόληση ή για την έξοδο. Σε αντίθεση με αυτούς κάποιους ποντάρουν στο αλβανικό φιλότιμο και τους θέλουν όλους στις κάλπες. Το βασικό, όμως, είναι τι θα προκύψει από τις κάλπες. Κι ακόμη: θα είναι αυτές οι εκλογές, που θα φέρουν την σταθερότητα, ή σε σύντομο διάστημα οι Αλβανοί θα κληθούν και πάλι σε μια νέα αναμέτρηση των κομμάτων; □

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

**Δίμηνο περιοδικό με κριτική
άποψη για την εκπαίδευση:
επικαιρότητα, καθημερινότητα,
θεωρία, θεσμοί**

Κυκλοφόρησε το 15ο τεύχος

***ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ: Από το Νηπια-
γωγείο μέχρι το Πανεπιστήμιο**

*** "Νέες ιδέες" για επιμόρφωση
και τεχνική εκπαίδευση**

*** Δάσκαλοι από Γιουγκοσλαβία**

*** Γλωσσική ανάπτυξη και περι-
βάλλον**

*** Ανακύκλωση στο σχολείο**

Πανελλαδικά σε κεντρικά βιβλιοπωλεία
Συνδρομές (1500 δρχ.): Μπισκίνη 1, 157 72
Ζωγράφου - Τηλ: 3647001, 7523664.

Η διαμάχη του Ναγκόρνο - Καραμπάχ

του Κωνσταντίνου Σχινά

Ενώ η προχθεσινή απόφαση των ηγετών της Ρωσίας και του Καζακστάν να προχωρήσουν σε «αυτόνομη» στρατιωτική συγκρότηση τονίζει, κατά τρόπο δραματικό, ορισμένα από τα τραγικά αδιέξοδα στα οποία έχει περιέλθει το θνησιγενές πείραμα του σχεδιασμού της νέας πολιτειακής δομής της πρώην σοβιετικής υπερδύναμης, οι τελευταίες εβδομάδες σηματοδότησαν έναν νέο κύκλο αιματηρών εθνικιστικών συγκρούσεων και θρησκευτικών εντάσεων, σε πολλές περιοχές της πρώην σοβιετικής επικράτειας. Η «Κοινοπολιτεία των Ανεξάρτητων Κρατών» δείχνει ότι δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσει ικανοποιητικά τα πιεστικά κοινωνικο-οικονομικά προβλήματα που κληροδότησε η χρεωκοπία του σοβιετικού συστήματος, ενώ η εντεινόμενη συγκρουσιακή δυναμική, τιθέμενη πλέον εκτός ελέγχου, οδηγεί σε ευρύτερη γεωπολιτική ρευστότητα και αυξάνει τις πιθανότητες εμπλοκής μιας σειράς περιφερειακών χωρών με αβέβαιο τελικό αποτέλεσμα.

Εκτός από την νέα «ανακατανομή της ισχύος» που παρατηρείται στην περιοχή της Κεντρικής Ασίας, η εθνικιστική έξαρση και οι

«θρησκευτικές έριδες» στην Υπερκαυκασία και ειδικότερα στην Γεωργία (που αναλύθηκαν σε προηγούμενο άρθρο του ANTI, τ. 487, 21/2/1992) εντείνεται με την «μακρόχρονη διαμάχη» ανάμεσα στην Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν. Ιστορικές μνήμες επανέρχονται στην επικαιρότητα, μέσα από την εκατόμβη των θυμάτων· οι μνήμες αυτές κάνουν τους ανθρώπους να προσβλέπουν στην πραγμάτωση της εθνικής ολοκλήρωσης, γεγονός που διάφορες συγκυριακές καταστάσεις και γεωστρατηγικές σκοπιμότητες απέτρεψαν στο πρόσφατο ή απώτερο παρελθόν.

Η ανεξαρτησία της Χριστιανικής Αρμενίας, στα τέλη του 1991, σε συνδυασμό με την ένταξη της στην νέα «Κοινοπολιτεία», της οποίας μέλος αποτελεί και το Ισλαμικό Αζερμπαϊτζάν, δεν κατάφερε να αποτρέψει τις σφοδρές αιματηρές συγκρούσεις των τελευταίων εβδομάδων, που ξαναφέρνουν στην επικαιρότητα την διαμάχη γύρω από το ζήτημα του Ναγκόρνο - Καραμπάχ. Οι πρόσφατες δηλώσεις του τούρκου πρωθυπουργού Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ και η συγκέντρωση τουρκικών στρατευμάτων στα σύνορα της Αρμενίας, προς «ενδεχόμενη υποστήριξη των τουρκόφωνων Αζέρων» δείχνει και την δυναμική της σύγκρουσης και την αβέβαιη έκβασή της. Η διεθνής κοινότητα καλείται να επέμβει για την ειρηνική επίλυση της διαφοράς και την αποφυγή μιας νέας γενοκτονίας των Αρμενίων.

Η αυτόνομη περιοχή του Ναγκόρνο (ορεινού) - Καραμπάχ (Μαύρος Κήπος) έχει

έκταση περίπου 4.400 τ.χλμ. και πληθυσμό 162.200 κατοίκους, από τους οποίους οι Αρμένιοι αποτελούν το 75,6%, οι Αζέροι το 18,1% και οι Ρώσοι το 0,9%. Διοικητικό και οικονομικό κέντρο της περιοχής είναι το Στεπανακέρτ ενώ η δεύτερη σε μέγεθος πόλη, η Σουσί, κατοικείται στην πλειονότητά της από Αζέρους (95%)¹.

Το ορεινό Καραμπάχ αποτελεί τμήμα της επαρχίας Αρτσάχ, που υπαγόταν στην επικράτεια της Μεγάλης Αρμενίας. Στις επιγραφές των Ουαρτού συναντάται το τοπωνύμιο αυτό (Αρταχουνί) και από τις αρχές του 10ου αι., κατά τον Στράβωνα, η περιοχή αυτή διατηρούσε ανεπτυγμένη οι-

κονομική βάση. Η διάδοση του Χριστιανισμού, στις αρχές του 4ου μ.Χ. αιώνα, η κατάκτησή της, στην συνέχεια, από τους Πέρσες (5ος αι.), η αραβική επικυριαρχία (8ος αι.) και οι επιδρομές των Σελτζούκων (11ος - 12ος αι.) αποτελούν σημαντικές ιστορικές διαδρομές, τις οποίες ακολούθησαν οι επιδρομές των Μογγόλων και των Τατάρων (13ος αι.).

Τον 15ο και 16ο αιώνα η περιοχή υφίσταται νέες καταστροφικές επιδρομές από τους Τούρκους και η περιοχή μετονομάζεται σε Καραμπάχ, ενώ με την Ρωσοπερσική συνθήκη του 1813, προσαρτάται στην Ρωσία.

Σε αντίθεση με το ανατολικό τμήμα, το δυτικό τμήμα της Αρμενίας παρέμεινε υπό την οθωμανική κυριαρχία και στα τέλη του 19ου αι. τοποθετείται η έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα των Αρμενίων για την αποτίναξη του Τουρκικού ζυγού. Μετά την αρμενική γενοκτονία του 1915, εγκαθιδρύθηκε το νεοσύστατο κράτος της Αρμενίας.

1. Για μια σε βάθος ανάλυση του προβλήματος του Ναγκόρνο - Καραμπάχ βλέπε: Christopher J. Walker (ed), *Armenia and Karabagh: The Struggle for Unity*. London: Minority Rights Group, 1991 and P. Donabedian and C. Mutaflan "Le Karabagh, une terre arménienne en Azerbaïdjan", Paris, 1989).

και οι ευρύτερες επιπτώσεις της

Δημοκρατίας που συγκροτήθηκε από την απελευθέρωση ενός τμήματος της Δυτικής Αρμενίας και την ένωσή του με ένα τμήμα της Ανατολικής Αρμενίας (1918). Κατά την σύντομη περίοδο της αρμενικής ανεξαρτησίας, το Καραμπάχ παρέμεινε σαν περιοχή αμφισβητούμενη μεταξύ Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν. Με την εγκαθίδρυση του σοβιετικού καθεστώτος στην Αρμενία (Απρίλιος 1920), στο ορεινό Καραμπάχ παρασχέθηκε αυτονομία με ταυτόχρονη διοικητική υπαγωγή στην «Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία» του Αζερμπαϊτζάν, (όπως και το Ναχίτσεβάν) σαν αποτέλεσμα πολιτικών σκοπιμοτήτων της περιόδου της σταλινικής εξουσίας.

Η εφαρμογή του αυταρχικού μοντέλου διακυβέρνησης της ΕΣΣΔ στα χρόνια που ακολουθήσαν, δεν βοήθησε στην ανατροπή της απόφασης αυτής. Αντίθετα, η ζωή για το αρμενικό έθνος γενικότερα, έπαψε πια να ναι θέμα επιλογών, αλλά επιβίωσης².

Οι βίαιες σταλινικές κολλεκτιβοποιήσεις της δεκαετίας του 1930, σημάδεψαν, όπως και άλλες περιοχές της ΕΣΣΔ, την Υπερκαυκασία.

Εν τω μεταξύ, το ορεινό Καραμπάχ, στα χρόνια 1918-1921, διεκδικήθηκε και από το Αζερμπαϊτζάν, παρά τις σταθερές επιλογές του πλειοψηφούντος αρμενικού στοιχείου για την ενσωμάτωσή του στην Αρμενία. Τις τελευταίες εβδομάδες του πολέμου, κατευθυνόμενος από τους Οθωμανούς ισλαμικός στρατός του Νουρί Πασά, εισέβαλε στην περιοχή απειλώντας τους αρμένιους χωρικούς και καταστρέφοντας αρμενικά χωριά γύρω από την ορεινή ζώνη του Καραμπάχ.

Στην πράξη, ο πόλεμος, η βία και ο λιμός καθόρισαν το μέλλον του Καραμπάχ. Ως η κεμαλική επίθεση στα τέλη του 1920 ισθύνθηκε αισθητά την Αρμενία, και τον Ιούλιο του 1921 ολόκληρος ο Καύκασος εισοβιετοποιηθεί, το πολιτικό γραφείο της Γερκαυκασίας αποφάσισε (με πέντε ψήφους έναντι δύο) ότι το Καραμπάχ έπρεπε αποτελέσει μέρος της Αρμενίας, απόφαση που ο Στάλιν αντέστρεψε και το Καραμπάχ δεν προσαρτήθηκε ποτέ στην Αρμενία.

² Ανάλυση του Αρμενικού προβλήματος, βλέπε Christopher J. Walker, *Armenia: The Survival of a Nation*, London, 1990 and Yves Ternon, *The Armenian Cause*, New York, 1985).

Η περικύκλωση του Ναγκόρνο - Καραμπάχ από τους σιίτες Αζέρους.

Είναι αδιευκρίνιστο γιατί ο Στάλιν έλαβε τελικά την απόφαση αυτή. Φαίνεται ότι η επιρροή της κεμαλικής Τουρκίας ήταν σημαντική την εποχή εκείνη. Αποτέλεσμα αυτής της επιρροής, ήταν επίσης ότι το Ναχίτσεβάν, αν και φυσικά αποκομμένο από το Αζερμπαϊτζάν, εντούτοις ετέθη κάτω από τον διοικητικό του έλεγχο, και τελικά, παρέμειναν και οι δύο περιοχές «αυτόνομες επαρχίες».

Η άρνηση της ένωσης του Καραμπάχ με την Αρμενία έφερε στο φως την δημιουργία μιας περιέργης «συμμαχίας» δυνάμεων, η οποία δεν επέτρεψε την υλοποίηση των προσδοκιών για την τελική εθνική ολοκλήρωση του πολύπαθου αρμενικού λαού. Στην αρχή ήταν η ρωσική αυτοκρατορική γραφειοκρατία και στην συνέχεια, στην δεκαετία του 1910, ήταν οι ιδέες του παντουρκισμού οι οποίες προσέβλεπαν στην διεύρυνση του τουρκικού στοιχείου σε βάρος του αρμενικού, στην κατεύθυνση της ένωσης όλων των τουρκικών λαών, που θα μπορούσε να ονομασθεί η «Μεγάλη Ιδέα» των Τούρκων. Ακόμη, η βρετανική στρατιωτική κατοχή του 1918-19 ευνοούσε το Αζερμπαϊτζάν, όπως τελικά και η πολιτική του Ιωσήφ Στάλιν.

Η αυτόνομη επαρχία του ορεινού Καραμ-

πάχ, το ζήτημα του 4,91% της συνολικής έκτασης του Αζερμπαϊτζάν και το ζήτημα της αυτοδιάθεσης ξαναήλθαν στην επιφάνεια το 1960, όταν επιστημάνθηκε στον Νικητά Χρουτσώφ ότι η αυτονομία της περιοχής διατηρούνταν κατ' όνομα, και ότι άρχισε το Καραμπάχ να μεταβάλλεται σε τμήμα του Αζερμπαϊτζάν. Η έλλειψη ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, η απαγόρευση αρμενικών εκπομπών, το κλείσιμο του αρμενικού θεάτρου και η φθορά ιστορικών μνημείων σε συνδυασμό με την αξιοποίηση των πηγών υδροδότησης σε βάρος των αρμενίων χωρικών οδήγησαν σε μεταναστεύσεις. Η δημογραφική σύνθεση του Καραμπάχ, σαν αποτέλεσμα του ασφυκτικού διοικητικού ελέγχου από τους Αζέρους, μεταβαλλόταν σταθερά και από το 91,2% του 1939, οι Αρμένιοι αποτέλεσαν το 80,5% το 1970 και το 75,6% σήμερα, σε μια προσπάθεια πληθυσμιακής αλλοίωσης και αντικατάστασής τους από αζέρους εποίκους.

Με την εμφάνιση του Μιχαήλ Γκορμπατσώφ στην διακυβέρνηση της ΕΣΣΔ (1975-1991), στην εποχή της επιχειρούμενης διαφάνειας και της ανασυγκρότησης ήταν φυσικά γεγονός η επανεμφάνιση του ζητήματος του Καραμπάχ στην ατζέντα και στα τέλη του 1987, ηγετικές αρμενικές προσωπικότητες εργάστηκαν σκληρά για την

λήψη μιας ευνοϊκής απόφασης για την οριστική και δίκαιη λύση του αρμενικού ζητήματος.

Στις 20 Φεβρουαρίου του 1988, η είδηση ότι τα Σοβιέτ του Καραμπάχ είχαν πάρει απόφαση υπέρ της ένωσης με την Αρμενία, σε συνδυασμό με το ζήτημα της ίδρυσης ενός εργοστασίου παραγωγής υδραργύρου και κατά συνέπεια, της δημιουργίας ζωηρής ανησυχίας στους κατοίκους του Ερεβάν για τις συνέπειες της βιομηχανικής μόλυνσης, πυροδότησε μαζικές εκδηλώσεις στην πρωτεύουσα της Αρμενίας στις επόμενες έξι μέρες, με την συμμετοχή ενός εκατομμυρίου κατοίκων. Έτσι, η διεθνής κοινή γνώμη έγινε αποδέκτης της ιστορικής μνήμης σχετικά με τους μακροχρόνιους και δίκαιους αγώνες του αρμενικού λαού για την ιστορική του αποκατάσταση. Ο αριθμός των κατοίκων, που με θέρμη στηρίζει τα δίκαια των Αρμενίων είναι πράγματι σημαντικός, αν ληφθεί υπόψη ότι ο πληθυσμός της Σοβιετικής Αρμενίας φθάνει τα 3,5 εκατ. Και φαίνεται ότι η κατάσταση που δημιουργείται προβληματίζει σοβαρά την σοβιετική ηγεσία.

Μπροστά σ' αυτήν την λαϊκή κινητοποίηση, οι Αζέροι, βλέποντας τις συνεχείς διαδηλώσεις και απεργίες των Αρμενίων, καθώς και την αποφασιστικότητα και αγωνιστικό-

τητα τους και παρά τον αποκλεισμό που τους επιβάλλουν (κόβοντας τα οδικά δίκτυα επικοινωνίας και τροφοδοσίας), μετέρχονται και μεθόδους βίας, οι οποίες κλιμακώνονται με τον μεγάλο αριθμό θυμάτων που οι ταραχές του Σουμγκάιτ και του Μπακού συνεπάγονται, και οδηγούν στην παρέμβαση του σοβιετικού στρατού.

Η τραγική όμως μοίρα του αρμενικού λαού, θα δοκιμασθεί, ακριβώς την μεγάλη αυτή στιγμή της ηρωικής του ανάτασης, με τον καταστροφικό σεισμό της 7ης Δεκεμβρίου 1988 (με τις δεκάδες χιλιάδες θυμάτων και πάνω από μισό εκατομμύριο άστεγους, οι οποίοι προσπαθούν να γλυτώσουν και από το μένος των Αζέρων).

Τα γεγονότα αυτά ξαναφέρνουν, ύστερα από συνεχείς κινητοποιήσεις του αρμενικού λαού —της Σοβιετίας και της διασποράς— το ζήτημα της προσαρτήσης του ορεινού Καραμπάχ στην επικαιρότητα. Η σοβιετική ηγεσία, αποφασίζει, τότε, ότι στο εξής η περιοχή αυτή θα ανήκει γεωγραφικά στο Αζερμπαϊτζάν, ενώ θρησκευτικά και πολιτιστικά θα είναι δεμένη με την Αρμενία και θα διοικείται από μια επιτροπή αποτελούμενη από Ρώσους, Αρμένιους και Αζέρους...

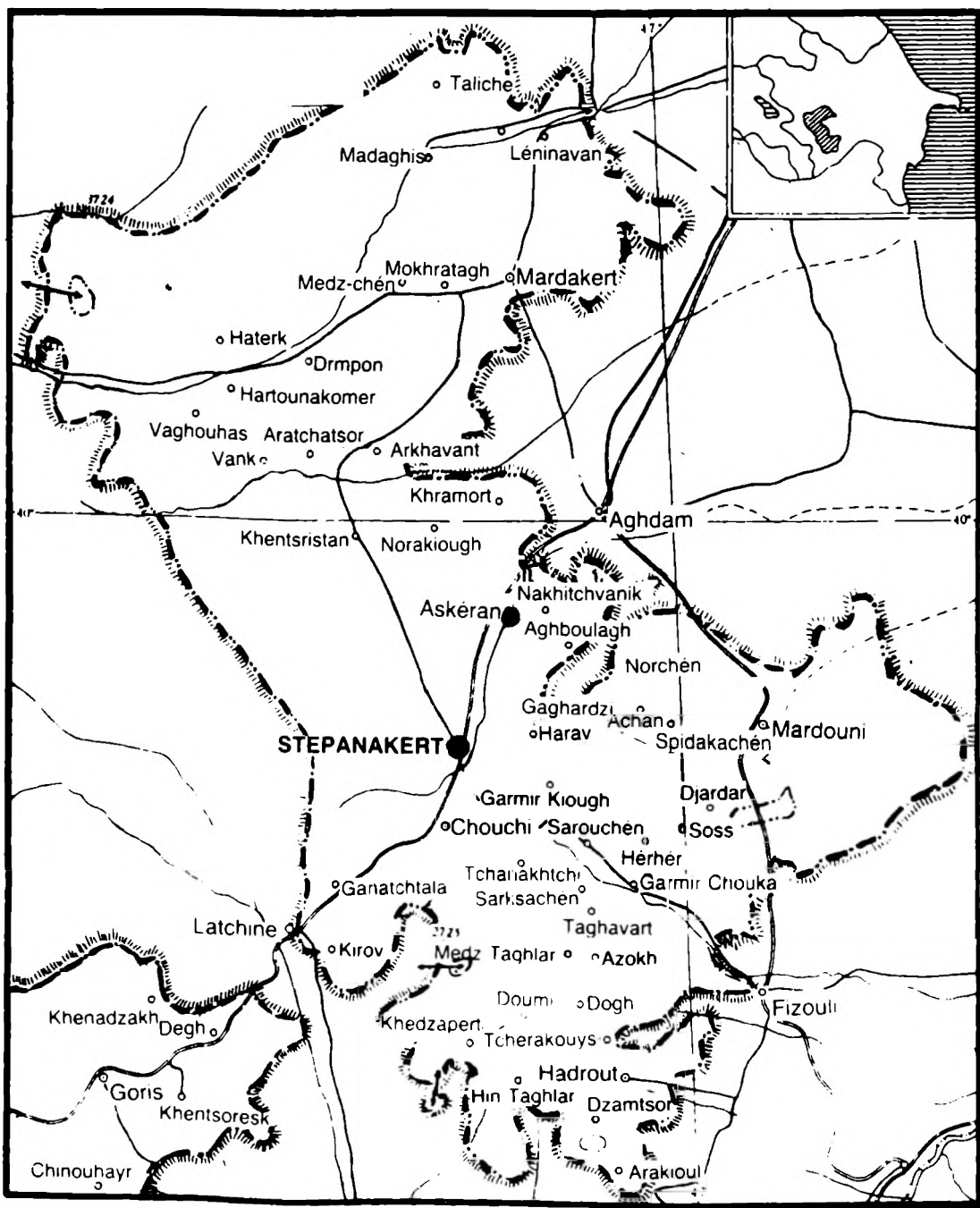
Γεγονός το οποίο αν ειδωθεί στις πραγματικές του διαστάσεις, επισημαίνοντας τις εθνικές, πολιτικές και κοινωνικές του παρα-

μέτρους, δεν αποτελεί την επιθυμητή και δίκαιη λύση της μεγάλης πλειοψηφίας του αρμενικού λαού, στα πλαίσια της άσκησης των δημοκρατικών δικαιωμάτων των κατοίκων του Ναγκόρνο - Καραμπάχ.

Σε τελευταία ανάλυση, το μέλλον του ορεινού Καραμπάχ έχει καταστεί μέρος του μέλλοντος του αρμενικού έθνους συνολικά, και δεν μπορεί να διαχωρισθεί από αυτό, παρά τα 70 χρόνια ιδιαίτερα δύσκολων συνθηκών.

Εν τω μεταξύ, η διαφαινόμενη σύγκρουση ανάμεσα σε περιφερειακές χώρες για την αύξηση των μεσο-μακροπρόθεσμων επιρροών τους στην περιοχή (Τουρκία, Ιράν, Πακιστάν, Σαουδική Αραβία και Κίνα) και η ταχύτατη πολύπλευρη διεξόδυσή τους, συντελεί στην διατήρηση της ρευστότητας και της αποσταθεροποίησης της τεράστιας σημερινής γεωπολιτικής και γεωοικονομικής αυτής αχανούς περιοχής.

Όπως έχει τονισθεί στα προηγούμενα άρθρα, η Τουρκία επιδιώκει να υλοποιήσει τις πάγιες φιλοδοξίες της μέσα από τον σχεδιασμό μιας εξωτερικής πολιτικής που θα επιτρέπει την πολύπλευρη διεξόδυσή της και την εγκατάσταση προγραμμάτων για μακροχρόνια ηγεμόνευση, στην βάση συγγενών φυλετικών, γλωσσικών, θρησκευτικών και πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων. Ως μέτρο σύγκρισης της τουρκικής πολιτικής για τη διένεξη του Ναγκόρνο - Καραμπάχ, θα πρέπει να αναφερθεί η πολύμηνη προσπάθεια της τουρκικής ηγεσίας να «εμπλακεί» στη διαδικασία ταχύτατης ανάπτυξης των σχέσεων της με το Αζερμπαϊτζάν και να αποκτήσει «προνομιακό» ρόλο μέσα από την υλοποίηση συμφωνιών συνεργασίας στο στρατιωτικό, οικονομικο-εμπορικό και εκπαιδευτικό-πολιτιστικό τομέα. Η πρόσφατη περιοδεία του τούρκου υπουργού Εξωτερικών *Χικμέτ Τσετίν* και το προετοιμαζόμενο ταξίδι του τούρκου πρωθυπουργού *Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ* τον προσηχά Απρίλη στις Κεντρο-ασιατικές πρώην σοβιετικές ισλαμικές δημοκρατίες, δημιουργεί ευκαιρία αλλά εμφανίζει ταυτόχρονα «εγγενείς αδυναμίες» για την «επιτυχή» εφαρμογή των τουρκικών σχεδιασμών. Δεν πρέπει να υποτιμηθεί το γεγονός ότι η κλιμάκωση της έντασης και οι άγριες ένοπλες συγκρούσεις φέρνουν την Τουρκία κοντύτερα σε έναν πόλεμο που δεν θα επιθυμούσε, γιατί η εθνικιστική αναβίωση των Αζέρων και η σχετική μετριοπάθεια του Προέδρου τους *Μουταλίμπαφ* υπερκεράσθηκε —κάτω από την πίεση για πιο «ενεργό» στρατιωτική δράση— με την υποβολή της παραίτησής του. Η έκτακτη σύνοδος του Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας υπό την προεδρία του *Τουργκούτ Οζάλ* και ο εκνευρισμός που παρατηρείται τις μέρες αυτές στα διάφορα κέντρα αποφάσεων της γειτόνικης χώρας δείχνει ότι ενώ ουσιαστικά βρίσκεται στο πλεονέ-

Έξι μόνο χιλιόμετρα χωρίζουν τον «Ορεινό Μαύρο Κήπο» από την Αρμενία.

Θα διαλυθεί και η Ρωσία;

του Στέλιου Κούλογλου

Παρά τις Κασσάνδρες, ο Μπόρις Γιέλτσιν καταφέρνει σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις να περάσει το δύσκολο μάθημα της οικονομίας. Χωρίς μεγάλες αβαρίες από τις δρακόντιες οικονομικές μεταρρυθμίσεις, ο ρώσος πρόεδρος καλείται τώρα να διευθετήσει ένα ακόμη σοβαρότατο πρόβλημα: το εθνικό θέμα στα πλαίσια της ίδιας της ρωσικής ομοσπονδίας. Στις 21 Μαρτίου διεξάγεται στο Ταρταστάν ένα δημοψήφισμα υπέρ της «εθνικής κυριαρχίας» αυτής της δημοκρατίας, οργανωμένο από τους ντόπιους μουσουλμάνους εθνικιστές

Η παλιά Σοβιετική Ένωση, ήταν οργανωμένη όπως και οι «ματριόσκες», οι ρωσικές κούκλες που μπαίνουν η μία μέσα στην άλλη. Στο εσωτερικό της υπήρχαν οι 15 σοβιετικές σοσιαλιστικές δημοκρατίες που όλοι ξέρουμε. Αλλά και στο εσωτερικό της κάθε μιας από αυτές υπήρχαν οι αυτόνομες δημοκρατίες, υποδιαιρεμένες πολλές φορές σε αυτόνομες περιοχές, που με την σειρά τους χωρίζονταν σε αυτόνομες επαρχίες. Μόνον η Ρωσία, η μεγαλύτερη από τις 15 «μεγάλες» δημοκρατίες, περιελάμβανε μέχρι τον Αύγουστο του '91, 16 αυτόνομες δημοκρατίες και περιοχές. Πολλές από αυτές, όπως η Καρελία, η δημοκρατία των Κόμι, η Γιακουτία, η Μπασκίρια και η Μπουρατία, είναι κάθε μια τους μεγαλύτερες σε έκταση από την Ελλάδα, αν και περισσότερο αραιοκατοικη-

μένες. Οι 16 αυτές δημοκρατίες αυξήθηκαν σε 21 μετά το αποτυχόν πραξικόπημα.

Η αύξηση του σχετικού αριθμού οφείλεται στο γεγονός ότι όπως επίσης ξέρουμε τίποτα δεν ήταν πραγματικά αυτόνομο ούτε κυρίαρχο στην μακαρίτισσα υπερσυγκεντρωτική ΕΣΣΔ. Η επιταχυνόμενη διάλυση της χώρας του Λένιν και η εθνική αφύπνιση συμπάρεσσε τις μικρές δημοκρατίες, των οποίων τα κοινοβούλια (γιατί υπήρχαν και τέτοια παντού) έτρεξαν το ένα πίσω από το άλλο να ανακηρύξουν την ανεξαρτησία και την κυριαρχία τους από την Μόσχα, πρωτεύουσα όχι πλέον της σοβιετικής, αλλά της ρωσικής «αυτοκρατορίας».

Μια σειρά από εθνότητες, των οποίων οι εθνικές και θρησκευτικές διαφορές ή τα μίσση που τις χωρίζουν από την Ρωσία χρονολογούνται από αιώνες, έκριναν ότι τους δίδονταν μία μοναδική ιστορική ευκαιρία να αποτινάξουν αυτό που θεωρούν «ρωσικό ζυγό». Οι μουσουλμάνοι το θρήσκευμα Τάταροι που ψηφίζουν στις 21 Μαρτίου, είχαν δημιουργήσει τον 19ο αιώνα έναν αξιόλογο πολιτισμό, πριν αυτός καταστραφεί από τους ρώσους αυτοκράτορες και αργότερα από τον Στάλιν, που εξόρισε ολόκληρο το ταταρικό έθνος. Οι εθνότητες της Σιβηρίας ζουν κάτω από δραματικές συνθήκες: στην Γιακουτία μόνο το 3% των σπιτιών έχει γκάζι, το 0,4% τρεχούμενο νερό, το 0,1% κεντρική θέρμανση!

Τον περασμένο Οκτώβριο η δημοκρατία

της Τσετσενίας - Ινγκουσίας οδήγησε τον Μπόρις Γιέλτσιν στην πρώτη πολιτική του αποτυχία: ο ρώσος πρόεδρος απέτυχε να επιβάλει στους ντόπιους αυτονομιστές την κατάσταση εκτάκτου ανάγκης που κήρυξε από την Μόσχα, με αποτέλεσμα την πρώτη σοβαρή κρίση στο εσωτερικό του γιελτσινικού στρατοπέδου...

Ο διάδοχος του Μιχαήλ Γκορμπατσώφ βρέθηκε έτσι μπροστά σε μια νέα κατάσταση που μοιάζει σαν δύο σταγόνες νερό με αυτήν που αντιμετώπισε ο προκάτοχός του. Ο τέως σοβιετικός πρόεδρος προσπάθησε διατηρώντας ενιαία την Σοβιετική Ένωση να αναδιοργανώσει την εξουσία στο εσωτερικό της, με αποτέλεσμα οι 15 «μεγάλες» δημοκρατίες να βρουν την ευκαιρία να κηρύξουν την ανεξαρτησία τους και να δηλώσουν ότι οι σοβιετικοί νόμοι δεν έχουν ισχύ στο εδαφός τους. Τους τελευταίους μήνες οι αυτόνομες δημοκρατίες της Ρωσίας προχώρησαν σε ανάλογες διακηρύξεις και οι ισχυρότερες οικονομικά από αυτές διεκδικούν το δικαίωμα να διαχειρίζονται τον εθνικό τους πλούτο, συνάπτοντας απ' ευθείας οικονομικές, αν όχι διπλωματικές, σχέσεις με το εξωτερικό...

Η πρόταση ενός νέου ρωσικού Συντάγματος, που κατέθεσε τον Νοέμβριο ο Γιέλτσιν, γνώρισε την ίδια υποδοχή με τις ανάλογες γκορμπατσωφικές προτάσεις οι οποίες απορρίπτονταν συλλήβδην από τους ενδιαφερόμενους. Οι περισσότερες δημοκρατίες ζή-

τησαν μεγαλύτερες εξουσίες και αυτονομία από το Κρεμλίνο, ενώ άλλες απέρριψαν κάθε ιδέα υπογραφής μιας συνταγματικής συμφωνίας, αντιπροτείνοντας την σύναψη διμερών σχέσεων με την Ρωσία, διακρατικού τύπου. Οι πιο απαισιόδοξοι από τους ρώσους πολιτικούς αναλυτές άρχισαν να προβλέπουν την επιστροφή στις παλιές εποχές όταν η αχανής Ρωσία ήταν διαιρεμένη σε ανεξάρτητα πριγκιπάτα, αντιμαχόμενα το ένα το άλλο. Για τον Μπόρις Γιέλτσιν κάτι τέτοιο θα ήταν ολέθριο, πολύ περισσότερο χνού πολλές από αυτές τις δημοκρατίες εξαίχουν τα διαμάντια που πουλάει το Κρεμλίνο στις δυτικές αγορές ή είναι γεμάτες πετρέλαιο. Για να μην αναφέρει κανείς τον ισλαμικό κίνδυνο, που θα συνιστούσε η δημιουργία ενός «μουσουλμανικού τόξου» από τις δημοκρατίες της Κεντρικής Ασίας έως και την περιοχή του Καυκάσου...

Είναι αλήθεια ότι ο ρώσος πρόεδρος διαφέρει περισσότερα από τον δύστυχο σοβιετικό προκατόχό του. Σε πολλές από αυτές τις δημοκρατίες, ο εκρωσισμός έχει προωρήσει βαθιά και οι ρώσοι έποικοι αποτελούν σήμερα την πλειοψηφία του πληθυσμού. Στην Καρελία οι Ρώσοι αποτελούσαν

το εν τρίτον του πληθυσμού πριν την Οκτωβριανή επανάσταση, αλλά τώρα αποτελούν το 71%. Στην Γιακουτία, το ποσοστό των αυτόχthonων μειώθηκε από 85% το 1926 σε 36% το 1979, με την πλειοψηφία να καταλαμβάνεται από τους Ρώσους και τους Ουκρανούς νεοφερμένους.

Από πρακτική άποψη, οι δημοκρατίες αυτές είναι δύσκολο να «φύγουν» αφού βρίσκονται μέσα στην Ρωσία, κάτι που δεν ισχύει στις περιπτώσεις των γεωγραφικά ξεχωριστών δημοκρατιών της Βαλτικής ή και της Ουκρανίας. Σημαντικότερο ίσως από όλα ότι η ζαλισμένη ήδη από τα τόσα νέα κράτη δυτική διπλωματία, δεν θα έβλεπε με πολύ καλό μάτι την προοπτική της συναλλαγής με καμιά δεκαριά ακόμη καινούρια κράτη... Όμως δημοκρατίες όπως το Ταταρτσάν ή η Τσετσενία - Ινγκουσία, που είναι περισσότερο ξεχωριστές γεωγραφικά και οι Ρώσοι είναι εκεί μειοψηφία στον πληθυσμό, συνιστούν σήμερα ανεξέλεγκτα κρατίδια μέσα στο ρωσικό κράτος, αμφισβητώντας ανοικτά την εξουσία του Κρεμλίνου. Η διατήρηση ή η χλιαρή αντιμετώπιση από τον Γιέλτσιν τέτοιων «αντιρωσικών εντιμών» θα έδινε τροφή στην συνασπισμένη

αντιπολίτευση των ρώσων υπερεθνικιστών και των κομμουνιστών, που δεν χάνουν ευκαιρία για να ροκανίσουν τη καρέκλα του ρώσου προέδρου...

Όμως για τον τελευταίο, το εθνικό ρωσικό πρόβλημα αρχίζει να επεκτείνεται και έξω από τα εδάφη της Ρωσίας. Οι Ρωσόφωνοι της Μολδαβίας που έχουν ανακηρύξει την «δημοκρατία του Δνείστερου» βρίσκονται στα πρόθυρα του εμφυλίου πολέμου με την πλειοψηφία των Ρουμανόφωνων της ίδιας περιοχής. Η βοήθεια στους Ρώσους που ζουν σε άλλα εδάφη, δεν μπορεί φυσικά να δοθεί από τον στρατό της Κοινοπολιτείας που υποτίθεται ότι εξυπηρετεί όλους τους εταίρους, ανεξαρτήτως εθνότητας.

Αναγγέλοντας την Δευτέρα την δημιουργία ενός ξεχωριστού υπουργείου Αμύνης για την Ρωσία, πρώτο βήμα για την δημιουργία ξεχωριστών ρωσικών ενόπλων δυνάμεων, ο Γιέλτσιν δεν είχε υπ' όψη του μόνο την αναπόφευκτη πλέον διάλυση της Κοινοπολιτείας και επομένως του Κόκκινου Στρατού. Αλλά και το ενδεχόμενο να χρησιμοποιηθούν όλα τα μέσα για να μην διαλυθεί μετά την Σοβιετική Ένωση και η Ρωσία... □

1992

Για να σας έρχεται το **αντί** σπίτι σας με **20%** έκπτωση ταχυδρομήστε τώρα το απόκομμα αυτό

αντί

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Όπως γνωρίζετε, το περιοδικό μας, σαν ανεξάρτητο που είναι δεν υποστηρίζεται από κανέναν οργανισμό ή μηχανισμό. Η υποστήριξή σας προς το **αντί**, δεν αποτελεί μόνον ηθική συμπαράσταση, αλλά και βασική προϋπόθεση για την συνέχιση της σωστής πληροφόρησής σας.

ΕΠΩΝΥΜΟ:	_____
ΟΝΟΜΑ:	_____
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:	_____
_____	_____
_____	_____

Στείλτε μας συμπληρωμένο το παρακάτω σημείωμα, εμβάζοντας το σχετικό ποσό:

Εσωτερικού	
Εξαμ. 2100 δρχ. - Ετήσια 4300	
Εξωτερικού	
Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:	
εξαμηνιαία:	δολ. 22
ετήσια:	δολ. 44
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία - Αυστραλία - Ωκεανία:	
εξαμηνιαία:	δολ. 24
ετήσια:	δολ. 48

Εμβάσματα, επιταγές: **ANTI**,
Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21

20%

ΕΚΠΤΩΣΗ

για την ετήσια συνδρομή
στο **αντί** (26 τεύχη)

• Μια άγνωστη μαρτυρία για τη συμμετοχή του ελληνικού στοιχείου στην αντιολοκληρωτική αντίσταση της Ρουμανίας.

Ο θρήνος

Για τη Ρουμανία επικρατεί (και όχι μόνο στο εξωτερικό) η εντύπωση ότι, από όλες τις χώρες του πάλαι ποτέ «υπαρκτού σοσιαλισμού», είναι εκείνη που και πιο μοιρολατρικά δέχθηκε την καταπίεση και την πιο ανίσχυρη —έως ανύπαρκτη— αντίσταση προέβαλε. Δεν πιστεύω γι' αυτό να ευθύνεται μόνον η τελευταία εικοσιπενταετία, με το βαθύτατο λήθαργο στον οποίον είχε βυθιστεί το λαό της η παρανοϊκή τσαουσέσκικη δικτατορία. Υπάρχουν μάλλον και άλλοι λόγοι που συνέβαλαν στη δημιουργία, εν προκειμένω, μιας εξοργιστικής «συνομωσίας της σιωπής».

Όπως και να έχει το πράγμα, στην εσφαλμένη και άδικη αυτή εντύπωση οφείλουμε να αντιτάξουμε την ιστορική αλήθεια και μνήμη, επειδή είναι γνωστό πως η άγνοια είναι ισχυρότατος σύμμαχος της τυραννίας.

Ο λαός του Βουκουρεστίου, λ.χ., στις 8 Νοεμβρίου 1945, επαναστάτησε ανοικτά εναντίον του σταλινικού καθεστώτος (πριν ακόμη αυτό πάρει τη μορφή της «λαϊκής δημοκρατίας») και στη σοβιετική κατοχή, με αποτέλεσμα να εξαπολύσουν οι ομάδες των «μπράβων» του Κ.Κ. ένα όργιο αίματος, το πρώτο του είδους αυτού σε μια ευρωπαϊκή πρωτεύουσα. Σε διάφορες περιοχές των

ρουμανικών Καρπαθίων έδρασε, από το 1947-48 έως τις αρχές της δεκαετίας του '60, η πιο ισχυρή και μακρόχρονη ένοπλη αντίσταση στο χώρο της Ανατολικής Ευρώπης. Με σφοδρές εξεγέρσεις, οι Ρουμάνοι αγρότες αντιμετώπισαν τη σταλινική «κολεκτιβοποίηση». Μαζικές φοιτητικές διαδηλώσεις έγιναν το 1947 στο *Cluj*, το 1956 σε όλα τα πανεπιστημιακά κέντρα (για συμπάρασταση προς την ουγγρική επανάσταση), το Μάιο και Δεκέμβριο 1968 στο Βουκουρέστι και το 1987 στο Ιάσιο. Απεργιακές κινητοποιήσεις ξέσπασαν το 1977 στα ορυχεία της κοιλάδας του ποταμού *Jiu* και το 1987 στο *Brasov*... Στη Ρουμανία, ιδρύθηκε, το 1977, το πρώτο ανεξάρτητο εργατικό σωματείο, το *SLOMR* (αρχικά των ρουμανικών λέξεων που σημαίνουν «Ελεύθερο Συνδικάτο Εργαζομένων της Ρουμανίας»), με επικεφαλής τον αντιφρονούντα συγγραφέα *Paul Goma* κ.ο.κ.

Αυτό που διέφερε εν σχέσει με άλλες χώρες του τέως σοσιαλιστικού στρατοπέδου, ήταν η αδυναμία να αποκτήσουν οι αντιστασιακές αυτές ενέργειες έναν ευρύτερο απόηχο εντός και εκτός της Ρουμανίας, λόγω της φοβερής αποτελεσματικότητας που έδειξε το σύστημα και ως κατασταλτικός μηχανισμός και —χυρίως— εν είδει οργουελικού

«υπουργείου της αλήθειας».

Έτσι εξηγείται αφ' ενός το γεγονός ότι, από όλες τις πρόσφατες αντικομμουνιστικές επαναστάσεις, η ρουμανική υπήρξε η μόνη μη «βελούδινη» και αφ' ετέρου η συσχότιση που περιβάλλει τα κάθε είδους προηγούμενά της. Διότι οι σημερινοί ιθύνοντες της Ρουμανίας και σφετεριστές της ρουμανικής επαναστάσεως, είναι οι ίδιοι δήμιοι της αντιστάσεως ή οι συνεργοί τους, ενώ τα στεγανά γύρω από την ιστορική αλήθεια εντάσσονται σε ένα καλομελετημένο σχέδιό τους για επ' αόριστον ιδιοποίηση της εξουσίας, που είναι ο μόνος τρόπος να εξασφαλίσουν την ατιμωρησία τους. Πρόσφατα μάλιστα η ρουμανική Βουλή —που η πλειοψηφία του Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας την μετέβαλε σε κέντρο της επιθετικής αδράνειας που παραλύει τις δημοκρατικές αλλαγές στη χώρα— ψήφισε ένα νόμο ο οποίος θεσπίζει ότι για 40 ολόκληρα χρόνια τα αρχεία της καταχθόνιας Σεκουριτάτε θα παραμείνουν όχι μόνο κλειστά για το κοινό, τους ιστορικούς και τις δικαστικές αρχές, αλλά και για την κουστοδία της Ρουμανικής Υπηρεσίας Πληροφοριών, της άτεχνα καλλωπισμένης, δηλαδή, διαδόχου της κομμουνιστικής Ασφάλειας (η οποία βεβαίως θα τα χρησιμοποιεί για την αστυνόμευση και τον εκφοβισμό).

Την φυλακήν ημών την επιουσίαν...

...ΜΙΑ ΒΡΑΔΙΑ, μεγάλη αναστάτωση επικράτησε σε όλη την ακτίνα. Κατάλαβα πως είχαν φέρει καινούργιους κρατούμενους, μεταξύ τους και αρκετές γυναίκες. Τους μοίρασαν σε διάφορα κελιά. Και στο δικό μου άνοιξε η πόρτα κι έσπρωξαν μέσα έναν άντρα, γύρω στα 40.

Ήταν μικροκαμωμένος και τα ρούχα που φορούσε έδειχναν φθαρμένα και γεμάτα μπαλώματα. Χάρηκα που αποκτούσα παρέα, αν και μετά βίας χωρούσαμε και οι δύο στο κελί. Όταν απομακρύνθηκε ο δεσμοφύλακας, προσπάθησα να του πιάσω συζήτηση. Ο καινούριος στην αρχή δεν μου απάντησε. Έπειτα μουρμούρησε κάτι ακατανόητο. Τελικά κατάλαβα περί τίνος πρόκειται: δεν ήταν Ρουμάνος, δεν ήξερε παραπάνω από πέντε - έξι κουβέντες στα ρουμανικά. Ήταν Έλληνας και τον έλεγαν Πλάτωνα. Το επώνυμό του δεν το θυμάμαι πια.

Εκείνη τη βραδιά δεν κατάφερα να βγάλω τίποτε άλλο από κείνον. Ήρθε και η ώρα του ύπνου. Ο δεσμοφύλακας, με ασυνήθιστο ζήλο, μας κατασκόπευε κάθε τόσο από το μάτι της πόρτας, οπότε αναγκαστήκαμε να πέσουμε να κοιμηθούμε, αν και δεν ήταν διόλου εύκολο. Οι δύο σανίδες δίπλα - δίπλα δεν μας χωρούσαν. Τις απομακρύνουμε λοιπόν κι έτσι, με χίλια βάσανα, καταφέραμε να ξαπλώσουμε. Με την παραμικρή όμως κίνηση που κάναμε στον ύπνο, χάναμε την ισορροπία μας κι έπρεπε να επανέλθουμε στην αρχική στάση. Τα βάσανά μας σταμάτησαν με το εγερτήριο. Όταν έληξε το πρωινό πρόγραμμα (πλύσιμο, αποχωρητήριο, διανομή του καφέ),

προσπάθησα να μάθω περισσότερα για τον συγκρατούμενό μου. Με μεγάλη δυσκολία, με νεύματα και χειρονομίες κατάφερα να καταλάβω ότι ο Πλάτωνα ήταν αγρότης, από ένα χωριό της Βορείου Ελλάδας. Όταν οι κομμουνιστές αντάρτες ηττήθηκαν από τις κυβερνητικές στρατιές, καθώς υποχωρούσαν προς Βουλγαρία πήραν μαζί τους ομήρους, γυναίκες, παιδιά και άντρες από τα ορεινά χωριά της περιοχής που διέσχιζαν. Μαζί με τους αντάρτες, όλος αυτός ο κόσμος έφτασε στη Ρουμανία κι ένα μέρος απ' αυτούς εγκαταστάθηκαν στην *Florica*, το παλιό κτήμα των *Bratianu*, που τώρα ήταν κρατική φάρμα. Εκεί ζούσαν υπό καθεστώς στρατοπέδου εργασίας και διαπαιδαγώγισης. Τους έβγαζαν για δουλειά στα χωράφια και εν συνεχεία οι Έλληνες κομμουνιστές τους έκαναν μαθήματα μαρξιστικής αγωγής. Βεβαίως τους είχαν υπό περιορισμό. Από τον Πλάτωνα δεν μπόρεσα να βγάλω πιο πολλά κι ούτε να καταλάβω γιατί βρισκόταν τώρα στο ίδιο κελί μ' εμένα. Με κοιτούσε με τα πράα μάτια του όπου διάβαζες όλη την καρτεριά του χωρικού απέναντι στη μοίρα.

Κόντευε μεσημέρι όταν άρχισαν να καλούν για ανάκριση. Πήραν και τον Πλάτωνα, αλλά τον έφεραν πίσω σε λίγη ώρα. Κατάλαβα ότι ασχολιόντουσαν με τους συλληφθέντες της προηγούμενης μέρας κι ότι όλοι τους ήταν Έλληνες.

Κάποια στιγμή, το απόγευμα, δύο - τρία κελιά πιο πέρα από το δικό

ης ελπίδας

Παρουσίαση και μετάφραση:
Βίκτωρ Ιβάνοβιτς

μό της κοινωνίας των πολιτών)!

★ ★ ★

Το πληροφοριακό κενό ήρθαν να αναπληρώσουν οι μαρτυρίες των λιγοστών επιζώντων του ρουμανικού Γκούλαγκ, οι οποίες, μετά τα γεγονότα του Δεκεμβρίου 1989, άρχισαν να βγαίνουν στο φως της δημοσιότητας.

Ένας από αυτούς είναι και ο συγγραφέας και δημοσιογράφος *Ion Ioanid* (όνομα που ροφανώς μαρτυρεί ελληνικές ρίζες). Σχεδόν έφηβος, ο *Ion Ioanid* συνελήφθη για πρώτη φορά το 1948, και κατόπιν το 1952, για τη συμμετοχή του σε ένα δίκτυο στηρίξης του ένοπλου αγώνα. Πέρασε λοιπόν τα πρώτα χρόνια του, όπως τόσοι και τόσοι άλλοι ομήλικοί του της σπουδάζουσας νεολογίας, ως τροφός του σωφρονιστικού συστήματος της «λαϊκής δημοκρατίας». Όταν εφόκος πια αφέθηκε ελεύθερος και εν συνεχεία κατέφυγε στην Δύση κατέγραψε τις δικαστικές εμπειρίες του από τα σταλινικά κέντρα σε ένα βιβλίο που φέρει τον συντομολογικό τίτλο *Inchisoarea noastră cea de toate zilele* («Την φυλακήν ημών την εφ' ημερίσιν...»).

Όχι όμως για το Γολγοθά του συγγραφέα προτίθεμαι να μιλήσω εδώ, αλλά για

την παρουσία στη ρουμανική αντίσταση του ελληνικού στοιχείου και δη Ελλήνων που είχαν βρεθεί εκεί συνεπεία του εμφυλίου.

Κατά καιρούς, στην Ελλάδα και αλλού, βγήκαν στην επιφάνεια ορισμένα στοιχεία για την τρομοκρατία και την καταστολή που ασκούσε η «νομενκλατούρα» του ΚΚΕ επί των πολιτικών (και λιγότερο πολιτικών) προσφύγων, που σύρθηκαν —εκουσίως και πολλοί απ' αυτούς και ακουσίως— από τη δίνη του πολέμου στις ανατολικές χώρες. Ο ίδιος είχα γνωρίσει στη Ρουμανία άτομα που η συμφωνία τους με τη «γραμμή» της ηγεσίας έγινε αφορμή για να γνωρίσουν από κοντά τις «παραδεισιακές» πτυχές του συστήματος που είχαν ονειρευθεί να εγκαθιδρύσουν και στην Ελλάδα. Είναι λίγο - πολύ γνωστές οι σφαγές στο Μούλκε της Γιουγκοσλαβίας, με θύματα μαχητές του Δημοκρατικού Στρατού, οι οποίοι ηρνούτο να συνεχίσουν έναν αγώνα καταδικασμένο εκ των προτέρων. Γνωστά είναι επίσης τα αιματηρά γεγονότα της Τασκένδης, μετά την Ε' ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ. Από ό,τι ξέρω όμως, μέχρι στιγμής δεν έχει γίνει πουθενά λόγος για την εξέγερση των Ελλήνων προσφύγων - ομήρων στον καταυλισμό *Florica* της Ρουμανίας, το φθινόπωρο του 1952, για την οποίαν έμαθε τυχαία και

αμυδρά ένας νεαρός Ρουμάνος πολιτικός κρατούμενος.

Ύστερα από σαράντα ολόκληρα χρόνια μία σελίδα ελληνικής ιστορίας ξαναζωντανεύει μπροστά μας, στις ανθρώπινες κυρίως διαστάσεις της. Με λιτές γραμμές ο συγγραφέας σκιαγραφεί τη μορφή του ταπεινού αγρότη από τη Βόρειο Ελλάδα που δεν καταλαβαίνει ότι έχει βρεθεί όχι μόνο εξόριστος, αλλά και φυλακισμένος σε ξένη χώρα και ανθίσταται στο παράλογο που του επιβάλλουν. Κυρίως δε, αναπαριστά μία σκηνή αρχαίας τραγωδίας, όπου σαν να ακούμε το σπαρακτικό μοιρολόγι των Τρωάδων να διαδίδεται από κελί σε κελί, εις πείσμα των δεσμοφυλάκων... Με την αρχαϊκή, αισχύλεια φωνή του, ο θρήνος των Ελληνίδων γυναικών στη ρουμανική φυλακή μιλούσε όμως και τη γλώσσα της αλληλεγγύης, στην οποία ανέκαθεν εκφράζεται η άρνηση του πνεύματος να δεχτεί οποιαδήποτε απόπειρα υποταγής του.

Ο θρήνος αυτός της ελπίδας διεκδικεί μία θέση στη μνήμη μας, σήμερα που ένα κεφάλαιο ξεχωριστής βαρβαρότητας της σύγχρονης εποχής έχει κλείσει, ως ελπίσουμε, οριστικά. Γιατί μόνον ενάντιον της λήθης η Ιστορία μπορεί να γίνει, όπως την ήθελαν οι Αρχαίοι, *magistra vitae*.

μας ακούστηκε κάτι σαν λυπητερή μελωδία. Η φωνή ήταν γυναικεία. Στην αρχή ηχούσε σιγά, ύστερα δυνάμωσε. Επενέβη αμέσως ο δεσμοφύλακας και της είπε να σωπάσει, αλλά όσο αυτός φώναζε κι έβριζε, τόσο πιο δυνατά ανέβαινε κι η φωνή εκείνης. Έμοιαζε με δικό μου μοιρολόγι, αλλά κατάλαβα πως ήταν στα ελληνικά. Έτρεξε και δεύτερος δεσμοφύλακας να βοηθήσει τον πρώτο να επιβάλλει τη σιωπή. Μάταια όμως. Επιπλέον, από την άλλη άκρη του διαδρόμου, ακούστηκε και δεύτερος θρήνος κι έπειτα ένας τρίτος. Όλο γυναικείες φωνές, στα ελληνικά. Έξω, φοβερή αναστάτωση: βήματα να στρέφουν, πόρτες να βροντούν, σύρτες να ανοίγουν, απειλές, βρισιές, δεσμοφύλακες να πηγαινοέρχονται. Και πάλι μάταια. Η φασαρία ρούτωνε ολοένα. Κάποτε, δύο από τις φωνές σίγησαν. Όλοι οι φύλακες συγκεντρώθηκαν μπροστά στην πόρτα του κελιού, όπου οι φυλακισμένοι δεν έλεγαν να κοπάσουν. Τελικά σταμάτησε κι η τελευταία φωνή κι εκεί που πίστευα ότι το επεισόδιο είχε λήξει, ξέσπασε και πάλι η φωνή στο βάθος του διαδρόμου. Οι φύλακες έτρεξαν προς τα εκεί κι όταν εκείνη σώπασε, ακούστηκε αμέσως μία άλλη, σε άλλο σημείο.

Πίστευτο, τα μοιρολόγια εναλλάσσονταν για ώρες ολόκληρες, όλο το απόγευμα και το βράδυ, και το μεγαλύτερο μέρος της νύχτας. Κατάλαβα ότι οι δεσμοφύλακες μπήκαν στα κελιά κι άρχισαν να τις έρνουν, αλλά οι φωνές γινόντουσαν πιο διαπεραστικές, οι αλαλαγμοί πιο δυνατοί. Σε απόσταση δύο κελιών από το δικό μου, μαζί με μία από τις μοιρολογήτρες έμενε και μία Ρουμάνα. Την άκουσα να λέει στους φύλακες να μην χτυπάνε άλλο την Ελληνίδα, γιατί θα προσπαθούσε εκείνη να την κάνει να ηρεμήσει. Αργότερα έμαθα ότι ήταν η κυρία *Milcoveanu*, μητέρα του γιατρού *Milcoveanu*.

Όλο εκείνο το διάστημα πάσχιζα να μάθω από τον Πλάτωνα τι συμβαίνει, αλλά εκείνος έφερε το δάχτυλό του στα χείλη και μου έγνεψε να μην μιλάω γιατί ήθελε να ακούσει. Όντως, παρακολουθούσε με μεγάλη προσοχή. Την εξήγηση των συμβάντων εκείνων μου την έδωσαν ύστερα από τρεις ολόκληρους μήνες, στο Σωφρονιστήριο, άλλοι κρατούμενοι: οι Έλληνες της *Florica* είχαν εξεγερθεί, έδειραν τους κομμουνιστές κομισάριους, υπεύθυνους με την διαπαιδαγώγησή τους και προσπάθησαν να δραπετεύσουν. Θορυβημένη, επενέβη η Σεκουριτάτε. Έγιναν αρκετές συλλήψεις και τώρα, στις ανακρίσεις, προσπαθούσαν να εντοπίσουν τους κύριους ενόχους, αυτούς που είχαν πρωτοστατήσει στην εξέγερση. Έτσι προκλήθηκε εκείνη η αντίδραση στην ακτίνα μας. Με τους θρήνους και τα μοιρολόγια τους στα ελληνικά, οι γυναίκες μετέδιδαν τη μία στην άλλη ό,τι είχαν να μεταδώσουν και συμφώνησαν σε μία κοινή εκδοχή που θα υποστήριζαν όλες μπροστά στους ανακριτές. Όπως είπα, αργά τη νύχτα, οι θρήνοι έπαψαν, ακούστηκαν και πάλι να ανοιγοκλείνουν οι πόρτες των κελιών και οι Έλληνες μεταφέρθηκαν αλλού. Και σε εμάς άνοιξε η πόρτα κι έκαναν νόημα στον Πλάτωνα να βγει. Νηφάλιος όπως είχε φτάσει, με κινήσεις αργές, πήρε το μπαλωμένο σακάκι του από το κρεβάτι, το φόρεσε, έσφιξε το χέρι μου και βγήκε. Δεν έμαθα ποτέ τι απέγινε ο Πλάτωνας και οι δικοί του.

Bratianu: οικογένεια πολιτικών και λογίων, που η ιστορία της ταυτίζεται, από την εποχή της Επανάστασεως του 1848, με εκείνη του Εθνικού Φιλελευθέρου Κόμματος της Ρουμανίας (Σημ. του μετ.).

ION IOANID

Η ζωντανή ύλη και οι ευρεσιτεχνίες

του Πέτρου Ν. Στάγκου

Το Νοέμβριο 1991, το ευρωπαϊκό γραφείο διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, έθεσε «αίσιο» τέρμα σε μια μακρόχρονη ιστορία νομικών, φιλοσοφικών και ηθικών διενέξεων. Ο οργανισμός αυτός —που εδρεύει στο Μόναχο— για πρώτη φορά κάλυψε με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας ένα γενετικά αλλοιωμένο θηλαστικό, το ινδικό χοιρίδιο *Myc-Mouse*, στα χρωμοσώματα του οποίου είχε ενταχθεί ένα γονίδιο που καθιστούσε τόσο αυτό όσο και τους απογόνους του ζώα «προγραμματισμένα» για την ανάπτυξη του καρκίνου¹.

Είναι ανάγκη να ανατρέξει κανείς επτά χρόνια πριν από την απόφαση αυτή του ευρωπαϊκού οργανισμού, ώστε να διαπιστώσει την νομική και ηθική σημασία αυτού του διαβήματος για τα νομικά και ηθικοπολιτικά πλαίσια της Βιοϊατρικής έρευνας στην Ευρώπη. Στις 12 Απριλίου 1988, η Υπηρεσία Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας των ΗΠΑ αποφάσισε την χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας σε δύο ερευνητές του πανεπιστημίου του *Harvard* για την ανακάλυψη του *Myc-Mouse*, διαρρηγνύοντας έτσι την αρχή της αμερικανικής νομοθετικής και διοικητικής πρακτικής, που καθιερώνει την διαθεσιμότητα του αντικειμένου μιας επιστημονικής ανακάλυψης επί ζωντανής ύλης (φυτικής ή ζωικής προέλευσης) σε κάθε τρίτο και, κατ' επέκταση, την ιδιότητα της ζωντανής ύλης ως ανεπίδεκτης ευρεσιτεχνίας. (Η αρχή αυτή, που διατυπώνεται και με το αξίωμα «ό,τι είναι ζωντανό δεν επιδέχεται ευρεσιτεχνία», θεμελιώνεται και στο πρακτικό επιχείρημα ότι ο ζωντανός οργανισμός ο οποίος έχει γίνει αντικείμενο βιοϊατρικής έρευνας νεκρώνεται και δεν μπορεί να είναι διαθέσιμος ως τέτοιος —δηλαδή ζωντανός— σε κάθε τρίτο²).

Με πρωτοβουλία της μεγάλης αμερικανι-

κής χημικής βιομηχανίας *Dupont de Nemours* που ενδιαφερόταν για την οικονομική εκμετάλλευση της ανακάλυψης του *Myc-Mouse*, τον Οκτώβριο 1990 κατατέθηκε αίτηση στον οργανισμό του Μονάχου για την αναγνώριση του διπλώματος ευρεσιτεχνίας στις 14 ευρωπαϊκές χώρες που καλύπτονται από την σύμβαση ίδρυσης (του 1978) του οργανισμού³. Ο πρώτος βαθμός δικαιοδοσίας του οργανισμού αποδείχτηκε ευαίσθητος στις φωνές διαμαρτυρίας, οι οποίες υψώθηκαν από οργανώσεις προστασίας ζώων, αλλά και από μεμονωμένους βιολόγους, νομικούς και φιλοσόφους, εναντίον ενδεχόμενης θετικής κρίσης του οργανισμού, κατ' επίκληση, κυρίως, του κινδύνου «εάν σήμερα αναγνωριστεί δίπλωμα ευρεσιτεχνίας για ένα ινδικό χοιρίδιο, αύριο να συμβεί το ίδιο προκειμένου για ανθρώπινο έμβρυο»⁴.

Συγκεκριμένα, το αρμόδιο όργανο ερμήνευσε περιοριστικά το άρθρο 53 της σύμβασης του Μονάχου, το οποίο απηχώντας κατὰ βάση ταυτόσημες θέσεις που διατυπώνονται από τις νομοθεσίες των συμβαλλόμενων ευρωπαϊκών χωρών, αποκλείει από δικαίωμα ευρεσιτεχνίας εφευρέσεις που αφορούν «φυτικές ποικιλίες και είδη ζώων, καθώς και προϊόντα βιολογικά, που αποκτήθηκαν από φυτά ή ζώα», εφόσον αυτές κρίνονται ως «αντίθετες προς την δημόσια τάξη και τα χρηστά ήθη». Όμως, η *Dupont de Nemours* άσκησε έφεση και το δευτεροβάθμιο όργανο αναγνώρισε το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, κρίνοντας ότι ο *Myc-Mouse* όχι μόνο δεν διαταράσσει τα χρηστά ήθη, αλλά ότι «επειδή μπορεί να διευκολύνει την έρευνα για τον καρκίνο (...) εξυπηρετεί το υπέρτερο συμφέρον της ανθρωπότητας» και τονίζοντας ότι «νέες επιστημονικές ανακαλύψεις δεν πρέπει να αποκλείονται της προστασίας ενός δικαιώματος ευρεσιτεχνίας, ακόμη και αν ενέχουν ορισμένους κινδύνους».

Οι πολυεθνικές φαρμακευτικές βιομηχανίες, καθώς ενδιαφέρονται άμεσα για τα προϊόντα της βιοϊατρικής έρευνας και της γενετικής μηχανικής, ενδιαφέρονται επίσης για την νομική κατοχύρωση της οικονομι-

κής εκμετάλλευσης των βιοϊατρικών εφευρέσεων επί της ζωντανής ύλης. Για να γίνει αντιληπτό το μέγεθος των σχετικών οικονομικών συμφερόντων, αρκεί να αναφερθεί ότι το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας *Cohen Boyer* που σχετίζεται με ορμόνες ανάπτυξης του ανθρώπινου οργανισμού, ήδη συνοδεύεται από δικαιώματα αποκλειστικής εκμετάλλευσης ύψους 500 εκατομ. δολ.⁵. Αυτή η «παρέμβαση» των ισχυρών ιδιωτικών συμφερόντων ενισχύει τους φόβους ότι το επόμενο στάδιο της ευρεσιτεχνίας των ανακαλύψεων επί της ζωντανής ύλης, θα είναι η ευρεσιτεχνία-ση βιοϊατρικών χρήσεων του ανθρώπινου σώματος.

Στις ΗΠΑ, η πρώτη σοβαρή ρωγμή στην αρχή της μη ευρεσιτεχνίας της ζωντανής ύλης σημειώθηκε στην δεκαετία του 1950 με αφορμή την ευρεσιτεχνία της πενικιλίνης και των άλλων αντιβιοτικών. Οι ευρεσιτεχνιάσεις αυτές είναι γνωστό ότι ανέτρεψαν μακροχρόνιες πρακτικές όχι μόνο στην θεραπευτική, αλλά και στην παραγωγή και διάθεση των φαρμάκων, οι δε εμπορευματικές αξίες άρχισαν έκτοτε να επισκιάζουν προγενέστερους ηθικούς ενδοιασμούς.

Πάντοτε στις ΗΠΑ, μετά από μία μακρόχρονη περίοδο κατά την οποία η ομοσπονδιακή διοίκηση χορήγησε αρκετές φορές διπλώματα ευρεσιτεχνίας για ζωντανό υλικό φυτικής ή ζωικής προέλευσης, το Ανώτατο Δικαστήριο, με την απόφασή του στην υπόθεση *Ananda Chakrabarty* (1980) με την οποία αναγνώριζε το δικαίωμα σε δίπλωμα ευρεσιτεχνίας αυτού του μηχανικού της *General Electric* για ανακάλυψη υλικού ζωικής προέλευσης κατάλληλου για την διάλυση των θαλάσσιων πετρελαιοκηλίδων, τόνιζε πως η γενετική έρευνα και η βιοτεχνολογία κινδυνεύουν να προκαλέσουν απώλειες στις γενετικές διαφοροποιήσεις και να υποτιμήσουν, μελλοντικά, την ίδια την αξία της ανθρώπινης ζωής⁶. Το δικαστήριο πρόσθετε επίσης, επί λέξη, ότι η επίφοβη αυτή προοπτική μας θυμίζει ότι η ανθρώπινη προσωπικότητα μπορεί να αποδειχτεί ανίκανη να ελέγξει τις δυνάμεις που η ίδια δημιουργεί, καθώς και ότι μερικές φορές είναι χρή-

* Ο Πέτρος Ν. Στάγκος είναι επίκουρος καθηγητής του Τμήματος Νομικής του ΑΠΘ και επισκέπτης καθηγητής του Ινστιτούτου Ευρωπαϊκών Σπουδών του Ελευθέριου Πανεπιστημίου των Βρυξελλών.

μο, όπως έκανε ο Άμλετ, να υποφέρουμε αδεινά που μας καταπονούν (σημ. συγγρ.: πως, επί παραδείγματι, είναι η μόλυνση των θαλασσών) παρά να ασχολούμαστε με ζητήματα που τις επιπτώσεις τους προς το παρόν αγνοούμε. Όπως όμως είναι φανερό από την απόφαση που εξέδωσε με αντικείμενο την ευρεσιτεχνία της ζωντανής ύλης, το Ανώτατο Δικαστήριο δεν ακολούθησε την προτροπή του σαιξπηρικού ήρωα.

Ακόμη, αξίζει να αναφερθεί μια πιο πρόσφατη νομολογική εξέλιξη στις ΗΠΑ, που καιώνει τους φόβους ότι «κατ' επέκταση» της νομικής κατοχύρωσης της εμπορευματοποίησης της ζωντανής ύλης, ενδέχεται να αποχρωσθεί νομικά η εμπορευματοποίηση της ίδιας της ανθρώπινης ζωής. Πρόκειται για την απόφαση, του 1988, του εφετείου της Καλιφόρνιας στην υπόθεση *John Moore*⁷. Ο Moore ασθενούσε από λευχαιμία και οι γιατροί του νοσοκομείου στο οποίο νοσηλευόταν, έχοντας ανακαλύψει ότι το αίμα του περιείχε ορισμένα μοναδικά γονόμοια συστατικά, από το 1976 μέχρι το 1983 εν αγνοία του χρησιμοποιούσαν το αίμα του (όπως και τον νωτιαίο μυελό, το σπέρμα και το σπέρμα του ασθενούς) για ιατρική έρευνα, χρηματοδοτούμενη μάλιστα από την πολυεθνική φαρμακοβιομηχανία Sandoz. Όταν ο Moore το έμαθε, σέφυγε στα δικαστήρια, και το εφετείο Καλιφόρνιας μπορεί μεν να καταδίκασε ενέργεια των γιατρών ως «προσβλητική προσωπικότητας» του ασθενούς, αναγνώρισε όμως ότι ο τελευταίος έχει δικαιοκτησία επί των οργάνων του.

Στην Ευρώπη, η απόφαση του οργάνου του Μονάχου για την ευρεσιτεχνίαση της *Myc-Mouse*, αποτελεί ένα απειλητικό προοίμιο μιας εξέλιξης που μπορεί να οδηγήσει σε νομικές κατοχυρώσεις της εμπορευματοποίησης της ίδιας της ανθρώπινης ύλης. Εξάλλου η κοινοτική Ευρώπη, η οποία είναι αποφασισμένη να ξεπεράσει τις διαφορές που αφορά την «φιλελεύθερη» αντιμετώπιση της ευρεσιτεχνίας της ζωντανής ύλης. Ενώ το αμερικανικό Κογκρέσσο ουδέποτε διανοήθηκε να νομοθετήσει στον τομέα αυτό, το όργανο νομοθετικής πρωτοβουλίας της ΕΟΚ, η Επιτροπή, με πρόταση οριστικής που υπέβαλε στο συμβούλιο στις 20 Ιανουαρίου 1988 προσβλέπει στην καθιέρωση γενικευμένης ανάδειξης του κάθε είδους ζωντανού υλικού σε υλικό που είναι ε-

πιδεκτικό ευρεσιτεχνίας. Αυτή η πρόταση οδηγίας, που τροποποιήθηκε προς ακόμη πιο φιλελεύθερη κατεύθυνση το 1989⁸, προωθείται από την Επιτροπή μέσα σε συνθήκες αδιαφορίας και μοιρολατρίας από μέρους της κοινής γνώμης, όταν δε η οδηγία εγκριθεί θα ενσωματωθεί στα νομικά συστήματα των κρατών - μελών της Κοινότητας και θα καταργήσει την σημερινή νομική κατάσταση: μια κατάσταση, που συνίσταται στην ελεύθερη πρόσβαση των πολιτών στην γενετική πληροφόρηση⁹.

Όλα αυτά τα «επιτεύγματα», τείνοντας να καταστήσουν απηρχαιωμένη την ηθική αντίληψη για την ζωντανή ύλη ως ανεπίδεκτη ιδιοποίησης επειδή ανήκει σε όλους, απειλούν να επεκταθούν στην αντιμετώπιση της ίδιας της ανθρώπινης ύπαρξης. Με επίκεντρο την ήδη διαδεδομένη πρακτική της παραχώρησης ανθρώπινων οργάνων είτε για θεραπευτικούς σκοπούς είτε για βιοϊατρική έρευνα, η ανθρώπινη ύπαρξη κινδυνεύει, υπό την πίεση ισχυρών ομάδων οικονομικών συμφερόντων, να αρχίσει να θεωρείται «εμπόρευμα» και η αξίωση για τον σεβασμό της να υποχωρήσει μπροστά στην έφοδο του επιστημονικού ορθολογισμού και της ελεύθερης έρευνας της αλήθειας.

Δικαιολογημένα λοιπόν, στην Ευρώπη τουλάχιστον, νομικοί και κοινωνιολόγοι απαιτούν, σήμερα, την πρωτοβουλία των κυβερνήσεων ή των νομοθετικών σωμάτων, ώστε να κατοχυρωθεί με μεγαλύτερη αυστηρότητα το αδιαίρετο του σώματος και της προσωπικότητας του ανθρώπου, που επιστέγασμά του είναι η μη διαθεσιμότητα του ανθρώπινου σώματος στην οικονομική συναλλαγή. Η σημερινή γαλλική κυβέρνηση, είναι η μόνη κυβέρνηση ευρωπαϊκής χώρας που αποφάσισε να ανταποκριθεί σε εκκλήσεις αυτού του είδους, οι οποίες προέρχονταν, κυρίως, από ένα συμβουλευτικό όργανο της κυβέρνησης, το Συμβούλιο της βιο-ηθικής. Το Δεκέμβριο 1991, οι υπουργοί Κοινωνικών Υποθέσεων και Έρευνας και Τεχνολογίας, καθώς και ο πληρεξούσιος υπουργός Δικαιοσύνης, κατέθεσαν κοινή πρόταση νόμου στην γαλλική Εθνοσυνέλευση με αντικείμενο τη ρύθμιση των ζητημάτων βιο-ηθικής, μεταξύ των διατάξεων της οποίας πρωτεύουσα θέση κατέχουν εκείνες με τις οποίες καθιερώνεται η μη-διαθεσιμότητα (*indisponibilité*), η μη-κληρονομικότητα (*non-patrimonialité*) και η μη-

εμπορευσιμότητα (*non-commercialité*) του ανθρώπινου σώματος, που θα αποτελέσουν μάλιστα διατάξεις του γαλλικού αστικού κώδικα. Όμως, οι απόψεις που διατυπώθηκαν λίγο μετά την κατάθεση αυτής της νομοθετικής πρότασης σχετικά με την ανάγκη να προωθηθεί μια ενιαία ρύθμιση, στον ευρωπαϊκό χώρο, για τα ζητήματα αυτά, είτε στο πλαίσιο της ΕΟΚ είτε στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης, φαίνεται ότι ήδη έχουν συμβάλει στην χρονική μετάθεση της υλοποίησης αυτής της πρωτοβουλίας¹⁰.

1. Αποσπάσματα της απόφασης αυτής του οργάνου του Μονάχου δημοσιεύθηκαν στη *Le Monde*, 13/11/1991, σελ. 16 (άρθρο της C. Vincent, "Myc-Mouse brevetée par l'Europe").

2. Βλ. και J.P. Berlan, "Science, affaires et démocratie. Cette vie qui devient marchandise", *Le Monde Diplomatique*, Δεκέμβριος 1988, σελ. 20.

3. Οι χώρες αυτές είναι η Αυστρία, το Βέλγιο, η Γαλλία, η Γερμανία, η Δανία, η Ελβετία, η Ελλάδα, η Ισπανία, η Ιταλία, το Λιχτενστάιν, το Λουξεμβούργο, η Μ. Βρετανία, η Ολλανδία και η Σουηδία.

4. *Le Monde*, 13/11/1991, σελ. 16.

5. Cl. Crampes & P.Y. Nathalie, "Les brevets et la recherche en biotechnologie", *Revue Internationale de Droit Economique*, 1990, No 1, σελ. 94.

6. Για μια εκτενή ανάλυση της απόφασης Chakrabatry, βλ. B. Edelman, "Vers une approche juridique du vivant", *Recueil Dalloz-Sirey*, 1990, σελ. 329 επ.

7. Την απόφαση αυτή αναλύει διεξοδικά η M.A. Hermitte, "L'affaire Moore, ou la diabolique notion de droit de propriété", *Le Monde Diplomatique*, Δεκέμβριος 1988, σελ. 20-21.

8. Βλ. το κείμενο της πρότασης οδηγίας «που αφορά την προστασία των βιοτεχνολογικών εφευρέσεων», στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, αριθμ. C 10, της 13/1/1989, σελ. 3.

9. M.A. Hermitte, "Bruxelles, horizon 1991", *Le Monde Diplomatique*, Δεκέμβριος 1988, σελ. 21.

10. Βλ. *Le Monde* 19/12/1991, σελ. 1 και σελ. 12, όπου και συνέντευξη του πληρεξουσίου υπουργού Δικαιοσύνης M. Sapin γι' αυτή την πρόταση νόμου και τις προοπτικές της.

Κυκλοφορούν οι τόμοι του **αντί**
μέχρι και το Β' εξάμηνο του 1989 (τεύχ. 425)

Γ.Σ.

ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

● Την καταγγελία κάνει ευνογράφως στρατιώτης που υπηρετεί στην ακριτική Λήμνο (τα στοιχεία του δεν δημοσιεύονται για ευνόητους λόγους).

Κύριε Διευθυντά,

Υπηρετώ στο ακριτικό νησί της Λήμνου εδώ και αρκετούς μήνες.

Από την αρχή —λόγω της θέσεώς μου— παρατήρησα μια

ενδοτική νοοτροπία των στρατιωτικών προϊσταμένων του νησιού (Ταξίαρχου, Σμήναρχου, Αντιπλοίαρχου) προς τις απαιτήσεις του Μητροπολίτη Λήμνου.

Κι όταν λέω απαιτήσεις, μην φαντασθείτε ότι αυτές αφορούν κάποια φιλανθρωπικά έργα του Δεσπότη, για τα οποία ζητά την συνδρομή του στρατού. Όχι. Αντίθετα, πρόκειται για την άνεσή του, για την οποία κάθε-ται «κλαρίνο» ολόκληρη η στρατιωτική ηγεσία του νησιού.

σε βαθμό εξοργιστικό. Τα πάντα στην υπηρεσία και καλοπέραση του Δεσπότη προσφέρονται αφειδώς.

Και να μερικά από αυτά:

1) Δωρεάν χορήγηση πετρελαίου για την θέρμανσή του από τον στρατό.

2) Δωρεάν χορήγηση βενζίνης για την κίνηση του πολυτελούς αυτοκινήτου του τύπου Μερσεντές 280.

3) Δωρεάν επίσκεψη του αυτοκινήτου στην 130 πτέρυγα μάχης της Αεροπορίας, σε σημείο που να παραμελούνται άλλα υπηρεσιακά αυτοκίνητα.

4) Τακτική μεταφορά του Μητροπολίτη με στρατιωτικό αεροσκάφος από και προς την Αθήνα (δύο φορές τον μήνα πολλές φορές).

5) Διάθεση προσωπικού (στρατιωτικού, πολιτικού) από 8η ΜΥΣΕΠ, για εγκατάσταση ηλεκτρολογική στο 4ο W.C. του μητροπολιτικού μεγάρου και για άλλες εργασίες, σε σημείο που να εξοργισθεί γι' αυτό, το σωματείο ηλεκτρολόγων της πόλης.

6) Διάθεση φαντάρων από τον Ταξίαρχο της 88 ΣΔΙ για βαφή μαντρότοιχου του μητροπολιτικού μεγάρου, επίσκεψη και χτίσιμο της αυλόπορτας του μεγάρου και επένδυση αυτής με πελεκητή πέτρα, όπως ακριβώς η είσοδος των στρατοπέδων Ρωμανού και 88ΛΑΤ. Επίσης εξέφρασε την επιθυμία —εντολή— να του δοθούν φαντάρια να του χτίσουν συντριβάνι μέσα στην αυλή του μεγάρου. Κι όλα αυτά με έξοδα του στρατού.

7) Δωρεάν προσφορά χειμάριας τηλεόρασης και εγκατάσταση αυτής από το Ναυτικό λιμάνιο του νησιού, στο μητροπολιτικό Μέγαρο.

Με την σειρά μου θα ήθελα να ερωτήσω τους υπεύθυνους:

α) Σε ποια κονδύλια δικαιολογούνται όλα αυτά τα έξοδα;

β) Ποιο σκοπό στρατιωτικό εξυπηρετούν αυτά τα έξοδα;

γ) Οι στρατιώτες εδώ στην Λήμνο υπηρετούν την πατρίδα, ή το μέγαρο του Δεσπότη;

δ) Ο στρατιωτικός αυτός οργανισμός που παρατηρείται στο μητροπολιτικό μέγαρο της Λή-

μνου και η εξυπηρέτηση του Μητροπολίτη, σε βαθμό μάλιστα σκανδαλιστικό, από τον στρατό, σε περίοδο εξαιρετικής λιτότητας, παρατηρείται και σε άλλες μητροπόλεις;

Ένας αγανακτισμένος στρατιώτης της πατρίδας

ΔΙΧΑΣΜΕΝΕΣ ΨΥΧΕΣ

● Με ημερομηνία 24 Φλεβάρη πήραμε το γράμμα που ακολουθεί και αναφέρεται σε δημοσίευμα του τχ. 487. (Τα στοιχεία του επιστολογράφου είναι γνωστά στο περιοδικό).

Κε Φιλιππίδη, Νομίζω λοιπόν πως βρήκα το κλειδί στον γρίφο σου:

Δεν είναι πραγματικά, δύο Καρμηλιτίσες που διαλέγονται αλλά μία*, που μονολογεί πίσω από τον μπερντέ!

Η εξισορροπητική πονηρία της «πρώτης» και η ωμή επιδοτικότητα της «δεύτερης» ιδιότητα έχουν.

Προς εκείνες τις διχασμένες ψυχές δείχνουν, που υποδύονται τον εαυτό τους. T. M.

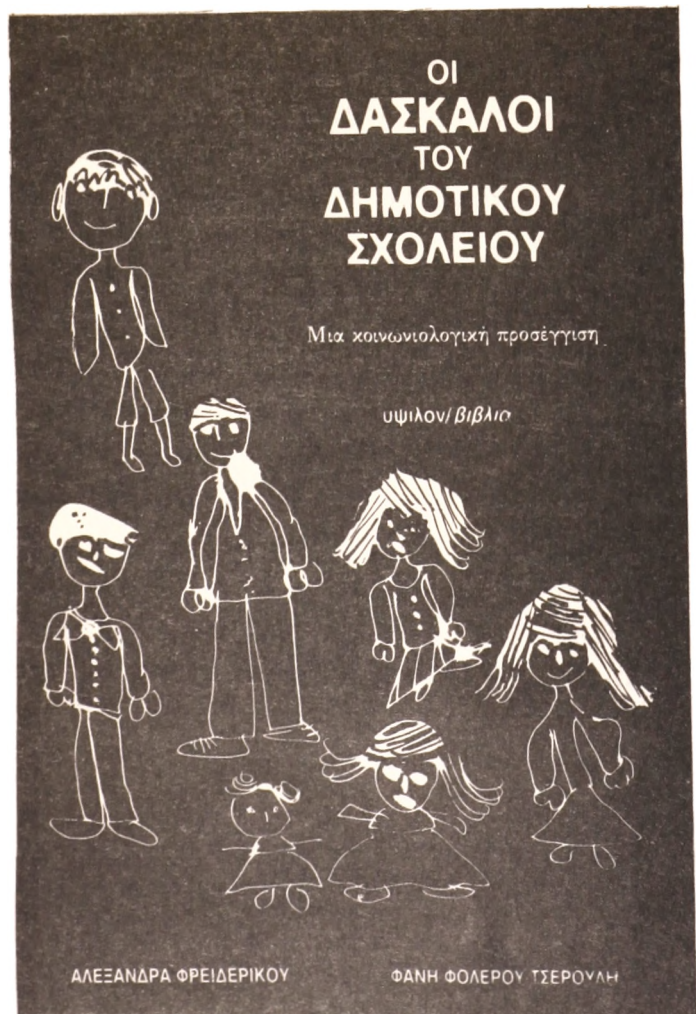
* Η ταυτοπροσωπία υποδεικνύεται και από το έξυπνο μπερδεμα των γραμμάτων Α και Β που κανει προς το τέλος (μπράβο).

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΡΑΤΟΣ

● Τον χωρισμό της εκκλησίας από το κράτος προτείνει ο επιστολογράφος μας, που γράφει, μεταξύ άλλων:

Μελετώντας την ιστορία της Νεοελληνικής Πολιτείας βλέπουμε πως σε κάθε κρίση πολιτική ή εθνική ένα από τα προβλήματα είναι η σχέση Εκκλησίας και Πολιτείας. (1832 «Ευαγγελικά». «Αθρείστια» 1919. 1922. Μεταξάς. Χρονικά). Και τώρα πάλι μαζί τα εθνικά προβλήματα έχουν και το εκκλησιαστικό (...)

Όπως έχουν δημιουργηθεί σήμερα οι σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας, δεν μπορεί να γίνει οτιδήποτε καλό ή χωρίς να είναι υπεύθυνοι οι

ΰψιλον/βιβλία

κοί και οι αρχιερείς σαν
τοι ή δεύτεροι. Θέλουμε
θέλουμε, έχουμε μια «νόμω
τούσα πολιτεία», γιατί κα-
αλλαγή δεν μπορεί να γίνει
ίς κάποια νομική ρύθμιση
την πολιτεία.

ι όμως, πολλά πρέπει να
χθούν για να παύσει η Εκ-
τία της Ελλάδος να είναι έ-
τύπος και να θεραπευθεί η ε-
τική αρτηριοσκληρώση του
ησιαστικού κατεστημένου.
άρχουν βέβαια και οι φωτι-
ες εξαιρέσεις μεταξύ των
ερέων).

πρέπει να γίνει; Ο φιλικός
σμός Εκκλησίας και Πολι-
είναι η καλύτερη σχέση
σήμερα κατά την γνώμη
Τότε μόνο ο «λαός του
» θα νιώσει την προσωπι-
ου ευθύνη για την Εκκλη-
ου, θα δραστηριοποιηθεί κι
φρονώ, θα συμβάλει στην
τιστική αξιοποίηση της
ιατικής μας παράδοσης.

λά κάθε αλλαγή είναι από
ύση της δύσκολη (...). Η
της αλλαγής, κατά την ε-
σή μου, πρέπει να είναι η
κρατικότητα και η διαφά-
που δεν είναι απλώς τα αι-
τα της εποχής μας, αλλά
είναι τα χαρακτηριστικά
ρχαίας Ορθόδοξης Εκκλη-
Όταν η Ρωμαϊκή αυτο-
ρία είχε απόλυτα μοναρ-
διοίκηση, η Εκκλησία είχε
τη δημοκρατία. Σήμερα
το αντίθετο: το κράτος
ίται δημοκρατικά, ενώ η
δοξη Εκκλησία της Ελλά-
οικείται μοναρχικά. Κατ'
μηση της Ρωμαιοκαθολι-
κίας στο κακό, διοι-
αν όχι από έναν πάπα
επίσκοπο) αλλά οπωσδή-
πό τους πάπες (μητροπο-
 όλων των μητροπόλεων.

σωστή και αρχαία παρά-
της Ορθοδοξίας είναι: ο
να μετέχει στην διοίκηση
την νομοθεσία τουλάχισ-
έμμεσα. Στα χρόνια των
τόλων ο λαός του Θεού
άμεσα στην εκλογή του
όλου Ματθία, των διαχό-
και στην Αποστολική Σύ-
(Παξ. 1, 12 εξ. 6, 1-7.
εξ.). Δηλαδή όλες οι ε-
σήμερα να γίνονται με
τιστική «φήφω κλήρου

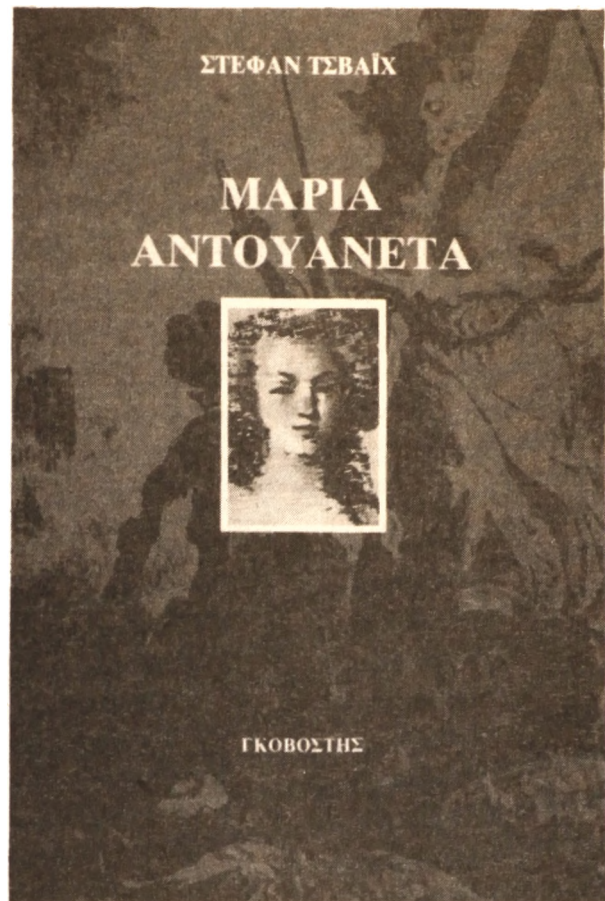
και λαού», με αναλογία μεταξύ
κλήρου (όλων των βαθμών)
και λαού 1 προς 2. (Η πραγμα-
τική αναλογία είναι 1 προς πά-
νω από 1000). Η συμμετοχή
όλου του λαού του Θεού στην ε-
κλογή να είναι άμεση στην ε-
κλογή των ενοριακών επιτρό-
πων, έμμεση δε (με τους ενο-
ριακούς επιτρόπους) των διαχό-
νων, ιερέων και επισκόπων, με-
λών μητροπολιτικών συμβου-
λίων, επιτροπών και Συνοδι-
κών.

Πώς θα γίνει όμως αυτή η
αλλαγή; Επειδή πρέπει μεν α-
μέσως να αρχίσει, αλλά δεν υ-
πάρχει κατάλληλη προετοιμα-
σία, ούτε τεχνική (ενοριακοί
κατάλογοι), ούτε ψυχολογική
κατάρτιση του λαού (συναίσθη-
μα προσωπικής ευθύνης), πρέ-
πει να υπάρξει ένα μεταβατικό
στάδιο στην διοίκηση. Δηλαδή,
για τέσσερα λ.χ. χρόνια πρέπει
ορισμένοι λαϊκοί, που κατά τε-
κμήριο τουλάχιστον είναι πιστοί
ορθόδοξοι χριστιανοί και μορ-
φωμένοι, να εκφράζουν σε κάθε
περίπτωση την βούληση του λα-
ού. Ως τέτοιους θεωρώ τους
λαϊκούς θεολόγους - καθηγητές
δευτεροβάθμιας και τριτοβάθ-
μιας εκπαίδευσης σε μια σύνθε-
τη αρχαιότερων και νεωτέρων.
Σε αυτή την μεταβατική περιο-
δο θα συνταχθούν (από κληρι-
κούς και λαϊκούς θεολόγους και
από νομικούς) οι ενοριακοί κα-
τάλογοι και οι κανονισμοί λει-
τουργίας των ενοριών, των μη-
τροπόλεων και της κεντρικής
διοικήσεως (Συνόδου) κι ακό-
μη ο κανονισμός της εκκλησια-
στικής δικαιοσύνης.

Για να γίνει όμως οποιαδή-
ποτε σοβαρή αλλαγή και να ξε-
περαστούν οι αντιδράσεις του ε-
καστοτε κατεστημένου, πρέπει
να υπάρξει κάποια λαϊκή έντονη
εκδήλωση και πίεση (το πιο δύ-
σκολο από τον ευνουχισμένο
σήμερα λαό) κι έπειτα να βρεθεί
η νομική φόρμουλα για την νο-
μοθετική και συνταγματική
ρύθμιση της αλλαγής.

Θυμίζω πως το 1931 με μία
φήφω δεν ψηφίστηκε στην νομο-
θετική επιτροπή του υπουργείου
Παιδείας η πρόταση της εκλο-
γής των επισκόπων «φήφω
κλήρου και λαού». Έτσι σήμε-
ρα μετά 60 χρόνια κατάντησε η

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Μέσα στη σεισμική κατάρρευση του πα-
λιού φεουδαρχικού καθεστώτος και της
απόλυτης μοναρχίας, μέσα στις κλαγγές
των όπλων του έμφυλου σπαραγμού του
1789, μέσα στις καταλυτικές φλόγες της
Μεγάλης Επανάστασης όπου άνθρωποι,
πράγματα, ιδέες και αξίες μετουσιώνονται
σε καινούργια υλικά οικοδομής, κάτω από
τήν κοσμογονική πνοή έξαλων ιδαλγών,
δίπλα στους προπομπούς των Νέων Και-
ρών, μια άτυχη παιδούλα, μια άμοιρη γυ-
ναίκα, μια δυστυχισμένη βασίλισσα, ή
Μαρία Αντουανέτα, προβάλλει στο προ-
σκήνιο. Κοινή ανθρώπινη ύπαρξη, ευτελές
άθυρμα, που πάνω από τό αδύναμο κορμί
της θά περάσουν οι βαρείς και άσυγκίνητοι
τροχοί του άρματος της Ιστορίας ελαύ-
νοντας προς τό Μέλλον.

στου γκοβόστη

Ζωοδόχου Πηγής 21,
τηλ. 36.15.433

Εκκλησία μας να βρίσκεται σε διοικητικό τέλμα, αν και τα μέλη της έχουν αρκετά αναπτυχθεί πνευματικά.

Μήπως τώρα είναι καιρός να ξυπνήσουμε;

Ν.Θ. Μπουγάτσος
Θεολόγος - Κοινωνιολόγος
Σαρωνικού 6, Μαρούσι

ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΙΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

● Από τον καθηγητή κ.
Κ.Π. Οικονομίδη προϊστάμενο
της Νομικής Υπηρεσίας του
υπ. Εξωτερικών πήραμε την
επιστολή που ακολουθεί:

Κύριε Διευθυντά,
Με καθυστέρηση έλαβα γνώση
σχολίου που δημοσιεύθηκε στο
τεύχος του περιοδικού σας της
21ης/2/1992 το οποίο αφορά
το πρόσωπό μου και το οποίο
είναι εντελώς ανακριβές, λαν-
θασμένο και προσβλητικό, για
να μην πω συκοφαντικό.

Ο συντάκτης του σχολίου

προφανώς αγνοεί ότι από της
15ης/11/91 η αρμοδιότητα
σχετικά με τις ατομικές προ-
σφυγές ενώπιον της Ευρωπαϊ-
κής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δι-
καιωμάτων περιήλθε στο Νομι-
κό Συμβούλιο του Κράτους με
το άρθρο 39 του Ν. 1947/1991
(ΦΕΚ 70 Α' 14/5/1991).

Επομένως, από την παραπά-
νω ημερομηνία, η Ειδική Νομι-
κή Υπηρεσία του υπουργείου Ε-
ξωτερικών και ο υπογράφων έ-
παψαν να έχουν οποιαδήποτε
σχέση με την υπόθεση στην ο-
ποία αναφέρεται το παραπάνω
σχολιό σας.

Βεβαίως, είναι αληθές ότι η
υπόθεση αυτή έγινε τύποις πα-
ραδεκτή από την Ευρωπαϊκή Ε-
πιτροπή, η οποία στην συνέχεια
την εξέτασε κατ' ουσία, διαπί-
στωσε ότι υπάρχει παραβίαση
και την παρέπεμψε στο Ευρω-
παϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων
Δικαιωμάτων όπου και εκκρε-
μεί η εκδίκασή της. Η απόφαση
του Δικαστηρίου θα είναι και η
μόνη δεσμευτική για την χώρα
μας.

Η Υπηρεσία μου στον χρόνο

κατά τον οποίο είχε την ευθύνη
της υπόθεσης αυτής, δεν κατόρ-
θωσε πράγματι να προβεί σε φι-
λικό διακανονισμό (στάδιο που
προβλέπει η Σύμβαση Ανθρω-
πίνων Δικαιωμάτων), λόγω
αρνήσεως όχι του Ελληνικού
Δημοσίου αλλά του ιδίου του
προσφεύγοντος.

Ως προς δε τα περί «ατιμωτι-
κής καταδίκης» παρατηρούμε
ότι και στην περίπτωση ακόμα
που η χώρα μας θα καταδικαζό-
ταν στην συγκεκριμένη υπόθε-
ση, μια τέτοια απόφαση σε κα-
μιά περίπτωση δεν θα μπορούσε
να χαρακτηριστεί «ατιμωτική»
αφού, αντίθετα, θα αποτελέσει
ίσως αφορμή για νέα νομοθετι-
κή ρύθμιση προς την κατεύθυν-
ση του εκσυγχρονισμού της σχε-
τικής νομοθεσίας μας.

Η υπαγωγή της ελληνικής
νομοθεσίας στον διεθνή αυτό δι-
καιοδοτικό έλεγχο αποτελεί
άλλωστε την *RATIO* της προ-
σχώρησης της Ελλάδας στην
Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπι-
νων Δικαιωμάτων. Τούτο ι-
σχύει και για τα άλλα ευρωπαϊ-
κά κράτη εναντίον των οποίων,

ας σημειωθεί, έχει εκδοθεί πλη-
θώρα καταδικαστικών αποφά-
σεων, πράγμα που συντελεί
στην αναβάθμιση της προάπι-
σης των ανθρωπίνων δικαιωμά-
των σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Με τιμή

Κ.Π. Οικονομίδης
Καθηγητής Παντείου
Πανεπιστημίου Προϊστάμενος
της Ειδικής Νομικής
Υπηρεσίας του Υπουργείου
Εξωτερικών.

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ

● Στο προηγούμενο (αρ.
488) τεύχος και στο άρθρο του
Στ. Κακλαμάνη για το Συνέ-
δριο της Νεοελληνικής Λογοτε-
χνίας στην Βενετία, στην σελ.
61, στην β' παράγραφο της α'
στήλης έγραφε:

«Ο διευθυντής του Ινστιτού-
του καθ. Ν.Μ. Παναγιωτάκης
στην καταπληκτική ομιλία
του...». Ενώ το ορθό είναι
«στην καταληκτήρια ομιλία
του».

ΑΡΝΟΥΜΑΙ

ΤΡΙΜΗΝΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ για τη ΜΗ ΒΙΑ, τον ΑΝΤΙΜΙΛΙΤΑΡΙΣΜΟ,
τα ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ και την ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ
ΧΕΜΩΝΑΣ 1992, περίοδος Β', τεύχος 6, δρχ. 400

ΙΝΔΙΑΝΟΙ στις ΗΠΑ:
500 χρόνια
γενοκτονίας

Θεσσαλονίκη - Σκοπία:
Αδελφές πόλεις!

Alex Langer:
Ο πράσιος ήλιος δε γελά!
Οι πράσινοι των Βαλκανίων

Μάρεν Μπουχταίν:
"Να ξαναφτιάξουμε
την κοινωνία"

M.R.G.

Οι ελληνοί της Αθωνίας

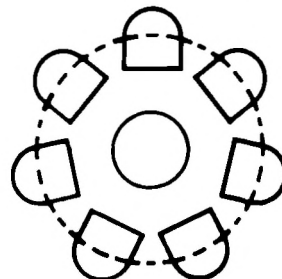
Σιωπή στην Ελευθερη Ραδιοφωνία

Κοινωνική άμυνα: Τρία μαθήματα Ιστορίας

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

3η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ
ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ
«ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΨΥΧΩΣΗ:
ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ»

Αθήνα, 11-12 Απριλίου 1992

Σ.ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ Ι & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ: 644 5140 - 643 5980
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 151, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ: 644 7533

Ασφαλώς και δεν
 θεωρούμε ότι η
 τραγελαφική
 υπόθεση της
 απαγόρευσης του
 «Γυμνού γεύματος»
 του Κρόνενμπεργκ
 συνιστά
 μεθοδευμένη
 κίνηση που
 αποπειράται να
 επαναφέρει την
 λογοκρισία. Το
 γεγονός, όμως, ότι
 η αστυνομία είναι
 πρόθυμη να
 προσφέρει τις
 ...καλές της
 υπηρεσίες σε λογής
 ταρτούφους που
 στελεχώνουν
 διάφορες επιτροπές
 του υπουργείου
 Προεδρίας μας
 βάζει σε σκέψεις.
 Όπως και να 'ναι,
 πάντως, οι
 απροκάλυπτες
 αστυνομικές μέθοδοι
 δεν αποτελούν
 ουσιαστικό κίνδυνο
 για την «ελευθερία
 της έκφρασης». Η
 έκφραση
 περισσότερο
 κινδυνεύει από την
 ιδεολογική
 «αστυνόμευση»
 διαφόρων, λογής
 θεματοφυλάκων.
 Αλλά, επειδή σε
 τέτοιες περιπτώσεις
 δεν υπάρχουν
 κραυγαλέοι
 «μπάτσοι», όλοι
 κάνουν ότι δεν
 καταλαβαίνουν.

Ἐφυγε στις 10 του Μάρτη
ο Γιώργος Ζαμπέτας.
Γνήσια λαϊκός και
ανεπιτήδευτος, με τους
παλιούς δικούς του
τρόπους. Χωρίς φανφάρες
και χωρίς «βιντεοκλίπ» —
ὅπως ειπώθηκε· αὐτὸ ας
μείνει σαν ἕνας ἀπὸ τοὺς
επαίνους του.

ΜΑΔΡΙΤΗ, ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΤΑΥΡΟΜΑΧΙΕΣ ΚΑΙ ...ΜΙΝΩΤΑΥΡΟΣ

Στην Μαδρίτη πιένες γνώρισε η έκθεση «Ο μυκηναϊκός κόσμος» —αλλά και οι συναυλίες της θαρθουέλα και του φλαμένκο δεν διέφευσαν τις προβλέψεις. Από το Μάιο και μετά, όμως, την παγίσταση θα κλέψουν οι ταυρομάχοι! Η υπεράσπιση των ταυρομαχιών είναι κάτι σαν εθνικό καθήκον για όλους τους Ισπανούς. Γράφει από την Μαδρίτη ο Δημ. Φιλιππής.

APXEIO

Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής
Τράπεζας. Θα κλείσει; Έτσι
λένε οι φήμες που
κυκλοφόρησαν τον τελευταίο
καιρό. Η διοίκηση της
Εθνικής το διέψευσε. Όμως,
όπου υπάρχει καπνός υπάρχει
και φωτιά...

Σελ. 60

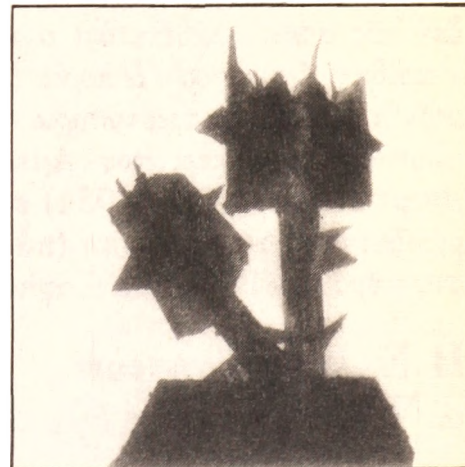
ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Το έργο του Θόδωρου
Αγγελόπουλου, πάνω απ' όλα,
είναι απόπειρα αφομοίωσης
πλούσιου υλικού από
πληροφορίες και αναγνώσεις
του χώρου. Γράφει η
αρχιτέκτων Φωτεινή
Μαργαρίτη.

Σελ. 54

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Ο Μάρτιος της γλυπτικής
είχε ενδιαφέρουσες εκπλήξεις.
Τέσσερις γλυπτικές εκθέσεις,
αφορμή για ένα ρεζέ
συνεργασίας του ANTI με την
τεχνοκριτικό Αθηνά Σχινά.

Σελ. 58

ΜΑΔΡΙΤΗ

«*Muy positivo*» (πολύ θετικός) ήταν σύμφωνα με τους διοργανωτές των εκδηλώσεων «Μαδρίτη: πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης '92», ο πρώτος μήνας Ιανουάριος με τις 51 εκδηλώσεις του (εκθέσεις, συναυλίες, αθλητικές συναντήσεις...). Πενήντα χιλιάδες κόσμος προσήλθε αθρόα... Και απ' αυτούς, σχεδόν οι μισοί, 25.000 άνθρωποι σχημάτισαν ουρές τις δύο πρώτες εβδομάδες του Ιανουαρίου στο Αρχαιολογικό Μουσείο για να δουν την, πράγματι ενδιαφέρουσα κι εντυπωσιακή, έκθεση «Ο μυκηναϊκός κόσμος». Δεκαοκτώ χιλιάδες άνθρωποι παρακολούθησαν μέχρι τις 31/1/92 τις συναυλίες του φλαμένκο, της τζαζ, της ρέγκε...

Είναι φυσικό, όμως, σε τέτοιες μεγάλες εκδηλώσεις να μην δουλεύουν πάντοτε όλα ρολόι: στην *anteprima* επίσημη συναυλία κλασικής μουσικής που δόθηκε στο *Anditorio Nacional* (21/1/92), πολλά καθίσματα, εκεί, πίσω από τη βασίλισσα Σοφία, έμειναν άδεια... Και τα παράπονα για κακή διαχείριση του προϋπολογισμού δεν έλειψαν —350 εκατομμύρια πεσέτες για δύο θεατρικές παραστάσεις σε έργα του Καλδερόν ντε λα Μπάρκα δεν είναι ποσό ευκαταφρόνητο. Πάντως, αν σας ενδιαφέρει, φαίνεται πως τηρείται με αυστηρότητα το ποσοστό (ένα 15%) που αντιστοιχεί στις προσκλήσεις...

Τώρα, μη ρωτήσετε πού οφείλεται η μεγάλη επιτυχία της έκθεσης με τα μυκηναϊκά κεραμικά, τις επιγραφές και τα άλλα εκθέματα. Μην πείτε πως δεν είναι ενδιαφέρουσα η έκθεση «Η εξέλιξη της ισπανικής μόδας από τα μέσα του περασμένου αιώνα ως τις μέρες μας», ή ότι δεν θα σας προκαλούσε ενδιαφέρον ο «Τσέχικος κυβισμός ζωγραφικής και επίπλου» (παρουσιάζονται στο Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης)... Και αν δεν σας αρκεί, μάθετε ότι ο κυβισμός της Ρωσίδας *Λιούμποβ Πόποβα* (1889-1924) υπήρξε πράγματι πρωτοποριακός και ότι η γλυπτική από κερί του Αμερικανού *Ρόμπερτ Γκόμπερ* (γεν. 1954) είναι κάτι περισσότερο από πρωτότυπη (παρουσιάζονται στο μουσείο «Βασίλισσα Σοφία»)...

Η Ελλάδα γοητεύει, οι Έλληνες ίσως όχι

«Η αρχαία Ελλάδα είναι παντού παρούσα», «Η αρχαία Ελλάδα, όπως πάντα, γοητεύει τους ξένους πολύ περισσότερο από τους Έλληνες»... Με τέτοιες φράσεις οι Ισπανοί προσπαθούσαν να εξηγήσουν την επιτυχία της έκθεσης για το μυκηναϊκό πολιτισμό. Για τον μέσο Ισπανό, η αρχαία Ελλάδα παραμένει ένας ζωντανός μύθος, ενώ για τα πανεπιστήμια, τα κέντρα ερευνής, τους

Ταυρομαχίες και ...Μινώταυρος

του Δημήτρη Φιλιππή

Στη Μαδρίτη, πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης 1992, σε 51 εκδηλώσεις του Ιανουαρίου, τη μεγαλύτερη επιτυχία σημείωσε η έκθεση «Ο μυκηναϊκός κόσμος», σε συνεργασία του ελληνικού και του ισπανικού υπουργείου Πολιτισμού... Αλλά και οι συναυλίες της θαρθουέλας και του φλαμένκο δεν διέψευσαν τις προβλέψεις... Δεν υπάρχει, ωστόσο, αμφιβολία ότι από το Μάη και μετά, την παράσταση θα κλέψουν οι Ταυρομάχοι. Όπως πάντα, αλλά πολύ περισσότερο εφέτος, αυτό είναι εθνική επιταγή...

(Οι Ισπανοί υπερασπίζονται με θέρμη τις ταυρομαχίες, το εθνικό τους... σπορ.)

εκδοτικούς οίκους, η πνευματική κληρονομιά της αρχαίας ελληνικής παιδείας θεωρείται ανεξάντλητη: κυκλοφόρησε πριν από τρεις μήνες ο τρίτος τόμος του θαυμάσιου —και ήδη βραβευμένου από το Ωνάσειο (άριστη επιλογή)— «Αρχαιοελληνικού - ι-

σπανικού λεξικού», ενώ η ανατύπωση των «Απάντων» του Πλάτωνα από το μεγάλο εκδοτικό οίκο «Gredos» είναι, σύμφωνα με το πρόγραμμα των εκδηλώσεων, το μόνο πολιτιστικό γεγονός της 16/2/92! (ειρήσθω εν παρόδω, οι Ισπανοί ενδιαφέρονται

και για τα νεοελληνικά πράγματα: μεταρράστηκαν πρόσφατα τα «Φύλλα της κατοχής» της Ιωάννας Τσάτσου, ο «Υπνοβάτης» της Μαργαρίτας Καραπάνου, ενώ ένα ισπανικό - νεοελληνικό λεξικό» θα παρουσιαστεί στις 4 Μαΐου στην Αθήνα)... Αλλά, μην τα παραλέμε: όχι ότι οι Ισπανοί προμούν την «Πολιτεία» από τον «Δον Κιχώτη» —η πολυδάπανη τηλεοπτική διασκευή του μυθιστορήματος του Θερβάντες με τον Φερνάντο Ρέη στο ρόλο του πρωταγωνιστή, παρουσιάζεται ήδη κάθε Τετάρτη πό την ισπανική τηλεόραση.

Ποιος όμως θα ισοφαρίσει το ρεκόρ προίλευσης κοινού που σημείωσε ο «μυκηναϊός κόσμος»; Η Μονσεράτ Καβαλιέ με τον Λάθιντο Ντομίνγκο —θα τους δούμε τανειλημμένα— ή ο Στιγκ (το καλοκαίρι); Διακινδυνεύουμε κάθε λογικό στοιχείο: κανείς απ' αυτούς (εδώ, πόρρω απέχει έκθεση ζωγραφικής για τον Μπρετόν και τους σουρρεαλιστές τον περασμένο Δεκέμβριο και η έκθεση μοντέρνας ζωγραφικής RCO) δεν θα ξεπεράσει τους 100.000 σύμωνα με τις προβλέψεις...

Αλλά, οι Ταυρομάχοι; Από το Μάιο και μετά, στην «Πλάθα ντε λος Τόρος», Ισπανοί και τουρίστες προβλέπεται να προσέλθουν κατά χιλιάδες... Για την Ισπανία, για Μαδρίτη, η προβολή των ταυρομαχιών, πως πάντα, αλλά πολύ περισσότερο εφέ, είναι ζήτημα εθνικό. Και να γιατί...

Λέ, τορέρο...

...Γιατί, είναι μερικοί που χωρίς να τους φτνει λόγος θέλουν, σώνει και καλά, να μαματήσουν οι ταυρομαχίες. Δεν έχει χω-

«La puerta del Sol», ήταν το γραφικό και φιλόξενο κέντρο μιας πρωτεύουσας, με εξακόσιους ή επτακόσιους χιλιάδες κατοίκους. Άνθρωποι γενικά ευδιάθετοι, αν και όχι συνηθισμένοι να ξυπνούν νωρίς το πρωί, να παίρνουν τα πράγματα σοβαρά, να δουλεύουν εντατικά. Τα εμφανή μειονεκτήματα των Μαδριλένιων —αν μπορούσε να τα δει κανείς με συμπάθεια— ήταν, παράλληλα, και τα πλεονεκτήματά τους. Στη μικρή Μαδρίτη όλοι χωρούσαν, όλοι μπορούσαν να ζήσουν, αρκεί να μη ζητούσαν να κάνει η βελανιδιά αχλάδια. Είναι πιο φιλόξενος και εγκάρδιος ο φτωχός τεμπελάκος από τον πολυάσχολο πλούσιο και σ' αυτό η Μαδρίτη είναι —ήταν— η απόδειξη. Αλλά η Μαδρίτη μεγάλωσε και δεν συντρέχει κανένας λόγος να διαμαρτυρόμαστε...

ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ «ΜΑΔΡΙΤΗ»
ΤΟΥ ΚΑΜΙΛΟ ΧΟΣΕ ΘΕΛΑ

Η Μαδρίτη. Μια πόλη ανέκαθεν παραδοσιακή που διακαώς επιθυμύσε τον εκσυγχρονισμό.

νέφει ακόμα η Μαδρίτη αυτή την αγγλο-γερμανική πρόταση στην ΕΟΚ για «απαγόρευση των ταυρομαχιών ως θέαμα κατά το οποίο οι άνθρωποι κακομεταχειρίζονται ευαίσθητα ζώα» (!). Επιστράτευσε, λοιπόν, και η EL PAIS (22/1/92) ένα φιλόσοφο, τον Φερνάντο Σαβάτερ, που τα 'φαλλε ένα χεράκι σε Άγγλους και Γερμανούς. Να, κάπως έτσι: «Κύριοι, οι ταυρομαχίες είναι για μας, εκτός των άλλων, και διασκέδαση. Ποιοι είστε εσείς που θα μας επιβάλλετε τους δικούς σας τρόπους διασκέδασης; Και αυτή η όψιμη ευαισθησία σας για ευαίσθητα ζώα! Μήπως υπάρχουν ζώα λιγότερο... ευαίσθητα; Πού ήταν η ευαισθησία σας στο Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, πέρσι στον Κόλπο, τώρα στη Γιουγκοσλαβία; Και γιατί το μποξ είναι λιγότερο σκληρό από τις ταυρομαχίες; Μήπως οι άνθρωποι δεν τρώνε το κρεατάκι τους;... Και τι ποιο ωραίο, αλλά και τι ποιο σκληρό από την αρχαία ελληνική τραγωδία»...

Η Ισπανία έχει ανάγκη τους ταυρομάχους της. Είναι η μόνη χώρα της ΕΟΚ που αντιμετωπίζει έντονα προβλήματα με τους αυτονομιστές —χυρίως, ή μάλλον αποκλειστικά τους Βάσκους. Βέβαια, η Ισπανία δεν είναι Γιουγκοσλαβία. Το φλαμένκο, οι σεβιλιάνες, η θαρθουέλα και οι ταυρομαχίες ενώνουν την Ισπανία. Αλλά ...φύλαγε τα

ρούχα σου... Όταν πριν δύο μήνες οι βόμβες, που έβαζαν οι Βάσκοι αυτονομιστές σε σχολεία της Μαδρίτης και διαμέλιζαν τους μικρούς μαθητές, συνέπιπταν με τις βόμβες που διαμέλιζαν τη Γιουγκοσλαβία, η T.V.E. παρουσίαζε τις δύο ειδήσεις διαδοχικά. Οι εικόνες δεν ήταν ευχάριστες, το μήνυμα, όμως, ήταν σαφές... Οι Βάσκοι τέθηκαν, στη συντριπτική τους πλειοψηφία, κατά των τρομοκρατικών ενεργειών. Έγιναν πολλές διαδηλώσεις και στις 2/2/1992 μια μεγάλη διαδήλωση έγινε στο Μπιλμπάθουο. Η EL PAIS (δίκαια θεωρείται μια από τις καλύτερες εφημερίδες του κόσμου) προειδοποίησε (1/2/92): «Να μη γίνει καμιά διαπραγμάτευση με τους υπεύθυνους τρομοκρατικών ενεργειών. Διαφορετικά θα καταστεί, εμμέσως πλην σαφώς, εμφανές ότι με τον ένοπλο αγώνα μπορεί να επιτευχθεί αυτό που με ειρηνικές διαδικασίες είναι αδύνατο»...

Μαδρίτη: κέντρο του ισπανόφωνου κόσμου

Η Μαδρίτη όμως δεν φοβάται. Είναι το κέντρο της Ισπανίας και, γιατί όχι, του ισπανόφωνου κόσμου (γιατί πού αλλού θα μπορούσε να γίνει η δεύτερη συνδιάσκεψη

Νέα Οικολογία

Τεύχος 89, Μάρτιος 1992

Μηνιαία επιθεώρηση, Μαυρομιχάλη 39, Αθήνα 106 80, τηλ. 36.19.837

Πάνος Πλαγιαννάκος: Το νέφος είναι παντού.

Μιχάλης Μοδινός: Η Ομοσπονδία πέθανε, η Οικολογία ζει.

Γιάννης Σακιώτης: Ανατολική Ευρώπη: Απορύπανση ή ανάπτυξη;

Δημήτρης Παπαϊωάννου: Κερατοί: Εμπρός για νέα μπλακ-άουτ.

Μιχάλης Μοδινός: Διεθνής κινητοποίηση για το όζον.

Greenpeace: Ενιαία Ευρωπαϊκή Χωματερή.

Κίμων Χατζημπίρος: Οι λεωφορειόδρομοι.

Γιάννης Παρασκευόπουλος: Νταλίκες, «Μακεδονικό» και Μάαστριχτ.

Κοινή Αγροτική Πολιτική και ύπαιθρος του Λεωνίδα Λουλούδη.

Ο κίνδυνος ενός τυποποιημένου περιβάλλοντος των Τ. Λαβόν και Ζ. Μοατί.

Βιωσιμότητα και πράσινα οικονομικά του Μιχάλη Μοδινού.

Η Ιαπωνία Α.Ε. σε περιβαλλοντικές μπίζνες της Λιάνας Γαβριλάκη.

Αφήστε το ουράνιο στη γη του Μιχάλη Προμπονά.

Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία: Τα πουλιά της Θεσσαλονίκης.

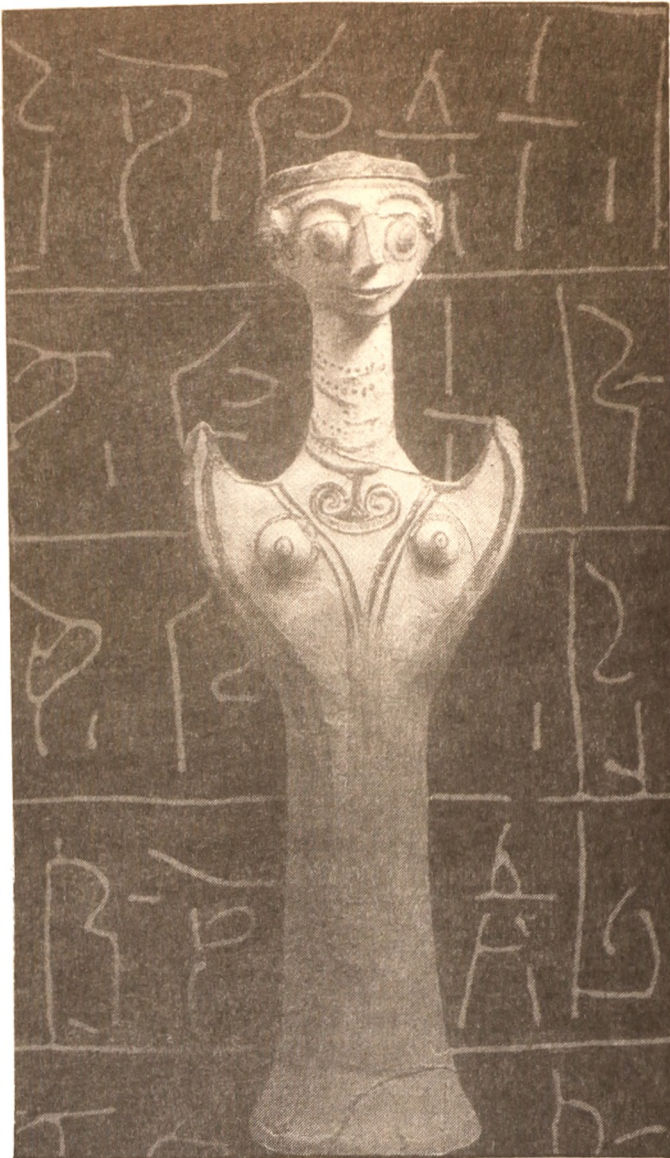
Γρηγόρης Τσουνής: Η ελληνική φύση το Μάρτιο.

Α. Παπαπετρόπουλος: Προστασία της φύσης και οικονομική δραστηριότητα.

Οικολογική Κίνηση Λαμίας: Απειλές για τον υγροβιότοπο του Μαλιακού.

Ν. Παλαιολόγου: Η εφαρμογή κοινοτικών οδηγιών για το περιβάλλον.

Β. Γεωργιάδου: Η ανασύσταση του ολοκληρωτικού παραδείγματος.

Πάνω από 200.000 επισκέπτες είδαν την έκθεση του μυκηναϊκού κόσμου που παρουσιάστηκε στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Μαδρίτης.

κορυφής των Λατινοαμερικανικών κυβερνήσεων που έχει προγραμματισθεί για το 1992;). Εδώ δουλεύουν Βάσκοι, Γαλιτσιανοί, Ανδαλουσιανοί, Καταλάνοι και Λατινοαμερικανοί. Να υπογραμμίσουμε ότι τα αμοιβαία αισθήματα μεταξύ Λατινοαμερι-

κανών και Ισπανών δεν είναι και τόσο εδύλλιακά... και μας το αποκάλυψε ο Καλόμβος: στο Πανεπιστήμιο του Περού, ποζήτησε τα ρέστα από την Ισπανία για τα δεινά που προκάλεσαν οι κονκισταδόρες —διλαδή μερικές εκατοντάδες δισεκατομμύρια πεσέτες— απάντησε, μέσω της EL PAI (26/1/92), ο Περουβιανός συγγραφέας Μάριο Βάργας Γιόσα, κάπως έτσι: «Το νόμισμα έχει δύο όψεις· γιατί αν οι κονκισταδόρες έσφαξαν κάμποσους, άλλους τους είχαν θυσιάσει οι Μάγια και οι Αζτέκοι στους θεούς τους... Το θέμα δεν είναι τι έγινε τότε, αλλά τι κάνουμε σήμερα...».

Η Μαδρίτη, λοιπόν, δεν φοβάται. Ελέγχει τα πράγματα. Γιατί η Μαδρίτη είναι η Ισπανία. Είναι η πρωτεύουσα της θάρρους, του φλαμένκο, των μεγάλων βιβλιοθηκών, των μουσείων (το EL PRADO δεν έχει να ζηλέψει τίποτα από το Λούβρο), της νυχτερινής ζωής, των πλούσιων αλλά και των ζητιάνων, των απεργιών (τα λεωφορεία δεν σκοπεύουν να κινηθούν για ένα μήνα)...

Τις καλύτερες λογοτεχνικές σελίδες για τη Μαδρίτη έχουν γράψει ο Μπενίτο Πέρεθ Γκαλνός, ο Βάγιε Ινκλάν, ο Κασίνο Ασένς, που δεν ήταν, φευ, Μαδριλένιοι... Στην τελική ανάλυση, οι υπερόπτες Μαδριλένιοι δεν ενοχλούνται που η Βαρκελώνη με τα καταλάνικα και τους ολυμπιακούς της είναι... από άλλο ανέκδοτο. Αρκεί να μην χάσει το πρωτάθλημα η Ρεάλ από τη Μπάρτσα.

Βάζω στοίχημα ότι το πρωτάθλημα θα το πάρει η Ρεάλ Μαδρίτης —αλλά δεν...κόβω το κεφάλι μου.

● Πώς σας φαίνεται τώρα η Μαδρίτη;

«Εξακολουθεί να είναι μια πόλη πολύ ισπανική. Δεν έχασε τα ισπανικά της στοιχεία, αν και έγινε πια κοσμοπολίτικη. Τώρα είναι αυτό που δεν ήταν: μια μεγάλη ευρωπαϊκή πόλη. Κάποτε, συζητήθηκε επί μακρόν ο ευρωπαϊσμός της Ισπανίας. Χαζομάρες. Η Ισπανία ήταν πάντα Ευρώπη. Αλλά η Ισπανία, στο πρώτο μισό αυτού του αιώνα, ήταν μια Ευρώπη του παρελθόντος, ενώ τώρα έγινε κυριολεκτικά σύγχρονη χώρα. Τώρα ο Μαδριλένιος είναι λιγότερο επαρχιώτης. Ταξιδεύει, γνωρίζει τον κόσμο. Πριν οι Ισπανοί μετανάστευαν, τώρα ταξιδεύουν...».

● Και μέχρι ποιο σημείο η Μαδρίτη είναι, παράλληλα, μια λατινοαμερικανική πρωτεύουσα;

«Ιστορικά, η πιο λατινοαμερικανική πόλη είναι η Σεβίλλη. Από λογοτεχνική άποψη, η πιο λατινοαμερικανική πόλη είναι η Βαρκελώνη. Η Μαδρίτη, όμως, ανέκαθεν ήταν η παράδοση, η παρεμβολή. Και αυτό που με εκπλήσσει περισσότερο είναι ο διακαής πόθος του εκσυγχρονισμού της Μαδρίτης...».

● Πως εκφράζεται αυτός ο εκσυγχρονισμός;

«Στην καθημερινή ζωή, στις εκθέσεις, στα εστιατόρια, στο ντύσιμο, στον τρόπο ζωής. Στο ωράριο που ήταν πάντα διαφορετικό. Ξυπνάτε, κοιμάσαστε, δουλεύετε διαφορετικές ώρες από τον υπόλοιπο κόσμο. Σε τελική ανάλυση η Μαδρίτη εκσυγχρονίστηκε αλλά παρέμεινε πάντα η Μαδρίτη».

Από πρόσφατη συνέντευξη του Οκτάβιο Πας σε ισπανικό περιοδικό

Στις 8 Φεβρουαρίου 1992 συμπληρώθηκαν δέκα χρόνια από τον θάνατο του Χριστόφορου Χρηστίδη, τον οποίο οι παλαιότεροι θα θυμούνται και με το ψευδώνυμο *Δαμωνίδης*, που χρησιμοποιούσε στα πολιτικά του φυλλάδια. Ο Δαμωνίδης, του οποίου ο Χρ. Χρηστίδης δανείστηκε το όνομα, ήταν Αθηναίος πολιτικός του πέμπτου π.Χ. αιώνα, σύμβουλος του Περικλή στον οποίο είχε συστήσει να καθιερώσει την αντιμισθία των δικαστών για να εδραιώσει το δημοκρατικό πολίτευμα. Ο σύγχρονος Δαμωνίδης, γεννημένος στην Κωνσταντινούπολη, σταδιοδρόμησε στην Αθήνα ως δικηγόρος και έγινε ευρύτερα γνωστός με την συγγραφική του δράση που επικεντρώθηκε σε δύο κυρίως τομείς: αφενός μεν στην προσπάθεια να μεταγραφούν τα νομικά κείμενα του ελληνικού κράτους στην δημοτική, «την εθνική γλώσσα των Ελλήνων», και αφετέρου στην ανάλυση των εθνικών ζητημάτων του ελληνισμού, ιδίως του Κυπριακού και των Ελληνοτουρκικών σχέσεων. Σε αυτές τις δύο πρωταρχικές συγγραφικές ενασχολήσεις του Χρ. Χρηστίδη πρέπει να προστεθεί μία τρίτη, λιγότερο γνωστή στους πολλούς και οπωσδήποτε ποσοτικά περιορισμένη στο συνολικό του έργο, όχι όμως μικρότερης ποιοτικής σημασίας ως προς τον προσδιορισμό της πνευματικής του φυσιογνωμίας. Πρόκειται για τις δύο έξοχες μεταφράσεις, με εισαγωγή και σχόλια, κειμένων της κλασικής γαλλικής γραμματείας του δέκατου έβδομου αιώνα, που μας έδωσαν τις ωραίες εκδόσεις του *Λόγου περί της Μεθόδου* του Ντεκάρτ και των *Γνωμικών* του Λαροσφουκώ στην σειρά των δημοσιευμάτων του Γαλλικού Ινστιτούτου.

Ως προς τον κύριο κορμό του έργου του Χρ. Χρηστίδη, αυτό που θα μπορούσε να διαπιστωθεί είναι ότι η μεν προσπάθεια να μεταγραφούν τα νομικά κείμενα στην δημοτική, προδρομική και έξω από τις συμβάσεις του επαγγελματικού του χώρου όταν αναλήφθηκε, τελικά δικαιώθηκε από την μεταγενέστερη πορεία των πραγμάτων. Οι πολιτικές αναλύσεις του Κυπριακού και των Ελληνοτουρκικών σχέσεων όμως, εξίσου ανορθόδοξες μέσα στα συμφραζόμενα της εποχής τους αλλά και μοναδικά οξυδερκείς, καθοδηγημένες από το οξύ αισθητήριο του συγγραφέα και την κριτική του στάση απέναντι στην πολιτική κακοδαιμονία του ελληνικού δημόσιου βίου, δικαιώθηκαν μεν από τα πράγματα, παρέμειναν όμως παραγνωρισμένες από τους ιθύνοντες τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Κύπρο. Αυτό ίσως εξηγεί και τον τόνο της απόγνωσης που διακρίνει τα τελευταία κείμενα του Δαμωνίδη, τα φυλλάδια της δεκαετίας του 1970, όπου είναι διάχυτη η αγωνία εκείνου που βλέπει την καταστροφή να έρχεται αλλά αισθάνεται ότι όσα λέγει δεν αποτελούν παρά φωνή βοώντος εν τη ερήμω.

Δέκα χρόνια μετά τον θάνατό του το πολιτικό έργο του Δαμωνίδη, παρά την πρωτοτυπία και την σχεδόν προφητική του ποιότητα, έχει παραδοθεί στην λήθη. Είναι και αυτό σημάδι της αμνησίας και της ανευθυνότητας που χαρακτηρίζει την συζήτηση των εθνικών θεμάτων στην χώρα μας όπου αυτόκλητοι «ειδικοί» μεταβάλλονται κατά περίπτωση σε τουρκολόγους, βαλκανιολόγους, μεσανατολιστές, αλλοίμονο και σε κυπριολόγους χωρίς να έχουν διαβάσει μια σελίδα ιστορία και δογματίζουν αναπαυμένοι στην παχυλή τους άγνοια. Το ότι στην συνεχώς αναζωπυρούμενη συζήτηση για το Κυπριακό και τα Ελληνοτουρκικά δεν συναντά κανείς ούτε μία μνεία του έργου του Δαμωνίδη είναι χαρακτηριστικό δείγμα αυτής της ελαφρότητας. Ας μου επιτραπεί λοιπόν να θυμίσω ορισμένα βασικά στοιχεία. Ο κύριος όγκος των πολιτικών αναλύσεων του Χρ. Χρηστίδη για τα εθνικά θέματα είναι συγκεντρωμένος σε δύο επιβλητικούς τόμους, από τους οποίους ο πρώτος, *Κυπριακό και Ελληνοτουρκικά* (Αθήνα 1967) έχει τον αποκαλυπτικό υπότιτλο «Πορεία μιας εθνικής χρεωκοπίας 1953-1967» και ο δεύτερος, με τον τίτλο *Κυπριακό 1968-1980*, συγκεντρώνει φυλλάδια που είχαν κυκλοφορήσει αυτοτελώς και συλλέχθηκαν μεταθανατίως σε ενιαίο τόμο (Αθήνα 1984).

Όσοι ασχολούνται με τα σχετικά ζητήματα θα έκαναν καλά να ρίξουν μια ματιά σε αυτούς τους ογκώδεις τόμους. Θα ανακαλύψουν κείμενα διορατικά όπως οι παρατηρήσεις, χρονολογημένες ήδη το 1953, για την κρίσιμότητα του ζητήματος της Μουσουλμανικής μειονότητας της Δυτικής Θράκης, με τις οποίες τονίζεται ότι η μόνη βιώσιμη στρατηγική για την Ελλάδα θα ήταν η λήψη μέτρων που θα συνέτειναν στην οργανική ένταξη του μειονοτικού στοιχείου στην ευρύτερη ελληνική κοινωνία για να αποσοβηθούν χωριστικές κινήσεις και εθνικιστικές εξάρσεις. Επίσης ο αναγνώστης του έργου του Δαμωνίδη θα συναντήσει μεταξύ πολλών άλλων δοκιμιών κριτικής πολιτικής ανάλυσης, το συγκλονιστικό κείμενο του 1973 «Η αυτοκαταστροφή των Ελληνοκυπρίων ή ο θρίαμβος της διχόνοιας», όπου προβλέπεται η επερχόμενη τραγωδία με μαθηματική ακρίβεια. Όταν πρωτοδιάβασα το κείμενο αυτό το φθινόπωρο του 1974, αφού είχε συντελεστεί η καταστροφή, είχα την αίσθηση ότι άκουγα την φωνή των προφητών της Παλαιάς Διαθήκης.

Δέκα χρόνια από τον θάνατο του Δαμωνίδη η πολιτική συζήτηση αλλά και η ευαισθησία για το Κυπριακό στην ελληνική κοινωνία είναι ουσιαστικά φτωχότερες. Ως Κύπριος, αλλά και ως μελετητής του Κυπριακού αισθάνομαι απεριόριστη ευγνωμοσύνη για την παρακαταθήκη της πολιτικής εγρήγορσης που μας έχει αφήσει με το έργο του.

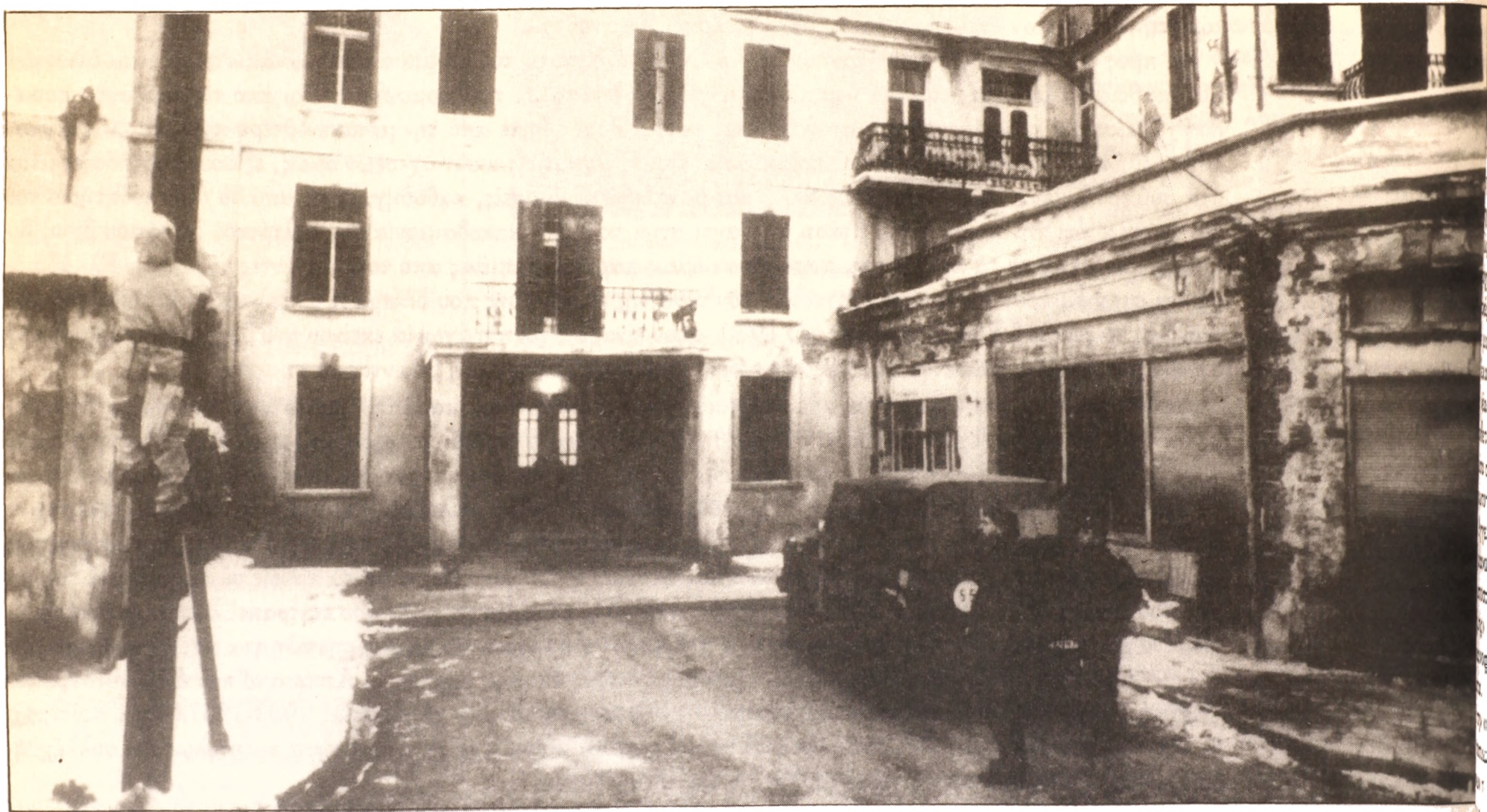
Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης

Το τοπίο του Θόδωρου Αγγελόπουλου

της Φωτεινής Μαργαρίτη

Ήδη από την εποχή της «Αναπαράστασης», οι ταινίες του Θ. Αγγελόπουλου διατυπώνουν κάποιο σταθερό πλαίσιο προβληματισμού για τον χώρο, που μας επιτρέπει πλέον ένα είδος συστηματικής αποκρυπτογράφησης.

Δεν είναι στις προθέσεις μας η ανάλυση του έργου του από την σκοπιά της κινηματογραφικής κριτικής, ούτε η απόδοση στον σκηνοθέτη όλων των υποθέσεων και ερμηνειών που θα επιχειρήσουμε με αφορμή αυτό το έργο. Πρόκειται κυρίως για μια ελεύθερη μεταφορά του κινηματογράφου στο πεδίο της αρχιτεκτονικής· για την απόπειρα αφομοίωσης ενός πλούσιου υλικού από πληροφορίες, ποιητικές μεταφορές και αναγνώσεις του χώρου· για την ανίχνευση όλων εκείνων των προδρομικών στοιχείων μιας ευρύτερης προβληματικής για το σύγχρονο τοπίο που ενυπάρχουν στο έργο του.

Πόλεις επαρχιακές στο μεταίχμιο της αλλαγής («Το μετέωρο βήμα του πελαργού»).

Η εικονογράφηση της πόλης με τον τρόπο του κινηματογράφου, δεν είναι θέμα άγνωστο, από παλιά, στην ξένη κυρίως βιβλιογραφία. Η πρώτη σχεδόν ευθύγραμμη σχέση, είναι σχέση ντοκουμέντου: ο κινηματογράφος καταγράφει την πόλη, τα κτίρια, τους ανθρώπους, αποδίδει το περιβάλλον και την ατμόσφαιρα της εποχής. Είναι όμως σχετικά πρόσφατη η αξιολόγηση της σημασίας του κινηματογράφου στην σύλληψη γενικότερα του μοντέρνου τοπίου. Πολλοί θεωρητικοί της πόλης και του τοπίου διαπιστώνουν πια ότι στον κινηματογράφο, την φωτογραφία, το βίντεο, την εικόνα, οφείλουμε δύο τουλάχιστον σοβαρές

καινοτομίες στον τρόπο ανάγνωσης του τοπίου και κατά συνέπεια στον σχεδιασμό του.

Πρόκειται αφενός για μία ανάγνωση δυναμική, εν κινήσει, με την μορφή των διαδοχικών σεκάνς, που αποδίδει το εύρος του σύγχρονου αστικού τοπίου. Από μία άποψη στον κινηματογράφο οφείλουμε από πολύ νωρίς στον αιώνα μας την ανακάλυψη της σημασίας αλλά και της ιδιόμορφης ομορφιάς, όλων εκείνων των «ενδιάμεσων» περιοχών (εθνικές και επαρχιακοί οδοί, βιομηχανικά σύνολα, προαστιακό τοπίο, τοπίο αυθαιρέτων κ.λπ.), που σήμερα πλέον βρίσκονται στο επίκεντρο της πολεοδομικής

σκέψης και πρακτικής.

Μέσα σε ένα πλαίσιο διευρυμένης αστικότητας που αποτελεί και το καθοριστικό στοιχείο της εποχής μας, μέσα στα ασαφή όρια μεγαλουπόλεων όπου τελικά ο αστικός δύσκολα διακρίνεται από τον ημιαστικό ή αγροτικό περίγυρο, ενώ συνυπάρχουν στον ίδιο χώρο ανόμοιες, επάλληλες και παράλληλες πραγματικότητες, διαδραματίζονται κάθε είδους ασυνέχειες και ασύμπτωτα, η εικόνα της πόλης δεν είναι αναγκαστικά αποσπασματική; Αν επιμένουμε να ανακαλύπτουμε την ομορφιά του τοπίου στα όρια πλέον ενός «χάους», είναι ακριβώς μέσω του αποσπάσματος, που συνιστά ήδη ένα θε-

ια - κλειδί στην προσέγγιση του σύγχρονου τοπίου. «Εκείνο που μένει σαν ανάμνηση του σύγχρονου τοπίου, είναι η αποσπασματική ομορφιά των μορφών, όμοια με το άστατο ρεύμα του φωτός, τα σύννεφα ή τον έρα που προσπερνά, με άλλα λόγια λιγότερο μία μορφή του συνόλου και περισσότερο η αίσθηση, η εντύπωση που αφήνουν όλα εκείνα τα στοιχεία, το καθένα ξεχωριστά, που συνθέτουν αυτή την εικόνα» (Yoshio Iakamura - συμπόσιο με θέμα: «Πέραν του οντέρνου τοπίου», *Beaubourg* 19-20/10/1990).

Η δεύτερη μεγάλη καινοτομία του κινηματογράφου είναι ακριβώς αυτή η «αποκάψη» της ομορφιάς του αποσπάσματος. Όσες φορές αλήθεια η σκηνή μιας ταινίας, μια φωτογραφία, ένα εικονογραφημένο «αποσπάσμα», δεν μας ώθησαν να ανακαλύψουμε ή να επανεκτιμήσουμε την ομορφιά του χρονικού βάθους ενός ολόκληρου τοπίου παραγνωρισμένου;

Επανεέλθουμε όμως στο έργο του Θ. Αγγελόπουλου. Το ζητούμενο εδώ είναι ακόμη πιο προκλητικό εφόσον αναγκαζόμαστε να συσχετίζουμε με το σύγχρονο ελληνικό τοπίο. Πώς συλλαμβάνεται αυτό το τοπίο μιας εποχής που έχει ήδη δεχτεί τις πιο αβυσσιστικές μετατροπές, επεμβάσεις, αλλαγές σε μία εποχή, όπως είναι οι δύο τελευταίες δεκαετίες, ισχυρής αποχρυσάλλωσης μιας νέας πραγματικότητας, όπου το παλιό οριοθετείται πλέον σε ορισμένες «νησίδες», μέσα σε ένα πλέγμα από δομές και μορφές πρωτόγνωρες.

Ο Θ. Αγγελόπουλος έχει καταρχήν την ικανότητα να εντοπίζει αυτά τα ενοχλητικά αποσπάσματα του χώρου, τις «νησίδες μνήμης» δίπλα στις νέες λειτουργίες και τα καινοφανή μορφολογικά αποχρυσώματα. Στο έργο του μάλιστα οφείμουν και την «ανακάλυψη» για τον ελληνικό χώρο τοπίων από πρώτη άποψη παραγνωρισμένων ή αγνοημένων.

Μπορούμε να εντοπίσουμε ορισμένους τέτοιους προσφιλείς στον σκηνοθέτη χώρους: απόμακρους παραδοσιακούς και απομονωμένους οικισμούς πλάι σε πόλεις επαρχιακές που βρίσκονται στο μεταίχμιο της αλλαγής αλλά και σε μεγαλουπόλεις «καινούριες», χωρίς εμφανή τα ίχνη της ιστορίας και της παράδοσης / τους τόπους και τοπία των «ενδιάμεσων» διαδρομών στον σιδηρόδρομο, το λιμάνι, τις εθνικές και επαρχιακές οδούς... / τις αγορές και τις πλατείες / τα σπίτια / τους χώρους, τα ενοχλητικά και τον διάκοσμο του ταξιδιού ή της ερωτικής συναλλαγής— τα ξενοδοχεία... / τους χώρους κοινωνικής συνάντησης— τα καφενεία...

Εκείνα είναι εκείνα τα στοιχεία που συνθέτουν σε ένα σύνολο τόσο ανόμοιες από πρώ-

1) Σταθμός («Νέας»).

τη άποψη δομές και μορφές του χώρου, οριοθετώντας ταυτόχρονα την γραφική ή ηθογραφική τους προσέγγιση, που χαρακτηρίζει έντονα παρόμοια εγχειρήματα του ελληνικού κινηματογράφου;

Καταρχήν, η έντονη αστικότητα τους. Ακόμη και όταν η πόλη είναι παντελώς απύσχα («Αναπαράσταση») ένας ευρύτερος αστικός χώρος συναλλαγής είναι συνεχώς παρών, ο αληθινός πρωταγωνιστής. Είναι αυτός που διαβρώνει την ύπαιθρο, διαβρώνον-

τας καταρχήν τις δομές, τον ανθρώπινο περίγυρο, τα πρόσωπα... Οι μορφές μπορεί και να αδρανούν, κι έτσι οι σταθερές του τοπίου, οι παραδοσιακοί οικισμοί—η Τυμπαία της Ηπείρου («Αναπαράσταση») ή η Δεσκάτη των Γρεβενών («Μεγαλέξανδρος») — μπορεί να επιβιώνουν αλλά σαν ένα κλειστό σύστημα, σαν τα «λείψανα» αποκλειστικά, ενός παρελθόντος ιστορικά τόπου για το σύγχρονο ελληνικό τοπίο...

Ας θυμηθούμε ένα ανάλογο παράδειγμα

Αγορά («Το μετέωρο βήμα του πελαργού»).

(Γρενιός παραδοσιακός οικισμός («Αναπαράσταση»)).

από τον χώρο της ελληνικής λογοτεχνίας αυτή την φορά· το Ντομπρίνοβο της Ηπείρου και το απατηλό όνειρο επιστροφής σε αυτό του μετανάστη Σκουρογιάννη —στο «Διπλό βιβλίο» του Δημ. Χατζή, «...ο τόπος αυτός ήταν ο τόπος της τελευταίας, της τελειωτικής ερημίας. Ανύπαρκτος τόπος...».

Τα δεδομένα επομένως αποκλείουν την γραφική προσέγγιση ή τον αισθητισμό... Ήδη ακόμη και στα παραπάνω οριακά παραδείγματα ο αστικός χώρος εισβάλλει με κάθε ευκαιρία ανατρεπτικός, είναι αυτός που οργανώνει με κάποιο τρόπο περίεργα «λυτρωτικό», καταληκτικά, συνεκτικά, το «χάος». Το λεωφορείο φεύγει από τα Γιάννενα για την Αθήνα, στην «Αναπαράσταση» και ο μικρός Αλέξανδρος στον «Μεγαλέξανδρο» φεύγει οριστικά, φτάνει στην «μεγάλη πόλη».

Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο υπέρβασης της παραδοσιακής αντίθεσης πόλης - υπαίθρου, σε ένα πλαίσιο νέας αστικότητας, όπου όλα μπορεί να συνυπάρχουν, αλλά και να συγκρούονται, σε ένα σύνολο από ανόμοιες πραγματικότητες, ασυνέχειες, βίαιες ρήξεις που ταράσσουν το τοπίο, ασάφειες στα όρια του παλιού και του καινούριου, είναι ενδιαφέρον να διερευνήσουμε τα εργαλεία του σκηνοθέτη στην προσέγγιση του ελληνικού τοπίου.

«Η πραγματικότητα διαμορφώνεται μέσα στην μνήμη. Τα λουλούδια που μου δείχνουν σήμερα για πρώτη φορά, δεν μου μοιάζουν με πραγματικά λουλούδια» (Μαρσέλ Προυστ «Από την μεριά του Σουάν»).

Αν κάτι μοιάζει να βασανίζει διαρκώς τα τοπία του Θ. Αγγελόπουλου για να τους

δώσει μια συνεκτική υπόσταση και μία ταυτότητα, είναι ακριβώς αυτή η αίσθηση του χρόνου. Η μνήμη και το πόσο μπορεί να ανατρέξει πίσω, αποκαλύπτοντας τα επάλληλα διαδοχικά στρώματα, επιχειρώντας αναγωγές του παρόντος σε ευρύτερες διαχρονίες, είναι κατά την γνώμη μας και η πλέον ενδιαφέρουσα πλευρά της προσέγγισης του χώρου —συνειδητής ή ενστικτώδους, δεν έχει σημασία— που κάνει ο σκηνοθέτης.

«Το ίδιο το τοπίο όπως και το φολκλόρ, είναι μάρτυρας των αρχαϊκών τρόπων ζωής», λέει σε κάποιο σημείο ο γνωστός Γάλλος ιστορικός *F. Braudel*, μιλώντας για την «Μεσόγειο». Η πρωταγωνιστική παρουσία του βορειοελλαδίτικου τοπίου (τα Γιάννενα, η Φλώρινα, η Δεσκάτη των Γρεβενών, η Θεσσαλονίκη, η Καρδίτσα...), σε όλες σχεδόν τις ταινίες του σκηνοθέτη, αποτελεί ήδη προεισαγωγή στην παραπάνω εμμονή της μνήμης. «Στους λόφους και στο εσωτερικό της χώρας», συνεχίζει ο *Braudel* «συναντάμε καλοδιατηρημένες εικόνες του παρελθόντος (...) Το βουνό είναι ο κατ'εξοχήν συντηρητής του παρελθόντος».

Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο ερμηνείας, ανάγεται και η ροπή του σκηνοθέτη σε μεμονωμένους χώρους με έντονη ιστορικότητα, που αντιστέκονται σαν δομές και λειτουργίες καταρχήν, σαν μορφές στην συνέχεια, στο πέρασμα του χρόνου. Συμπίπτει αυτοί οι χώροι να δέχονται κάποιες μόνιμες, σχεδόν διαχρονικές ανθρώπινες δραστηριότητες, ώστε ακόμη και όταν αλλάζουν μορφή, να διατηρούν το ζητούμενο ιστορικό βάθος.

Οι μετακινήσεις των ανθρώπων, ακόμη κι όταν αλλάζουν φορά, περιεχόμενο, κοινωνική ή εθνική ταυτότητα, κίνητρα και σκοπό, πάντα δεν θα χρησιμοποιούν τον

«σταθμό» σαν τον ενδιάμεσο χώρο;

Σε έναν τέτοιο ενδιάμεσο χώρο, σε έναν σιδηροδρομικό σταθμό αυτή την φορά, στο τελευταίο φιλμ του Θ. Αγγελόπουλου, φτάνουν οι αενάως μετακινούμενοι, εγκαθίστανται προσωρινά... Κυρίως εδώ δοκιμάζεται μία διαχρονία. Γίνεται μία ποιητική διασταύρωση με πράγματα πολύ παλιά, πιο παλιά ακόμη κι από τους χρόνους του σιδηροδρόμου, όπου έμποροι, πλάνητες, νομάδες, εξόριστοι, συρρέουν εδώ κι εκεί, ταξιδεύοντας με τα πιο διαφορετικά μέσα στον Βαλκανικό χώρο. Έτσι ο σταθμός της Φλώρινας, του Αμυνταίου κ.λπ. παύει να είναι το γραφικό απομεινάρι μιας εποχής ή ενός ορισμένου γεωγραφικού τοπίου.

Ανάλογα θα μπορούσε να επεκταθεί κανείς και σε άλλους παρόμοιους υψής χώρους, που επανέρχονται σταθερά τόσο στα προηγούμενα, όσο και στο τελευταίο φιλμ του Αγγελόπουλου. Στην αγορά, όπου με τον χρόνο επικάθονται τα επάλληλα στρώματα ανθρώπων, επαγγελματιών, προϊόντων, μόνιμων και εφήμερων κατασκευών, όπου επίσης δοκιμάζεται μια ευρύτερη διαχρονία, αυτή της οικονομικής συναλλαγής. Εδώ η πόλη τρέφεται, άρα ζει, κι αυτό είναι μία πραγματικότητα με διάρκεια χρονική και γεωγραφική.

Θα συνέχιζε κανείς με τα ξενοδοχεία: χώροι που ακόμη κι όταν είναι από δεκαετίες κατάκλειστοι ή ξεπεσμένοι, υπαινίσσονται έντονα κάποιες άλλες επίσης διαχρονικές ανθρώπινες δραστηριότητες —την μετακίνηση, το ταξίδι ή την ερωτική συναλλαγή.

Έπειτα θα πήγαινε στα καφενεία: στο «Μεγάλο» καφενείο της Καρδίτσας με την προπολεμική ατμόσφαιρα («Θιάσος») που δεν υπάρχει πια, στο καφενείο με την εξειδικευμένη λειτουργία και ατμόσφαιρα, ατμόσφαιρα λιμανιού, στην Θεσσαλονίκη («Ταξίδι στα Κύθηρα»), στο καφενείο με τον ευτελή μεταπολεμικό διάκοσμο στην Φλώρινα

Μετέωρο βήμα του πελαργού»). Εδώ τελείται η κοινωνική με την πολιτική και ερωτική συνεύρεση, η διασταύρωση του πιου με τον ντόπιο, του ντόπιου με τον φερμένο ή τον περαστικό, του ξένου με ομοεθνή του... Στα καφενεία «που είναι παρηγοριά, μια ασφάλεια» (Γ. Ιωάννου) και συχνά λειτουργούν σαν τις «νησίδες», τα αποσπάσματα κοινωνικής, πολιτικής ή εθνικής ομοιογένειας, σε αντιστάθμιση τριγύρω μιας κατακερματισμένης αστικής πραγματικότητας. Ας θυμηθούμε, στην ορχή της ελληνικής λογοτεχνίας αυτή φορά, τα άλλα πολλά και γεμάτα καφέ από ντόπιους και επήλυδες θαμώνες, τα καφενεία της «Ομόνοιας» του Γ. Ιωάννου, καφενεία των μεταναστών στην Στουτγκάρδη του Δ. Χατζή («Διπλό βιβλίο»).

Ερήσαμε τελευταίο το σπίτι, «το σπίτι των επιθυμιών και των πόνων», αυτό υπήρξε για τον άνθρωπο πάντοτε, σε όλες τις εποχές, «έναν πυκνό κάναβος σημαίων και συμβόλων» (αντιγράφοντας τον αρτιστονα Αρ. Προβελέγγιο). «Εκεί μέσα κι σε αυτό, γύρω από αυτό που υπάρχει κι υπάρχει, είναι ο κοσμικός στύλος "MUNDI" κοντά στην πυρά "εστία", καμίνι και προσκήνιο, έσω και έξω...» (Αρ. Προβελέγγιος).

Η θέση έχει αλήθεια το σπίτι σε ένα τοπικό συνεχούς μετάβασης από τον έναν τόπο στον άλλον, σε ένα τοπίο ρευστό όσο και ο χρόνος, που συλλαμβάνει η κάμερα του Αγγελόπουλου; Οι φακοί εστιάζουν πάνω στο σπίτι με την στέρεα και ανάγλυφη πέτρα την ξεχαρβαλωμένη πέργκολα, τους κίτρινους σοβάδες, τα ίχνη από κάποιο έντονο χρώμα...

Ο νοικοκύρης, ο «στύλος» του σπιτιού, από ένα μακρύ «ταξίδι» επιστρέφει, το σπίτι, το ενεργοποιεί σιγά - σιγά. Με επίσημο το τραπέζι, την «εστία», συντελείται

Το καφενείο («Ταξίδι στα Κύθηρα»).

η πρώτη δύσκολη συνεύρεση της οικογένειας («Ταξίδι στα Κύθηρα»). Αλλά το σπίτι μπορεί να είναι κι ένα πρόχειρο σκηνώμα, το βαγόνι ενός τρένου ή η γωνία μιας εγκαταλελειμμένης αποθήκης («Μετέωρο βήμα του πελαργού»). Χώροι ευνόητα λιτοί, με τα χαρακτηριστικά μιας εγκράτειας, που και πάλι ο Braudel θα την ταυτίσει με τον ιστορικό χώρο της Μεσογείου.

Η απόδοση από τον σκηνοθέτη της αρχαϊκής ιερότητας που έχει το σπίτι για τον άνθρωπο, σε όλες τις εποχές, είναι ίσως η πιο δυνατή μαρτυρία γι' αυτή την αγωνιώδη αναζήτηση τελικά της καταγωγής των χώρων που αποπειράται με το έργο του μέσα σε ένα πλαίσιο που διαρκώς αλλάζει, κινείται, μετατοπίζεται...

Όμως, λίγα μέτρα πιο χει, έξω από το σπίτι, ήδη επέρχονται οι ρήξεις... «Τα λιβάδια του χωριού στην Ράχη πουλιούνται (...) θα φτιάξουν ένα χειμερινό κέντρο. Εκτός από τα λεφτά θα ξαναζωντανέψει κι η περιοχή» («Ταξίδι στα Κύθηρα»).

«Σπίτια μου δεν ταραζέστε; Κι αυλές μου δεν κουνιέστε; / Κι εσείς πορτοπαράθυρα, δεν έρχεστε άνω - κάτω; / Σας λείπει ο στύλος του σπιτιού. / Σας λείπει ο νοικοκύρης». Με την επιλογή αυτού του δημοτικού τραγουδιού ο Αρ. Προβελέγγιος συνεχίζει: «Τα σπίτια δεν ταραχτήκαν ούτε οι αυλές σείστηκαν και τα πορτοπαράθυρα μείναν μανταλωμένα: μπροστά στην ανίερη καταστροφή, στα σπίτια, στις αυλές, στις πόλεις, στα χωριά, μέσα σε μια γενιά ο κόσμος των συμβόλων σιωπά».

Κινούμενο μέσα σε ένα τέτοιο οριακό διάστημα, ακροβατώντας στο μεταίχμιο, το έργο του Θ. Αγγελόπουλου καθίσταται ένα ενδιαφέρον τελικά δοκίμιο γύρω από την μνήμη του χώρου. Υπερβαίνοντας ένα πρωτόλειο επίπεδο νοσταλγίας, επεξεργάζε-

ται μία μνήμη ποιητική του ελληνικού τοπίου, εκμεταλλευόμενος ό,τι απέμεινε, βυθομετρώντας το παλίμψηστο του κάθε χώρου ξεχωριστά, γεφυρώνοντας τα χάσματα, επινοώντας ή ανακαλύπτοντας την ιδιόρρυθμη ομορφιά του «άσχημου», δοκιμάζοντας τις διαχρονίες ακόμη κι εκεί που από πρώτη άποψη όλα είναι πρωτόγνωρα, καινοφανή, κάνοντας τις αναγκαίες οπτικές παρεκτοπίσεις. Οι μέθοδοι αλλά και τα αισθητικά εργαλεία και οι προθέσεις του κινηματογράφου απέχουν πολύ από αυτά της αρχιτεκτονικής. Μήπως όμως αυτό δεν είναι και το ζητούμενο στην ελληνική αρχιτεκτονική σήμερα; το πώς δηλαδή με αφετηρία μία πρόσοψη του χώρου από πρώτη άποψη εντελώς αμνήμονα, θα παράγει νέο υλικό, δομές και μορφές που δεν θα είναι αφενός ανιστόρητες, αφετέρου συνονθύλευμα ρυθμών μίμησης και άψυχης αναπαράστασης του παρελθόντος;

Πάντοτε άλλωστε οι «επινοήσεις» της αρχιτεκτονικής και η αντίστοιχη δημιουργία ρευμάτων, κινήθηκαν με επίκεντρο τον τρόπο χρήσης της μνήμης, ακόμη κι εκεί που από πρώτη άποψη υπήρξε άρνησή της, όπως στο μοντέρνο κίνημα.

Σαν δεύτερο κοινό ζητούμενο θα αξιολογούσαμε την διαχείριση του «χάους», την αναζήτηση εκείνης της θεωρίας και της πρακτικής που θα «συμμορφώνει» σε μία νέα ποιητική σύνθεση όλα τα αποσπάσματα τριγύρω, μιας κατακερματισμένης αστικής πραγματικότητας. Πρόκειται όμως για δύο από τις σημαντικότερες διασταυρώσεις κινηματογράφου και αρχιτεκτονικής, διασταυρώσεις εν τέλει των διαφορετικών εκφάνσεων της ανθρώπινης δημιουργίας και του στοχασμού, που στα τέλη ενός πολυκύμαντου αιώνα φτάνουν από παράπλευρους δρόμους στο ίδιο σημείο - αφετηρία ή προορισμό, δεν έχει σημασία... □

Το σπίτι («Ταξίδι στα Κύθηρα»).

Ο ΜΑΡΤΙΟΣ ΤΗΣ ΓΛΥΠΤΙΚΗΣ

**Τέσσερις
διαφορετικές
εκφράσεις στον χώρο
της γλυπτικής, από
τις πιο ενδιαφέρουσες
εικαστικές παρουσίες,
τον Μάρτιο.**

ΣΤΗΝ ΑΥΓΗΝ την θορυβώδη πόλη της Αθήνας, την πόλη αχόμα των βλαβερών αερίων, λόγω της ατελούς των καύσεως, όπου κοντά σε αυτά διάφορα σήματα, νοήματα, μηνύματα ίπτανται και μπερδεύονται, δυσκολεύοντας την επικοινωνία, (που ούτως ή άλλως είναι δυσχερής), υπάρχουν κάποιοι χώροι που αλλάζουν το σκηνικό. Είναι ορισμένες αίθουσες Τέχνης, με χαμηλό προφίλ, στις οποίες διακρίνεται μια ποιοτική συνέπεια αξιοσύστατη, αναφορικά με τα έργα και τους καλλιτέχνες που παρουσιάζουν. Μια από αυτές είναι το ΑΡΤΙΟ, όπου μετά την εκπληκτική έκθεση που είδαμε εκεί του Μάριου Σπηλιόπουλου, με το «Μελισσών Μυστήριο», αυτήν την περίοδο μπορεί κανείς να δει ένα σύνολο έργων του Κώστα Φωτόπουλου.

Τα γνωστά του άνθη —που θα μπορούσαν να παραπέμψουν σε μια εικαστικού τύπου Μπωντλαιρική ατμόσφαιρα, με τα πριονωτά ή βελόσχημα φύλλα τους να σαρχάζουν τον ναρκισσισμό της μεταλλικής τους βλάστησης— καθώς φυτρώνουν μέσα από τετράπλευρα ή παραλληλεπίπεδα σχήματα, τούτην την φορά παρουσιάζονται σε ένα ιώδες και άλικο χρώμα. Η δραστηριότητα των μορφών, η κίνηση και η ενέργεια που εκπέμπουν συνδέεται με τις υψίσυχνες εντάσεις του πορφυρού χρώματος κι ετεροκαθορίζει η μια παράμετρος την άλλη, σε

αυτή την εγκατάσταση (*installation*) που είναι από τις πιο επιτυχημένες του καλλιτέχνη.

● ● ●

Μια σειρά μορφικών σχηματισμών, κατασκευασμένων με γάζες, αποτελούσε την έκθεση με το «περιβάλλον» που δημιούργησε στην γκαλερί «3» της οδού Φωκυλίδου, η Δάφνη Κωστοπούλου. Το σκεπτικό της προβληματικής στα έργα αυτά της Δ.Κ. αφορούσε σε μια παραλληλία: από την μια πλευρά ο μίτος (το νήμα) μορφοποιούσε με τις περιπτώξεις του υλικού του δομικούς άξονες, σχηματίζοντας αναγλυφοποιημένες κι αινιγματικές φόρμες. Από την άλλη πλευρά η πλοκή

του Οιδιπόδειου μύθου, κάνοντας αναφορές στο φως της συνειδησιακής γνώσης και στην αναζήτηση των καταγωγικών αφετηριών της αλήθειας, ψηλαφούσε τα κράσπεδα ενός μεταφορικού και αναγωγικού σχηματισμού. Το αισθητικό αποτέλεσμα ήταν πειστικό και τα έργα υποβλητικά. Με ενδιαφέρον αναμένουμε το επόμενο βήμα της Δ.Κ.

● ● ●

Ενσωματωμένα *objets trouvés* σε κορμούς ξύλινους ήταν τα γλυπτά της Αλεξάνδρας Αθανασιάδη. Η εξπρεσιονιστική τους πλαστικότητα και η υφολογική διαλεκτική των υλικών τονίζει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα

Από τους
«Κορμούς» της
Αλεξάνδρας
Αθανασιάδη.

Κεραμικό γλυπτό
της Ειρήνης
Γκόνου.

αυτών των γλυπτών, που στο τελετουργικά στοιχειοθετησαν παρουσία τους στον χώρο. Σκουριές και χοϊκά χρώματα, σκιές και φώτα, οξυδώσεις κι αποφλοιώσεις συνέτειναν στην ανάλυση και στην δυναμική πανασύνταξη των τμημάτων της ύλης που συναρμολογούν, ενώ αναιρούσε την ενότητά τους συγκροτώντας αυτοδύναμα ληπερίοπτα σύνολα, που δραστηριοποιούσαν την μνήμη.

● ● ●

Η Ειρήνη Γκόνου, αντίθετα, μέσα από ένα κλίμα νοσταλγίας για τον κόσμο που χάνεται, στα δικά της κεραμικά γλυπτά συνάρμοσε τύπους και θεματικές επιλογές από τον ρεαλισμό και τον νεοκλασικισμό, δραστηριοποιώντας το συναισθηματικό.

Στην δική της έκθεση στην γκαλερί «4» στην οδό Σκουα είδαμε μια ενδιαφέρουσα ποικιλία εκδοχή για την λειτουργία της φθοράς και των αποσπασμάτων που τα κατάλοιπα εμφανίζουν. Θα συνιστούσα λήψη προσοχής στον εξωραϊσμό παράγοντα, που θα ενδυνάμωνε περισσότερο την μουσικότητα που αποπνέει από το σύνολο.

Αθηνά Σχινιά

ΜΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

**Το «Ρόσμερσχολμ»,
σως περισσότερο από
άλλα έργα του
Ίψεν, φαίνεται
ανοιχτό σε
διαφορετικές
αναγνώσεις, χάρη
στην αμφιθυμία των
χαρακτήρων και τον
πολυεπίπεδο
προβληματισμό.
Όσο, η παράσταση
στο «Απλό Θέατρο»
μιμνήσκει σε έναν Ίψεν
ρεαλιστή και
κοινωνικό
αμορφωτή, μάλλον
αποφεύγοντας την
αντιφατικότητα του
έργου.**

IMMENO προς το τέλος
περιπλάνησης του Ίψεν
Ευρώπη, το «Ρόσμερ-
μ» ανήκει στην δεύτερη
συγγενική περίοδο του συγ-
γραφέα, όταν αναδεικνύει πρω-
ταγωνιστές χαρακτήρες που έρ-
χονται σε σύγκρουση με το κοι-
νωτικό κατεστημένο και την αυ-
τονομία του ηθικού. Άριστα αρχι-
τεκτονημένο, ακολουθεί την
κλαστική αναλυτική δομή των
19ου αιώνα ιφενικών έργων,
και χαρακτηρίζεται από τον χώρο και
τον χρόνο.
Όμως, παρά τις ομοιότητες,
το ενδιαφέρον του συγγρα-
φέα εστιάζεται στην ιδεολογική
παράθεση και συνακόλουθα
εσώτερο κόσμο των η-
ρώων. Στο έργο, υπάρχει η
έντονη συντηρητικότητα και φι-
λοσοφικών, καθώς η παραδο-
τική τάξη συγκρούεται με τις
νέες ιδέες. Όμοια, υπάρχει ο α-
νταρχικός διανοούμενος, δέ-
σμενος του κοινωνικού του περι-
βάλλοντος και ευάλωτος στην

εχμετάλλευση ενός πολιτικού
κατεστημένου. Ακόμη, η αντί-
θεση του με την ισχυρή θήλεια
προσωπικότητα, σε μία σχέση
εξάρτησης που όμως αντιστρέ-
φεται, όπως η γυναίκα, εθισμέ-
νη να επενδύει στην μεγαλοσύνη
του συντρόφου της, προσκρούει
στην αδυναμία του.

Αυτά συνθέτουν ένα πρωτο-
γενές πεδίο που ικανοποιεί την ορθο-
λογιστική σκέψη αλλά και την
μεταγενέστερη ψυχολογική
αναδίφηση. Έτσι, ο θεατικός
Μ. Ράσσελ διαβλέπει στο έργο
την νικητική ηθική, μόνο που ο
ιφενικός υπεράνθρωπος είναι
συνήθως γυναίκα. Αντίθετα, ο
Σ. Φρόντ ανιχνεύει στην ηρω-
ίδα υποσυνείδητες διεργασίες
που στοχεύουν στην επανάληψη
της πατρικής αιμομιξίας. Κυ-
ριαρχο το οιδιπόδειο, τροφοδο-
τεί εις το διηνεκές παραπλήσιες
συμπεριφορές.

Ο σχολιασμός δοκιμάζει την
ιδιοφυία του Ίψεν αλλά και την
σηματοποιεί, χάνοντας μέρος
από την γοητεία του έργου.
Μέσα από τις συγκεκριμένες
καταστάσεις, ο συγγραφέας
μάλλον στοχεύει στην σύλληψη
του καθολικού και πανάρχαιου.
Αντλώντας από την πολιτιστι-
κή παρακαταθήκη, επιλέγει εν-
δεικτικές ονομασίες και επικα-
λείται εκφράσεις που υποβάλ-
λουν συμβολική σημασιοδότη-
ση. Όπως θα το αποδείξει στα
μεταγενέστερα έργα του, ο Ί-
ψεν, στο κατώφλι του γήρατος,
ελκύεται όλο και περισσότερο
από τον συμβολισμό και τις αρ-
χετυπικές μορφές, δίνοντας
στην δραματουργία του διαφο-
ρετική προοπτική.

Αναγκαστικά η μετάφραση
στερείται την αμφισημία της
γλώσσας με την οποία παίζει ο
συγγραφέας, ωστόσο ο δραμα-
τικός λόγος της Μ. Αδάμ εναρ-
μονίζεται με τις διακυμάνσεις
του πρωτότυπου. Και ο Α. Αν-
τύπας παρακολουθεί με ευαι-
σθησία τον ρυθμό του ιφενικού
λόγου· όμως δεν φαίνεται να
γοητεύεται από όσα, χωρίς να

Η Π. Πατεράκη
στην
παράσταση
του
«Ρόσμερσχολμ».

κατονομάζονται, ερεθίζουν υ-
παινικτικά την μνήμη. Η παρά-
σταση ακολουθεί την αλυσιδω-
τή διαδοχή αιτίας - αιτιατού,
αλλά οι ανάγλυφοι χαρακτήρες
δείχνουν να προσκρούουν στην
κατακλειδα της διπλής αυτο-
κτονίας που εμφανίζεται μάλ-
λον παράλογη, ως τελεσιδική ε-
πιταγή του πεπρωμένου. Μία
κατάληξη που παραπέμπει, έ-
στω και εκ των υστέρων, στην
διάχυτη αλληγορία του έργου.

Γυμνό το σκηνικό του Γ.
Πάτσα δεν αναδύει εκείνη την
πνιγνή ατμόσφαιρα των πα-
λαιών αρχοντικών. Αντίθετα, η
μουσική της Ε. Καρανδρού
διαστέλλει καθοριστικά τον χώ-
ρο.

Η Ρεβέκκα Βεστ δεν διαθέτει
την συνήθη στερή δομή των ι-
φενικών ηρωιδών, συχνά οι
πράξεις της φαίνονται ανακό-
λουθες, αλλά ταυτόχρονα τόσο
προμελετημένες που απο-
κλείουν το ορμέφυτο. Η αυτο-
κυριαρχία και ήρεμη αποφαι-
στικότητα της Ρ. Πατεράκη
μάλλον εξαφανίζουν το ακαθό-
ριστο και πρωτόγονο στοιχείο
της ανθρώπινης ψυχής που αρ-
χίζει να ανακαλύπτει ο Ίψεν.
Απέναντί της, ο ιδεαλιστής Ρό-
σμερ αποδίδεται από τον Σ. Λι-
βαθινό αβέβαιος και ενοχικός,
τόσο εγωκεντρικός που σχεδόν
εκπλήσσει η απροσδόκητη ευαι-
σθησία του στην τελική εξοδό.

Στον καθηγητή Κρολλ, υ-
πέρμαχο της συντηρητικής τά-
ξης, ο Κ. Μεσσάρης τονίζει την

αυστηρότητα, απαλείφοντας
τους χαμηλούς τόνους που α-
παιτεί η εμπάθεια της αντιδρα-
στικής δύναμης. Ο Χ. Νίνης
βλέπει στον φιλελεύθερο εκδότη
Μόρτενσγκωρ, μάλλον τον
πραγματιστή παρά τον αρριβί-
στα ιδεών.

Συχνά στα ιφενικά έργα, κά-
ποιοι δευτερεύοντες χαρακτήρες
λειτουργούν ως καταλύτες. Στο
«Ρόσμερσχολμ», υπάρχουν ο
πρώην δάσκαλος του Ρόσμερ
Μπρέντελ και η οικονόμος, κυ-
ρία Χέλσετ. Ο Μπρέντελ, ένας
παρωχημένος επαναστάτης με
δονκιχωτικές τάσεις που ο συγ-
γραφέας σχεδόν ταυτίζει με τις
κινήσεις του πεπρωμένου απο-
δυναμώνεται, καθώς ο Γ. Μω-
ρογιάννης σχιαγραφεί έναν τα-
λαίπωρο, ελαφρά γελοίο, πένη-
τα. Σε αντίθεση, η κυρία Χέλ-
σετ της Κ. Καραγιάννη είναι
μία διακριτική παρουσία που
τρώγεται από τις δεισιδαιμονίες
και τις προλήψεις, ο πόλος του
έργου που ριζώνει στην λαϊκή
παράδοση.

Ο 19ος αιώνας χρειαζόταν
το μύθο του κοινωνικά μαχόμε-
νου συγγραφέα και ο Ίψεν, με
τα αποκαλούμενα ρεαλιστικά
του έργα, φαίνεται να ενδίδει.
Ωστόσο, ο ρομαντικός Σκανδι-
ναβός μάλλον αποκρύβει, στην
μαγική σημασία των λέξεων και
την υπαινικτικότητα των εκ-
φράσεων, μία μυστικιστική
σύλληψη του κόσμου.

Μ. Θεοδοσοπούλου

Προς πώλησιν το Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας;

του Ρεπόρτερ

Πολύς θόρυβος ξεσηκώθηκε τελευταία με την φήμη που απλώθηκε ξαφνικά και που έλεγε ότι καταργείται το Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τράπεζας —το σημαντικότερο ίσως στην Ελλάδα και με ποικίλες δραστηριότητες. Όταν η φήμη έφτασε να γίνει είδηση στις εφημερίδες, έσπευσαν να την διαφύσουν τόσο ο διοικητής της Εθνικής κ. Βρανόπουλος όσο και ο προϊστάμενος του Ιδρύματος κ. Ε.Χ. Κάσδαγλης, και διαβεβαίωσαν ότι το ίδρυμα συνεχίζει απρόσκοπτα το έργο του, για το οποίο μάλιστα διατίθεται φέτος προϋπολογισμός 54 εκατ. δραχμών.

μόνο το Μορφωτικό Ίδρυμα αλλά και το Ιστορικό Αρχείο της, για το οποίο, δυστυχώς, κανείς δεν μίλησε. Σήμερα, το Ιστορικό Αρχείο εκποιείται, ήδη η Τράπεζα βρίσκεται σε διαπραγματεύσεις με μεγάλο συλλέκτη, ο οποίος —όπως λέγεται— προσφέρει το ποσόν του ενός δισεκατομμυρίου για να το αποκτήσει!

Από το 1841!

Το Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας είναι ένα από τα ελάχιστα ερευνητικά κέντρα του τόπου, όπου κατά συστηματικό τρόπο προωθείται η μελέτη της οικονομικής ιστορίας μας. Τα αρχεία της Εθνικής Τράπεζας που βρίσκονται αυτή την στιγμή ταξινομημένα στο Ιστορικό Αρχείο είναι ένα σύνολο με περίπου τρία εκατομμύρια έγγραφα και πολλές εκατοντάδες κατάστιχα που ξεκινούν από την ίδρυση της Τράπεζας, το 1841 και φτάνουν μέχρι και σήμερα. Η αξιοποίησή τους, όμως, έχει φτάσει ως τώρα μέχρι το 1940.

Τα ιστορικά αρχεία αποτελούν τους θεματοφύλακες της ιστορικής μνήμης και γνώσης. Με το πρόσχημα των οικονομικών περιστολών, η Εθνική Τράπεζα αποφασίζει να πουλήσει το Ιστορικό Αρχείο της και μάλιστα σε μια εποχή με μύριους κινδύνους, που η εθνική ταυτότητα πρέπει να διαφυλαχτεί με κάθε μέσο και τρόπο, χωρίς να αναλογίζεται κανείς την πλούσια και ανεκτίμητη προσφορά των αρχείων.

Μπορεί το Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τράπεζας να μην κλείσει τελικά, όπως τουλάχιστον διαβεβαιώνουν οι αρμόδιοι. Ωστόσο, απ' ό,τι λέγεται, η Τράπεζα βρίσκεται σε διαπραγματεύσεις με μεγάλο συλλέκτη, για να πουλήσει το Ιστορικό Αρχείο της. Ένα αρχείο μοναδικό σε υλικό, όπου κατά συστηματικό τρόπο προωθείται η μελέτη της οικονομικής ιστορίας του τόπου

Μετά την μεταπολίτευση, επί πρωθυπουργίας Κωνσταντίνου Καραμανλή, εντατικοποιήθηκαν οι προσπάθειες για λειτουργία σύγχρονων αρχείων στις κρατικές τράπεζες σε μια προοπτική εναρμόνισης με τα ισχύοντα στο σύγχρονο κόσμο. Τότε επανιδρύεται και το Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας, επί διοικήσεως Ε. Χριστοδούλου.

Τους τελευταίους μήνες, δυστυχώς, γινόμαστε μάρτυρες μιας σοβαρής υποχώρησης στον τομέα της λειτουργίας των αρχείων. Το αρχείο της Εμπορικής Τράπεζας, πλούσιο σε μικροφωτογραφικό υλικό και τραπεζικά βιβλία, το οποίο είχε ξεκινήσει από το 1982 ένα σημαντικό πρόγραμμα στον τομέα της ιστοριογραφίας έκλεισε, καθώς επίσης και το αρχείο της Αγροτικής Τράπεζας.

Σήμερα, συζητιέται πλέον σοβαρά η πώληση του Αρχείου της ΕΤΕ, του σπουδαιότερου ίσως οικονομικού αρχείου του τόπου, μετά από τα Γενικά Αρχεία του Κράτους, όταν μάλιστα αυτό λειτουργεί από το 1923 και έχει να επιδείξει ένα σοβαρότατο επιστημονικό έργο. Σε αυτό ασχολούνται δεκατρείς μόνιμοι υπάλληλοι, μεταξύ των οποίων ένας διοικητικός προϊστάμενος, μια επιστημονική υπεύθυνη, ένας κλητήρας και

μια καθαρίστρια. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο περισσότεροι από τους εργαζόμενους είναι πανεπιστημιακής μόρφωσης, με μεταπτυχιακές σπουδές και έχουν αποκτήσει μια μοναδική εξειδίκευση στις αρχειακές εργασίες.

Διάσωση και ταξινόμηση

Τα ερευνητικά προγράμματα, παρ' όλα τα οργανωτικά προβλήματα που αντιμετώπισαν τα τελευταία χρόνια, απέδωσαν έργο αξιολόγο, αλλά έχουν ήδη σταματήσει. Η αναντικατάστατη συνεισφορά του ιστορικού αρχείου ήταν και είναι ο εντοπισμός, η διάσωση, η ταξινόμηση και η αποδελτίωση του πρωτότυπου και πολύτιμου για όλες τις κοινωνικές επιστήμες υλικού, εργασίες απαραίτητες για να γίνει το υλικό προσπελάσιμο στην έρευνα. Αξίζει να επισημανθεί εδώ ότι η ΕΤΕ για πολλά χρόνια από την ίδρυσή της κατείχε περισσότερο από το 80% όλων των τραπεζικών εργασιών που γίνονται στην Ελλάδα. Έτσι, τα τεκμήριά της αφορούν όλους τους τομείς της οικονομίας είναι μοναδικά σε πληροφορίες για την κοινωνική και οικονομική ιστορία του νεοελληνικού κράτους.

Οι εργαζόμενοι στο Ιστορικό Αρχείο της ΕΤΕ φροντίζουν ώστε να παραδίδεται τακτοποιημένο το υλικό προς μελέτη στους ερευνητές. Το υλικό αυτό ταυτόχρονα μικροφωτογραφίζεται. Σε τακτά χρονικά διαστήματα γίνεται επίσης η εισροή νέου υλικού. Ακόμη και σήμερα, τόσο στους ασφυκτικούς χώρους των Γενικών Αρχείων της ΕΤΕ, όσο και στα υπόγεια επαρχιακών κυρίως υποκαταστημάτων, υπάρχει αξιοποιήσιμο υλικό που απειλείται από την υγρασία, τα νεύρα, τα ποντίκια και από την φθορά του χρόνου...

Η ΕΤΕ, πιστή στο γενικότερο πνεύμα της κυβέρνησης που θέλει να απαλλαγεί από ό,τι ανήκει στο κράτος και κατ' επέκταση στον ελληνικό λαό, φροντίζει να πουλήσει τα ιστορικά αρχεία της σε έναν ιδιώτη, ο οποίος μάλιστα κανείς δεν ξέρει πώς θα τα χρησιμοποιήσει. Η δικαιολογία των οικονομικών περιστολών είναι άραγε αρκετή για την ιδιωτικοποίηση των αρχείων;

ΕΚΘΕΣΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ

Η Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΣΑΝ ΕΚΘΕΣΙΑΚΟ ΥΛΙΚΟ:

ο σημείωμα αυτό έχει αφορμή τις «ανησυχίες» που γεννά οποιαδήποτε έκθεση και ιδιαίτερα μια έκθεση αρχιτεκτονικής. Ειδικότερα όμως αναφέρεται στην έκθεση Ελληνικής αρχιτεκτονικής στη *Bienalle* της Βενετίας το πεπτέμβριο του 1991.

Ανέστηκα τη λέξη «ανησυχίες» από το άρθρο του Σημαιοφορίδη στο Βήμα της Κυριακής (8/12/91) το οποίο σχολίασα με επιστολή μου στο ίδιο. Η επιστολή μου όμως δεν δημοσιεύτηκε κι έτσι αποφάσισα να την συμπληρώσω, κατά το δυνατό, με όσα η χρονική απόσταση απαιτεί και να επισείω το συμπληρωμένο αυτό κείμενό μου στο «ΒΗΜΑ» ελπίζοντας στην καλύτερη τύχη του.

Ερωτηθήκαμε αν αυτός ο υλικός, που στην συγκεκριμένη περίπτωση είναι το περίπτερο της έκθεσης, θα πρέπει να επιβάλλει στους εκθέτες να τον κυριεύουν και να τον σβήνουν. Είναι γεγονός ότι η κάθε έκθεση έχει και τον υποδοχέα

και τον διάλογο εκθεσιακού υλικού και υποδοχέα προκύπτει η αρχιτεκτονική στην πιο βαθιά της έννοια. Η τελική πρόταση λοιπόν είναι μια εύγλωττη απάντηση στην ερώτηση: ποιος είναι ο χαρακτήρας και το ύφος του κάθε εκθεσιακού εγχειρήματος.

Όσο το συμπέρασμα από τον διάλογο στην *Bienalle*, να είναι το ίδιο μάθημα αρχιτεκτονικό: να δούμε έτσι όπως αρμόζει μια αρχιτεκτονική ματιά, να μην αν δεν ξεχωρίσουμε το περιεχόμενο, να μην την αρχιτεκτονική όλα συνοψίζουμε: η εικόνα που εκτίθεται ο υποδοχέας που την δέχεται ο θεατής - περιπατητής ο οποίος, αλλά και το οποίο —αν υπάρχει— που κρύβεται πίσω από τις προσόψεις. Η έκθεση λοιπόν τα έργα μιμνηστικά ή αναπαριστούν, να μην την προσοχή, απαιτούν και την εξιχνίασή τους.

Η έκθεση αντικείμενο - άνθρωπος, να μην χιμάστηκε με διαφορετικό τρόπο, να μην κάθε μία από τις προτά-

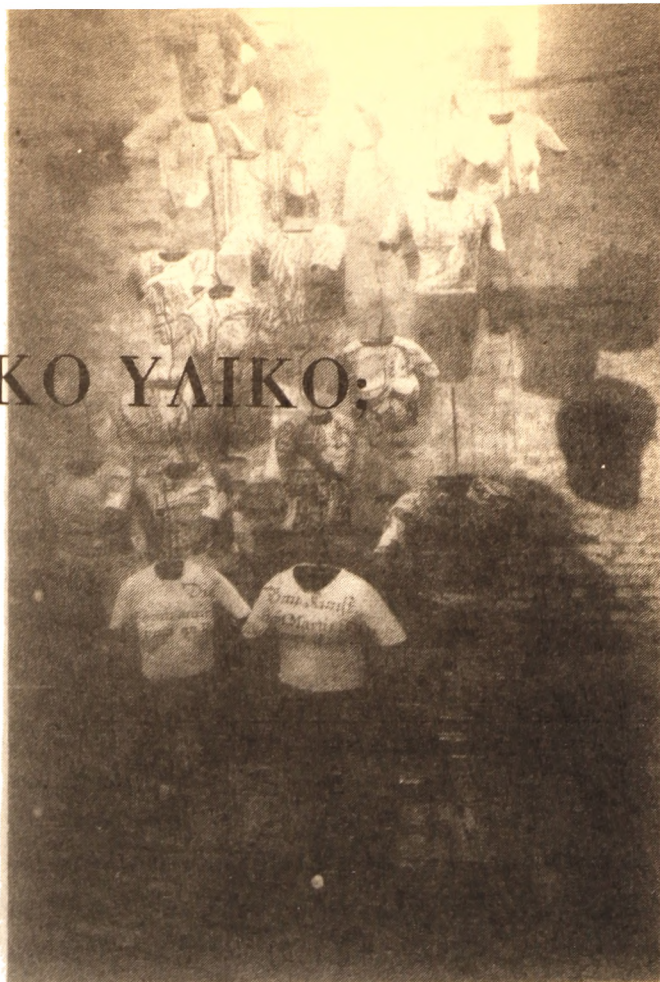
σεις της Ελληνικής συμμετοχής στην *Bienalle* της Βενετίας. Κι αυτή την κριτική, «τεκμηριωμένη», την περιμένουμε ακόμα να γίνει!

Ο Γ. Σημαιοφορίδης επιχειρώντας να προσεγγίσει το πρόβλημα στο *Βήμα της Κυριακής* (8/12/91) συνοψίζει, κρίνει και έμμεσα αξιολογεί, ξεχωρίζοντας από την Ελληνική συμμετοχή, την έκθεση του περιοδικού «Τεύχος» με τις προτάσεις για το Ελληνικό περίπτερο και την έκθεση Δ. Πικιώνη. Το μέλλον και το παρελθόν: δύο πόλοι που προκαλούν την Ελληνική αρχιτεκτονική καθώς γράφει. Οι άλλες δύο εκθέσεις, που παραπέμπουν στο «παρόν» αποσιωπούνται, κρίνονται ίσως έτσι έμμεσα, ως μια λιμνάζουσα πραγματικότητα, αδιάφορη. Ένα «παρόν» που δεν προκαλεί «ανησυχίες».

Η *BIENALLE* της Αρχιτεκτονικής λοιπόν στη Βενετία ήταν στο σύνολό της, ένας τόπος που προκαλούσε και προσκαλούσε την κριτική και το διάλογο, συμπυκνωμένη παρουσίαση και Έκθεση του παγκόσμιου αρχιτεκτονικού γίγνεσθαι.

Είδαμε εκεί σχέδια μακέτες, σκίτσα, φωτογραφίες έργων ακόμα και προσώπων όπως στο γαλλικό περίπτερο, με τα πορτραίτα των 40 νέων αρχιτεκτόνων. Είδαμε το περίπτερο της *Electa* του

Στην τελευταία Μπιενάλε αρχιτεκτονικής της Βενετίας ξεχώρισε η εργασία της Αρχιτεκτονικής Σχολής Θεσσαλονίκης

Stirling, ένα ζωντανό αρχιτεκτονικό έργο, είδαμε και τα περίπτερα των κρατών: αδιάφορα, κοινά, έξυπνα, πλούσια, φτωχά —άλλες φορές να υποδέχονται απλά το αρχιτεκτονικό έργο, άλλες φορές να το αναδεικνύουν, άλλες φορές να το καταστρέφουν. Είδαμε και τους αρχιτέκτονες, παρόντες, να σχολιάζουν, να φλυαρούν, να στοχάζονται για το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον της αρχιτεκτονικής. Για μια άλλη φορά, διαπιστώσαμε τις εγγενείς δυσκολίες έκθεσης του αρχιτεκτονικού έργου.

Ίσως εκεί, στην έκθεση αρχιτεκτονικής, να ζυγιάζεται η κρίσιμη σχέση ανάμεσα στα αντικείμενα και τους ανθρώπους, τις διαδοχές και τις στάσεις, τη δύναμη του κενού και την παρουσία του πλήρους, τις «εισπνοές» και τις «εκπνοές» του εκθεσιακού χώρου, όπως ακριβώς του κάθε κατοικημένου χώρου.

Δεν προκαλεί λοιπόν η έκθεση του «παρόντος» που αναφέρεται στο γίγνεσθαι της Ελληνικής αρχιτεκτονικής, ούτε διάλογο, ούτε ερωτήσεις, ούτε σχόλια, ούτε φυσικά ακόμα αποδοχή, ούτε όμως και αμφισβήτηση. Πρόκειται για ένα παρόν ανούσιο, υπεροπτικό μήπως; ή αδιάφορο για τα όσα συμβαίνουν στο άμεσο ή ευρύτερο περιβάλλον;

Θα μου πείτε, τι θα θέλατε λοιπόν, να προσεγγίσει η κριτική ένα έργο που παρουσιάζεται με πολύ λίγα στοιχεία με μια φευγαλέα αν και κατά τα άλλα «ευρεπής» από ότι έγραψαν παρουσια-

ση, που νήξεις μόνο περιέχει και όχι «πραγματική» έκθεση με όλα τα ρίσκα που αναλαμβάνει και κάθε προ-βολή μιας πρό-τασης; Πίσω από τις προβαλλόμενες «ανησυχίες» όμως που αναφέρονται μόνο στο παρελθόν και το μέλλον της Ελληνικής αρχιτεκτονικής, κρύβεται ένα κομμάτι της πραγματικότητας. Γιατί αν δεν έχει κανείς απαίτηση από τους ξένους κριτικούς και θεωρητικούς να αρκεστούν σε μια «ελλειπή πιθανόν πληροφόρηση, για να διατυπώσουν κάποια άποψη, από τους «παρόντες» Έλληνες κριτικούς περιμένει να «ανησυχούν» ιδιαίτερα για το οποίο παρόν: Για το νόημα που καλύπτει ή φανερώνει, για το τι κρύβεται πίσω από τις προσόψεις και για το τι κρύβεται πίσω από τα σχέδια, θα περίμενε να ανησυχούν ακόμα για τις «προθέσεις» όλων που «χτίζουν» αυτό το παρόν, το εκτιθέμενο αλλά και το μη εκτιθέμενο, το πολλά υποσχόμενο ή το απορρηπτικό. Το παρόν όμως υπάρχει, είτε το θέλει η κριτική είτε όχι και «ανησυχεί» ιδιαίτερα τους αρχιτέκτονες, που επιχειρούν να επιβιώσουν μέσα σε αυτό το συχνά τυραννικό αδιάφορο έως και εχθρικό «παρόν», μέσα στο οποίο διακαώς επιχειρούν να αρθρώσουν κάποιο αρχιτεκτονικό λόγο.

Και το ερώτημα είναι: δεν γεννάει «ανησυχίες» και μόνο η επιλογή του θέματος των Δημόσιων κτιρίων στην Ελλάδα, για την προβολή τους στην *Bienalle*;

Άραγε αυτοί που διατύπωσαν την πρόταση γι' αυτή την Έκθεση, ανησυχούν πραγματικά για

το δημόσιο χώρο και τη στάση της Πολιτείας απέναντι στην Αρχιτεκτονική; Γιατί τότε, μετά την Έκθεση της *Biennale* δεν εξακολουθούν να ανησυχούν; Όταν διατυπωθούν με σαφήνεια οι λόγοι που τους οδηγούν στην αδιαφορία ή στην ανησυχία ίσως θα έχουμε κάνει ένα βήμα στη σωστή κατεύθυνση. Απαιτείται επαγρύπνηση και συνέχεια στις μεθοδεύσεις, αν φιλοδοξούμε να τεθεί κάποτε η αρχιτεκτονική όπως στην Ολλανδία στην ύψιστη θέση των Πολιτισμικών δραστηριοτήτων.

Η μήπως από την έκθεση και από τη γενικότερη διερεύνηση της κατάστασης της αρχιτεκτονικής δημοσίων κτιρίων στην Ελλάδα προέκυψε ότι δεν υπάρχει λόγος «ανησυχίας» ότι όλα πάνε καλά και ότι αλλού πρέπει να κατευθύνονται οι προβληματισμοί μας.

Εγώ απλά εδώ θα ήθελα να σημειώσω μια και γνωρίζω αρκετά το θέμα από τα μέσα, ότι στο Πανεπιστήμιο Κρήτης π.χ. η Φιλοσοφική Σχολή, η οποία είχε εκτεθεί στην *Biennale*, έχει σταματήσει να κτιζεται από το 1989 και ούτε καν το μικρό τμηματάκι που χτίστηκε, το Παιδαγωγικό Ι, έχει αν όχι λειτουργήσει, τουλάχιστον μια στοιχειώδη φροντίδα συντήρησης, αντίθετα μεταβάλλεται καθημερινά σε ερείπιο και βοσκότοπο. Δεν ξέρω αν αυτές είναι «ανησυχίες» με το νόημα που θέλει να αποδώσει στο κείμενό του ο Γ.Σ. όμως είναι τουλάχιστον ένα «παρόν» που απειλείται και προοιωνίζει ένα προβληματικό μέλλον.

Το αρχιτεκτονικό «παρόν» όμως δεν κτιζεται μόνο με κτίρια, για το λόγο αυτό ακριβώς οι απαιτήσεις μας από την κριτική γίνονται περισσότερες και η ανάγκη για μια καλή λειτουργία της όρασης του κριτικού της αρχιτεκτονικής γίνεται επιτακτική. Όπως γράφει ο *Le Corbusier* στην εισαγωγή του «*Entretien*»: «Αυτό που έχει σημασία δεν είναι μόνο να βλέπουμε, αλλά να βλέπουμε αυτά που βλέπουμε».

Αλλά για να μη μείνει μόνο μια αρνητική άποψη από αυτό το κείμενο οφείλουμε να σημειώσουμε εδώ, ότι εκτός των άλλων που είδαμε στη Βενετία, χαρήκαμε την παρουσία, το «παρόν» της Αρχιτεκτονικής Σχολής της Θεσσαλονίκης.

Η θεατρικότητα, ως στοιχείο του αρχιτεκτονικού λόγου, είχε τοποθετηθεί εκεί γλαφυρά και ποιητικά. Στο μαγικό χώρο της (*orderia* με τα μεγάλα ύψη και το μυστικό λόγο που αναδύεται από τους τοίχους, τη στέγη, τα σοφά ανοίγματα, ανάμεσα στη γραμμική παράθεση των προτάσεων των διαφόρων αρχιτεκτονικών σχολών, η Θεσσαλονίκη ήταν «παρούσα». Μια πρόταση κεφάλι, αποτέλεσμα ομαδικής δουλειάς με όλες τις γνωστές χαρές που αυτή συνεπάγεται. Ένας χώρος «ποιητικός» που προέκυψε από τη συνεργασία. Μια ομάδα από διδάσκοντες και σπουδαστές έστησαν αυτόν τον «αφηγηματικό» θεατρικό χώρο, απ' ότι μάθαμε έβαλαν σε λειτουργία παλιές ξεχασμένες μηχανές: τυπώματα, χαράγματα, σχέδια αρχιτεκτονικά που γίνονται στάμπες και ξεχύνονται στο χώρο —στο δάπεδο, στους τοίχους ή αιωρούνται πάνω στο ένδυμα μιας τεράστιας αναρτημένης κούκλας. Η Αφροδίτη, η Θεά της Ομορφιάς, η Αρχιτεκτονική, η Θεά Εστία; Μια σκηνοθετημένη ευρηματικά παρουσίαση, που τοποθετεί τις «ανησυχίες» μας για να χρησιμοποιήσουμε τον όρο του Γ. Σημαιοφορίδη πάνω σε καίρια προβλήματα της αρχιτεκτονικής θεωρίας: η σχέση της ποίησης και της κατασκευής, το θέμα του Θεατρικού χώρου, καθώς και της αναζήτησης μιας θεατρικότητας, που δεν προδίδει το κτίριο, που δεν στοχεύει μόνο στο Θέαμα, δεν αναζητεί μόνο θεατές και επισκέπτες αλλά ενεργοποιεί τις κινήσεις και τα σώματα να κατοικήσουν τους χώρους, να «παίξουν», να συμμετάσχουν στο αιώνιο παιχνίδι του κρυφού και του φανερού που προκαλεί τον αρχιτεκτονικό στοχασμό εδώ και αιώνες...

Σουζάνα Αντωνανάκη
Αρχιτέκτων

1. Η κριτική μιας έκθεσης δεν περιορίζεται φυσικά μόνο στις σχέσεις που αναφέρω, επεκτείνεται π.χ. και στον κατάλογο που την συνοδεύει, που αποτελεί τη στήριξη και την προβολή της στο μέλλον. Είναι γνωστές οι ασφυκτικές προθεσμίες και οι οικονομικές δυσκολίες της συγκεκριμένης έκθεσης όμως οι τρεις εκθέσεις είχαν κατάλογο. Για την έκθεση Πικιώνη χάθηκε μια μοναδική ευκαιρία.

Σημειωματάριο

ΘΕΑΤΡΟ

□□ Δύο καινούριες, ανοιξιάτικες παραστάσεις στο Εθνικό Θέατρο: Στην Κεντρική Σκηνή, «Οι Εγκληματίες» του αυστριακού συγγραφέα Τέοντορ Τάγκερ, που υπογράφει με το ψευδώνυμο Φ. Μπρούνκερ, σε σκηνοθεσία Α. Σολομού. Δείγμα του «νέου αντικειμενισμού» που ανθεί τα τελευταία χρόνια της δημοκρατίας της Βαϊμάρης, λίγο πριν τον Ιρίαμβο του Εθνικοσοσιαλισμού. Έργο πολυπρόσωπο διακρίνον-

ται οι Τ. Βουλαλάς, Ο. Δαμάνης, Δ. Λιγνάδης, Β. Ευταξόπουλος Β. Κρούσκα.

□□□ Και στη Νέα Σκηνή, «Αστραπή στο Δάσος» του Κ. Ασημακόπουλου, Α' Κρατικό Βραβείο Θεάτρου 1976. Ένα τερπνό, σκηνικό παιχνίδι σε σκηνοθεσία Μ. Βασιλείου και μουσική Γ. Σπανού. Στο στόχαστρο πάλι ο Νεοέλληνας και όσα έχει μάλλον οριστικά απωλέσει.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

□□ Ο «Φωτογραφικός Κύκλος» παρουσιάζει έκθεση φωτογραφίας των μελών του στο Κέντρο Τεχνών του Πάρκου Ελευθερίας. Διάρκεια, ως 2 Απριλίου.

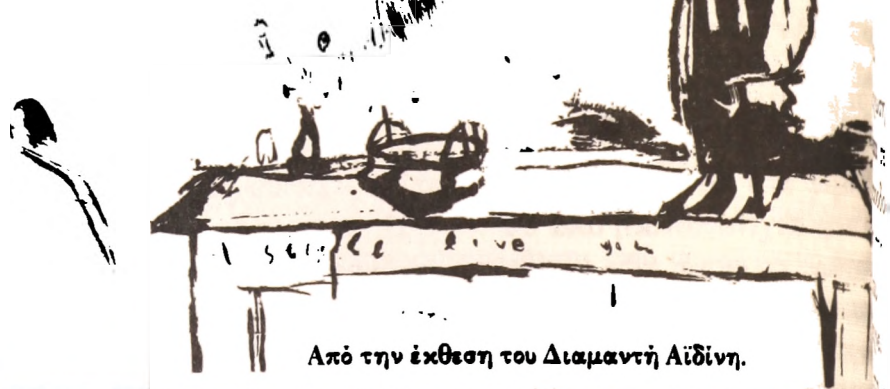
□ Έκθεση με μακέτες, σχέδια και φωτογραφίες των αρχιτεκτόνων Αντολφ Λουζ και Λε Κορμπυζιέ θα λειτουργεί ως τις 4 Απριλίου στο Βελλίδιο Πολιτιστικό Κέντρο, Τσιμισκή 77, στην Θεσσαλονίκη. Η έκθεση συνδιοργανώνεται από το ΤΕΕ (Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας) κι από τα περιοδικά «Κτίριο» και «Τεύχος» με την συνεργασία της αρχιτεκτονικής σχολής του Πανεπιστημίου Delft της Ολλανδίας.

□□ Στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Παλαιού Φαλήρου, Λεωφόρος Ποσειδώνος αριθ. 30 (Φλοίσβος), ο ζωγράφος Γιώργος Λολοσιδής θα παρουσιάσει μια σειρά ακουαρέλες με γενικό τίτλο «Βορειοανατολικά».

Η έκθεση, που τελεί υπό την

αιγίδα του Δήμου Παλαιού Φαλήρου και του Εργαστηρίου Δημοτικής Έκφρασης εγκαινιάζεται στις 30 Μαρτίου, ημέρα Διτέρα και ώρα 8 το βράδυ.

□□□ Ονομάζεται Διαμαντή Αϊδίνη, έχει πλούσια και παρωγική θητεία στα κόμικς, στη Ιταλία και σε μια σειρά ζωγραφικών έργων που παρουσιάζει στο γκαλερί «3» (Φωκυλίδου 3, Κιλωνάκι) αποθανατίζει όψεις του κτιστού πειβάλλοντος των αιώνων μεγαλουπόλεων. Η έκθεσή του διαρκεί ως τις 10 Απριλίου.

Από την έκθεση του Διαμαντή Αϊδίνη.

ΜΟΥΣΙΚΗ

□□□ Ήχοι ηλεκτρικοί, απόψε και αύριο στο «Ρόδον» της οδού Μάρνη. Οι *Ramones*, για τους φανατικούς του ροκ (που δεν είναι και λίγοι) σε δύο ακόμη συναυλίες (μια πρόλαβαν και έδωσαν χτες).

□□□ Στο πλαίσιο των εκδηλώσεων «Μέρες μουσικής» όπου δι-

νεται έμφαση στην εξέλιξη στην πορεία του ελληνικού τραγουδιού, η συναυλία της Διευρρας, 23 Μαρτίου, που γίνεται στο «Παλλάς» της οδού Βουκουρεστίου, είναι αφιερωμένη στο ρεμπέτικο. Υποσχέσεις για καλά αθηνεντικά...

Βράδυ στο Πόποβο

Ο Δήμος Τσιάκος ξεκίνησε τη μέρα μ' ένα βήχα τρομερό, σα να 'σκάζαν χειρομπομπίδες μέσα του σα να 'βαζε μπροστά το ορυχείο. Αντάρτης, δούλευε τη μέρα στα βουνά, τα βράδια στο καφενείο με τους άλλους. Ξεκόλλαγαν τα χρόνια από πάνω τους σαν αιμοβόρες βδέλλες, και τα 'ριχναν στο μάρμαρο και τα ονομάτιζαν. Άκουε το χωριό κάτι παράξενες λέξεις που χτύπαγαν μες στα κατώγια κι έκαιγαν τα πατώματα, «πώς χάσαμε», «ν' αφήσω είπα το πόδι μου να πάρω το ντουφέκι». Ακουγόταν τα χέρια να χτυπάνε, ο ήχος του κορμιού που σκίζεται, γυάλιζαν λάμες έφευγαν βογγητά. Θολά, ξημέρωμα πέρναγαν οι γυναίκες, καθάριζαν τα αίματα να μη τα γλείψουν τα σκυλιά και μάθουν στους ανθρώπους. Μακριά στην πόλη, ο γιός του Δήμο Τσιάκου μεταπτυχιακά έκανε στον Εμφύλιο.

Γιάννης Ζαρχάδης, *Αχερουσία μνήμη* (εκδ. Πλανόδιον), Αθήνα 1991

Αρχιτεκτονική έρευνα

Δ. Ζήβας

Μνημεία και η πόλη (Δ.Α. Ζήβας, «Ε. & Λ. Λυρούδιας»), 1991.

Ο καθηγητής Δ. Ζήβας δεν χρειάζεται ιδιαίτερες εξηγήσεις. Είναι γνωστό, ακόμα και σε εκείνους που ζουν στο αντίπαλο στρατόπεδο από αυτόν, ότι ο Ζήβας εξακολουθεί εδώ και τριάντα χρόνια να μάχεται για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ελλάδας, και με όλους τους δυνατούς τρόπους. Έτσι ο ίδιος σημειώνει στον πρόλογο του καινούριου βιβλίου του, τόσα άλλαξαν —στην νομοθεσία, στην στελέχωση των υπηρεσιών, στις νοοτροπίες — μέσα σε αυτό το διάστημα, από την άλλη μεριά η «πρόοδος» (υλική του τόπου, θεσμική και κοινωνική της κοινωνίας) δημιούργησε νέα προλήματα, που απαιτούν και πάλι νέους αγώνες. Η έρευνά του δεν δείχνει πως οδηγείται στο τέλος της· το αντίθετο, μάλλον, χρειάζεται συνεχώς να επινοούνται νέοι τρόποι αντιμετώπισης των ολοένα και πιο πολύπλοκων σχέσεων που δημιουργούνται μέσα στα «αποσπασμένα» αστικά κέντρα, στις συχνά τερατωδώς αυξανόμενες οικιστικές εκρήξεις πλάι ή στην καρδιά παραδοσιακών οικισμών, στην απειλητική αλλοίωση των μοναδικών τοπίων της χώρας.

Ο ενδιαφέρον στην περίπτωση του καθηγητή Ζήβας είναι πως δεν περιορίστηκε σε εισηγήσεις, διαλέξεις, διδασκαλία και αρθρογραφία (ο τόμος προσφέ-

ρει δείγματα από όλα αυτά τα είδη) αλλά τόλμησε να κάνει κάτι που στην Ελλάδα περνάει ως αδιανόητο: το να ασχοληθεί με την καθαυτό πολεοδομική πράξη, δοκιμάζοντας να εφαρμόσει όσα είχε προηγουμένως διακηρύξει. Η μοναδική στον τόπο μας μελέτη ανάπλασης για την Πλάκα, διάρκειας περίπου μιας δεκαπενταετίας, έγινε το πρότυπο για οποιαδήποτε ανάλογη προσπάθεια αναλήφθηκε από το κράτος την τελευταία δεκαετία και μας προέκρινε με ένα εξαιρετικά χρήσιμο «πείραμα» εφαρμογής. Με αυτές λοιπόν τις ιδιότητες και την συσσωρευμένη πείρα δεν είναι περίεργο ότι ο καθηγητής Ζήβας βρίσκεται σήμερα σε προνομιακή θέση, διαθέτοντας παράλληλα θεωρητική και πρακτική τριβή με έναν σημαντικό τομέα της πολιτιστικής μας ζωής.

Τα δέκα κείμενα που συγκεντρώθηκαν στην καλαίσθητη αυτή έκδοση από τον Ε. Λυρούδια, αγαπητό του μαθητή, εκπροσωπούν όλες τις φάσεις αυτής της πορείας του καθηγητή Ζήβα των τριών τελευταίων δεκαετιών. Μαχητικός, διδακτικός, διαλλακτικός, επικαιρικός —ανάλογα με τις ανάγκες της περίπτωσης, ο συγγραφέας αποδεικνύεται ότι μπορεί να καλύψει τις απαιτήσεις της ενημέρωσης για το ευρύ κοινό, να προσφέρει το θεμελιακό θεωρητικό υπόβαθρο σε σπουδαστές, να υποδείξει σε ειδικούς τρόπους βελτίωσης των διαδικασιών κ.λπ. πάντα με την ίδια αμεσότητα. Η απαραίτητη υπομνημάτιση των

Ζωή χαρισάμενη: ο χαρτοκόπτης αναχώρησε δι' ενημερωτικόν ταξίδιον! Μην ανησυχείτε, πάντως, δεν πρόκειται να σας εγκαταλείψει...

Έχουν ο διερμηνέας του Στάλιν (όχι εγώ!). Σελίδες διπλωματικής ιστορίας του Βαλεντίν Μ. Μπερεζκόφ (τ. Β', εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1991) —και όμως αντέχει ακόμη στην ανάγνωση... Τα καλύτερα «ταξίδια», άλλωστε, γίνονται στο παρελθόν.

Θέατρο του Ιάκωβου Καμπανέλλη (εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1991). Ο πέμπτος τόμος της σειράς αυτής περιλαμβάνει ένα έργο που ανέβηκε πέρσι σε αθηναϊκό θέατρο (: «Ο δρόμος περνά από μέσα») και δύο άπαικτα στο θέατρο έργα του (: «Η Στέλλα με τα κόκκινα γάντια» και «Ο επικήδειος»). Η «Στέλλα» είναι σε όλους μας γνωστή από την ταινία του Κακογιάννη και το σενάριο είχε πηγή του το άγνωστο, ως την έκδοση αυτή, θεατρικό έργο.

Ιταλοί ζωγράφοι (13ος / 18ος αιώνας). Η Γιολάντα Χατζή μετά τους Έλληνες ζωγράφους του 19ου και 20ού αιώνα προσφέρει τώρα ένα ακόμη «Οδηγό για παιδιά» (εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1991): μια ακόμη εμπνευσμένη διδασχά!

Και με ανάλογη εμπνευστική Κατερίνα Καριζώνη Χεχίμογλου διασκευάζει Σαίξπηρ στο βιβλίο της (: Σαίξπηρ σε 7 + 2 παραμύθια (εικονογράφηση Έσος Δ. Παπαναστασίου, εκδ. Ερμής, Αθήνα 1991). Έλεος καλό, όλα καλά...

«Λαγός την φτέρη έσειε, κακό του κεφαλιού του», να μια καλή παροιμία για τα καμώματα του χαρτοκόπτη και ο νούν νοείται... (Θ. Γιαλούρης, Γ. Αναστασιάδης, Μίνα Κόρμπου, *Παροιμίες για παιδιά και για νέους*, εκδ. Αναστασιάδη, Αθήνα 1992).

Ματιές στη λογοτεχνία του μεσοπολέμου (εκδ. Πρόσπερος, Αθήνα 1991): Μικρά δοκίμια για τον Απόστολο Μελαχρινό, τον Ρώμο Φιλύρα, κ.ά., από το φιλόπονο και ευαίσθητο «αναγνώστη» Τάσο Κόρφη.

Νίκος Νικολαΐδης ο Κύπριος και όσοι δεν έχουν ως τώρα γνωρίσει το έργο του ας σπεύσουν: *Απαντα. Ο Σκέλεθρας και άλλα διηγήματα* (εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1991).

Ξαναφέρνω στο νου μου τον «αδέξιό» του: «Η μελαγχολία του —“νοσηράς φύσεως” καθώς λένε στην επιστημονική γλώσσα— μεγάλωνε από μέρα σε μέρα. Ότι έπρεπε να αντιδράσει σε αυτήν την τάση, του το λέγανε συχνά οι λίγοι σχετικοί του —φίλους δεν είχε ούτε ένα— μα πώς επιχειρείται και πώς πετυχαίνεται η αντίδραση, τώρα με αυτήν την κατάσταση του. Ποτέ δεν έζησε τη ζωή των ανθρώπων που καλοζούνε και, μάλιστα τώρα, περνούσε μια περίοδο πολύ στενόχωρη, που έτσι χτυπιόταν κι απ' όξω κι από μέσα, σαν το χάλκωμα που το λιανίζει ο γύφτος».

κειμένων, ιδίως των παλιότερων, βοηθάει στην μεταξύ τους διασύνδεση και επικοινωνία, με τρόπο ώστε να μην μετράει ιδιαίτερα η διαφορά ηλικίας τους.

Θα ήταν πολύ να του ζητούσαμε, σε συνέχεια, την ανασύνθεση του τόσο πλούσιου υλικού, που σίγουρα διαθέτει, με την μορφή ενός βιβλίου; Νομίζω πως μας το οφείλει από καιρό...

Π. Τournikiώτης Loos

(Εκδ. «Macula»),

Παρίσι 1991.

Σε άλλους κόσμους, διαφορετικούς από το προηγούμενο βιβλίο, μας πηγαίνει αυτό το σπάνιο για την ποιότητά του κείμενο που κρύβεται πίσω από μια απατηλά σεμνή εμφάνιση. Όσο δύσκολο είναι να εκδοθούν βιβλία για την αρχιτεκτονική στην Ελλάδα, άλλο τόσο δύσκολο είναι να καταφέρουν έλληνες συγγραφείς να διακριθούν στον διεθνή στίβο, εκεί όπου ο ανταγωνισμός από «ντόπιους» και «διεθνείς φίρμες» είναι άγριος. Και μόνο γι' αυτό θα έπρεπε να συγχαιρούμε τον Π. Τournikiώτη που τα κατάφερε. Όταν μάλιστα διαπιστώνουμε πως και το αποτέλεσμα διαθέτει ποιότητες σπάνιες όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά για την διεθνή βιβλιογραφία, τότε χρειάζεται να δώσουμε ιδιαίτερη προσοχή στο τι έχει να μας πει ο συγγραφέας, που έχει ήδη διακριθεί χωρίς φανφάρες, με πολλαπλές δραστηριότητες μέσα σε ελάχιστα χρόνια στον τόπο μας.

Γιατί να ασχοληθούμε, έτσι στα ξαφνικά, με αυτόν τον κάπως ιδιόρρυθμο βιεννέζο αρχιτέκτονα που πέθανε το 1933; Και τι σημασία μπορεί να έχει για μας μια υπόθεση που αφορά ίσως αποκλειστικά τους εσωτερικούς λαβύρινθους του μοντέρνου κινήματος; Το ότι τα τελευταία χρόνια καλλιεργήθηκε ένα καινούριο ενδιαφέρον για την Βιέννη και την (όχι μόνον αρχιτεκτονική) κουλτούρα της το έχουμε διαπιστώσει κοιτάζοντας τα ξένα περιοδικά και τις εκδόσεις. Ακόμα και χωρίς ιδιαίτερη προσπάθεια, είναι πιθανό να γνωρίζουμε πως ο Loos ήταν από τους πρωτεργάτες του μοντέρνου κινήματος, πως άνοιξε νέους δρόμους, πως σκανδάλισε με τις πρωτοποριακές του εξάρσεις και πως μάλλον κρύβεται, ανάμεσα σε άλλους, πίσω από την μεγάλη σύγχρονη δόξα της Αυστρίας, τον Hollein.

Ε και; θα ρωτούσε κάποιος —αυτά μπορεί να ηδονίζουν τους ιστορικούς ερευνητές, αλλά όχι απαραίτητα και τους «κανονικούς» αρχιτέκτονες, που αποτελούν και την συντριπτική πλειοψηφία. Λοιπόν, ειδικά αυτό το προκλητικά σεμνό βιβλίο έχει να πει πολλά (με μόνη προϋπόθεση την στοιχειώδη γνώση της γαλλικής γλώσσας). Γιατί αποκαλύπτει χωρίς να διστάζει τους αλλεπάλληλους μύθους που έχουν κυκλοφορήσει γύρω από την αρχιτεκτονική θεωρία και πράξη τις τελευταίες δεκαετίες, είτε αυτή η απόκρυψη - παραπλάνηση προέρχεται από «ιστορικούς» είτε από «μαχόμενους» πρακτικούς που προσπαθούν να επιβάλλουν τις απόψεις τους, πάντα δογματικές, ανελαστικές και μονοσήμαντες, άρα και φτωχές σε

σημασία και περιεχόμενο. Όταν κανείς, με την βοήθεια του συγγραφέα, διαπιστώσει με πόση επιμέλεια κρύφτηκε η «ανορθόδοξη» πλευρά της προσωπικότητας και του έργου του Loos ώστε να εξυπηρετηθούν οι σκοπιμότητες του (μοντέρνου) «κινήματος», όταν διαπιστώσει ότι ο Loos στην πραγματικότητα σιχαινόταν κάθε μορφής «πρωτοπορία» (και τότε, όταν έβραζε το είδος στην Ευρώπη!) και το μόνο που ήθελε ήταν να συνδεθεί με την παράδοση (ανάθεμα στην εποχή του) με τον... Σίνκελ —ναι, αυτόν τον κατεχόν τον νεοκλασσικό Πρώσσο— και ότι δεν έδινε δεκάρα για την «αλήθεια» των υλικών, τότε ίσως αρχίσει να βλέπει με άλλο μάτι το τι συμβαίνει γύρω μας σήμερα, ακόμα και στην περιφερειακή Ελλάδα του μετακυλισμένου μεταμοντερνισμού και της εθνικά περήφανης νεο-παραδοσιομανίας. Το βιβλίο αυτό είναι καλό φάρμακο, με όλη την σημασία του όρου (κατὰ Derrida).

Μ. Μαρμαράς

Η αστική πολυκατοικία

της μεσοπολεμικής Αθήνας

(Εκδ. «Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ»),

Αθήνα 1991.

Η τρίτη αυτή έκδοση που θα μας απασχολήσει καταπιάνεται με έναν από τους μεγάλους μύθους του νεοελληνικής αρχιτεκτονικής, την αστική πολυκατοικία. Αλλά δεν θα την διαπραγματευθεί με τον τότε γνωρίμο τρόπο, είτε διατραγδώντας την καταστροφή της σύγχρονης πόλης (όλα εκείνα για τα «τοιμασμένα τέρατα») είτε υμνώντας τις πετυχημένες μορφολογικές εφαρμογές του προτύπου (όλα εκείνα για το καλλιτεχνικό αμπαλάρισμα του «κουτιού»).

Ο Μ. Μαρμαράς, αντίθετα, θα αναλάβει να απαντήσει σε κάπως πιο «πεζά» ερωτήματα: στην κλίμακα του κτιρίου (πώς άρχισε η εφαρμογή του τύπου της πολυκατοικίας στην Αθήνα του μεσοπολέμου; ποιοι ήταν οι ιδιοκτήτες και οι μηχανικοί τους, πώς χρηματοδοτήθηκε η κατασκευή και ποιους στόχους εξυπηρετούσε) και στην κλίμακα της πόλης (ποιες μορφωτικές και διοικητικές αλλαγές επέφερε η διάδοσή της, τι επιπτώσεις είχε στην ανάπτυξη της Αθήνας; ποιες ήταν οι γενικότερες κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές —τοπικές και διεθνείς— που την συνόδευαν).

Για να απαντηθούν τα περισσότερα από αυτά τα ερωτήματα χρειάστηκε ο συγγραφέας να κάνει, μέσα σε άλλα, μακροχρόνιες καταδύσεις μέσα σε αρχεία πολεοδομικών υπηρεσιών και να μαζέψει υλικό μονετικά σπυρί - σπυρί έναν μεγάλο όγκο πληροφορίας που ως τώρα έμενε τελείως άγνωστος και (σε μεγάλο βαθμό) αγνοημένος. Η προσπάθεια δεν ήταν άκαρπη, γιατί τώρα γνωρίζουμε τους συγκεκριμένους όρους της παραγωγής και της διάθεσης του «προϊόντος» της αστικής πολυκατοικίας στην Αθήνα, ακόμα και στην περίοδο διαμόρφωσης του μοντέλου της —στον μεσοπόλεμο και ιδιαίτερα στην δεκαετία του

Ο. Ξέρουμε πώς κινήθηκε το ιδιωτικό κεφάλαιο
 ο χρηματοδότησε τις πολυκατοικίες, ποια ήταν η
 ολέουσή του, πώς ταυτίστηκε η πολυκατοικία με
 ο εκσυγχρονισμό και τις τεχνολογικές προόδους
 εποχής και πώς την υποδέχτηκε η τότε κοινωνία.
 Έτσι επιτέλους μπορούμε σήμερα να έχουμε μια
 ισοότερο σαφή εικόνα του τι ακριβώς ήταν και τι
 προσώπευε η προπολεμική πολυκατοικία στην
 ήνα, οπότε διαθέτουμε ένα χρήσιμο εφόδιο για να
 αλάβουμε πώς εξελίχθηκαν τα πράγματα μετα-
 εμικά, πρώτα στα μεγάλα αστικά κέντρα και αρ-
 ερα (ας είναι καλά η Χούντα) σε ολόκληρη την
 α.

Εργαστήριο διδακτορική διατριβή στο ΕΜΠ, η διεξοδι-
 αυτή μελέτη σχεδόν ξαναγράφτηκε εξ αρχής για να

πάρει την μορφή βιβλίου. Αν συχνά γκρινιάζουμε
 πως καμιά ουσιαστική έρευνα δεν βλέπει το φως της
 δημοσιότητας στην Ελλάδα, να και μια εξαίρεση που
 αποδεικνύει ότι το φάξιμο σε αρχεία είναι πλέον απα-
 ραίτητη διαδικασία για να προχωρήσουμε σε γνώση
 (και κατανόηση) του τι συμβαίνει σήμερα γύρω μας.
 Μακάρι αυτή η έκδοση να πείσει «αρμόδιους» και
 «κοινό» πως τα αυγά δεν βάζονται από μόνα τους
 και για έναν λόγο ακόμα —να πάψουν να σερβίρον-
 ται διάφορα ανιστόρητα και αυτοσχεδιαστικά «ελα-
 φρά παρασκευάσματα». Γιατί πέρασε η εποχή της ο-
 περέττας!

Δημήτρης Φιλιππίδης

Ο περίπλους της δημιουργίας

Νίκος Ταμβακάκης
 Ιστορία και τέσσερις
 σπουδές
 (Εστία)
 Αθήνα 1991

Ο ημερολόγιο ενός θαλασσο-
 που ανακαλύπτει ο αφηγη-
 σε ένα εγκαταλειμμένο ιστιο-
 κό στο λιμάνι της αιγιοπελα-
 της Σαπιέντζας αποτελεί το α-
 ματικό τέχνασμα αλλά και
 ματικό εύρημα που κινεί την
 έλα: οι συντεταγμένες και οι
 ρμες παρατηρήσεις του καπε-
 ου και μοναδικού πληρώματος
 σκάφους που επεκτείνονται
 πταήμερο διάστημα παραμο-
 το αφιλόξενο νησί, λόγω των
 ών που εμποδίζουν τον από-
 αποτελούν μία σύντομη
 οπρόσωπη αφήγηση που εγ-
 ιζεται στην νουβέλα και α-
 εί την βάση ανάπτυξης της
 πρόσωπης αφήγησης η οποία
 να συνθέσει όχι μόνο την ε-
 ερη παραμονή αλλά, εν μέ-
 αι το επτάχρονο ταξίδι, ανά-
 όσμο, του χαμένου θαλασσο-
 . Το παιχνίδι του αριθμού
 περίπλους της δημιουργίας,
 οτογνωσίας αλλά και της κα-
 οφής, ανταπαντά στο παι-
 των προλήψεων του αριθμού
 ου εισάγεται στο ημερολόγιο
 α προδικάζει το τέλος: παι-
 αυτοσαρχασμού του ήρωα

αλλά και ταυτόχρονα «συγγραφι-
 κής ειρωνίας» και αποστασιοποίη-
 σης.

Αν η πραγματική θεματική της
 «Υστάτης» είναι η απομυθοποίη-
 ση του νόστου και της επιστροφής
 στην Ιθάκη, την αλλοτριωμένη α-
 πό την απάθεια μπροστά στο
 «θαυμαστό» και από την δουλική
 υποταγή στους φέροντες ξένο συ-
 νάλλαγμα μνηστήρες, οι οποίοι α-
 πλά θα ολοκληρώσουν την προα-
 ποφασισμένη από τους «οικείους»
 θανατική καταδίκη του «Οδυσ-
 σέα», η αφηγηματική τεχνική επι-
 ζητά να τονίσει την αντιπαράθεση
 μεταξύ πραγματικότητας και φαν-
 τασίας μια και το πραγματικό δεν
 μπορεί να ανασυσταθεί παρά μόνο
 μέσω της λογοτεχνικής γραφής
 που το αναπλάθει μέσω της δη-
 μιουργικής φαντασίας του συγ-
 γραφέα, μόνος ικανός να εντοπίσει
 τις «αιτίες» των «συμβάντων».

Ο Φ.Τ. έχοντας ήδη δώσει τα
 «Τοπία της Φιλομήλας» (που εί-

χα την ευκαιρία αλλού να χαρα-
 κτηρίσω, συμφωνώντας με μερίδα
 της κριτικής, ως το καλύτερο μυ-
 θιστόρημα του 1988) κινείται με
 την «Υστάτη» σε έναν παραπλή-
 σιο προβληματισμό με επίκεντρο
 αυτή τούτη την κατασκευή της μυ-
 θοπλασίας, χωρίς να ξεπερνά από
 άποψη αφηγηματικής τεχνικής ή
 θεματικής το προηγούμενο έργο
 του. Τούτο δεν σημαίνει ότι η «Υ-
 στάτη» δεν έχει στέρεες αρετές. Ε-
 ξάλλου, οι τέσσερις σπουδές που
 την συνοδεύουν αποτελούν μια ευ-
 χάριστη έκπληξη και απαιτούν, με
 τα συμπυκνωμένα τους νοήματα,
 μια προσεκτική ανάγνωση. Η
 πρώτη δε από αυτές (Παπαόρα)
 αποτελεί αναμφισβήτητα μια
 Σπουδή πάνω στις δυνατότητες
 των τεχνικών της αφήγησης με
 την εύστοχη χρήση όλων των α-
 φηγηματικών κατηγοριών που πε-
 ριλαμβάνει.

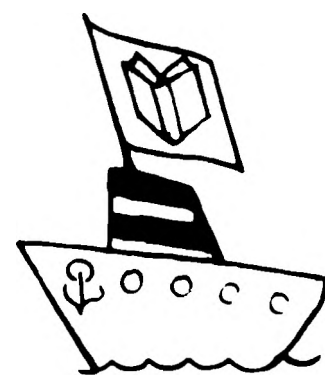
Δημήτρης Τσατσούλης

Ο «Κινηματίας» ή οι
 περιπέτειες νεαρόν
 Εθνικόφρον, ένα
 σατιρικό μυθιστόρημα του
 Αλέξη Πάρνη (εκδ.
 Εστία, Αθήνα 1991), που
 πρωτοκυκλοφόρησε σε
 μικρό αριθμό αντιτύπων
 από το συγγραφέα το
 1973: σάτιρα και πολιτική,
 αλλά και πολύ ελληνική
 τρέλα!

Περιστατικό τα
 μεσάνυχτα του
 Τηλέμαχου Κώτσια (εκδ.
 Κέδρος, Αθήνα 1991):
 Διηγήματα ενός
 Βορειοηπειρώτη για τη
 ζωή στη Βόρειο Ήπειρο
 και την Αλβανία. Λιτή,
 σχεδόν αυστηρή,
 περιγραφή της
 καθημερινής ζωής, των
 ανθρώπων και των
 συμβάντων.

Ρωμιοσύνη, λοιπόν,
 παρούσα και όσοι
 αμφιβάλλετε, καλύτερα
 πρώτα να διαβάσετε αυτά
 τα κείμενα...

Στο *Ιόνιο Λιμπερτά* και
 φθάσαμε ήδη στο δεύτερο
 μέρος του έξοχου αυτού
 αφηγήματος του Νίκια
 Λουντζή, στο
 επιγραφόμενο «Αλά
 φρανσαιζ» (εκδ.
 Περίπλους, Αθήνα 1991).
 Παρούσα όχι μόνο η
 ρωμιοσύνη αλλά και η
 πολύπαθη ιστορία της.
 Και συνεχίζεται.

Το καλεσμα της αλεπον-
 (εκδ. Εστία, Αθήνα
 1991). Ένα παραμύθι ή
 μια αλληγορία; Σημασία
 μεγαλύτερη έχει η γοητεία
 που ασκεί στους
 μικρομέγαλους
 αναγνώστες του ο Νίκος
 Φωκάς, καθώς με την
 αφήγησή του αυτή μπορεί
 όποιος διαθέτει ευήκοον
 ούς, να επιστρέψει στις
 πρώτες αφυπνήσεις του.

Ο Χαρτοκόπτης

ΕΙΝΑΙ ΦΟΡΕΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Η πανορθόδοξη συνάντηση στην Κωνσταντινούπολη την Κυριακή της Ορθοδοξίας δεν ήταν απλώς μια συνάντηση θρησκευτικών προκαθημένων. Τέτοιες συναντήσεις - σύνοδοι είχαν γίνει στο μακρινό παρελθόν και με φανερή την σημασία της υπεράσπισης του θρησκευτικού δόγματος. Όμως οι αιώνες πέρασαν και μετά και την κατάρρευση των καθεστώτων στην Ανατολική Ευρώπη η ορθοδοξία εκκοσμικεύτηκε και προσπαθεί να ανταποκριθεί στα κελεύσματα των ημερών. Η ανάπτυξη της αντιπαλότητας με την Ρώμη —το παλιό σχήμα αντιπαράθεσης στην Χριστιανοσύνη— ήταν στο κύριο σημείο αναφοράς στην Σύνοδο. Όμως δεν μπορεί η ιστορία αυτή να αρχίζει από τις προκλήσεις της Ουνίας και τελειώνει εκεί. Νέες εποχές και νέα σχήματα κυφορούνται. Ο χώρος της Ανατολικής

Ευρώπης θα αρχίσει να παίρνει σχήμα με ρυθμούς αργούς και κανοναρχούμενους από αλλού. Δύσκολοι οι ερχόμενοι χρόνοι. Αυτά είναι ελάχιστα από τα θρησκευτικά και δογματικά που θα μπορούσε κανείς να αρχίσει να αναφέρει μετά την σύνοδο της Κωνσταντινούπολης.

Όμως η χώρα μας είναι η μόνη ορθόδοξη χώρα στην ΕΟΚ και με την παρακαταθήκη των γλωσσικών μνημείων θα παίξει —υποχρεωτικά— ρόλο στα επόμενα χρόνια σε θέματα που έχουν σχέση με την Εκκλησία. Για τους πολλούς φάνηκε κάτι που ήταν επιτηδές ίσως καλυμμένο: ότι η ορθοδοξία μπορεί να βοηθήσει την χώρα μας. Είναι κι αυτή ένα από τα σημεία στήριξης που θα άξιζε να μελετηθεί από θρησκευόμενους ή μη πνευματικούς ανθρώπους.

Δυσκολίες. πληροφορούμαστε. αντιμετωπίζει το φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης, που από φέτος θα είναι διεθνές. Οι αλλαγές του κανονισμού του δεν ευνοούνται από την κυβέρνησή. τουλάχιστον σε ό,τι αφορά τα χρηματικά βραβεία που αποφασίστηκε να δοθούν. Αντιβαίνει, λένε, κάτι τέτοιο στην οικονομική πολιτική της κυβέρνησης. Δεν ξέρουμε αν με λογική μπακάληδων μπορεί να στηθεί με αξιώσεις πολιτιστικός θεσμός —όμως όταν εξαγγέλλονταν τα μεγαλεπήβολα περί διεθνούς φεστιβάλ, είχαμε την εντύπωση ότι υπήρχε πολιτική βούληση. Λαθέψαμε;

ΤΟ ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ. Η πώληση ενός προϊόντος τον 18ο αιώνα στηριζόταν στην προπαγάνδα του φιθύρου. Από στόμα σε στόμα γίνονταν γνωστές οι αρετές και τα ελαττώματα του.

Στον 20ο αιώνα η πώληση ενός προϊόντος εξαρτάται από την διαφήμισή του, από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας που θα την φιλοξενήσουν, από την επιρροή που ασκούν στον πολίτη αυτά τα μέσα.

Η τηλεόραση είναι ένα από τα πιο αποτελεσματικά, ως προς την απόδοσή τους, μέσο. Το προσφιλέ αθλήμα του «zapping» που γεννήθηκε με την εφεύρεση του τηλεχειριστηρίου

και την αλόγιστη χρήση διαφημίσεων αποδυναμώνει το ίδιο το μήνυμα. Ο τηλεθεατής δεν «μένει» στο κανάλι που προβάλλει διαφήμιση. «Φεύγει», ταξιδεύει, πατώντας ένα κουμπί

Ωστόσο, η εφευρετικότητα για την αύξηση της τηλεθέασης των διαφημίσεων δεν έχει όρια. Η διείσδυση της εικόνας, του μηνύματος πάση θυσία στον καταναλωτή - θεατή. Η καθήλωσή του, η αποχαύνωσή του με την μέθοδο της επανάληψης.

Ο ανταγωνισμός μεγάλος και σίγουρα θα είχαν κατά νου το «η ισχύς εν την ενώσει» ο «ANT-1» και το «7 MEPEΣ TV» ό-

ταν αποφάσισαν το νέο τυχερό «τηλεπαιχνίδι» το «tele-spot». Το κανάλι πρέπει να έχει υψηλή θεαματικότητα και το περιοδικό πρέπει να αυξήσει την κυκλοφορία του.

Νέα διάσταση, λοιπόν, έρχεται να δώσει το καινούριο παιχνίδι στην τηλεθέαση των διαφημίσεων. Σε «προσωπική» αριθμημένη καρτέλα καλείται ο τηλεθεατής να σημειώσει συγκεκριμένους αριθμούς που εμφανίζονται στην οθόνη της τηλεόρασής του μόνο στην διάρκεια των διαφημίσεων.

Επιβάλλεται, λοιπόν, ο τηλεθεατής να παρακολουθεί τις διαφημίσεις. Το «διάλειμμα», δηλαδή,

και όχι το πρόγραμμα. Οι όροι θα αντιστραφούν: τώρα θα σηκώνεται από το πολυθρόνα του την ώρα του προγράμματος και θα καθλώνεται όταν «πιφτούν» οι διαφημίσεις. Μέναν σμπάρο δύο τραγέ-νια. Και το τίμημα; Φυσικά τα λεφτά που κερδίζ σημειώνοντας όσους περισσότερους αριθμούς μπορείς.

Όσο για το επακόλουθο: ίσως, η αύξηση της τιμής των διαφημίσεων που προβάλλονται τις ώρες που διαρκεί το παιχνίδι και η υψηλή ακροαματικότητα είναι εξασφαλισμένη. Μπίνγκο...

ΕΙΔΩΛΙΟ ΤΟΥ 500 π.Χ. ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ

Το Μουσείο Μπενάκη κατόρθωσε να αποκτήσει ένα μεγάλης αξίας πήλινο ειδώλιο ανδρικής μορφής, εκφραστικό δείγμα της υστεροαρχαϊκής τέχνης του 500 περίπου π.Χ. Το νέο αυτό απόκτημα εκπροσωπεί τους τεχνοτροπικούς προσανατολισμούς των εργαστηρίων της ελληνικής αποικίας του Τάραντα στην Κάτω Ιταλία, και μαζί με ορισμένα άλλα έργα που προστέθηκαν τελευταία στις συλλογές του Μουσείου από την Κύπρο καθώς και από διάφορες περιοχές του Μικρασιατικού Ελληνισμού, συμπληρώνει την τραυματισμένη εικόνα του Ελληνικού Χώρου και του Ελληνικού Χρόνου. Μία εικόνα την οποία επιχειρεί να αποκαταστήσει το Ίδρυμα στην προσπάθειά του να μετουσιωθεί σε Μουσείο Ιστορικής Συνέχειας του Ελληνισμού, με την αποφασιστική συνδρομή του κοινού και την εδραίωση του θεσμού της χορηγίας (χορηγός η εταιρεία ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΣ).

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΤΟΥ
ΤΟΥΤΟΥ

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ -
ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ - ΣΤΡΑΤΗΣ
ΤΣΙΡΚΑΣ - ΝΤΙΝΟΣ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
Επτά κείμενα για τον Νίκο Καββαδία
ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ
Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη
Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ
«ΑΡΙΑΔΝΗ». Μια σπουδή στον ερωτικό
Σεφέρη
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
«Εις την οδόν των Φιλελλήνων» του
Α. Εμπειρίκου
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΙΟΡΗΣ
Ο γλωσσικός αφελληνισμός.
— Πέραν του μισοξενισμού και της
υποτελείας
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
«Ο έρωτας στα χιόνια» του Αλ.
Παπαδιαμάντη
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και
πνευματική ζωή
ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ
Ερωτικές μεταμορφώσεις· αντίδωρο
στην Μάτση Χατζηλαζάρου
ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ
Ούτως ή άλλως
ΕΛΟΝΙΑ ΙΛΙΝΣΚΑΓΙΑ
ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ
Από την πορεία της ελληνικής ποίησης
του 20ού αιώνα

ΣΕΙΡΑ: ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ

CHARLES KAHN

— Αναξιμανδρος και οι απαρχές της
ελληνικής κοσμολογίας
ΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ
Περί μυστικής θεολογίας
ισαγωγή: VLADIMIR LOSKY
ΓΡΟΚΛΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ
τοιχειώσεις Θεολογική
ισαγωγή - Σχόλια: E.R. DODDS
..Σ. KIPK
Ιράκλειτος: τα κοσμολογικά
ποσπάσματα
ΙΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
μιλίες στην Εξαήμερο

ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ

Για τον Γκράμσι. Μεταξύ Σαρτρ και
Αλτουσέρ
Παρεμβάσεις

ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ

Η κρίση και ο τρίτος δρόμος

ΛΟΥΓΙ ΑΛΤΟΥΣΕΡ

Στοιχεία αυτοκριτικής

ΡΑΛΦ ΜΙΛΛΙΜΠΑΝΤ

Το Κράτος στην καπιταλιστική
κοινωνία.

Ανάλυση του δυτικού συστήματος
εξουσίας

ΤΣ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ - Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ -
Α. ΤΟΖΕΛ

Η κριτικής της πολιτικής του Μαρξ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Φύλλα - φτερά

ΜΑΡΙΑ ΤΟΥΝΤΑ

Η δίκη του Φλωμπέρ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ

Μεροληπτική κατάθεση

ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ

Η εργασία στην ποίηση

ΑΝΟΥΣΩ ΚΟΥΣΑΘΑΝΑ - ΡΟΕ

Η Άλλη μου πατρίδα

ΓΙΩΡΓΟΣ Σ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ

Απολογισμός και απολογία «από του
φοβερού βήματος»

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

ΚΑΤΙ ΤΟ «ΩΡΑΙΟΝ»

Μια περιήγηση στην νεοελληνική
κακογουστία

ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια

ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

Ο Τρίτος Δρόμος

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ

Τσιγγάνικη ορχήστρα

ΜΙΑΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ

Ιστορία μιας γραμμής

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ

Το ημερολόγιο του Ανδρέα

ΔΟΚΙΜΙΑ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Η Αδιαχώρητη Κοινωνία

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΗΜ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ

Πολιτικό σύστημα και πολιτική

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Θεσμοί, Ιδεολογία και Πολιτική στον
Μεσοπόλεμο

ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΖΑΝΙΑΣ

Ο μαρξισμός της Ιστορικής
Σοσιαλδημοκρατίας

ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ

Δημοκρατική διοίκηση επιχειρήσεων

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ

Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς

ΠΛΟΥΤΗΣ ΣΕΡΒΑΣ

Το κυπριακό. «Στρατηγική» και
στρατηγική

ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ

Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη
Ιδέα

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Μια συνάντηση: Σεφέρης -
Μακρυγιάννης

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΛΙΑΠΗΣ

Ο χορός στους Κουντουριώτες

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ

Συνηγορία της παραλογοτεχνίας

ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ

Ο κόσμος του ελληνικού χορού

ΑΝΤΩΝΗΣ ΖΩΗΣ

Η αρχαιολογία στην Ελλάδα

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ο Βασιλιάς που πέθανε

ΥΓΕΙΑ • ΚΟΙΝΩΝΙΑ • ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Μελέτες για το Σύστημα Υγείας

Βιβλία που καλύπτουν
τα ενδιαφέροντα
και τους προβληματισμούς
του σύγχρονου πολίτη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

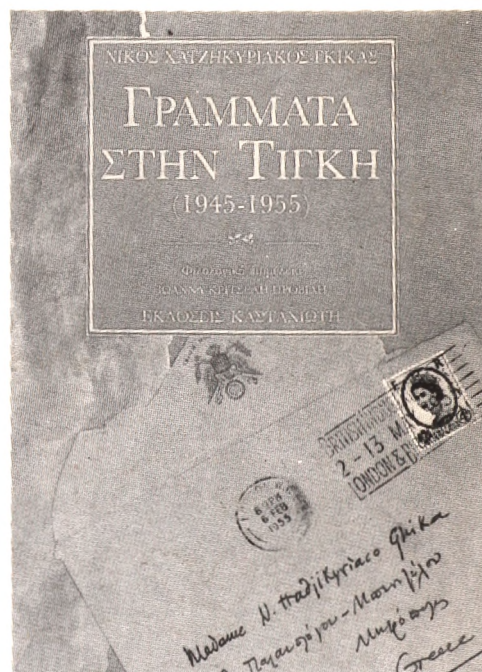
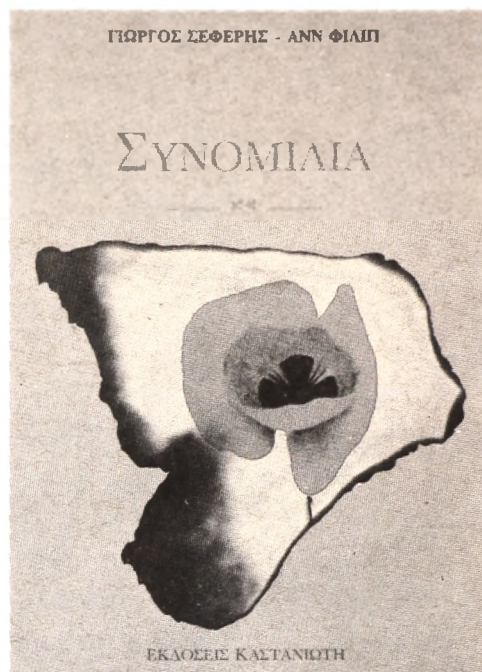
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ: 3645133 FAX: 3607878

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ ΣΚΕΨΗ, ΧΡΟΝΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΙ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΕΙΡΑΣ: ΘΑΝΑΣΗΣ Θ. ΝΙΑΡΧΟΣ

Μ. ΚΑΡΑΓΑΤΣΗΣ: ΑΠΟ ΑΝΑΤΟΛΗ ΣΕ ΔΥΣΗ (ΤΑ
ΕΙΔΙΩΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ) / ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ -
ΑΝΝ ΦΙΛΙΠ: ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ / Ε. ΤΕΡΙΑΝΤ: ΚΕΙΜΕ
ΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ / ΝΙΚΟΣ ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ
ΓΚΙΚΑΣ: ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΤΙΓΚΗ (1945-1955)
Μ. ΠΛΩΡΙΤΗΣ: ΕΡΩΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟ
ΚΡΑΤΙΑΣ (Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΟΦΙΑ ΣΤΟΥΣ ΑΙΩΝΕΣ)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία
στα ελληνικά γράμματα